

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Diplomová práce

Bc. Monika Durajová, DiS.

**Identifikace a komparace vzdělávacích potřeb příbuzenských pěstounů,
zprostředkovaných pěstounů a pěstounů na přechodnou dobu v Poradně
pro náhradní rodinnou péči v Ostravě**

Olomouc 2017

vedoucí práce: PhDr. Vladimíra Kocourková, Ph.D.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Identifikace a komparace vzdělávacích potřeb příbuzenských pěstounů, zprostředkovaných pěstounů a pěstounů na přechodnou dobu v Poradně pro náhradní rodinnou péči v Ostravě“ vypracovala samostatně pod odborným vedením PhDr. Vladimíry Kocourkové, Ph.D., a s použitím uvedené literatury a odborných zdrojů.

V Olomouci dne 31. 3. 2017

Bc. Monika Durajová, DiS.

Poděkování:

Ráda bych vyjádřila své poděkování vedoucí mé diplomové práce PhDr. Vladimíře Kocourkové, Ph.D., za podporu, trpělivost, cenné připomínky a odborné vedení. Děkuji také všem pěstounům, kteří se zúčastnili mého výzkumného šetření a podpořili zpracování empirické části této práce.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Bc. Monika Durajová, DiS.
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	PhDr. Vladimíra Kocourková, Ph.D.
Rok obhajoby:	2017

Název práce:	Identifikace a komparace vzdělávacích potřeb příbuzenských pěstounů, zprostředkovaných pěstounů a pěstounů na přechodnou dobu v Poradně pro náhradní rodinnou péči v Ostravě.
Název v angličtině:	Identification and Comparison of Educational Needs of Foster Parents in Kinship Care, Temporary Foster Care and Long Term Foster Care in Council for Foster Care in Ostrava.
Anotace práce:	Diplomová práce se zabývá identifikací vzdělávacích potřeb pěstounů příbuzenské pěstounské péče, pěstounů zprostředkované pěstounské péče a pěstounů na přechodnou dobu, jejichž doprovázející organizací je Centrum psychologické pomoci, p. o., detašované pracoviště Poradna pro náhradní rodinnou péči v Ostravě. Cílem práce bylo zjištění, zda mají výše uvedené skupiny pěstounů stejné (rozdílné) vzdělávací potřeby. V teoretické části jsou vymezeny základní formy náhradní rodinné péče a formy příprav žadatelů o zprostředkování náhradní rodinné péče, klíčové problémové oblasti a role pěstouna při výkonu pěstounské péče. V empirické části byl k dosažení cíle práce zvolen kvantitativní výzkum. Na sběr dat byl využit vlastní dotazník. Na základě zjištěných dat bylo provedeno srovnání vzdělávacích potřeb pěstounů a vytvořen návrh pro následné povinné vzdělávání.
Klíčová slova:	Náhradní rodinná péče, příbuzenská pěstounská péče, zprostředkovaná pěstounská péče, pěstounská péče na přechodnou dobu, identita, attachment, kontakty dítěte s biologickou rodinou, kompetence pěstounů, vzdělávací potřeby.

Anotace v angličtině:	Thesis deals with identification of educational needs of kinship caregivers, mediated foster parents and temporary foster parents which are accompanied by Center of Psychological Help, branch Consulting Office for Foster Care in Ostrava. The aim of this thesis was to determine if all these groups of foster parents mentioned above have the same (different) educational needs. The basic forms of foster care and forms of preparations of applicants for foster care, main problem areas and the role of foster parent in foster care are defined in the theoretical part. There was used a quantitative research for achieving the goal of this dissertation in the empirical part of this thesis. An own questionnaire was made for data collection. A comparison of educational needs of foster parents and a proposal of successive obligatory education were made based on identified datas.
Klíčová slova v angličtině:	foster care, kinship care, mediated foster care, temporary foster care, identity, attachment, contacts between a child in foster care and its biological family, competences of foster parents, educational needs.
Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1 Seznam tabulek Příloha č. 2 Seznam grafů Příloha č. 3 Grafy Příloha č. 4 Dohoda o výkonu PP a PPPD Příloha č. 5 Rámcový vzdělávací plán pěstouna Příloha č. 6 Dotazník
Rozsah práce:	131 stránek bez příloh
Jazyk práce:	Český

OBSAH

Úvod	8
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 Náhradní rodinná péče.....	11
1.2 Formy náhradní rodinné péče	12
1.1.1 Osvojení	13
1.1.2 Pěstounská péče	14
1.1.3 Osobní péče poručníka.....	16
1.1.4 Svěření dítěte do péče jiné osoby	17
1.1.5 Pěstounská péče na přechodnou dobu	17
1.2 Typy pěstounské péče	18
1.2.1 Pěstounská péče zprostředkovaná.....	19
1.2.2 Pěstounská péče příbuzenská.....	22
1.2.3 Pěstounská péče na přechodnou dobu	25
1.3 Přípravy žadatelů o NRP v Moravskoslezském kraji	28
1.3.1 Klasická forma přípravy	30
1.3.2 Forma přípravy PRIDE	33
2 Klíčové a problémové oblasti při výkonu pěstounské péče	37
2.1 Adaptace přijatého dítěte v náhradní rodině	38
2.1.1 Projevy a pomoc dítěti v průběhu adaptace	39
2.2 Teorie attachmentu	40
2.3 Identita dítěte	43
2.3.1 Kniha života.....	44
2.4 Kontakty dítěte s biologickou rodinou.....	45
2.4.1 Role jednotlivých subjektů	46
2.4.2 Příprava na kontakt	47
2.4.3 Krizové situace kontaktů	49
3 Role pěstouna v průběhu <i>Doprovázení</i> při výkonu pěstounské péče	51
3.1 Poradna pro náhradní rodinnou péči – doprovázející organizace.....	54
3.2 Dohoda o výkonu pěstounské péče.....	55
3.3 Práva a povinnosti pěstounů při výkonu pěstounské péče.....	57
3.4 Vzdělávání a vzdělávací potřeby	59
3.5 Kompetence náhradních rodičů	62

II PRAKTICKÁ ČÁST	66
4 Identifikace a komparace vzdělávacích potřeb příbuzenských pěstounů, zprostředkovaných pěstounů a pěstounů na přechodnou dobu v Poradně pro Náhradní rodinnou péči v Ostravě.	66
4.1 Výzkumy související se vzděláváním pěstounů	66
4.2 Východiska zkoumaného problému.....	68
4.3 Cíl výzkumného šetření	69
4.4 Formulace výzkumné otázky a hypotéz.....	70
4.5 Použité metody a techniky	71
4.7 Charakteristika výzkumného souboru.....	73
4.8 Analýza údajů získaných z dotazníků.....	75
4.9 Závěr výzkumu - ověření hypotéz	95
5 Koncept doporučených oblastí vzdělávání.....	108
6 Výsledky výzkumu a diskuse.....	112
7 Závěr	116
Seznam zkratk.....	120
Seznam použitých zdrojů.....	121
Přílohy	131

Úvod

„Dítě, na jehož natažené ruce se často odpoví odmítnutím, může navždy ztratit schopnost projevat svou něžnost a vycházet vstříc.“

Stefan Garczyński

Při volbě tématu jsem byla ovlivněna výzkumem ve své bakalářské práci, kdy jsem zjišťovala, jaký názor mají pěstouni s uzavřenou dohodou o výkonu pěstounské péče s Centrem psychologické pomoci, p. o. (dále jen CPP), na povinné vzdělávání. Zjistila jsem, že pěstouni různých skupin mají odlišný názor na povinné vzdělávání, nicméně tato skutečnost nebyla cílem výzkumu, takže nemohla být hodnocena. Jako poradenská sociální pracovnice plánuji a zajišťuji pro pěstouny detašovaného pracoviště CPP, p. o. Poradny pro náhradní rodinnou péči vzdělávací semináře a to vždy na jedno pololetí konkrétního roku. Každý měsíc mají pěstouni na výběr vždy ze dvou někdy i tři vzdělávacích seminářů či workshopů. Současně se plánují a realizují ve spolupráci s klíčovými pracovníky pěstounů i víkendové vzdělávací pobyty. Dala jsem si za úkol, věnovat se problematice vzdělávacích potřeb jednotlivých skupin pěstounů více do hloubky, zmapovat, zda se vzdělávací potřeby konkrétních skupin pěstounů opravdu liší.

Před zavedením novely zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, byli pěstouni ze strany státu podporováni pouze minimálně. V současnosti směřujeme k větší profesionalizaci pěstounské péče, i když stále ještě oproti zahraničí, máme co dohánět. Pořád ještě jsou umísťovány velké počty dětí do zařízení, i když existují přechodní pěstouni a ti jsou přichystáni ohrožené dítě přijmout takřka kdykoliv. Určitě není možné zcela zrušit dětské zařízení, protože ne všechny děti mohou být umístěny do náhradní rodiny. Nicméně je možné, co nejvíce snižovat velká čísla umístěných dětí v ústavní péči a to tím, že budou umístěny do náhradní rodiny – do pěstounské rodiny. Náhradní rodina by měla dítěti vytvořit takové prostředí, aby co nejméně pociťovalo, že není se svojí rodinou. Náhradní rodina musí být připravena postarat se o dítě tak, jak nejlépe dovede. Je nezbytné poskytovat náhradním rodinám komplexní oporu prostřednictvím podpůrných služeb. Podpora pěstounů při výkonu pěstounské péče trvá již čtvrtý rok a je možné začít vyhodnocovat poskytované služby. Jednou z podpůrných služeb je také povinné vzdělávání pěstounů, prostřednictvím kterého se pěstouni mají dozvědět informace, které jim pomohou zkvalitnit péči o přijaté dítě. Aby bylo tzv. povinné vzdělávání pro pěstouny zajímavé a přínosné, mělo by být pro ně ušito

tzv. na míru a mělo by je motivovat k tomu, aby se příště přišli vzdělávat proto, že chtějí přijít sami od sebe a podělit se o své zkušenosti. Na začátku čtvrtého roku, kdy je vzdělávání pro pěstouny povinné je patrné, že se přístup pěstounů k povinnému vzdělávání odlišuje podle formy pěstounské péče, kterou vykonávají. Nemyslím si, že by v současné době bylo vzdělávání takovým strašákem jako v počátcích roku 2013, kdy vešlo v platnost. Zejména pro příbuzenské pěstouny může být vzdělávání něčím, co je obohacující, upozorní na situace, které jsou pro ně nové a možná i nežádoucí. Záměrně uvádím příbuzenské pěstouny, neboť z jejich řad je nejvíce slyšet razantní slova na zbytečnost povinného vzdělávání.

Hlavním cílem diplomové práce je zjištění zda v kontextu s povinným vzděláváním mají pěstouni příbuzenské pěstounské péče, pěstouni zprostředkované pěstounské péče a pěstouni na přechodnou dobu rozdílné vzdělávací potřeby. Výsledky budou základním materiálem pro vytvoření vhodných vzdělávacích seminářů v rámci plánování povinného vzdělávání. Výsledky výzkumného šetření budou podkladem pro zjištění zpětné vazby a hodnocení způsobu výkonu sociálně-právní ochrany dětí od oslovených pěstounů, dle standardu č. 16a, 16b sociálně-právní ochrany pro pověřené osoby.

Diplomová práce je rozčleněna na dvě části – teoretickou a empirickou. V teoretické části jsem pracovala s odbornou literaturou, s internetovými zdroji, s aktuální legislativou a s metodickými materiály Centra psychologické pomoci, p. o. V první kapitole vymezuji pojem náhradní rodinná péče a definuji formy náhradní rodinné péče. Rozčleňuji typy pěstounské péče na pěstounskou péči zprostředkovanou, pěstounskou péči příbuzenskou a pěstounskou péči na přechodnou dobu. Informuji o formách odborných příprav žadatelů o náhradní rodinnou péči v Moravskoslezském kraji. V druhé kapitole se zaměřuji na klíčové a problémové oblasti při výkonu pěstounské péče, kterými jsou adaptace přijatého dítěte v náhradní rodině, teorie attachmentu, identita přijatého dítěte a kontakty dítěte s biologickou rodinou. Ve třetí kapitole se zabývám rolí pěstouna v průběhu doprovázení při výkonu pěstounské péče. Představuji doprovázející organizaci, detašované pracoviště CPP, p. o., Poradnu pro náhradní rodinnou péči, Dohodu o výkonu pěstounské péče, práva a povinnosti pěstounů při výkonu pěstounské péče, vzdělávací a vzdělávací potřeby pěstounů a identifikuji kompetence náhradních rodičů.

Empirická část diplomové práce je zaměřená na výzkumné šetření týkající se zjištění, zda jsou rozdílné vzdělávací potřeby pěstounů různých typů pěstounské péče, s uzavřenou dohodou o výkonu pěstounské péče s CPP, p. o., detašované pracoviště Poradna pro náhradní rodinnou péči v Ostravě. Formuluji podstatné aspekty výzkumného šetření a to zejména východiska zkoumaného problému, stanovený cíl, použité techniky a organizaci výzkumného

šetření. Následně uvádím deskripci a ověření hypotéz, koncept doporučených oblastí vzdělávání pro pěstouny a závěrečnou diskusi.

I Teoretická část

1 Náhradní rodinná péče

Je zcela zřejmé, že pro každé dítě je tím nejlepším řešením jeho biologická rodina. Každý z nás chce mít vedle sebe svoji mámu, tátu, sourozence, babičku, dědečka. Jenže jsou děti, které nemají ideální rodiče a nemohou s nimi žít. Proto je nutné těmto dětem zajistit před ústavní péčí náhradní rodinnou péči. Ústavní péče zajistí potřeby dítěte pouze po stránce materiální, ostatní potřeby např. citové pouto nedokáže zajistit. Dobrá náhradní rodina zajistí dítěti uspokojení a nasycení potřeb, které jsou důležité a nezbytné pro zdravý a normální vývoj dítěte.

Byli jsme první zemí, která v roce 1963 publikovala zkoumání prof. Zdeňka Matějčka a Josefa Langmeiera o potížích v oblasti citového strádání dětí v ústavní péči a doposud ji citují odborníci na celém světě (NOVINKY.CZ 2016. *Pěstouni jsou volní miminka se, ale stále cpou do ústavů.*[online] [cit. 2016-08-07]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/domaci/375346-pestouni-jsou-volni-miminka-se-ale-stale-cpou-do-ustavu.html>).

V roce 2013 nastaly v naší zemi zásadní změny v systému náhradní rodinné péče. Dochází k reformě v systému péče o ohrožené děti, kdy je primárním cílem zabezpečit, pro co nejvíce ohrožených dětí, péči v rodinném prostředí. Právní úprava pěstounské péče je od roku 2013 v České republice upravena primárně zákonem č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen OZ), který nabyl účinnosti 1. ledna 2014, a současně k tomuto datu přestal platit zákon č. 64/1963 Sb., o rodině, který pěstounskou péči v minulosti řešil. Podrobněji výkon pěstounské péče a upravuje zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů (dále jen ZSPOD). Zákon byl změněn k 1. lednu 2013 a novela byla vydána sbírkou zákonů pod číslem 401/2012 Sb. Současně byla vydána vyhláška č. 473/2012 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí, jejíž součástí je také vymezení těch služeb, které musí být náhradním rodinám poskytováno (Nadační fond J&T, 2014).

Děti, které nevyrostají ve své biologické rodině, ale v náhradní rodinné péči, se nachází velmi často v komplikované situaci a musí se vyrovnat se spoustou potíží. Jsou to potíže s identitou, nežádoucí zážitky a traumata související s kolizemi mezi rodiči včetně toho, že si téměř všechny připadají nechtěné a odmítané. Náhradní rodinná péče nežádoucí důsledky ztráty biologické rodiny může určitě redukovat lépe, než ústavní výchova, nicméně je nutné si uvědomit, že se jedná o péči náhradní (J&T, 2016).

Jak uvádí Nadační fond J&T (2016, s. 3 - 4) „v České republice žije mimo svou rodinu více než 26 500 dětí a mladých dospělých, z toho cca 8 500 dětí v ústavních zařízeních. Nejčastějšími formami náhradní rodinné péče jsou pěstounství a osobní péče poručníka dítěte (cca 11 500 dětí do 18 let a 1 500 mladých dospělých do 26 let, kteří se připravují na budoucí povolání). Tyto formy náhradní rodinné péče jsou finančně podporovány dávkami pěstounské péče. Kromě toho je do tzv. péče jiné osoby (forma náhradní rodinné péče) svěřeno soudem dalších 4 500 dětí.“ Je tedy celkem logické, že děti umístěné v náhradní rodinné péči se musí vyrovnat s mnoha změnami. Osoby, které o dítě v náhradní rodinné péči pečují, musí dbát na to, že je třeba řídit se základními principy: „Každé dítě, bez ohledu na svou výchozí pozici, má právo prožít normální a dobré dětství, každé dítě má právo na příležitost plně rozvinout svůj potenciál, každé dítě má právo vyjádřit svůj názor a participovat na rozhodnutích, která se o bytostně dotýkají.“ Uplatnění práv dětí je možno příznivěji naplňovat v rodinném prostředí, než v ústavní péči a důležitou součástí tohoto úsilí je respekt k názoru dítěte. Často se stává u žadatelů o náhradní rodinnou péči, že si kladou podmínky, jaké by mělo dítě být a často je tam slůvko ale..., což znamená, že se mnoha dětem nepodaří nalézt vhodnou náhradní rodinu. Je nezbytné překonat předpojatost a uznat jedinečnost dítěte a jedině tehdy lze naplnit nejlepší zájem dítěte v náhradní rodinné péči.

Vyskočil (2014, s. 9) definuje náhradní rodinnou péči jako „formu péče, při které je dítě vychováváno náhradními rodiči přímo v jejich rodinách. Účelem je poskytnout dětem přechodnou či dlouhodobou péči v době, kdy se ocitají bez rodinného zázemí.“

Dle MSK KÚ (2014) se náhradní rodinná péče poskytuje dětem, které nemají rodinu anebo dětem o které nemůžou rodiče pečovat z různých důvodů. V současnosti je pouze výjimkou, když jsou do náhradní rodinné péče svěřeny skuteční sirotci, jejichž rodiče zemřeli. Největší počet dětí svěřených do náhradní rodinné péče jsou děti tzv. sociálně osiřelé, což znamená, že mají přinejmenším jednoho rodiče, ale ti se nemohou, nechtějí anebo neumějí o dítě starat z nejrůznějších důvodů. Tito rodiče často pochází z problémových rodin a neměli sami v dětství dostatečnou oporu ve svých rodičích.

1.2 Formy náhradní rodinné péče

Dle MSK KÚ (2014) je náhradní rodinná péče forma péče umožňující opuštěným dětem žít v přirozeném rodinném prostředí, které má, jak je již dávno prokázáno, příznivý vliv na psychomotorický a psychický vývoj dítěte. V naší zemi se se péče o děti v náhradním rodinném prostředí uskutečňuje v těchto formách:

- Osvojení (adopce) - upraveno § 794 – 584 OZ
- Svěření do péče jiné osoby - upraveno § 953 – 957 OZ
- Pěstounská péče - upraveno § 958 – 970 OZ
- Pěstounská péče na přechodnou dobu - upraveno § 27 ZSPOD
- Osobní péče poručníka - upraveno § 928 – 942 OZ

Nadační fond J&T (2014) uvádí, že před umístěním dítěte do ústavní výchovy má přednost péče fyzické osoby, ať už příbuzné či nepříbuzné. Vždy je při rozhodování o možné péči předním hlediskem nejlepší zájem určitého dítěte.

Dle Bubleové, Vávrové, Vyskočila et al. (2014) dítě bývá svěřeno do náhradní rodinné péče buď z původní rodiny, nebo z přímo z porodnice, ze zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc včetně dětského centra, z dětského domova, nebo jiného školského zařízení, ze zařízení pro osoby se zdravotním postižením, z azylového domu, popřípadě z kojeneckého ústavu.¹

1.1.1 Osvojení

„Institut osvojení je upraven v zákoně č. 89/2012 Sb., OZ, který je účinný od 1. 1. 2014. Procesem vyřizování žádostí, posuzování žadatelů o zprostředkování osvojení se zabývá zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, novelizovaný od 1. 1. 2013. Soudy postupují při svěřování dětí do osvojení podle zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, a zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu.“ (Bubleová, Vránová, Vyskočil, Pokorná, 2014, s. 6).

Jak uvádí Zezulová (2012, s. 17) o osvojení usilují páry, které nemají vlastní dítě a chtějí naplnit svoji rodičovskou roli. Tímto se odlišují od žadatelů o pěstounskou péči. Z toho vyplývá, že bezdětní žadatelé lpí na tom, aby mohli přijmout dítě v nízkém věku a s dobrým zdravotním stavem. Nicméně je nutné přijmout také fakt, že dítě má svoji historii, svoji rodinu, sourozence a v neposlední řadě matku i otce. Jistě, jedná se o dítě právně volné, jinak to ani při osvojení nejde, dítě už bude po právní stránce vždy jejich, ale nelze zapomínat na genetické zákonitosti.

Dle OZ § 794 – 854 osvojené dítě má stejnou pozici v nové rodině jako dítě biologické, včetně vztahů s rodinou osvojitele. Osvojitel získává rodičovskou zodpovědnost. Mezi

¹ Na základě právní úpravy platné od 1. 1. 2013 by mělo docházet k omezování ústavní výchovy v rámci kojeneckých ústavů a dětských domovů. Děti by měly častěji přecházet do náhradního rodinného prostředí pěstounských rodin, pro které by měla být vytvořena síť terénních podpůrných služeb.

osvojitelem a osvojencem by měl být adekvátní věkový rozdíl, neměl by být menší než šestnáct let. Osvojitel by měl být schopen o dítě řádně pečovat, zajistit jeho výchovu, zdravotní, psychický a sociální vývoj. Osvojení není možné u příbuzných osob v přímé linii, což znamená, že dítě nemůže osvojit babička, zletilý sourozenec. O osvojení dítěte rozhoduje vždy soud, který rozhodne ještě před svěřením dítěte do osvojení. Soud svěří dítě budoucím osvojitelům do péče před osvojením. Péče před osvojením trvá nejméně šest měsíců a budoucí osvojitelé o dítě pečují vždy na své náklady. Dítě mohou společně osvojit pouze manželé, ale pokud jeden z manželů chce dítě osvojit sám, je nutný souhlas druhého manžela. Jestliže z nesezdaného partnerského páru chce dítě osvojit jeden z nich, není třeba souhlasu toho druhého. Osvojitelem může být i osoba, která žije sama. Osvojit lze nezletilé dítě, ale i zletilé dítě. Dítě je možné osvojit se souhlasem rodičů, kteří jsou zákonnými zástupci. Nejdříve může matka dítěte dát souhlas s osvojením šest týdnů od narození dítěte, otec dítěte dává souhlas nejdříve po jeho narození. Dítě lze osvojit i bez souhlasu rodičů dítěte a to jestliže rodič byl zbaven rodičovské odpovědnosti a zároveň i práva na to, aby dal souhlas s osvojením, nebo jestliže není schopen projevit svoji vůli a rozpoznat následky svého chování. Souhlasu není zapotřebí také v situaci, kdy rodič pobývá na neznámém místě a nepodaří se toto místo najít. Souhlas rodiče není potřeba ani v případě, kdy rodič zjevně neprojevuje o dítě opravdový zájem, a ze zákona se za takový zjevný nezáměr chápe doba, která trvá alespoň 3 měsíce od posledního opravdového zájmu, který rodič projevil. Při osvojení je zapotřebí aby se vždy k osvojení vyjádřilo osvojované dítě.

Osvojení dětí do ciziny a z ciziny, neboli mezinárodní osvojení je možné pouze v případě, že pro dítě je problém nalézt rodinu v naší zemi. Mezinárodním osvojením dětí se v České republice zabývá Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí se sídlem v Brně a vždy postupuje na základě Úmluvy o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení (Bubleová, Vávrová, Vyskočil, Pokorná, 2014, s. 10).

Dle Nožířové (2012, s. 13) „*osvojením absolutně zanikají vzájemná práva mezi původní osvojencem a jeho původní rodinou. Osvojitelé jsou uvedeni v rodném listě osvojence, a to na místě rodičů.*“

1.1.2 Pěstounská péče

Pěstounská péče je podle OZ „*forma náhradní rodinné péče, při které pěstoun o dítě osobně pečuje a je zodpovědný za jeho výchovu. Z právního hlediska ale mezi pěstounem a dítětem nevzniká takový poměr, jaký je mezi rodiči a dítětem, jak je tomu v případě osvojení.*“

Vrtbovská (2010) uvádí, že pěstounská péče je pro ohrožené a opuštěné dítě jedinou dobrou cestou, dítě není umístěno do ústavu, ale do náhradní rodiny a může to být na dobu přechodnou, než bude zpět vráceno do své biologické rodiny, či později osvojeno.

Pěstounská péče má v naší zemi dlouhou tradici a v průběhu doby dosáhla pevného postavení v systému péče o ohrožené děti. Pro děti, které nemohou žít se svojí biologickou rodinou, je pěstounská péče nadějí na změnu přítomnosti i budoucnosti. Systém péče o ohrožené děti se vyvíjí a mění v souvislosti s aktuálními potřebami celé společnosti (Kubíčková, 2011).

Matějček (2002, s. 16) uvádí, *„že pěstounská péče je státem garantovaná a kontrolovaná forma náhradní rodinné péče, která zajišťuje dostatečné hmotné zabezpečení dítěte i přiměřenou odměnu pěstouna. Do pěstounské péče se svěřují děti, jejichž výchova není u rodičů zajištěna a zájem dítěte takové svěřeni vyžaduje.“*

Dle Bubleové, Frantíkové, Vyskočila et al. (2014) by měla být pěstounská péče chápána jako prozatímní péče, protože může dočasně pomoci při překonání potíží v biologické rodině dítěte. Nicméně pěstounská péče může také trvat až do doby, kdy dítě dosáhne zletilosti.

Pěstounská péče by měla být stanovena jen po dobu, pokud nepominou důvody, pro které byla ustanovena, což znamená do té doby, dokud je pro dítě nutná a potřebná. Pro pěstounskou péči je charakteristické udržení a podporování kontaktů s biologickou rodinou dítěte, což zahrnuje pravidelný styk s rodiči, nebo blízkými příbuznými. Je nutné vycházet ze zájmu dítěte, brát v potaz jeho názor a umožnit dítěti participovat na rozhodovacím procesu (Smolíková, 2014).

Matoušek (2013, s. 467) uvádí, že za pěstounskou péči odpovídá stát prostřednictvím Ministerstva práce a sociálních věcí ČR (dále jen MPSV) a metodicky řídí všechny pracovníky, kteří vykonávají činnosti v oblasti pěstounské péče. Stát si jako hlavní garant ponechává kontrolní funkci, která je zabezpečena prostřednictvím oddělení sociálně-právní ochrany dětí. *„V České republice je dítě svěřováno do pěstounské péče vždy konkrétnímu jednotlivci či páru. Český model podporuje větší stabilitu umístění dítěte i odpovědnosti pěstounů za dítě, což je rozhodně žádoucí.“*

„Každé dítě má právo na život v rodinném prostředí. Ministerstvo práce a sociálních věcí proto usiluje o zkvalitnění systému péče o ohrožené děti tak, aby co nejméně dětí muselo být ze svých rodin odebráno. A pokud je to opravdu nezbytné, aby pokud možno šly do pěstounské péče a až v poslední řadě do péče ústavní. Jednoznačnou prioritou je posílení sociálních služeb na podporu rodin a vytvoření systému sociálního bydlení. Zásadní je i další rozvoj dlouhodobé pěstounské péče i pěstounské péče na přechodnou dobu. Mé veliké uznání

patří všem, kdo nabízí své lidské i profesionální kapacity ohroženým dětem a pomáhají jim tak překonávat složitá životní období,“ vyjadřuje svými slovy podporu a uznání rodinám pěstounů ministryně práce a sociálních věcí, Michaela Marksová – Tominová (Každé dítě má právo na život v rodinném prostředí. [online]. [cit. 2014-09-12]. Dostupné z: <http://www.parlamentnilisty.cz/politika/politici-voicum/Ministryne-Marksova-Kazde-ditema-pravo-na-zivot-v-rodinnem-prostredi-Prioritou-je-vytvoreni-systemu-socialniho-bydleni-435411>).

Pěstoun dítě zastupuje pouze v běžných věcech, pokud je nutné obstatat výjimečnou záležitost, jako např. vyřízení pasu, nebo občanského průkazu, musí kontaktovat a požádat o svolení zákonného zástupce dítěte, popřípadě soud. O vzniku pěstounské péče rozhoduje soud a také jedině soud může zrušit výkon pěstounské péče. Dosažením zletilosti dítěte pěstounská péče zaniká (Bubleová, Vránová, Vyskočil, Pokorná, 2014).

Dle § 963 OZ soud může dítě svěřit zájemcům o pěstounskou péči **do předpěstounské péče** a její délku stanoví se zřetelem k okolnostem případu. Soud zároveň nad průběhem a úspěšností předpěstounské péče vykonává dohled. I v případě předpěstounské péče osoba – pěstoun, také uzavírá dohodu o výkonu pěstounské péče.

1.1.3 Osobní péče poručníka

Poručenství je dle OZ § 928 – § 934 druh zákonného zastoupení. Pokud rodiče zemřeli, byli zbaveni rodičovské odpovědnosti, nebo jim byla rodičovská odpovědnost pozastavena, soud jmenuje dítěti poručníka. Poručník nemá vůči dítěti vyživovací povinnost. Vůči dítěti má poručník tytéž práva a povinnosti jako biologický rodič. V případě důležitých a zásadních rozhodnutí je nutné ze strany poručníka požádat soud o schválení. Při jmenování poručníka vždy soud upřednostní osobu, kterou doporučili rodiče, především jestliže je to někdo z příbuzných nebo osob blízkých. Pokud soud ještě nejmenoval poručníka – fyzická osoba, provádí funkci poručníka orgán sociálně-právní ochrany. Jestliže poručník o dítě pečuje osobně, v takovém případě mu náleží dávky pěstounské péče stejně jako pěstounům. Poručenství je tedy jakýsi vyšší typ neboli nástavba pěstounské péče. Poručník je v pozici „*osoby pečující*“ a je povinen uzavřít dohodu o výkonu pěstounské péče s pověřenou organizací.

Dle Bubleové, Frantíkové, Vyskočila et al. (2014) jsou do péče poručníka mnohdy svěřeny děti, u kterých by bylo možné osvojení, nicméně z mnoha důvodů se vhodná osvojitelská rodina nenajde. Důvodem většinou bývá fakt, že chtějí, aby osvojené dítě bylo hlavně malé a zdravé. Poručník k soudu zasílá jednou ročně zprávu ohledně hospodaření

s majetkem dítěte, ale také informace o osobě poručenice. Soud může poručníka zbavit funkce poručenství a to buď na jeho návrh, nebo ho může odvolat, jestliže poručník neplní, či porušuje své povinnosti.

1.1.4 Svěření dítěte do péče jiné osoby

Svěření dítěte do péče jiné upravuje § 953 – 957 OZ. Pokud o dítě nemůže pečovat rodič ani poručník, soud může dítě svěřit do osobní péče jiného člověka, nicméně tato osobní péče nenahrazuje péči pěstounskou ani předpěstounskou. Pečující osoba je odpovědná za výchovu dítěte, ale není pěstounem a neuzavírá dohodu o výkonu pěstounské péče. Pečující osoba nemá nárok na dávky pěstounské péče a rodiče dítěte mají vyživovací povinnost. Jestliže nelze rodičům dítěte stanovit vyživovací povinnost, je nutné dítě svěřit do pěstounské péče a svěření dítěte do péče jiné osoby nelze použít.

V případě svěření dítěte do péče jiné osoby musí být splněn předpoklad, že se vše děje v zájmu dítěte a fyzická osoba musí skýtat garanci jeho řádné výchovy. Se svěřením dítěte samozřejmě musí souhlasit. Dítě lze svěřit také do společné výchovy manželů, nicméně pokud nastane situace, že jeden z nich zemře, setrvává dítě ve výchově manžela druhého. Pokud se manželé rozvedou, zaniká také společná výchova manželů. Před rozvodem manželství je nutné, aby si manželé upravili práva a povinnosti ke svěřenému dítěti. V případě že soud hodlá svěřit dítě do výchovy jednomu z manželů, je nutné mít souhlas druhého manžela. Souhlas druhého z manželů není potřeba, jestliže tento manžel není plně způsobilý k právním úkonům (PRÁVO NA DĚTSTVÍ 2016. *Svěření dítěte do péče jiné fyzické osoby než rodiče*. [online]. [cit. 2016-08-07].<http://www.pravonadetstvi.cz/rodice-a-siroka-verejnost/vase-situace/uvazujete-o-nahradni-rodinne-peci/svereni-ditete-do-pece-jine-fyzicke-osoby-nez-rodice/>).

Dle OZ (§ 953, 954, 955) svěření dítěte do péče jiné osoby nenahrazuje před adopční, pěstounskou a předpěstounskou péčí a vždy má přednost před péčí o dítě v ústavní výchově. Soud ve většině případů volí příbuznou osobu dítěte, nicméně pokud by to nebylo v souladu se zájmem dítěte, zvolí jinou osobu. Soud také upravuje práva a povinnosti pečující osoby.

1.1.5 Pěstounská péče na přechodnou dobu

Nadační fond J&T (2014) uvádí, že se o pěstounské péči na přechodnou dobu často hovoří jako o profesionální péči, což není přesný výraz. Pěstounská péče na přechodnou dobu je vhodná pro děti, u nichž je předpoklad, že budou vracet zpět do své biologické rodiny, nebo

také v opačném případě pro děti pocházející z rodin, kde je evidentní, že se podmínky neupraví a je nutné přemýšlet o jiné formě péče, kterou může být osvojení, nebo pěstounská péče. Děti, které budou osvojeny, anebo budou svěřeny do pěstounské péče, mají výhodu v tom, že mohou dobu, kdy se čeká na vyjádření soudu, strávit v rodinném prostředí, nikoliv v ústavním prostředí. Pěstouni na přechodnou dobu jsou pěstouni tzv. „krizovými pěstouny“, neboť musí být kdykoliv během 24 hodin přichystaní, přijmout ohrožené dítě.

MPSV (2016) uvádí, že na návrh OSPOD „soud svěří dítě do pěstounské péče na přechodnou dobu osobám zařazeným do evidence osob v evidenci vedeným krajským úřadem a to po dobu:

- „po kterou nemůže rodič ze závažných důvodů dítě vychovávat,
- po jejímž uplynutí lze dát souhlas rodiče s osvojením, nebo
- dobu do pravomocného rozhodnutí soudu o tom, že tu není třeba souhlasu rodičů k osvojení“.

Dle ZSPOD § 27 „je soud povinen nejméně jednou za tři měsíce přezkoumat, zda důvody, pro které bylo dítě svěřeno do pěstounské péče, stále trvají. Pěstounská péče na přechodnou dobu může trvat nejdéle jeden rok. To neplatí, pokud jsou do pěstounské péče téhož pěstouna svěřeni sourozenci dítěte, kteří byli do této péče svěřeni později, ne však na dobu delší, než jeden rok od svěření posledního ze sourozenců.“

Co se týká vyživovací povinnosti k dětem svěřeným do pěstounské péče na přechodnou dobu, tak ta náleží rodičům, popřípadě jiným osobám, které mají k dětem vyživovací povinnost. Výživné je vždy určeno soudem a musí být poukázáno příslušnému úřadu práce, který vyplácí pěstounovi či zletilému dítěti příspěvek na úhradu potřeb dítěte. Jestliže dítěti náleží příspěvek na úhradu potřeb dítěte, tak právo na výživné stanovené rozhodnutím soudu, přechází z dítěte na stát (MPSV, 2016).

1.2 Typy pěstounské péče

Jsou děti, které se narodí milujícím se lidem, kteří jsou zralí a zodpovědní ve své rodičovské roli. Některé děti takové štěstí nemají. Jaké to musí být, když dítě ztratí rodiče? Jednoznačně traumatické a důsledky jsou pro děti, které vyrůstají v ústavní péči velmi vážné. V průběhu posledních let dochází k významnému vývoji v oblastech péče o děti, u kterých nejsou schopni biologičtí rodiče zajistit potřebnou péči. V naší zemi je jednou z forem náhradní rodinné výchovy pěstounská péče. Jedná se o příbuzenskou pěstounskou péči,

zprostředkovanou pěstounskou péčí a pěstounskou péčí na přechodnou dobu. Náhradní rodiče pomáhají zaplnit prázdná a podstatná místa v historii dětí, které přišli o svoji biologickou rodinu a domov. Na základě svých zkušeností a praxe mohu konstatovat, že snahou a především úlohou náhradních rodičů je umožnit dětem, jejichž potřeby se liší od potřeb dětí vyrůstajících v milované rodině, poznat život v rodině a mít domov.

Sobotková, Otčenášková (2013) uvádí, že dlouhodobý pěstoun je označován názvem osoba pečující, nikoliv pojmem náhradní rodič. Výraz rodič, je užíván pouze pro biologického rodiče.

Dle Zezulové (2012, s. 143) jsou „*pěstouni především rodiče. Dávají domov opuštěným dětem nebo dětem, které nemohou určitý čas žít ve své vlastní rodině. Díky nim mohou děti zažít vztahy, které jsou základem jejich zdravého vývoje. Vztahy s rodiny, sourozenci, prarodiči.*“ Pěstouni jsou odborníci, kteří se musí na svoji roli připravit. Jsou to odborníci, kteří se v průběhu výkonu pěstounské péče musejí vzdělávat, dokáží si říci o pomoc, o supervizi, ale také o odlehčení.

Dle ZSPOD § 47 se **osobou pečující** rozumí jiná fyzická osoba odpovědná za výchovu dítěte a která je pěstounem a poručníkem, který zároveň o dítě osobně pečuje. O osobě pečující hovoříme také tehdy, jestliže tato osoba byla v době do dosažení zletilosti dítěte jeho pěstounem nebo poručníkem, a to po celou dobu, kdy má nezaopatřené dítě nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte. Osobou pečující je také osoba, která má dítě dočasně svěřeno do péče, má zájem stát se pěstounem a žádá soud o svěření dítěte do pěstounské péče.

Osoba v evidenci je dle ZSPOD § 47 fyzická osoba, která je vedena v evidenci *osob v evidenci* příslušného Krajského úřadu a může vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu.

Pro lepší přehlednost a účely diplomové práce nebudou použity názvy osoba pečující/v evidenci, ale pojmy pěstoun příbuzenský, pěstoun zprostředkovaný a pěstoun na přechodnou dobu. V případě, kdy nebude nutné rozlišovat mezi příbuzenským, zprostředkovaným a přechodným pěstounem, bude použit název pěstoun.

1.2.1 Pěstounská péče zprostředkovaná

Cesta k náhradnímu rodičovství je dlouhodobý, časově náročný proces, který nelze urychlit. Pěstounská péče zprostředkovaná (nepříbuzenská, dlouhodobá) znamená, že pěstoun je vůči dítěti cizí osoba, kterou k dítěti vyhledá příslušný krajský úřad.

Jak uvádí Bubleová, Frantíková, Vyskočil et al. (2014) u zprostředkované pěstounské péče vždy dochází k procesu zprostředkování. Což znamená, že počáteční úkony při procesu zprostředkování pěstounské péče jsou zajišťovány obecnými úřady obcí s rozšířenou působností. Součástí procesu zprostředkování jsou etapy, které tkví ve vyhledávání ohrožených dětí, u nichž je nutné zabezpečit péči formou pěstounské péče, ve vyhledávání osob, které mají zájem stát se pěstouny a v odborné přípravě žadatelů.

Na začátku je zájemce o pěstounství, což je člověk, který „*má zájem přijmout do své rodiny dítě, které nemůže dočasně či dlouhodobě vyrůstat ve vlastní rodině, v současné legislativě je takový člověk označen jako žadatel.*“ (Černá, Svoboda, 2011, s. 16).

Žádost o zprostředkování podává fyzická osoba, která má zájem o zařazení do evidence žadatelů o zprostředkování pěstounské péče. Fyzická osoba žádost podává u obecního úřadu obce s rozšířenou působností dle místa svého trvalého bydliště. Pracovnice obecního úřadu obce s rozšířenou působností vede spisovou dokumentaci o žadateli, jejíž součástí jsou osobní údaje, doklady o státním občanství, nebo povolení k trvalému pobytu na území ČR, výpis z evidence Rejstříku trestů, zpráva o zdravotním stavu od ošetřujícího lékaře, informace o ekonomické a sociální situaci, písemné souhlasy s účastí na přípravě, vyjádření obecního úřadu obce s rozšířenou působností (Bubleová, Frantíková, Vyskočil et al. 2014).

Obecní úřad obce s rozšířenou působností předá spisovou ucelenou dokumentaci žadatelů bezodkladně krajskému úřadu, který vede evidenci dětí a evidenci žadatelů vhodných stát se pěstouny, nebo pěstouny na přechodnou dobu. Následuje odborné posouzení žadatelů, které se skládá z několika částí: **posouzení bezúhonnosti, zdravotního stavu a posouzení psychologické.** Odborné posouzení se vztahuje i na jiné osoby, které sdílí s žadatelem společnou domácnost. Mezi společně posuzované osoby patří manžel, partner, jiné osoby sdílející domácnost a nezletilé děti. „*Za bezúhonného se pro účely NRP považuje osoba, která nebyla pravomocně odsouzena pro trestný čin, který směřoval proti životu, zdraví, svobodě, lidské důstojnosti, mravnímu vývoji nebo jmění dítěte, nebo pro jiný trestný čin, jehož spáchání může mít vliv na způsobilost žadatele k řádné výchově dítěte.*“ (MSK KÚ, 2014, s. 6 - 7).

Zdravotní stav pro účely NRP posuzuje lékař krajského úřadu na základě vyplněného dotazníku samotným žadatelem a jeho ošetřujícím lékařem. Je hodnoceno, zda zdravotní stav žadatele v oblasti duševní, tělesné a smyslové, nebrání nebo případně neomezuje při dlouhodobé péči a výchově přijatého dítěte. Psychologické posouzení v MSK provádí Centrum psychologické pomoci, příspěvková organizace na základě uzavřené smlouvy. U žadatelů se pro účely NRP posuzuje osobnost, psychický stav, předpoklady pro výchovu dítěte, motivace

k NRP. Posuzuje se také stabilita vztahu manželského, partnerského, eventuálně další skutečnosti významné pro zařazení do evidence (MSK KÚ, 2014).

Dle metodiky NRP ² (CPP, 2016) je důležitou částí psychologického posouzení **příprava žadatelů k přijetí dítěte do rodiny**. Příprava se uskutečňuje v rozsahu 48 hodin, které tvoří osm pěti hodinových setkání, doplněných o tři hodinovou návštěvu v domácnosti žadatelů a o domácí úkoly v rozsahu tří hodin. Základní formou přípravy je práce ve skupině, která je doplněna návštěvou v rodině žadatelů. Skupina tvoří 10 – 15 členů, práce probíhá interaktivní formou a jsou zde zakomponovány sebezkušenostní prvky. Výklad je vždy provázen diskusí. Cílem přípravy je předat žadatelům co nejvíce ucelených informací o problematice NRP a rovněž jim umožnit prožít autentické zážitky vztahující se k problematice NRP, které jim umožní pracovat na vlastních postojích nebo názorech a také se zvyšují kompetence žadatelů zaměřené na péči o přijaté dítě. Výstupem z přípravy žadatelů je závěrečná zpráva. Součástí odborného posouzení je také příprava biologických dětí žadatelů o NRP. Příprava dětí na příchod nového dítěte do rodiny je v časové délce 3 – 6 hodin skupinové práce dle věku a počtu dětí. Příprava dětí je sestavena podle věku dětí a probíhá paralelně s přípravou dospělých žadatelů o NRP. Dle zájmu, mohou být do procesu přípravy zařazeny i zletilé děti žadatelů, samozřejmě s jejich souhlasem.

Po ukončení odborného posouzení krajský úřad MSK zhodnotí závěry celého procesu odborného posouzení a vydá rozhodnutí o zařazení či nezařazení do evidence žadatelů pro zprostředkování pěstounské péče. V případě, že z odborného posouzení vyplývají argumenty pro nezařazení do evidence, žadatel se může vyslovit k tomu, s čím nesouhlasí, eventuálně doloží nové skutečnosti. Má také právo nahlížet do své spisové dokumentace. Pokud žadatel odmítá akceptovat rozhodnutí o nezařazení má možnost odvolání a to do 15 dnů od převzetí rozhodnutí. Odvoláním se zabývá MPSV a provádí nové odborné posouzení žadatele. MPSV odvolání posoudí a může vyhovět nebo zamítnout. Pokud z odborného posouzení vyplyne vhodnost žadatelů k výkonu pěstounské péče, dochází k tomu, že KÚ MSK rozhodne o zařazení žadatelů do evidence pro zprostředkování pěstounské péče. V této chvíli začíná pro žadatele etapa očekávání, která může být různě dlouhá, neboť je nezbytné mít na paměti, že vždy se volí vhodní žadatelé k dítěti (MSK KÚ, 2014).

² Tato metodika je interním materiálem CPP, není přístupná veřejnosti a volně navazuje na metodiky CPP z předchozího období a na další metodické zdroje a podklady, kterými jsou: Metodika MPSV k posuzování a přípravě žadatelů o NRP vydaná v r. 2012, Metodika KÚ MSK k problematice PPPD vydaná v r. 2014, Vyhláška MPSV č. 473/2012 Sb., Odborná příprava žadatelů o NRP v rámci programu PRIDE.

Jak uvádí Bubleová, Vávrová et al. (2014) etapa očekávání může být různě dlouhá. Je dobré být v tomto období v kontaktu s odborníky, nejlépe s doprovázející organizací, se kterou po přijetí dítěte budou uzavírat dohodu o výkonu pěstounské péče. Doprovázející organizace už před uzavřením dohody jsou nápomocny, například v oblasti sociálně- právní, ve sféře vzdělávání a přípravě na příchod dítěte do rodiny a to buď formou individuálních konzultací s psychologem, nebo se sociální pracovníci.

Krajský úřad vede evidenci dětí, ke kterým je třeba vyhledat a zprostředkovat pěstounskou péči. Děti jsou obvykle umístěné ve většině případů u pěstounů na přechodnou dobu, nebo v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, nebo v neposlední řadě v dětském domově. Velmi důležité je naplňování práva slyšení dítěte, které pokud dokáže vyjádřit vlastní názor, má právo vyslovit se ke všem záležitostem týkajících se jeho osoby. V procesu zprostředkování platí základní pravidlo: *„Vždy je dítěti vybírána taková rodina, která je připravena přijmout dítě právě takové jaké je.“* (Bubleová, Frantíková, Vyskočil et al., 2014, s. 29).

Jestliže krajský úřad vytipuje žadatele pro určité dítě, jsou seznámeni se všemi dostupnými údaji o dítěti. Krajský úřad oznámí písemně žadatelům, že jsou vhodní stát se pěstounem a poté mají právo osobního setkání s dítětem. Žadatelé do 30 dnů od doručení oznámení mohou ve spolupráci se sociální pracovníci OSPOD podat k soudu žádost o svěřeni dítěte do předpěstounské péče nebo do pěstounské péče (MSK KÚ, 2014).

Jak uvádí Bubleová, Frantíková, Vyskočil et al. (2014) v této fázi je velmi důležité pečlivě naplánovat přechod dítěte do nové rodiny. Je velmi důležitá komplexní spolupráce všech zúčastněných odborníků, včetně pěstounů, aby dítě zvládlo měnící se prostředí, které je pro něj může být krokem do neznáma. Důležité je mít co nejvíce informací o tom, co má dítě rádo, jaké má rituály atd., pro usnadnění adaptace dítěte v nové rodině. Tímto končí proces zprostředkování pěstounské péče zprostředkované, dlouhodobé, nepříbuzenské.

1.2.2 Pěstounská péče příbuzenská

Na rozdíl od zprostředkovaných pěstounů, kteří musí projít procesem zprostředkování, v jehož průběhu jsou proškolení, postupně zrají, seznamují se s novými informacemi, s odborníky i s následnými formami pomoci, které jsou k dispozici v době výkonu pěstounské péče, jsou ve srovnání s nimi příbuzenští pěstouni v nevýhodě. Nemají téměř žádnou možnost dlouhého rozhodování, zda dítě přijmou do své péče, nemají možnost absolvovat přípravu

s odborným posouzením a většinou v té kritické době prožívají určité pochybnosti a obavy, zda vše zvládnou (J&T, 2014).

OZ § 22 uvádí, že osobu blízkou dítěti je příbuzný v přímé řadě, což znamená rodič, prarodič, praprarodič, sourozenec, ale také další příbuzní, kterými jsou teta, strýc, bratranec, sestřenice atd. Pokud se příbuzný rozhodne, že bude o dítě vychovávat, krajský úřad nevyhledává pěstounskou rodinu a příbuzný dítěte podává návrh k soudu o svěřeni dítěte do své péče.

Jak je uvedeno v OZ péče příbuzných má několik forem, kterými jsou dle § 881 péče na základě dohody s rodičem dítěte, § 928 – 942 osobní péče poručníka, § 953 – 957 péči jiné osoby a § 958 – 970 pěstounská péče. Pro diplomovou práci jsou relevantní pouze dvě formy péče příbuzných a to osobní péče poručníka a pěstounská péče, neboť tito příbuzní uzavírají dohodu o výkonu pěstounské péče a mají povinnost vzdělávat se a jsou objektem zkoumání empirické části diplomové práce.

Příbuzní dítěte neprocházejí procesem zprostředkování a dispozice pro výchovu dítěte hodnotí přímo soud, ke kterému je směřována žádost o svěřeni dítěte do péče. Soud získává podklady pro rozhodnutí ze strany sociální pracovnice obecního úřadu obce s rozšířenou působností a je nezbytné, že se musí řídit nejlepším zájmem dítěte. Velmi často se stává, že je dítě k příbuzným umístěno na základě předběžného opatření. Děje se tak v případě, pokud je nutné dítě umístit v důsledku ohrožení jeho zdraví, života či řádné péče. V takových případech jsou příbuzní vystaveni náhlému rozhodnutí, zda mají děti přijmout či ne a lze konstatovat, že se jim v jednom okamžiku změni život (J&T, 2014).

Dle Uhlířové (2010) se příbuzní dítěte a obvykle se jedná o prarodiče, opět stávají nečekaně rodiči a to z několika různých příčin. Může to být např. z důvodu náhlého úmrtí rodiče, nebo pro nezralost rodičů, také proto, že rodiče žijí patologickým způsobem života a dítě jim je odebráno. Vyskytují se také případy, kdy rodiče mají psychiatrickou diagnózu, nebo jsou umístěni ve výkonu trestu odnětí svobody. V neposlední řadě se v poslední době objevují rodiče závislí na alkoholu a drogách.

J&T (2014) uvádí, že příbuzní dítěte zcela jistě mají dilema, zda dítě přijmout či ne. Zvažují a rozhodují se, koho mají upřednostnit a podpořit. Příbuzný dítěte nemá moc času pro rozhodnutí a téměř vždy se rozhoduje pod určitým tlakem. Někdy se také vyskytnou případy, že po určité době, kdy příbuzný pečuje o dítě, zjistí, že situaci nezvládá a uvážlivě se vysloví, že nemůže a nezvládne dlouhodobou péči.

Svěření dětí do příbuzenské pěstounské péče je u nás běžné. Nicméně nejsou zveřejněny přesná čísla, ale dle výskytu a praktických zkušeností při doprovázení, je součet příbuzenské

pěstounské péče za polovinou ze všech typů pěstounské péče. Příbuzenská pěstounská péče má své pozitiva ale také negativa. Mezi pozitivní faktory patří to, že není třeba se seznamovat a procházet procesem sžívání. Je velmi pravděpodobné, že dítě prostředí u příbuzných zná. Jako negativní faktor u příbuzenské pěstounské péče může být nechtěné opakování nepatřičných výchovných metod a přístupů, které byly příčinou toho, že došlo k selhání rodičovské role u vlastních dětí. Obtížná je také spolupráce příbuzenských pěstounů s odborníky, kterými jsou doprovázející klíčový sociální pracovník, sociální pracovní místně příslušného OSPOD dítěte, sociální pracovník OSPOD pěstouna a psycholog, který je připraven v případě zájmu pěstouna poskytnout intervenci a pomoc. Příbuzenští pěstouni často chápou službu doprovázení jako nepatřičné zasahování do rodinných záležitostí. Často se také u dětí vyskytují dlouhodobé neřešené výchovné problémy a pěstouni požádají o pomoc až v případě, kdy je situace kritická. Ze strany příbuzenských pěstounů je také malý zájem o povinné vzdělávání (Lexová, Pazlarová, Matoušek, Štokrová, 2013).

Na základě výzkumného šetření uskutečněného v roce 2015 nadací Sírius, bylo zveřejněno zjištění týkající se příbuzenské pěstounské péče: bylo zjištěno, že příbuzenští pěstouni jsou od samého počátku naprosto v jiné situaci než pěstouni zprostředkovaní, neboť jsou do svého pěstounství spíše „vhozeni“, místo aby si je zvolili jako povolání. Neprochází klasickou přípravou a roli pěstouna velmi často rozumí jinak, než zprostředkovaní pěstouni. Příbuzenská pěstounská rodina sebou nese častou obrovskou zátěž a stává se, že traumatizované dítě jde do traumatizované rodiny. Není vždy vhodné, aby bylo dítě svěřeno do příbuzenské pěstounské péče, ale vždy je nutné situaci vhodnosti či nevhodnosti svěřeni příbuzným, důkladně vyhodnotit. V případě příbuzenské pěstounské péče je vhodný jiný přístup než u zprostředkované pěstounské péče. Bylo také zjištěno, že u příbuzenských pěstounských rodin je vhodnější sanace rodiny, než doprovázení (*Náhradní rodinná péče v ČR v reflexi pracovníků NNO a SPOD v roce 2015*. [online]. [cit. 2014-09-02].

Dostupné z: <http://www.nadacesirius.cz/soubory/ke-stazeni/Nahradni-rodinna-pece-v-CR-v-reflexi-pracovniku-NNO-a-OSPOD-v-roce-2015.pdf>).

Dle Matouška, Pazlarové a kol. (2014), se mohou při svěřeni dítěte do příbuzenské pěstounské péče projevit určitá rizika týkající se např. nevhodných poznámek od biologických rodičů dítěte na adresu pečujících příbuzných. Dalším rizikovým projevem může být nepatřičné zasahování do výchovy dítěte a to zejména tehdy, jestliže rodiče zjevně nesouhlasili s tím, aby dítě vychovávali příbuzní.

Při porovnání zprostředkovaných a příbuzenských pěstounů lze velmi často zpozorovat, že příbuzenští pěstouni ve většině případů mají neobvyklý přístup k rodičům dítěte. Pokud se

jedná o příbuzenskou péči prarodičů tak ti často považují za nezbytné ochránit své vnoučata před jejich biologickými rodiči anebo naopak ignorují nežádoucí vliv své dcery nebo syna na své vnouče a jsou vždy připraveni jejich chyby omluvit. Jedná se o nedostatečné zajištění kontaktu dítěte s jeho biologickým rodičem, které může způsobit dítěti trauma a není pro něj bezpečné (Gabriel, Novák, 2008).

I když se u příbuzenské pěstounské péči často setkáváme s menšími i většími potížemi a riziky, má v souvislosti s porovnáním pěstounské péče zprostředkované i svoje priority a přednosti. Prarodiče se musí vyrovnat se ztrátou svých dětí a vnoučata, o které začínají pečovat, pro ně mohou být útechou. Tím, že pečují o svá vnoučata, cítí se být duševně mladí, zvládají práci s počítačem, začnou opět sportovat, chodit za kulturou a může je posílit pocit, že dělají dobrou a smysluplnou věc. V případě, že jsou děti svěřeny do pěstounské péče širší rodiny, lze očekávat, že nedojde k poruše vnímání vlastní identity, neboť děti znají rodinné rituály, hodnoty i kořeny a jednoduše řečeno vědí, odkud pocházejí a jaká je jejich historie. V případě příbuzenské pěstounské péče je také jednodušší zprostředkování kontaktů dítěte s rodičem oproti zprostředkované příbuzenské péče. Příbuzenská pěstounská péče může svoji funkci plnit dobře jen tehdy, pokud bude těmto rodinám poskytovaná odborná podpora ze strany doprovázející organizace a ostatních spolupracujících subjektů. Mezi časté potřeby příbuzenských pěstounských rodin patří pomoc v oblasti poskytování informací, psychická podpora, dlouhodobější terapeutická práce s celou rodinou a v neposlední řadě také možnost setkávat se s jinými příbuzenskými pěstouny, sdílet s nimi své pocity, zkušenosti, radosti a strasti (Uhlířová a kol., 2010, s. 51 – 52).

1.2.3 Pěstounská péče na přechodnou dobu

„Pěstounská péče na přechodnou dobu zajišťuje dětem, aby se při selhání původní rodiny, dostaly do rodinného prostředí a nemusely toto náročné období právní nejistoty trávit v ústavní výchově. Využít ji mohou děti, o které se jejich původní rodina nemůže nebo nechce starat. Orgány státní správy mají maximálně rok na to, aby situaci dítěte vyřešily a dítě mohlo přejít do původní, osvojitelské či jiné trvalé rodiny. Důležitou úlohou pěstounů je i podpora během předávání do definitivní rodiny a bezprostředně po předání.“ (Pěstounská péče na přechodnou dobu, aby děti vyrůstali v rodinách. *Co je pěstounská péče na přechodnou dobu?* [online]. [cit. 2016-09-01]. Dostupné z <https://www.rpp.cz/inpage/co-je-pppd/>).

I když institut pěstounské péče na přechodnou dobu je v našem právním řádu upraven už od roku 2006, je mu věnováno více pozornosti až od roku 2013 v souvislosti s přijetím

novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí, kdy došlo ke změně právní úpravy a k vymezení jeho využití a podmínek za jakých lze tuto formu náhradní rodinné péče využít. Jedná se o institut přechodný a má umožnit rodičům dítěte dostatek času aby si mohli zlepšit své poměry tak, že budou způsobilí převzít dítě zpět do své péče (Bubleová, Frantíková, Vyskočil et al., 2014).

V souvislosti s institutem pěstounské péče na přechodnou dobu se stále častěji vyslovuje slovo attachment, neboli citová vazba, která se stala hlavním tématem ve společenství pěstounů. Bezpečná vazba představuje to, jak velmi důležitá je pro dítě primární pečující osoba, kterou může být matka, otec, ale také jiná pečující osoba, která bude vždy přítomna. Bude přítomna proto, aby dítě hladila, mazlila, krmila a aby zde byla pro dítě vždycky, když ji potřebuje. Pěstounská péče na přechodnou dobu byla zavedena zejména kvůli tomu, aby malé děti nezůstávaly v kojeneckých ústavech, kde sice mají veškerou odbornou péči, ale chybí ta jedna primární pečující osoba, která by se jim věnovala. Děti, které jsou následně předávány od pěstounů na přechodnou dobu buď do adoptivní, pěstounské nebo biologické rodiny, jsou tzv. „zdravé“, což znamená, že těmto dětem dali pěstouni možnost normálního psychosociálního rozvoje v pevné vztahové dyádě s pečující osobou v roli matky. Je jasně prokázáno, že pěstouni na přechodnou dobu vložili dítěti, o které po určitou dobu pečovali, do dalšího života prožitek přijetí a lásky, který nelze ničím nahradit a který mu společně s rodinou, v níž bude dítě dále vyrůstat, pomůže následně v budoucnu poskytnout totéž pro další generaci. Je to ta nejlepší cesta k tomu, že jsou děti usměvavé, spokojené, jejich psychomotorický vývoj zásluhou péče v rodině je shodný s vývojem běžných dětí. Na dětech vyrůstajících v rodině pěstounů na přechodnou dobu je vidět dítěte v rodině je vidět i nádherná interakce na výraz obličeje pěstounky, či jiného rodinného příslušníka pěstounů (Vlčková, Salačová, Galbavý, 2014).

Pěstounská péče na přechodnou dobu vyžaduje od pěstounů vysoce profesionální přístup a značnou míru informovanosti o situaci a možných obtížích dětí, které k nim přicházejí. Pěstoun doprovází dítě po relativně krátkou, ale intenzivní dobu. Procesy, které v běžné pěstounské péči probíhají roky, jsou v pěstounské péči na přechodnou dobu zhuštěny do týdnů či měsíců.“ (Lexová, Pazlarová, Matoušek, Štokrová, 2014, s. 65).

Aby mohli být pěstouni na přechodnou dobu dobří profesionálové, jsou na ně kladeny specifické požadavky na rozvoj jejich schopností a dovedností. Samozřejmě, že je nutné všímat si i rodinného systému uchazečů o pěstounskou péči na přechodnou dobu a v individuální části přípravy se orientovat také na to, jak připraveni jsou členové jejich rodiny (Rotreklová, 2013).

Dle MSK KÚ (2014) soud dítě do pěstounské péče na přechodnou dobu svěří pouze osobě v evidenci vedené u KÚ. Osoby, které chtějí vykonávat pěstounskou péči na přechodnou

dobu, musí projít odborným posouzením, kdy se zjišťuje, zda mají předpoklady pro výkon takové péče o dítě. Předpoklady pro výkon pěstounské péče na přechodnou dobu jsou především: pevný partnerský vztah a rodinná situace, osobnostní zralost a rodičovská zkušenost, vyhovující zdravotní stav, dostačující bytové podmínky, způsobilost pečovat o dítě, trestní bezúhonnost, sociální a ekonomická stabilita, schopnost spolupracovat s biologickou rodinou dítěte. Nejmladší dítě v rodině přechodných pěstounů by nemělo být mladší osmi let.

„Bylo-li dítě svěřeno do pěstounské péče na přechodnou dobu, je soud povinen nejméně jednou za 3 měsíce přezkoumat, zda důvody, pro které bylo dítě svěřeno do pěstounské péče, stále trvají. Za tím účelem si vyžaduje zejména zprávy příslušného orgánu sociálně-právní ochrany. Soud rozhodne o výchově dítěte vždy, odpadnou-li důvody, pro které bylo dítě svěřeno do pěstounské péče na přechodnou dobu.“ (Vyskočil, 2014, s. 11).

ZSPOD § 20 uvádí, že zajištění zprostředkování pěstounské péče na přechodnou dobu je v kompetenci krajských úřadů. § 27 téhož zákona uvádí, že žadatel o pěstounskou péči na přechodnou dobu prochází odborným posouzením, které se provádí na základě podané žádosti. Proces podání žádosti a psychologického posouzení žadatelů o pěstounskou péči probíhá stejným způsobem jako u zprostředkovaných pěstounů.³

Výjimkou v oblasti přípravy odlišující se od zprostředkovaných pěstounů je její časový rozsah. Znamená to, že příprava žadatelů o pěstounskou péči na přechodnou dobu trvá minimálně v rozsahu 72 hodin a probíhá v individuální a skupinové formě. Žadatelé jsou zařazeni pokud možno vždy do homogenní skupiny. Příprava homogenní skupiny žadatelů o pěstounskou péči na přechodnou dobu probíhá v rozsahu 8 setkání po 8 hodinách, doplněna o 3hodinovou návštěvu lektorů v rodině, závěrečné dvou hodinové setkání žadatelů s posuzujícím psychologem a lektory a domácími úkoly s časovou dotací 3 hodin (metodika NRP CPP, 2016).

Pěstouni na přechodnou dobu jsou pěstouni, kteří musí být připraveni přijmout dítě kdykoliv a jejich povinností je poskytnout dítěti kvalitní celodenní péči. Z tohoto důvodu nevykonávají jiné zaměstnání a tato forma péče, je zákonem vymezena jako placené povolání s pravidelným příjmem, kdy hrubá mzda pěstounů na přechodnou dobu je 20 tisíc korun měsíčně⁴ (Lumos, 2015).

³ Proces podání žádosti, včetně psychologického posouzení žadatelů, jehož součástí je také odborná příprava je popsán v kapitole 1.2.1 Pěstounská péče zprostředkovaná.

Prováděcí vyhláška č. 473/2012 Sb. upřesňuje obsah, rozsah a formu odborné přípravy fyzických osob vhodných stát se osvojitelem nebo pěstounem k přijetí dítěte do rodiny a definuje tematické okruhy příprav

⁴ 20 000 Kč dostává každý člověk zařazený v evidenci profesionálních pěstounů, bez ohledu na počet dětí, o které pečují; částka se vyplácí, i když u sebe právě žádné dítě nemá. Pro účely daně z příjmů, sociálního pojištění a zdravotního pojištění je odměna považována za příjem ze závislé činnosti, stejně jako plat nebo mzda v zaměstnání. Před výplatou se z ní odečítá záloha na daň a pojistné. Čistý příjem pěstouna na přechodnou dobu je cca 16 000 Kč.

Jak uvádí ZSPOD § 27a jsou do evidence osob v evidenci zařazeny ty osoby, které mohou vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu.

Po obdržení rozhodnutí o zařazení do evidence osob v evidenci se žadatel dostaví na odbor sociálních věcí krajského úřadu MSK, kde dochází k vyznačení doložky právní moci na rozhodnutí. Poté je nutné vyřídit odměnu pěstouna na místně příslušném Úřadu práce podle trvalého bydliště – vždy je nezbytné prokázat se rozhodnutím krajského úřadu o zařazení do evidence osob v evidenci. Následným krokem je uzavření dohody o výkonu pěstounské péče s pověřenou osobou. Povinností osoby v evidenci je nahlásit nejpozději do 15 dnů jakékoliv změny, které jsou podstatné pro vedení evidence pěstounů na přechodnou dobu, konkrétně se jedná např. o změnu adresy, telefonního kontaktu a jiných důležitých údajů (MSK KÚ, 2014).

1.3 Přípravy žadatelů o NRP v Moravskoslezském kraji

Legislativními podklady pro přípravu žadatelů o NRP je ZSPOD §11 odst. 2, který uvádí, že Krajský úřad zajišťuje:

a) „přípravu fyzických osob vhodných stát se osvojiteli nebo pěstouny k přijetí dítěte do rodiny a poskytuje těmto osobám poradenskou pomoc související s osvojením dítěte nebo svěřením dítěte do pěstounské péče, včetně speciální přípravy k přijetí dítěte pěstounem na přechodnou dobu; časový rozsah přípravy k zařazení žadatele do evidence pro zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče činí nejméně 48 hodin a u žadatelů o zařazení do evidence osob, které mohou vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu nejméně 72 hodin; časový rozsah přípravy žadatelů, kteří přípravu již jednou dokončili, může krajský úřad snížit,

b) přípravu dětí žijících v rodině osob vhodných stát se osvojiteli nebo pěstouny; příprava dětí se provádí přiměřeně vzhledem k jejich věku, rozumové vyspělosti a v nezbytném rozsahu,

c) osvojitelům nebo pěstounům poradenskou pomoc související s osvojením dítěte nebo svěřením dítěte do pěstounské péče, zejména v otázkách výchovy. “

Dalšími metodickými zdroji a podklady jsou:

- Metodika MPSV k posuzování a přípravě žadatelů o NRP vydaná v r. 2012.
- Metodika KÚ MSK k problematice PPPD vydaná v r. 2014.
- Vyhláška MPSV č.473/2012 Sb.
- Odborná příprava žadatelů o NRP v rámci programu PRIDE

Krajský úřad zadá požadavek na zabezpečení a organizaci příprav žadatelů o NRP. Volba organizace může také proběhnout formou výběrového řízení. „*Přípravu obvykle pro něj vykonává pověřená osoba, která je na základě rozhodnutí krajského úřadu oprávněna vykonávat sociálně-právní ochranu dětí.*“ (Nožířová, 2012, s. 55).

KÚ MSK, který má ze zákona kompetenci k posuzování a přípravě žadatelů o NRP, pověřil Centrum psychologické pomoci, p. o., realizací psychologického posuzování a přípravy žadatelů o NRP a jejich dětí. Odborné psychologické posuzování a příprava probíhají v těsné návaznosti, informace jsou mezi posuzujícím psychologem a lektory přípravy předávány dle oboustranné dohody a potřeby (metodika NRP CPP, 2016).

Centrum psychologické pomoci, p. o., vzniklo v roce 2003 jako příspěvková organizace zřízená Moravskoslezským krajem. Působí na celém území kraje prostřednictvím detašovaných pracovišť. Pracovní tým tvoří více než 61 odborníků, převážně psychologů a sociálních pracovníků, kteří působí na půdě samostatných poraden. Hlavními oblastmi činnosti celé organizace je odborné sociální poradenství, přesněji rodinné, partnerské a individuální poradenství, náhradní rodinná péče a telefonická krizová pomoc. V náhradní rodinné péči má CPP dlouholetou tradici, neboť již od svého vzniku zajišťuje pro MSK přípravu a posuzování žadatelů o NRP. Každým rokem přichází na detašovaná pracoviště přibližně 250 žadatelů, se kterými je pracováno na přípravě na budoucí roli náhradního rodiče.⁵ Od roku 2013 CPP pracuje v rámci příprav také s modelem PRIDE a uzavírá dohody o výkonu pěstounské péče. V současnosti se počet pěstounských rodin blíží číslu 400. Rodinám jsou poskytovány komplexní služby dle platné legislativy, ale i podle potřeb jednotlivých rodin, přičemž se všichni pracovníci snaží zúročit odbornost, erudici a tradici. CPP spolupracuje s navazujícími organizacemi a institucemi v sociálních službách, zejména s OSPOD, se soudy ale i s nestátními neziskovými organizacemi zaměřenými na aktivity podporující rodinu a návazné služby pro ni. Velmi důležitou součástí aktivit CPP je osvětová činnost, která je realizována v oblasti náhradní rodinné péče od roku 2010 především prostřednictvím projektu „Dejme dětem rodinu.“ CPP je hlavním koordinátorem projektu a nositelem jeho realizace, kterou představuje v první řadě podpora, informace a šíření myšlenky pěstounské péče napříč veřejností (Závěrečná zpráva CPP, 2015).

⁵Centrum psychologické pomoci, p. o. jako jediná posuzující organizace v MSK, má v interních materiálech stanoveno, že od přijetí spisu žadatele trvá doba odborného posouzení, jehož součástí je také skupinová příprava, maximálně 1 rok. V případě, že spis žadatele není do jednoho roku odevzdán na KÚ je nutné podat zdůvodnění, proč tomu tak je. Nedodržení lhůty není nikdy způsobeno samotnými pracovníky, ale žadateli o NRP – často odmítnou z pracovních důvodů účast na skupinové přípravě, stává se, že i dvakrát po sobě.

V Centru psychologické pomoci probíhají dvě verze přípravy – tzv. **klasická příprava žadatelů a příprava PRIDE**.

1.3.1 Klasická forma přípravy

Jak uvádí Vrtbovská (2011), součástí přípravy žadatelů jsou všeobecné ale i specifické oblasti propojené s péčí o děti při výkonu pěstounské péče. Je velmi důležité vést dokumentaci z průběhu přípravy, zajistit aby celý proces byl srozumitelný a pochopitelný, ale také čestný. Při práci s žadateli je nutná týmová spolupráce všech zúčastněných odborníků. Příprava je činnost, za kterou mají odborníci odpovědnost, neboť jejich konečné vyjádření k rizikům a pozitivům žadatele ovlivní existenci mnoha lidí, včetně dětí.

Jak uvádí Vávrová, Pokorná, Frantíková et al. (2012) na základě provedeného výzkumu v roce 2010, který byl uskutečněn ve 12 krajích, vyplynulo zjištění, že samotní odborní pracovníci a současně i žadatelé o NRP pociťovali přípravu na budoucí náhradní rodičovství jako velmi důležitou. Nicméně současně také sdělovali, že na roli adoptivního rodiče či pěstouna a výkon náhradní rodinné péče se kompletně připravit nedá. Absolvování přípravy jen načrtne základní problematiku týkající se náhradní rodinné péče a pochopení všech souvislostí. Koncepce přípravy, která je uzavřena a končí zařazením žadatelů vhodných být náhradními rodiči do evidence KÚ jako jednorázové události, z jejich hlediska bylo chápáno jako nedostačující a neuspokojivé. Na základě diskuse byla zřejmá nezbytnost pokračovat v další spolupráci v době, kdy se tzv. čeká na dítě, ale zejména v období svěřením dítěte do péče. Vyplynul požadavek dalšího vzdělávání, odborného poradenství a podpory při řešení aktuálních problémů souvisejících s adaptací dítěte a jeho výchovou.

Klasická příprava žadatelů o náhradní rodinnou péči vychází z uvedených legislativních a metodických zdrojů a obsahově vychází z celkových odborných znalostí a zkušeností interních lektorů CPP, které doplňují dle potřeby externí lektoři. U všech lektorů je předpokladem praxe v oblasti NRP. Klasická příprava je neustále rozvíjena a obohacována o nejnovější poznatky z odborné literatury i praxe v oblasti (metodika NRP CPP, 2016).

Jak uvádí Černá, Svoboda (2011) příprava žadatelů o NRP sestává ze dvou částí – **individuální a skupinová příprava**. Obě části přípravy na sebe různě navazují a vzájemně se časově prolínají.

Vzájemné propojení je velmi důležité, neboť umožňuje intenzivnější práce s žadateli. Konkrétně se lze orientovat na jejich skutečné potřeby, na rozeznání osobnosti jednotlivých žadatelů, jejich možností, kompetencí a také schopnost pochopit potřeby dítěte v náhradní

rodinné péči. Skupinová práce dává žadatelům možnost zkonfrontovat své názory představy s druhými žadatelí. Co se týká individuální části přípravy, tak žadatelé ji považují za výhodu. Při individuální práci pak zájemci oceňují chráněné místo, kde se mohou dotázat na cokoli, co nechtějí řešit ve skupině (Vávrová, Pokorná, Frantíková et al., 2012).

Individuální část přípravy je zaměřená na psychologické vyšetření a zjištění zda žadatel má způsobilost poskytnout dítěti zdravý vztah a citové pouto, neboli attachment. Součástí je také cílené posouzení rodičovských kompetencí a návštěvou v rodině žadatelů. Tato část je důležitou a podstatnou součástí přípravy, neboť je v nejlepším zájmu dítěte aby náhradní rodiče dokázali naplnit jejich vývojové a specifické potřeby. Velmi významná je také schopnost žadatelů přijmout do své péče dítě i s jeho minulostí, což znamená i s jeho biologickou rodinou (Vrtbovská, 2011).

Skupinová část přípravy má zpravidla 10 – 15 členů, výjimečně se připouští jiný počet účastníků. Skupinová práce probíhá většinou interaktivně, zahrnuje i četné sebezkušenostní prvky, výklady jsou v rozsahu nezbytně nutném pro porozumění dané problematice a vždy provázány s diskusí, odkazem na zkušenosti žadatelů apod. Skupinová práce využívá také diskusí v malých skupinách, zážitková cvičení se sdělováním prožitků, hraní rolí, imaginativní techniky, práce s kazuistikami. V průběhu přípravy proběhne jedna tři hodinová návštěva lektorů v rodině žadatelů za účasti jejich nejbližších příbuzných, příp. i nepříbuzných blízkých osob. Cílem je poznání materiálního, ale zejména emocionálního zázemí, podpory blízkých či naopak. Tuto návštěvu lze doplnit i o individuální konzultace s jednotlivými nebo vybranými členy rodiny, návštěva může posloužit k otevření individuálních citlivých témat, která žadatelé nechtějí otevřít ve skupině. Po ukončení přípravy proběhne závěrečné shrnující individuální setkání jednotlivých účastníků (vesměs párů) zaměřené na reflexi přípravy za účasti lektora přípravy a posuzujícího psychologa (Metodika NRP CPP, 2016).

Dle Metodiky NRP CPP (2016) jsou do přípravy žadatelé zařazeni vždy po absolvování minimálně jednoho setkání s posuzujícím psychologem, nejlépe však ve fázi po absolvování psychodiagnostické části, kdy se snižuje pravděpodobnost zařazení žadatelů s významnými kontraindikacemi či riziky. Klasická příprava zahrnuje následující typy příprav:

- příprava žadatelů o adopci a pěstounskou péči
- příprava žadatelů s opakovanou žádostí
- příprava žadatelů o pěstounskou péči na přechodnou dobu
- příprava dětí

Příprava žadatelů o adopci a pěstounskou péči (dále jen A, PP)

Probíhá dominantně skupinovou formou v rozsahu 48 hodin, které tvoří osm setkání po pěti hodinách, doplněných o tři hodinovou návštěvu lektorů v domácnosti žadatelů, dále o domácí úkoly pro žadatele v rozsahu tří hodin a o závěrečné dvou hodinové individuální setkání každého páru žadatelů, či jednotlivých žadatelů s lektorem přípravy a posuzujícím psychologem těchto žadatelů.

Příprava žadatelů s opakovanou žádostí

Probíhá na základě vyhodnocení a vyjádření KÚ MSK k dosavadnímu výkonu pěstounské péče žadatelů. Je možno volit mezi individuální formou v rozsahu 6 – 10 hodin, nebo skupinovou formou v celkovém rozsahu 24 hodin, které tvoří tři šesti hodinová setkání doplněna o jednu hodinu na zpracování domácích úkolů, tří hodinovou návštěvu lektorů v rodině žadatelů, závěrečné dvou hodinové setkání jednotlivých účastníků s lektorem přípravy a posuzujícím psychologem těchto žadatelů.

Žadatelé o pěstounskou péči na přechodnou dobu (dále jen PPPD)

Jsou zařazeni pokud možno vždy do homogenní skupiny, žadatelé o PP a A mohou být ve skupině spojené. Příprava homogenní skupiny žadatelů o PPPD probíhá v rozsahu 8 setkání po osmi hodinách, doplněna o tři hodinovou návštěvu lektorů v rodině, závěrečné dvou hodinové setkání žadatelů s posuzujícím psychologem a lektory a domácími úkoly s časovou dotací tří hodin. Pokud nelze sestavit samostatnou skupinu žadatelů o PPPD, absolvují tito žadatelé základní část přípravy v rozsahu 48 hodin s žadatelí o PP a A, následně nadstavbovou část přípravy v rozsahu 24 hodin samostatně (3 x 7 hodin plus 1 hodinu na zpracování DÚ a závěrečné dvou hodinové setkání účastníků přípravy s lektorem a posuzujícím psychologem těchto žadatelů), tak aby celkový rozsah přípravy PPPD byl vždy 72 hodin.

Příprava dětí

Časová dotace přípravy dětí na příchod nového dítěte do rodiny je stanovena na 3 – 6 hodin (dle věku a počtu dětí) skupinové práce. Kritériem pro sestavení skupiny dětí je zejména jejich věk. Příprava dětí probíhá zpravidla paralelně s přípravou dospělých uchazečů o NRP. Do skupiny mladších dětí se zařazují děti ve věku asi 6 – 11 let, skupinu starších dětí tvoří děti ve věku 12 – 18 let. Rovněž je možné skupinu dětí sestavit i dle jejich mentální vyspělosti a zdravotních specifik. Do procesu přípravy mohou být zařazeny i děti zletilé (na přání žadatelů a se souhlasem těchto zletilých dětí). Děti do pěti do šesti let přípravu absolvují individuálně, dle dohody s posuzujícím psychologem. Rozsah a forma zohledňují dosaženou úroveň jejich psychofyzické zralosti. Minimální počet dětí ve skupině je 4, maximální počet je 10,

pocházejících nejméně ze dvou rodin. Příprava vlastních (biologických) i přijatých dětí může probíhat společně i odděleně, dle doporučení posuzujícího psychologa a lektorů přípravy.

1.3.2 Forma přípravy PRIDE

„Název programu PRIDE je zkratkou slov Parent Resources for Information, Development and Education, což by se dalo volně přeložit jako Zdroje informací pro rodiče, jejich rozvoj a vzdělávání. Anglické slovo PRIDE však znamená také pýchu v pozitivním slova smyslu, případně hrdost. Někdy se uvádí slovní spojení Foster Pride, což znamená pěstounova či vychovatelova hrdost.“ Žadatelé, kteří absolvují přípravu PRIDE dostanou příručku v češtině, kterou budou mít po celou dobu přípravy k dispozici a také zde najdou potřebné informace. Program PRIDE je typický pozitivním pohledem na rozvoj rodičovských kompetencí a schopností náhradních rodičů. Příprava PRIDE je vždy zakončena panelovou diskuzí. V rámci panelové diskuse se společně setkají účastníci přípravy, lektoři a externí hosté. Externími hosty se myslí náhradní rodiče, biologické děti náhradních rodičů, odborníci v oblasti náhradní rodinné péče – psycholog, sociální pracovníce atd., zvané bývají také biologičtí rodiče, jejichž děti jsou umístěny v náhradní rodinné péči (Informační balíček pro náhradní rodiče.[online].[cit.2016-09-11].Dostupné:

http://hcemebytpestouny.cz/sites/default/files/info_balicek_pro_nahradni_rodice_mpsv.pdf
Už jste slyšeli o přípravě pěstounů PRIDE).

Metodika NRP CPP (2016) uvádí, že příprava probíhá formou skupinových sezení v Poradně a individuálních konzultací s žadateli v jejich domácnosti. Základní přípravný kurz se uskutečňuje obvykle v rámci devíti setkání po 4 hodinách a 12 hodin probíhají individuální konzultace s žadateli v jejich domácnosti a dochází ke zpracování zadaných úkolů pro domácí přípravu žadatelů. Individuální konzultace se uskutečňují po třetím, šestém a devátém setkání. Odborná příprava probíhá společně pro žadatele o osvojení, pěstounskou péči nebo PPPD, případně jsou žadatelé o zprostředkování PPPD zařazeni do samostatné homogenní skupiny. Skupina účastníků přípravy má zpravidla 10 – 15 členů, výjimečně se připouští jiný počet účastníků. Jednotlivá skupinová setkání i individuální konzultace s žadateli vede vždy tým dvou lektorů. Jedním z nich je zkušený pěstoun nebo osvojitel a druhým odborník se zkušenostmi v oblasti NRP. Lektorem může být pouze absolvent 250 hodinového výcviku lektorů, ukončeného osvědčením o způsobilosti vést přípravu žadatelů v modelu PRIDE. Lektoři společně vypracovávají závěrečnou zprávu z přípravy, která se stává součástí celkového psychologického posouzení žadatelů o NRP a je podkladem pro rozhodování krajského úřadu

o zařazení či nezařazení žadatelů do evidence osob vhodných stát se osvojiteli nebo pěstouny. Závěrečná zpráva shrnuje informace získané prostřednictvím přípravných sezení PRIDE, individuálních domácích konzultací, domácích příprav žadatelů, rozhovorů s žadateli. Silné stránky a potřeby žadatelů jsou dány do souvislosti s pěti kategoriemi kompetencí a jejich úrovněmi (znalosti a dovednosti), které jsou při péči o ohrožené děti nezbytné. Žadatelé jsou v průběhu celé přípravy PRIDE spoluzodpovědní a podílejí se na závěrečném rozhodování a posuzování. Je samozřejmostí, že mají možnost připojit ke zprávě své připomínky, vysvětlení či doplnění.

Přípravný kurz PRIDE je zaměřen na rozvoj těchto kompetencí:

- „*Chránit děti a starat se o ně.*“
- „*Naplňovat vývojové potřeby dětí a řešit jejich opožděný vývoj.*“
- „*Podporovat vztahy mezi dětmi a jejich rodinami.*“
- „*Vytvářet pro děti bezpečné a pečující vztahy na celý život.*“
- „*Pracovat jako člen profesionálního týmu.*“ (Příručka pro účastníky PRIDE, 2009, s. 19 – 21).

Metodika NRP CPP (2016) uvádí, že **příprava biologických dětí** žadatelů o NRP, kteří se účastní přípravy PRIDE se uskutečňuje podle speciálních materiálů modelu PRIDE, které jsou výsledkem adaptačního procesu programu PRIDE pro podmínky České republiky. Hlavním mottem dětské přípravy je "nepodceňujme děti a jejich možnosti a schopnosti myslet a vnímat". Příprava dětí slouží k tomu, aby biologické děti žadatelů byly připraveny na příchod nových členů. Příprava má také vést k lepší adaptaci dítěte přicházející do náhradní rodinné péče. Děti v průběhu přípravy získávají nové informace k NRP. Zároveň lektori zjišťují jejich názor a připravenost pro tak významnou změnu v rodině. Celá příprava musí probíhat v souladu s potřebami dětí a také s ohledem na jejich individualitu. Je nutné si uvědomit, že příprava dětí je záležitostí nejenom lektorů PRIDE, ale také rodičů dětí. Zájemcům o náhradní rodinnou péči lektori vysvětlují význam přípravy pro děti, včetně přípravy skupinové. Motivují účastníky přípravy a jejich děti k účasti na skupinové přípravě. Lektori seznámí zájemce o NRP s Dětskou příručkou PRIDE a s částmi, které mohou dělat spolu s dětmi a to především u dětí, které se nezúčastní skupinové přípravy. Při práci s dětmi lektori doceňují vhodnost použití humoru přiměřeného věku dětí. Děti by z přípravy měly odcházet s dobrým pocitem.

Příprava dětí je složena z těchto částí:

- Individuální příprava dětí je věnována individuální práci s dětmi v rámci domácích návštěv.

- Skupinová příprava dětí je zaměřena na práci s dětmi ve skupině.
- Příručka PRIDE pro přípravu dětí je materiál, který je obdobou příručky PRIDE pro dospělé zájemce o NRP a zůstává dětem i po skončení přípravy.

Skupinová příprava pro mladší děti, je v časové dotaci šesti hodin, což jsou dvě setkání. Minimální rozsah by měl být tři hodiny včetně úvodu a závěru a přestávek, rozsah samotných aktivit je celkově pět hodin. Skupinová příprava pro starší děti a mladé dospělé je koncipována na osm hodin (tj. dvě setkání). Minimální rozsah by měl být čtyři hodiny (tj. jedno setkání), opět včetně úvodu a závěru a přestávek.

Dle metodiky NRP CPP (2016) v programu PRIDE se závěrečné hodnocení provádí spolu s případnou budoucí pěstounskou rodinou. Během hodnocení lektoři hledají silné stránky a potřeby žadatelů s přihlédnutím k fungování žadatelů v minulosti a současnosti a porovnávají je s pěti kategoriemi kompetencí. Proces společného hodnocení vede k přijetí jednoho z následujících informovaných rozhodnutí:

- Žadatelé dojdou k závěru, že jsou schopni a ochotni poskytovat pěstounskou péči a mají k dispozici potřebné schopnosti, dovednosti a podporu. Lektoři mají shodný názor.
- Žadatelé dojdou k závěru, že nejsou schopni nebo ochotni poskytovat pěstounskou péči, případně nemají k dispozici potřebné schopnosti, dovednosti a podporu a rozhodnou se žádost o zprostředkování náhradní rodinné péče přerušit nebo zrušit.
- Žadatelé dojdou k závěru, že nejsou schopni nebo ochotni poskytovat pěstounskou péči, případně že nemají k dispozici potřebné schopnosti, dovednosti a podporu, a přestože lektoři jsou jiného názoru, žadatelé se rozhodnou žádost o zprostředkování náhradní rodinné péče přerušit nebo zrušit.
- Žadatelé dojdou k závěru, že jsou schopni a ochotni poskytovat pěstounskou péči a že mají k dispozici potřebnou podporu, avšak lektoři jsou jiného názoru. V takovém případě lektoři nedoporučí zařazení žadatelů do evidence osob vhodných stát se pěstouny.

Na základě výzkumu, který pro MPSV provedl SocioFaktor (2015) jsou v přípravě PRIDE dle žadatelů považovány za nedostatečné jak překlad a nepřehlednost poskytnutých příruček, tak také nadabování používaných filmů týkajících se náhradní rodinné péče. Co se týká lektorů v přípravě PRIDE ukázalo se, že je nedostatečná odbornost lektorů a to konkrétně osoba lektora v roli náhradního rodiče. Konkrétně v oblasti náhradní rodinné péče bylo zjištěno, že lektoři (náhradní rodiče) na rozdíl od lektorů, kteří jsou odborníky v oblasti náhradní rodinné péči, mají méně kompetencí a také nedostatek dovedností při vedení skupiny. Nedostatky byly

také zjištěny při psaní závěrečné zprávy a to zejména při identifikaci silných stránek a potřeb žadatelů.

Zde bychom mohli diskutovat o tom, jaká příprava žadatelů o NRP je výhodnější a poskytne účastníkům více informací včetně možnosti zvýšit a rozšířit si své kompetence. Jako poradenská sociální pracovnice navštěvuji klasické přípravy žadatelů o NRP a přináším informace o doprovázení pěstounů při výkonu pěstounské péče, o poradenských a návazných službách, ale také o tom, kde lze žádat o dávky pěstounské péče atd. Mám možnost strávit se skupinou žadatelů určitý čas a pozorovat jak reagují, o jaké témata se zajímají, kterým směrem se ubírají jejich dotazy. Do přípravy PRIDE nedocházím, tam všechny informace podávají pouze ti dva lektori, kteří ji vedou. Na základě mých zkušeností a debat s kolegy psychology, kteří vedou klasické přípravy, jsem toho názoru, že z klasické přípravy mají žadatelé více informací a umějí si lépe představit, co bude po uzavření dohody o výkonu pěstounské péče následovat.

2 Klíčové a problémové oblasti při výkonu pěstounské péče

Při výkonu pěstounské péče, ať už se jedná o zprostředkovanou pěstounskou péči, příbuzenskou, nebo pěstounskou péči na přechodnou dobu, velmi často potřebují pěstouni podporu a pomoc ze strany doprovázející organizace, konkrétně od osoby svého klíčového pracovníka. Děti svěřeny do pěstounské péče byly ve většině případu odebrány rodičům, s nimiž je pojí citové pouto, ale také to mohou být děti, které ke svým rodičům žádné citové pouto nemají. V obou případech, tyto děti zažívají určitou krizi, trauma a jsou svým způsobem zraněné, zrazené a často zmatené a nevědí co se s nimi děje.

Dle Winnete (2015) zpočátku nastávají těžké situace, kdy je to velmi náročné pro obě strany, jak pro přijaté děti, tak pro pěstouny. Pro pěstouny je důležité, aby byli pro děti oporou, dokázali je pochopit, porozumět jim a aby byli přichystaní být „rodiči“ těchto dětí. Je jasné, že pěstouni nejsou biologickými rodiči přijatých dětí, ale proto, aby se svěřené děti mohli zdravě vyvíjet a mít šťastné dětství, potřebují skutečné rodiče, kteří budou mít srdce na pravém místě, dají přijatým dětem spoustu lásky, rozumu a zdravého úsudku.

Děti svěřené do pěstounské péče jsou v mnoha případech hodny respektu a soucitu v souvislosti s tím, čím si prošly ještě před přijetím do náhradní rodiny. Některé z dětí strádaly a nedostávalo se jim základních věcí, které jsou pro nás naprosto samozřejmé. Možná že často musely jít spát, aniž by dostaly něco k jídlu, což znamená, že byly hladové a osamělé. Děti vyrůstající v patologickém prostředí neznají základní zásady rodinného života a jejich intelekt je také opožděn, což znamená, že ze strany náhradního rodiče je nutné poskytnout jim podporu a pomoc, aby si mohli osvojit chybějící dovednosti potřebné k životu (Purvis, Cross, Sunshine, 2013).

Ptáček, Kuželová a kol. (2015) uvádí, že vývoj dítěte umístěného v ústavní péči je opožděný. Na základě výsledků různých výzkumů bylo potvrzeno, že po umístění z ústavní péče do náhradní rodinné péče dochází u dětí ke zlepšení v oblasti rozumové. Problémy v oblasti tvorby attachmentu⁶ přetrvávají i po příchodu do náhradní rodiny a nejvýznamnější, klíčový a nenahraditelný činitel pro nápravu vývojového opoždění je předejít ústavní výchově a naopak podpořit pěstouny při kvalitním výkonu pěstounské péče s pomocí návazných služeb a doprovázející organizací.

Dle J&T (2014) mohou být projevy náhlého odloučení od rodičů jakékoliv. Často se jedná o agresivitu dětí namířenou na sebe, která se projeví sebepoškozováním, nebo cílenou na

⁶ Více o teorii attachmentu – neboli poruše citové vazby uvádím v kapitole 2.2 Teorie attachmentu.

okolí, patří zde i vývojová regrese, různé panické reakce, hlasité projevy provázené pláčem, křikem.

Před rokem 2013 nebyla ze strany státu pěstounům poskytnuta žádná pomoc při řešení problémových situací, ale to se změnilo v souvislosti s novelou zákona o sociálně-právní ochraně dětí, kdy byl uzákoněn systém doprovázení pěstounských rodin. Pěstouni a svěřené děti mají ze zákona nárok na odbornou pomoc ze strany doprovázející organizace při řešení všech potíží a problémů (J&T, 2016).

Z mé dosavadní zkušenosti a praxe při doprovázení pěstounských rodin mezi klíčové a problémové oblasti při výkonu pěstounské péče ze strany pěstounů, patří práce s identitou dítěte, s procesem adaptace dítěte v nové rodině, s poruchou attachmentu u dítěte a také s kontakty dítěte s jeho biologickou rodinou.

2.1 Adaptace přijatého dítěte v náhradní rodině

Roháček, Priehradná, Matejová, Matej (2012) uvádí, že aby dítě mohlo v náhradní rodině, kde bylo umístěno pocítovat bezpečí, je nutné důvěřovat lidem kolem sebe. Pěstoun má tedy nelehkou úlohu, neboť musí dítěti pomoci vybudovat ztracenou důvěru a to předpokládá ze strany pěstouna velikou trpělivost. Jak docílit toho, aby mezi dítětem a pěstounem vznikl pocit bezpečí a důvěry? Jedině tak, že náhradní rodič dítě přijme takové jaké je samo o sobě, což znamená s jeho celou historií a bez výhrad.

Vytváření vztahu k pěstounům může být dlouhodobý proces, který se odehrává pokaždé jiným způsobem a není možné odhadnout a předurčit jeho úspěch. Nicméně je zcela jisté, že čím dříve je dítě umístěno do náhradní rodiny, tím se problém navázání vztahu a adaptace snáze napraví (Vágnerová, 2012).

Kovařovicová (2015) sděluje, že dítě svěřené do pěstounské péče má ve své osobnosti zažitě zkušenosti, které jsou vesměs negativní. Proto by pěstouni měli pracovat na budování nových zkušeností, což znamená, že dítě by mělo věci prožít jinak. Jedině s opakovanou dobrou a novou zkušeností může dojít k tomu, že začne pěstounům věřit a cítit se v nové rodině bezpečně.

Dle Vrtbovské a Formánka (2009) náhradní rodina může dítěti usnadnit zdolat náročné období tím, že ho podpoří v tom, ať projeví své skutečné pocity, protože jediné tímto se dítěti může ulehčit od úzkosti. Dětem se po příchodu do náhradní rodiny bude pravděpodobně stýskat po rodičích, po minulém prostředí a proto je důležité, aby pěstoun nezaujímal stanovisko, že v minulém prostředí bylo pro dítě špatné. Naopak je nutné dát najevo pochopení pro obavy dítěte

z nového, z toho co ho očekává, dítě chce mít jasno v tom, že jeho pocity chápete a tolerujete. Pěstouni si musí uvědomit si, že dítě se prostě bojí a prožívá ve svých pocitech zmatek. Je dobré být jim fyzicky blízko, ale nepobízet je do hovoru, neptat se, klidně třeba jen mlčet.

Jak uvádí Kovařovicová (2015, 26 – 27) „*ve chvíli, kdy dítě přichází k pěstounům, jsou jeho minulé zkušenosti již pevně zabudovány v základu jeho osobnosti. A právě skrze své předchozí zkušenosti bude dítě vnímat i svou novou rodinu.*“

Problémem v době adaptace dítěte v náhradní rodině může mít i náhradní rodič, neboť již před přijetím dítěte prochází náročným procesem přípravy na výkon pěstounské péče. Tím, že dojde ke změně způsobu života celé rodiny, dochází zároveň u náhradních rodičů ke zvýšení nejistoty. U nezkušených náhradních rodičů mohou převládat nereálné představy související s výchovou přijatého dítěte, mohou se vyskytnout pochybnosti o sobě samém, o svých kompetencích. Často se vyskytují nové problémy a potíže, které vyžadují hlubší a komplexnější řešení. Nicméně adaptace náhradních rodičů může probíhat naprosto bez potíží a to v případech, kdy jsou pěstouni zkušení a spolupracují od samého počátku s odborníky⁷ (Vágnerová, 2012).

2.1.1 Projevy a pomoc dítěti v průběhu adaptace

Role pěstounů při přijetí dítěte do rodiny spočívá v tom, že by měli budovat u dítěte nové zkušenosti. Dítě pěstounům zpočátku nevěří, nechápe proč je u pěstounů a také se odmítá vzdát svých zažitých obranných mechanismů, které ho vždy bezpečně uchránily. Dítě si musí prožít věci odlišně, což znamená, že jen vícekrát opakovanou dobrou zkušeností může pochopit a uvěřit, že pěstouni jsou pro něj jistotou a bezpečím (Kovařovicová, 2015).

Jak uvádí Roháček, Priehradná, Matejová, Matej (2012, s. 19) „*jedná se o obranné mechanismy dětí, které si nezbytně vytvořily proto, aby přežily v traumatickém a nepodnětném prostředí. Tedy jsou to povědomé reakce, za které dítě nemůže.*“

Projevy dítěte v adaptační době mohou být různé. Dítě se může uzavírat do sebe, jednat odmítavě, může si shromažďovat zásoby jídla, patří zde agresivní chování, lhaní krádeže, slabý nebo žádný oční kontakt, náklonnost k cizím lidem, poruchy spánku, kývání se ze strany na stranu, pomočování se, vzdor, nepřizpůsobivost atd. V procesu adaptace bude pro dítě dobré, když alespoň jeden z náhradních rodičů zůstane doma a bude se dítěti věnovat. Velmi důležité

⁷ Od roku 2013 je povinností pěstounů uzavřít do 30 dnů od přijetí dítěte do předpěstounské a pěstounské péče dohodu o výkonu pěstounské péče s doprovázející organizací. Pěstounská rodina má svého sociálního pracovníka, který do rodiny dochází minimálně 1 x za dva měsíce. Dohoda je prostředkem pro spolupráci doprovázející organizace a pěstounské rodiny, pro zajištění podpory a pomoci při výkonu pěstounské péče. Samozřejmě předním hlediskem je zájem a bezpečí dítěte svěřeného do pěstounské péče.

je také dítěti dát spoustu lásky, být trpělivý, neboť adaptace může trvat různě dlouhou dobu. „*Děti v procesu adaptace potřebují člověka, který by je přijal.*“ (Roháček, Priehradná, Matejová, Matej 2012, s. 19 – 24).

Kovařovicová (2015, 26 - 27) uvádí, že efektivní způsob jak uzdravit vztah dítěte k lidem a k pohledu na svět je ten, že dojde k vytvoření bezpečného a citového pouta mezi dítětem a pěstounem prostřednictvím tzv. terapeutického rodičovství. Existuje pět podstatných elementů, které vytváří uzdravující postoj nových rodičů a to: „*láskyplný, přijímající a empatický přístup, hravá, radostná atmosféra, zájem o dítě a snaha mu porozumět.*“ Dítě se chová problémově, protože má strach a v takovém případě je nutné strach zmírnit a zapomenout na křik, trest a hrozby. Náhradní rodič by se měl vyvarovat změn ve svém chování, měl by dbát na dodržení denního režimu dítěte, být pevný bod pro dítě, neboť jen tímto způsobem mu dítě může začít věřit. Pro dítě je velmi důležité, aby ho náhradní rodič chválil i za sebe menší maličkost, povzbuzoval a nevynášel vůči dítěti kritiku. V případě zlosti u dítěte se doporučuje přestat afekt pevným objetím. Náhradní rodič by měl dítě přijmout takové jaké je, brát dítě vážně, zajímat se o něj, o jeho pocity, názory, přání a nápady.

Matoušek a Pazlarová (2010, s. 51) uvádí, „*že cílem terapeutického rodičovství je přestavba negativního vnitřního pracovního modelu na model pozitivní. Terapeutické rodičovství poskytuje možnosti nového začátku dětem traumatizovaným zážitkem ne dosti dobrého rodičovství. Umožňuje jim získat novou korektivní zkušenost – zkušenosti života v rodinném prostředí poskytujícím skutečnou péči a oporu.*“ Základem terapeutického rodičovství je způsobilost dítěte přitisknout se k pečující osobě, neboť to je nezbytná podmínka zdravého duševního vývoje u člověka.

2.2 Teorie attachmentu

Každý člověk přichází na svět s tím, že může být šťastný. Štěstí lze dosáhnout tak, že budou naplněny naše potřeby. Pokud dojde k naplnění potřeb ve správnou dobu, správným způsobem a tím pravým člověkem je všechno v pořádku. Pokud se tak ale nestane a potřeby dítěte nejsou naplněny, má to určité následky. Těmito následky mohou být nedůvěra, zoufalství, strach, chaos, nedostatek, trápení. Potřeby, které nejsou naplněny, včetně traumatických zážitků a jejich důsledků se ukládají do emocionální paměti a zároveň se naše geneticky vložené potřeby chtějí naplnit. Nastává protichůdný vnitřní proces, jehož výsledkem jsou psychické problémy, potíže související se somatickými a výchovnými obtížemi (Winnette, 2016).

V souvislosti s neuspokojením potřeb dítěte hovoříme o psychické deprivaci. Matějček (2005, s. 189) definuje psychickou deprivaci jako *„nedostatečné uspokojení základních psychických potřeb v závažné míře a po dosti dlouhou dobu u dítěte ve vývoji, prakticky od narození do staršího věku školního. K deprivaci dochází za různých okolností v životě dítěte – v rodině, v denní kolektivní péči, ale především v trvalé péči ústavní.“*

Winnette (2016, s. 10 – 11) uvádí, že (in Pessa, Pessa-Boyden, 2006) *„naplnění potřeb musí nastat ve správný čas, se správnými lidmi a správným způsobem.“*

Jak uvádí Matějček s Langmajerem (2011) v souvislosti s deprivací dětí jde nejprve o určení schopnosti navazovat vztahy k druhým lidem, což znamená, že při nápravě je nutná týmová spolupráce řady odborníků.

Attachment je dle Vrtbovské (2010, s. 10 – 23) termín pro citové pouto mezi rodičem a dítětem. Vzhledem k obtížnému překladu hovoříme o citovém poutu, neboť se jedná o citové pouto mezi dítětem a osobou pečující. *„Vztah založený na citovém poutu – attachmentu, je charakterizován vyhledáváním blízkosti druhé osoby. Možnost být blízko bezpečné osobě, ke které má dítě, nebo člověk citový vztah, vede k upevnění vnitřní bezpeční základny po veškeré další prožívání světa i sebe sama. Bez bezpečné základny není možný zdravý vývoj v mnoha směrech.“*

Matějček (2003) uvádí, že Bowlby propojil ve svém bádání znalosti týkající se deprivací zkušenosti s moderními vědeckými poznatky a také s výzkumem o chování zvířat v jejich přirozeném prostředí a diagnostikoval důležitý poznatek. Stanovil tedy teorii, že pro navázání citového vztahu k pečující osobě nebo osobám je nezbytně nutné, že tyto osoby poskytují dítěti pocit jistoty a bezpečí.

Sám Bowlby (1999) dle teorie attachmentu sděluje, že k tomu, aby se dítě mohlo citově připoutat, musí spolupracovat v mozku kongenitální soustava spojující paměťové, motivační a emoční děje v souvislosti s blízkými pečujícími osobami. Jednání dítěte po narození souvisí s pocitem ohrožení, se stresem, začne plakat a tehdy je nutné uspokojit jeho potřeby. Hovoříme o tzv. vazbovém chování. Chápaví a citliví rodiče rozpoznají, jaké potřeby dítěti mají naplnit, přičemž dítě po jejich naplnění pocítuje spokojenost a časem už má určitou záruku, že v případě potřeby je zde blízká osoba, která mu pomůže. Dítě si vytváří citové pouto a bezpečnou vazbu k pečující osobě.

Jedná se o důležitou primární potřebu člověka, která ovlivňuje utváření identity a rozumových schopností. Současně je citové připoutání nejdůležitější v prvním roce života dítěte⁸.

Novák (2015) uvádí, jaká má být posloupnost při tvorbě attachmentu:

- První fází je doba prvních tří měsíců života dítěte – dítě upřednostňuje lidský hlas, dává najevo reakci na tváře a objevuje úsměv.
- Druhou fází je doba mezi třetím až šestým měsícem života dítěte – objevují se rozdílné sociální odezvy dítěte na známé osoby.
- Třetí fází je věk mezi sedmým až 36 měsícem života, tzv. zlatá doba – dochází k utváření attachmentu pouze k pečující osobě, kterou dítě chápe jako oporu, lehce dostupnou nabízející lásku a bezpečí.
- Čtvrtá fáze je doba mezi třemi roky a dalším obdobím života – v této fázi je attachment pouze k jedné osobě vytvořen, hovoříme o tzv. získané opoře. Dítě má jistou a bezpečnou základnu a dále může navazovat bezpečné a zdravé vztahy k dalším lidem.

Dle Nováka (6/2015, s. 22) „je John Bowlby otcem teorie attachmentu a matkou je Mary Salter Ainsworth, Kanadanka s psychoanalytickým výcvikem, která se po přestěhování do Londýna stala jeho blízkou spolupracovnicí. Vytvořila mimo jiné typologii attachmentu.“

Dle Bowlbyho (1999) Mary Ainsworth na základě výzkumů dětí popsala tři typy vazebného chování. Prvním typem je *bezpečný attachment*, což znamená, že pečující osoba je jistotou, oporou a bezpečím a v případě, že se vzdálí, dítě pláče, ale po příchodu pečující osoby se dítě utiší. Druhým typem je *úzkostný vyhybavý attachment*, což znamená, že pečující osoba se neidentifikuje se svojí rolí, a v případě jejího odchodu od dítěte, dítě nereaguje pláčem a po jejím návratu neprojevuje radost. Třetím typem vazebného chování je *úzkostný ambivalentní attachment*, kdy se po odchodu pečující osoby dítě nedokáže utišit, neboť její ztrátu nese velmi těžce, ale po jejím příchodu už neprojevuje radost.

⁸ Od roku 2013 je zaveden institut pěstounské péče na přechodnou dobu, kdy narozené dítě odložené matkou, nebo odebrané OSPOD není umístěno do kojeneckého ústavu, ale na základě předběžného opatření je umístěno do rodiny pěstounů na přechodnou dobu, kde si dítě utváří pevné vazby podobné vazbám v běžných rodinách a v takových vztazích se cítí bezpečně. Vznikem PPPD jsou efektivněji využity finanční prostředky z veřejných i soukromých zdrojů, protože minimalizují náklady na sanaci poškození vzniklých ústavní deprivací (dle statistik MV ČR se děti procházející ústavní výchovou dopouštějí trestné činnosti ve více jak 50 procentech, stávají se oběťmi trestných činů, vzhledem k narušené sebedůvěře dosahují nižšího vzdělání, mají tedy menší šanci uplatnit se na trhu práce, bývají závislé na sociálních dávkách, nemají rozvinuté rodičovské kompetence, takže jako rodiče selhávají a celý cyklus se opakuje u jejich dětí). Zavedením PPPD se daří tuto bezvýchodnou situaci vyřešit.

Velmi důležitým faktorem v souvislosti s teorií attachmentu je institut pěstounské péče na přechodnou dobu, kdy se má dítě v dočasné pěstounské rodině naučit vytvořit pevnou a zdravou vazbu k pečující osobě a následně se předpokládá transfer této vazby (Novák, 2015).

S institutem pěstounské péče na přechodnou dobu souvisí konstatování Ainsworthové, že místo biologické matky si může dítě vytvořit bezpečnou a zdravou vazbu k jiné osobě, či osobám, které budou o dítě osobně pečovat a poskytnou mu všestranné uspokojení potřeb a psychickou pohodu (Bowlby, 2010).

Je spousta dětí v náhradní rodinné péči, které mají poruchu attachmentu, neboli citové vazby a zde je velmi důležitá úloha náhradních rodičů, kteří by měli vytvořit a uchovat jasný a konkrétní přístup k přijatému dítěti. Všichni členové náhradní rodiny by se měli snažit spolupracovat na vytvoření bezpečného prostředí, aby dítě cítilo, že u nich má určité zázemí a jistotu. Přístup k dítěti musí být ze strany všech pečujících osob empatický, láskyplný, pozorný a spolehlivý (Cairns, 2013).

2.3 Identita dítěte

Dle psychologického slovníku (Hartl, Hartlová, 2000 s. 221) „*je identita prožívání a uvědomování si sebe sama, své jedinečnosti i odlišnosti od ostatních, soubor rysů, podle nichž je jedinec znám v určité specifické skupině.*“

Identita dítěte v pěstounské péči je velmi úzce propojená se vztahovými otázkami. Důležitou součástí identity dítěte je tzv. obraz biologického rodiče, který formuje pěstoun. Pro pozitivní identitu dítěte je dobré, aby obraz rodičů nebyl popisován negativně, ale s určitým respektem, empatií a vysvětlením, proč nejsou sami rodiče pečujícími osobami. Nejde o to, aby se dítěti dostávalo lživé informace, ale o to, aby se samotné děti nevinily za to, že nemohou žít se svými rodiči. Děti v pěstounské péči mají velmi často pocity viny, protože si myslí, že udělaly sami něco špatného a proto nejsou se svými rodiči (J&T, 2016).

Matějček (2005, s. 238) definuje pozitivní identitu jako „*jednu ze základních psychických potřeb, které musí být uspokojovány v náležité míře a ve vhodné době, má-li se lidská osobnost vyvíjet zdravě. Výsledkem uspokojení této potřeby je pozitivní přijetí sama sebe, což se mezi jiným pokládá za jednu ze základních podmínek pro pozitivní přijímání druhých lidí a pro uspokojivé společenské zařazení daného lidského jedince.*“ Do identity patří určité vnější symboly, kterými jsou např. naše jméno, přezdívka, naše národnost. Důležitou součástí identity dítěte v náhradní rodinné péči je jeho původ a historie.

Identita je v mnoha případech u dětí v náhradní rodinné péči vytvořena ze vzpomínek. Důležitým podkladem pro vytvoření knihy života dítěte jsou fotografie, videa, památeční předměty, ale také vzpomínky a rodinné historky. Pro dítě je důležité znát svoji minulost, protože jen tak může přijmout samo sebe a bez obav kráčet vstříc své budoucnosti. Potíže s identitou často mívají děti v náhradní rodinné péči v období dospívání, proto je ze strany náhradních rodičů důležité a nezbytně nutné budovat identitu dítěte aktivně a promyšleně už od útlého věku (Klimeš, 2008).

Nedílnou součástí identity všech lidí je příslušnosti ke svému národu. Proto je nezbytné hovořit s přijatými dětmi jiného etnika⁹ o jejich příslušnosti. V naší zemi se nejčastěji jedná o romské děti a na náhradních rodičích je aby pracovali cíleně s jejich romskou identitou. Tyto romské děti velmi často mají pocit, že nepatří nikam a nevědí, kde jsou vlastně tzv. doma. Pro pozitivní rozvoj identity dítěte jiné kultury by měli náhradní rodiče přijmout fakt, že dítě je jiné, odlišné, což znamená, že si musí uvědomit, že identita přijatého dítěte má stejnou hodnotu jako jejich, jen je jiná. Důležité je budovat a podporovat identitu dítěte hned od přijetí, ušetří to spoustu potíží v období dospívání, také je nezbytné přijmout kulturu dítěte pro naše obohacení (Vančáková, 2008).

Nežádka se u romských dětí v náhradní rodinné péči setkáváme s tzv. dvojitou identitou, a je to tehdy, kdy přijaté děti svoji jinakost plně neakceptovaly a vnitřně s ní nejsou ztotožněny. Takový postoj může způsobit dítěti velké vnitřní napětí projevující se neurotickými nebo jinými potížemi (Vančáková, 2011).

Jak uvádí Klimeš (2008) otázka identity je součástí každého z nás, ale nejvíce problémů související s identitou se vyskytují v oblasti náhradní rodinné péče.

Základem a nezbytným prvkem pro předcházení problémům týkající se identity dítěte v náhradní rodinné péči je odborná podpora ze strany doprovázejících organizací při výkonu pěstounské péče, konkrétně se jedná o podporu v oblasti vzdělávání pěstounů, arteterapeutické techniky při práci s dítětem i pěstounem, odborné poradenství, ale také práce s předsudky a stereotypy (J&T, 2016).

2.3.1 Kniha života

Velmi důležitým předmětem u dětí v pěstounské péči bývá tzv. kniha života, kterou vyrábí pro dítě náhradní rodiče. Smyslem knihy života je dát dítěti možnost porozumět tomu,

⁹ Nejčastěji se jedná o to, že spousta romských dětí vyrůstá v náhradní rodině u neromských rodičů a v době dospívání začínají řešit svoji romskou identitu a dříve nebo později se s negativní zkušeností setkají.

co se událo v jeho minulosti, znovu poznat zapomenuté emoce, pocity, ale také naučit se poznat samo sebe a mít se rádo, což je nedílná součást identity dítěte. Pro děti v pěstounské péči je velmi těžké, aby si uvědomily svoji minulost a pochopily, že může výrazně ovlivnit současné chování (Vrtbovská, Formánek, 2009).

Názor na to, jak má práce pěstouna o životním příběhu přijatého dítěte vypadat musí vzejít z komunikace s dítětem. Pěstoun by měl mít informace o biologické rodině i o tom, proč dítě není se svými rodiči. Pokud je dítě schopno spolupracovat společně s pěstounem na knize života, mělo by se jednat o společnou práci (Ryan, Walker, 2006).

Jak uvádí Žilinčíková, Pařovová a kol. (2013, s. 5) „*kniha života přijatého dítěte je speciální kniha (není možné ji koupit v žádném obchodě, dá se pouze vyrobit), která citlivým a pravdivým způsobem mapuje život přijatého dítěte od narození, přes příchod do náhradní rodiny až po současnost. Kniha obsahuje informace o biologické rodině dítěte, o důvodech, proč dítě nemůže žít se svými biologickými rodiči a jak se dostalo do nové rodiny.*“

Dle Černé, Rybové a kol. (2013) je důležité, aby se při tvorbě Knihy života brala v potaz přání dítěte a také aby se dítě na jejím vytváření podílelo. Je ověřené začít vytvářet to, co je nyní, což znamená přítomnost dítěte. Posléze se přesunout zpět do minulosti a popsat jak se dítě narodilo, kde žilo, co se stalo, že je u náhradních rodičů. Následně přejít zpět do přítomnosti a zabývat se tím, co dítě baví, jaké má kamarády, co umí, co má rádo. Kniha života je živý materiál, který se má postupně doplňovat a dotvářet. Jedná se o časově náročnou práci a je podstatné neukončit práci v polovině a vždy si udělat čas s dítětem na Knize života průběžně pracovat.

Tvorba Knihy života je terapeutická metoda a proto by prostředí při její výrobě mělo být bezpečné a příjemné. Pěstouni by měli být dobře připraveni na zvládnutí tvorby Knihy života, což znamená, že by měli zvládat techniky při tvorbě ale také znát nesnáze, které se mohou vyskytnout a způsoby jejich řešení. To tedy znamená, že by měli absolvovat vzdělávací semináře cílené na tvorbu Knihy života (Vlčková a kol., 2015).

2.4 Kontakty dítěte s biologickou rodinou

Každé dítě by mělo znát své biologické rodiče, i když s nimi nežije. Má na to právo. V souvislosti s přijetím zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, je povinností pěstounů podporovat, udržovat a rozvíjet sounáležitost dítěte s jeho biologickou rodinou. Vždy je nutné vyhodnotit situaci, zvážit všechna pozitiva a negativa, které kontakt může dítěti přinést a na základě toho se rozhodnout, zda bude

uskutečněn. Kontakt musí být vždy pro dítě bezpečný a prospěšný (Lexová, Pazlarová, Štokrová, Matoušek, 2014).

Vrtbovská (2011, s. 73) uvádí, že „moderní světová péče o opuštěné děti je v souladu se současnými zahraničními výzkumy přesvědčena, že kontakt dítěte s jeho biologickou rodinou a rodiny s dítětem patří k základním lidským právům a má pozitivní vliv na vývoj dítěte. Odpovídající kontakt dítěte s jeho biologickou rodinou podpoří pozitivní vnímání jeho vlastní identity, sebeúcty a pocit návaznosti, který je pro děti žijící mimo vlastní rodinu důležitý.

Centrum psychologické pomoci poskytuje pro OSPOD, soudy, rodiny biologické, tak také náhradní, provedení a uskutečnění odborně vedených kontaktů dítěte s jeho biologickou rodinou, ve všech detašovaných pracovištích. Aby se dítě zdravě vyvíjelo po všech stránkách, je nutné, aby také správně chápalo a uvědomovalo si, samozřejmě dle své vývojové úrovně, co je součástí jeho historie a jaké osoby jsou v jeho životě důležité. Pravidelné, kladné a spolehlivé setkání s biologickými rodiči, může dítěti pomoci snáze chápat svou nynější situaci. Klíčový pracovník v rámci doprovázení stimuluje a podněcuje pěstouny k podpoře vztahu dítěte k osobám dítěti blízkým dle ustanovení § 47a odst. 2 písm. h) zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Podporu vztahu lze uskutečnit různorodým prostředky, ale osobní setkání dítěte s rodičem je nejdůležitější forma pro vznik a navázání vztahu. Jestliže osobní setkání nelze uskutečnit, je dobré pomáhat udržovat kontakt jiný, tzv. nepřímý – kterým může být např. dopis, e-mail, pohled, fotka atd. Kontakt dítěte s jeho biologickou rodinou není pro dítě povinností, ale je jeho právem a v případě jeho zajištění, je nezbytné, aby na prvním místě byly **priorita, zájem a potřeby dítěte** (CPP, 2016).

Cílem asistovaného kontaktu je zprostředkovat dítěti umístěnému v náhradní rodině styk se svým biologickým rodičem nebo s blízkým příbuzným v chráněném prostředí. Pozitivní asistovaný kontakt podporuje zdravý vývoj dítěte a můžeme na něj nahlížet jako na terapeutický nástroj (Vlčková a kol., 2015).

2.4.1 Role jednotlivých subjektů

Ihned po odebrání dítěte musí sociální pracovnice místně příslušného OSPOD vyhodnotit, zda je osobní kontakt s rodičem v zájmu dítěte a pokud ano je nutné formulovat frekvenci kontaktů, postup při jejich průběhu, kde se budou konat, kdo bude pořadatelem kontaktů a zda při nich bude přítomen také někdo z dalších odborníků např. klíčový pracovník pěstounů popřípadě i psycholog. Při vyhodnocení situace je potřeba vzít v úvahu práva, potřeby i zájem dítěte, ale především je nutné zjistit mínění dítěte. Kontakt bývá úspěšný pouze v tom

případě, když projeví zájem obě strany - biologický rodič i dítě. Je nezbytné, seznámit všechny ostatní zúčastněné, kterými jsou rodiče dítěte, samotné dítě, pěstouni, doprovázející organizace, se všemi podstatnými informacemi (CPP, 2016).

Dle J&T (2014) pokud je doprovázející organizací místně příslušné pracoviště OSPOD, což znamená, že má s pěstouny uzavřenou dohodu o výkonu pěstounské péče, je koordinátorem a realizátorem pouze pracovník OSPOD.

Důležitou úlohu při kontaktech dítěte s osobami blízkými mají pěstouni, kteří jsou na to připravováni již v přípravě žadatelů o náhradní rodinnou péči. Je zcela jasné, že v přípravě se dozvědí základní informace, projdou si interaktivní formou zážitkové cvičení, ale nejedná se o konkrétní dítě, o které budou v budoucnu pečovat. Což znamená, že musí dítě připravit na kontakt, otevřeně komunikovat s dítětem o jeho vlastní rodině v pozitivním nebo neutrálním kontextu, nevytvářet z biologické rodiny tzv. „konkurenci“. Samotný kontakt dítěte s rodičem nebo osobou blízkou by měl být pěstounem vnímán a prezentován jako pozitivní událost. Ze strany pěstounů je významné a nutné poskytnutí emoční podpory, dát dítěti najevo, že může bez obav vyjádřit své emoce, pěstoun je ten, kdo mu pomůže zpracovat zážitky ze setkání (Ptáček, Pemová, 2015).

Zásadní úloha při zajištění asistovaných kontaktů patří klíčovému pracovníkovi doprovázející organizace. Zajišťuje organizování asistovaných kontaktů, což znamená odborné vedení kontaktů zahrnující zajištění všech fází kontaktu, tj. přípravu na kontakt, přípravu biologického rodiče nebo osoby blízké, přípravu pěstounů, dítěte, společné setkání pěstounů s rodiči před zahájením kontaktů, pravidelné vyhodnocování situace a spolupráce s rodiči dítěte a také jejich podpora. Ve prospěch dětí je vhodné ze strany doprovázející organizace přijmout roli „organizátora“ (CPP, 2016).

2.4.2 Příprava na kontakt

Součástí přípravy na kontakt dítěte s biologickou rodinou je sepsání *Dohody o kontaktu*. Dohoda je písemná a lze ji v průběhu kontaktů dle potřeby měnit. Dohoda je důležitá pro kolektivní odpovědnost za domluvené pravidla. K dohodě nelze nikoho přinutit, ale je dobré zdůraznit, že dohoda se uzavírá dobrovolně a dle nejlepšího zájmu a bezpečí dítěte (Uhlířová, 2014).

V dohodě by měly být určité náležitosti, mezi které patří:

- ✓ Kdo bude klíčovým pracovníkem, který bude asistované kontakty koordinovat

- ✓ Cíl kontaktů, což znamená, že se musí ujasnit, kdo od kontaktů co očekává, kam směřujeme při setkávání – jde o to, že se dítě vrátí zpět do biologické rodiny, nebo jde pouze o zachování oboustranného vztahu mezi dítětem a rodičem, ale není předpoklad návratu do biologické rodiny.
- ✓ Co vše je nutné zabezpečit proto, aby byl kontakt v zájmu dítěte: znamená to, že obsahem jsou pravidla, na kterých se všechny strany domluví. Mezi základní pravidla patří respekt, důraz na přítomnost, na tady a teď, nezahlcovat dítě planými sliby souvisejícími s budoucností. V jakých intervalech budou kontakty probíhat, opět je nutné domluvit se tak, aby bylo vše v zájmu dítěte. Jestliže nedojde ke vzájemné domluvě, dohodne časový interval kontaktů pracovník OSPOD ve spolupráci s klíčovým pracovníkem doprovázející organizace, popřípadě se zapojí i psycholog. Jestliže se dítě bude vracet zpět do biologické rodiny, je intenzita setkávání častější, ale pokud předpoklad návratu zpět do původní rodiny není, je vhodnější zvolit méně intenzivní setkání. Nezbytné a důležité je poslechnout si názor dítěte a respektovat jeho požadavek (Semerádová a kol., 2012).

Příprava biologických rodičů, pěstounů a dítěte je nezbytnou součástí, neboť usnadní samotné setkání dítěte se svojí rodinou. Při přípravě biologických rodičů na kontakt s dítětem je nutné, aby klíčový pracovník znal historii biologických rodičů, jejich motivaci ale také jejich očekávání a jejich představy v zájmu korekce nereálných očekávání. Je nezbytné ujasnit si, že setkávání je pro dobro dětí, neslouží jako terapie biologických rodičů, či osob dítěti blízkých. Klíčový pracovník také zjišťuje, zda zájem kontakt rodiče nebo jiné osoby blízké s dítětem je dlouhodobý, nebo chce dítě vidět pouze jednorázově. Někdy se chce rodič pouze přesvědčit, že se má jeho dítě dobře a že je o něj postaráno, ale více se již citově poutat nechce, např. z důvodu strachu. Je zde také riziko, že dojde ke společnému setkání s dítětem, a pak už se biologický rodič znovu neozve a opět dítěti zmizí ze života. Proto je vhodné s rodičem riziko probrat, a pokud chce jen informaci, jak se dítěti daří, je lepší setkání nedoporučit, ale informace o dítěti mu podat (Uhlířová, 2014).

Dle metodiky CPP (2016) se v přípravné fázi pěstounů klíčový pracovník zajišťující kontakt, zaměří na přípravu náhradního rodiče tak, že mu umožní projevit emoce a pocity, se kterými si nemusí vědět rady, neposuzuje jeho strach ze ztráty dítěte a pocit ohrožení, který cítí ze strany biologického rodiče a nabízí pomoc. Je důležité vysvětlit náhradnímu rodiči, jak kontakt bude vypadat, co se bude v jeho průběhu dít, kdo bude přítomen a následně ponechat prostor na dotazy, související s kontaktem nebo se způsobem života biologického rodiče dítěte. Klíčový pracovník projedná s pěstounem základní pravidla kontaktu a připomene, že při prvním

setkání je spolehlivější povídat si o obyčejných tématech, jako je škola, kamarádi, běžný den dítěte atd. Klíčový pracovník se zaměřuje na práci se strachem pěstounů z kontaktu a také po jeho ukončení. Pěstouni mají největší strach ze ztráty dítěte a často je jako první napadne myšlenka, že o dítě přijdou, protože se vrátí zpět do své biologické rodiny. Klíčový pracovník pěstouny uklidňuje a podporuje je v tom, aby se dokázali vypořádat s tímto strachem. Následně pracuje s pěstouny na ujasnění a revizi role náhradního rodiče.

Při přípravě dítěte na kontakt s biologickým rodičem či s osobou blízkou, klíčový pracovník pracuje tímto způsobem: hovoří s dítětem o tom, jaké informace o své rodině má, zjišťuje u dítěte, jak chápe to, že nežije se svými rodiči, přispívá k tomu, aby dítě přijalo svoji minulost, a zde nejvíce pomáhá technika přeznačkování.¹⁰ Dále je nutné informovat dítě, že než se poprvé setká s rodičem, nesmí uskutečnit žádné neuváženosti na vlastní pěst, jako např. kontaktování rodiče. Následně je žádoucí sdělit dítěti nové údaje o současném životě jeho rodičů. Klíčový pracovník by měl s dítětem probrat a zpevnit příjemné prožitky z doby, kdy ještě žilo v domácnosti se svými rodiči. V případě, že dítě nemá vzpomínky, je velmi vhodné popovídat si o jeho fantaziích, týkajících se jeho rodičů a následně popracovat s obavou dítěte, ze setkání s rodičem a také po něm. Klíčový pracovník by měl mít s dítětem navázán takový vztah, aby se dítě nebálo s ním pohovořit o očekávání ze setkání s rodičem (CPP, 2016)

2.4.3 Krizové situace kontaktů

Mohou nastat různé krizové situace a je třeba s nimi počítat. Dle Butulové (2014) mezi krizovými situacemi může být i to, že se na setkání **nedostaví biologický rodič, který má zájem o kontakt s dítětem**. V případě, že se tak stane, je nutné zanést informaci do spisu a oznámit skutečnost všem zúčastněným stranám. Klíčový pracovník se snaží zjistit, proč se biologický rodič nedostavil a následně může nabídnout náhradní termín kontaktu. Je nezbytné poskytnout dítěti svůj zájem o něj, být upřímný, vyjádřit lítost nebo pochopení, a pokud je to v souladu se zájmem dítěte i s jeho rozumovými schopnostmi, objasnit mu, proč se biologický

¹⁰ „Tato technika nabízí jiný pohled na obtížnou situaci. Využívá nového pojmenování, zaměřuje se na zdánlivě skrytá, ale přijatelná vysvětlení, a tím dává příležitost ke změně postoje k situaci. Tuto techniku je vhodné používat, když se nás dítě ptá, proč nežije se svým rodičem, co se tehdy stalo. Očerňování rodiče a sdělování tvrdé reality dítěti nepomůže. Alternativní interpretace – přeznačkování: „Máma byla sama a nedokázala se o tebe postarat, neměla sílu.“ „Možná se trápila tím, že táta zemřel a už se z toho nedostala.“ „Máma se ze začátku snažila a myslela si, že školka pomůže a ona se dá dohromady, bohužel se to nestalo.“ „Myslela si, že tě nechává v dobrých rukou.“ KP se snaží o důvěryhodné přeznačkování, nezkrsluje a nepopírá, co se v minulosti v rodině dítěte stalo.“ (Uhlířová, 2014, s. 16).

rodič nedostavil. Ke snížení tohoto rizika je dobré domluvit se s biologickým rodičem, aby den před asistovaným kontaktem telefonicky potvrdil svoji účast na setkání.

Další možnou situací, která může nastat, je **manipulace, výhrůžky nebo citové vydírání**. Pokud klíčový pracovník registruje ze strany biologického nebo pěstouny, byť sebemenší stopu či projev manipulace, citového vydírání popřípadě i výhrůžek, upozorní zúčastněné, kterých se to týká na nemístné chování a ukončí kontakt. V takovém případě je nutný individuální rozhovor a připomenutí pravidel. Jestliže se situace opakuje, kontakt je dočasně přerušen a klíčový pracovník informuje OSPOD dítěte (CPP, 2016).

V některých případech se může stát, že se **účastník na kontakt dostaví pod vlivem návykových látek** a mohlo by být ohroženo bezpečí dítěte. Jsou mu připomenuty důsledky takového chování a následně zopakována pravidla kontaktu. Po pohovoru je domluven náhradní termín kontaktu a účastník je požádán, aby odešel. V případě následné agresivity a neochoty odejít ze setkání je informován o tom, že bude volána Policie ČR (CPP, 2016).

Jak uvádí Butulová (2014) může být samotné **dítě nebo biologický rodič v odporu**, což znamená, že mají zájem o kontakt, ale v určité chvíli cítí obavy, tlak a nechtějí se kontaktu zúčastnit. V takovém případě je vhodné domluvit si individuální schůzku a projednat důvody takového jednání.

3 Role pěstouna v průběhu *Doprovázení* při výkonu pěstounské péče

ZSPOD umožňuje, aby sociálně-právní ochranu dětí vedle obecních úřadů, obecních úřadů obce s rozšířenou působností, krajských úřadů, MPSV a Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí, také zajišťovali další právnické a fyzické osoby, jsou-li výkonem sociálně - právní ochrany dětí pověřeny. Fyzické a právnické osoby mohou sociálně – právní ochranu poskytovat na základě rozhodnutí o pověření a v rozsahu, který zákon o SPOD umožňuje a který je ve vztahu ke konkrétní pověřené osobě blíže vymezen v rozhodnutí o pověření. Novela ZSPOD přinesla úpravu spočívající v zákonném nároku pěstounských rodin na poradenství a odborné služby podporující výkon pěstounské péče. ZSPOD zavedl nový model veřejnoprávní smlouvy, kterou je *Dohoda o výkonu pěstounské péče*. Dohodu o výkonu pěstounské péče jsou povinni uzavřít s pověřenou organizací všichni, kteří jsou osobou pečující nebo osobou v evidenci a pobírají dávky pěstounské péče. Dohoda poskytuje pěstounským rodinám garanci na odbornou pomoc ve formě služeb, které jsou nazývány jako *doprovázení*.

Macela (7/2013, s. 1) uvádí, že „základním východiskem právní úpravy ZSPOD je skutečnost, že každé dítě svěřené do náhradní rodinné péče má individuální potřeby, stejně tak je jiná každá pěstounská rodina.“

J&T (2014) uvádí, že před novelou ZSPOD v naší zemi docházelo relativně často ke špatnému fungování ze strany pěstounů. Jedním z důvodů selhávání pěstounských rodin při výkonu pěstounské péče byla nedostatečná podpora a pomoc při řešení potíží souvisejících s výchovou přijatých dětí.

Jednou z pověřených organizací zajišťujících v Moravskoslezském kraji službu *Doprovázení* je Centrum psychologické pomoci, p. o.¹¹ Organizace poskytuje službu *Doprovázení* v návaznosti na pověření k výkonu SPOD dle §48 zákona o sociálně-právní ochraně dětí vydaného Krajským úřadem Moravskoslezského kraje mimo jiné i k těmto činnostem:

- Uzavírání dohod o výkonu pěstounské péče podle § 47b a § 48 odst. 2 písm. d.
- Poskytování osobě pečující/v evidenci, s níž byla uzavřena dohoda o výkonu pěstounské péče výchovné a poradenské činnosti při výkonu PP a sledování výkonu PP, pokud osoba pečující/v evidenci o tuto službu požádá, je pověřená osoba povinna výchovnou a poradenskou péči poskytnout (§ 48 dost. 2 písm. f). Jako pověřená osoba jsou pracovníci Centra

¹¹ Realizace všech služeb organizace Centra psychologické pomoci, p. o. je popsána v kapitole 1.4 Přípravy žadatelů o NRP v MSK.

psychologické pomoci povinni se řídit při výkonu SPOD standardy kvality SPOD pro pověřené osoby, které jsou kritérii určujícími úroveň kvality poskytování SPOD.

K financování služby *Doprovázení* slouží dle ZSPOD státní příspěvek na výkon pěstounské péče, který je upraven § 47d. Vypálení příspěvku je podmíněno uzavřením dohody o výkonu pěstounské péče a subjekty oprávněné uzavírat dohody obdrží na každou uzavřenou dohodu finanční částku 48 000 Kč na kalendářní rok. Státní příspěvek tedy pokrývá náklady související s naplňováním práv a povinností osob pečujících a osob v evidenci. Jedná se o pomoc psychologickou, terapeutickou, doprovázení při kontaktech svěřeného dítěte s biologickou rodinou, při zajišťování vzdělávání a odlehčovacích služeb, ale také při zabezpečení tzv. dohledu při dodržování dohody o výkonu pěstounské péče.

Vznik služby *Doprovázení* byl podpořen v souvislosti s výzkumným šetřením a s uspořádáním pěti seminářů ve vybraných regionech České republiky¹², které zorganizovalo a uskutečnilo občanské sdružení Rozum a cit. Bylo zjištěno ze strany pěstounů, že chybí spolupráce při výchově přijatých dětí ze strany státu a samospráv ale také na úrovni neziskových organizací. Konkrétně se jednalo o nedostatečnou spolupráci při součinnosti přijatého dítěte s jeho biologickou rodinou, neboť děti byly velmi často vystavovány traumatickým zážitkům z neočekávaných návštěv svých biologických příbuzných a pěstouni neměli dostatečnou podporu. V souvislosti s výchovou svěřených dětí pěstouni pocítovali za nezbytné průběžně se vzdělávat a zvyšovat si své kompetence. K nejčtetnějším problémům přijatých dětí patří poruchy pozornosti, chování a nadměrná hyperaktivita. Proto také pěstouni žádali o možnosti rozšíření odborných služeb, kterými jsou zejména odborné sociální poradenství, psychoterapie a psychologické poradenství (Bubleová, Decká, Haberlová, et al., 2007).

Náhradní rodina nebyla před novelou ZSPOD podporována ke spolupráci se sociálním pracovníkem OSPOD ani s biologickými rodiči dítěte. Informace o náhradní rodinné péči se dozvěděli v přípravě a po převzetí dítěte do své péče se s nimi nepracovalo. Ze strany odborných pracovníků bylo často poukazováno na to, že pokud nebude pro pěstouny zavedena určitá podpora, je předpoklad opakovaného selhávání pěstounské péče (J&T, 2015).

Jak uvádí autorský kolektiv Rozum a cit (2014) služba *Doprovázení* podporuje a pomáhá samotným pěstounům při řešení nelehkých výchovných situací, orientuje se na komunikaci a vztahy v rodině. Klíčový pracovník se při práci s rodinou zaměřuje na její

¹² Regiony pro výzkum a semináře byly vybrány podle vyššího počtu pěstounských rodin a konaly se v období leden – březen 2007.

stabilizaci, samostatnost a pomáhá pěstounům oprostit se od obav a nejistot, které mnohdy cítí při výchově přijatých dětí.

Doprovázení je pro pěstounské rodiny velkým přínosem neboť jim dodává pocit respektu, úcty a sdílení. Zároveň pěstouni vědí, že nejsou na problém sami, a mohou požádat o podporu. Dokáží postupem času odhalit témata, které jsou často tabuizované. Naučí se také hovořit s přijatým dítětem o jeho biologické rodině, získají nové informace týkající se oblasti náhradní rodinné péče, zvýší si své kompetence, mohou také sdílet své radosti a strasti ve společnosti ostatních pěstounských rodin. A v neposlední řadě se naučí porozumět přijatým dětem a také sami sobě (Jeníčková, Málíková, 2012).

Semerádová, Černá, Zachařová (2013) uvádí, že *Doprovázení* obsahuje tři složky, kterými jsou podpora, vzdělávání a kontrola. **Podpora** je zaměřená na řešení aktuálních i dlouhodobých potíží při výchově přijatých dětí. Konkrétně to znamená, že se klíčový pracovník v průběhu návštěv zajímá o průběh výkonu pěstounské péče, o projevy dítěte, jeho vývoj a výchovné opatření. Plánuje s pěstouny i dítětem následně služby a vede pěstouny ke zvýšení svých kompetencí. U přijatého dítěte se klíčový pracovník zaměřuje na to, jakým způsobem co nejlépe naplnit individuální plán ochrany dítěte, dbá na to, aby byla práva dítěte v náhradní rodině zcela naplňována, což znamená, že při pravidelných návštěvách zjišťuje názor dítěte a zapojuje dítě do rozhodovacích procesů, které s ním souvisí. Druhou složkou *Doprovázení* je **Vzdělávání**, což znamená, že klíčový pracovník společně s pěstouny plánuje následné vzdělávací semináře, vytváří předpoklady pro jeho plnění a dohlíží na jeho uskutečnění. Poslední složkou *Doprovázení* je tzv. **Kontrola**, která souvisí s naplňováním potřeb přijatých dětí, s plněním dohodnutých cílů v Plánu péče pěstounské rodiny o svěřené dítě a Plánu podpory pěstounské rodiny.

Jak uvádí Matoušek a Pazlarová (2010) pěstounské rodiny zcela jasně potřebují péči, zájem a podporu. Jde o podporu ze strany odborníků a týká se zejména jejich dosažitelnosti – jde o to, aby odborníci byli pro pěstouny dostupní v případě potřeby, respektu – což znamená, že vztah by měl být na partnerské úrovni, zájem o potřeby pěstounské rodiny, opora při vyřizování sociálně-právních záležitostí, doporučení při různých výchovných situacích, se kterými si pěstouni nevědí rady, emocionální podpory – souvisí se zájmem o pěstounskou rodinu ze strany odborníků o jejich podporu, vyslechnutí, a v neposlední řadě pomoc při kontaktech dítěte s jeho biologickou rodinou.

3.1 Poradna pro náhradní rodinnou péči – doprovázející organizace

Poradna pro náhradní rodinnou péči v Ostravě vznikla v roce 2003 jako jedno z šesti detašovaných pracovišť Centra psychologické pomoci, příspěvkové organizace Moravskoslezského kraje. Zásadním podnětem pro vytvoření byla zejména potřeba garance kvalitního odborného psychologického posouzení a příprav žadatelů o zprostředkování náhradní rodinné péče, ale také poskytování odborného poradenství osvojitelům nebo pěstounům, kteří se už o svěřené dítě starají. Mezi velmi významné činnosti patří i poskytování odborného sociálního poradenství související s potížemi v rodinných a partnerských vztazích a podpora ohrožených dětí, jejich biologických rodičů nebo náhradních rodičů. Důležitým prvkem aktivit Poradny je potřebná osvětová činnost orientovaná na upevnění vědomostí a informovanosti široké veřejnosti o náhradní rodinné péči a navýšení zájemců o ni. Z počátku v Poradně pracoval pouze psycholog a sociální pracovnice, ale v souvislosti s narůstajícím zájmem o poskytované služby se v průběhu několika let rozšířil a nyní zde pracuje 13 odborných zaměstnanců, kterými jsou psychologové a sociální pracovnice. Zásadním mezníkem pro vzestup Poradny byl rok 2013, kdy vstoupila v platnost novela zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů a došlo k významné a velké reformě v celém systému péče o ohrožené děti. Se zřetelem na tyto úpravy a změny byl zaveden institut uzavírání Dohod o výkonu pěstounské péče s pěstounskými rodinami z Ostravy a jejího blízkého okolí. Těmto pěstounům je v rámci doprovázení poskytováno bezplatné odborné doprovázení při výkonu pěstounské péče, psychoterapie a také psychologické poradenství v případě potřeby, dále také odborné sociální poradenství, vzdělávání související s výchovou a péčí o přijaté dítě, uskutečnění a asistence při kontaktech dítěte s biologickou rodinou. Pro srovnání bylo v roce 2013 doprovázeno 84 pěstounských rodin, včetně poskytování odborných služeb, které Poradna nabízí. V roce 2016 byly zabezpečeny a garantovány potřebné služby 106 pěstounským rodinám, z toho bylo 166 dětí a 157 pěstounů. Pěstounská rodina má svého klíčového pracovníka a ten se s rodinou pravidelně stýká, ať už v domácnosti, nebo na půdě Poradny. Klíčový pracovník poskytuje pěstounské rodině celkovou a dlouhodobou oporu a podporu v péči o svěřené dítě. V oblasti odborného psychologického posouzení prošlo v roce 2016 odborným posouzením a přípravou 53 rodin žadatelů o zprostředkování náhradní rodinné péče a uskutečnilo se 7 skupinových příprav těchto žadatelů včetně dvou příprav biologických dětí žadatelů. V roce 2016 pracovali odborní pracovníci Poradny s více než 900 klienty. V souvislosti s nárůstem počtu klientů a pracovníků nastala situace, kdy bylo nutné rozšířit stávající prostory, ve kterých Poradna sídlila. V roce

2013 vyvstal problém, neboť se Poradna rozdělila na dvě pracoviště, což bylo nevýhodné a v roce 2014 došlo k přemístění Poradny do nových komerčních prostor v centru Ostravy. Zároveň zřizovatel hledal přiměřenější prostory, neboť náklady na nájem v centru Ostravy byly finančně náročné. Zřizovatel, Moravskoslezský kraj v roce 2015 realizoval projekt orientovaný na rekonstrukci objektu v ulici Hornická 2806/84 v Moravské Ostravě a Poradna se mohla přestěhovat v prosinci 2015 do nových prostor patřící jejímu zřizovateli. Prostory jsou zařízeny tak, aby na klienty působily příjemně a zajišťovaly jim dostatečné soukromí. Pracoviště Poradny je uzpůsobeno jako bezbariérové, přivětí a přátelské především dětem.

3.2 Dohoda o výkonu pěstounské péče

Cílem transformace systému péče o ohrožené děti je snaha o vytvoření pěstounské péče tak, aby se stala kvalitní službou pro přijaté dítě. Pro vytvoření profesionální pěstounské péče je tedy nutné zprostředkovat pěstounům vzdělání, vedení, podporu a uspokojující finanční ocenění. *Dohoda o výkonu pěstounské péče* je nástroj, který upravuje práva a povinnosti pěstounů a vždy je třeba individuálně upravit dohodu podle potřeb svěřeného dítěte (Hofrová, 2013).

Centrum psychologické pomoci při výkonu sociálně-právní ochrany dětí, prostřednictvím svého statutárního zástupce, kterým je ředitel CPP uzavírá s osobou pečující a osobou v evidenci **Dohodu o výkonu pěstounské péče** dle § 47a, b, c ZSPOD. Okruh účastníků dohody je stanoven v § 47b odst. 1 a 4 ZSPOD. Dohodou o výkonu PP je zajištěna odborná pomoc a podpora při péči o přijaté děti. Podpora je zaměřena především na oblasti, které jsou specifické pro péči o přijaté děti, poskytované služby jsou zaměřeny primárně na potřeby, které náhradní rodiny a jejich děti mají proto, že se jedná o děti, které vyrůstají v náhradní rodinné péči. Jde o dohodu o podpoře, pomoci a provázení po dobu výkonu pěstounské péče (Standardy SPOD CPP, 2016).

Pro přehlednost a konkrétní představu jsou viz. níže vytvořeny na základě průběžně aktualizované statistiky klíčovými pracovníky tabulky přehledu počtu Dohod o výkonu pěstounské péče v Poradně pro náhradní rodinnou péči, počtu Dohod o výkonu pěstounské péče v Centru psychologické pomoci, p. o., které zahrnuje údaje ze všech šesti detašovaných pracovišť včetně Poradny pro náhradní rodinnou péči v Ostravě a v neposlední řadě přehled počtu pěstounů jednotlivých zkoumaných skupin v detašovaném pracovišti Poradna pro náhradní rodinnou péči v Ostravě.

Poradna Ostrava	Dohody klasické	Dohody příbuzenské	Dohody PPPD	Celkový počet dohod
Celkem	48	43	13	104

Tab. č. 1: Stav počtu Dohod o výkonu pěstounské péče v Poradně pro NPR ke dni 31. 8. 2016

Zdroj: Vytvořeno autorkou dle interních dat Centra psychologické pomoci, p. o.

CPP	Dohody klasické	Dohody příbuzenské	Dohody PPPD	Celkový počet dohod
Celkem	163	160	65	386

Tab. č. 2: Stav počtu Dohod o výkonu pěstounské péče v Centru psychologické pomoci ke dni 31. 8. 2016

Zdroj: Vytvořeno autorkou dle interních dat Centra psychologické pomoci, p. o.

Poradna Ostrava	Klasičtí (zprostředkovaní) pěstouni	Příbuzenští pěstouni	Pěstouni na přechodnou dobu
Muži	18	28	10
Ženy	43	43	14
Celkem	61	71	24

Tab. č. 3: Stav počtu pěstounů jednotlivých forem pěstounské péče v Poradně pro NPR v Ostravě ke dni 31. 8. 2016

Zdroj: Vytvořeno autorkou dle interních dat Centra psychologické pomoci, p. o.

S jednou pěstounskou rodinou se uzavírá vždy jen jedna dohoda. V České republice lze Dohodu o výkonu pěstounské péče uzavřít pouze se čtyřmi subjekty, přičemž primárně je odpovědnost na obecním úřadu obce s rozšířenou působností. Zbylé tři subjekty, se kterými lze uzavřít dohodu jsou obecní úřady, krajské úřady, právnická nebo fyzická osoba, která má pověření k uzavírání Dohod o výkonu pěstounské péče dle § 48 odst. 2 písm. d ZSPOD. Pro uzavření dohody je vždy nezbytný souhlas místně příslušného obecního úřadu obce s rozšířenou působností (Macela, 2013).

J&T (2015, s. 10) uvádí, že „Dohoda o výkonu pěstounské péče by se měla odvíjet od individuálního plánu ochrany dítěte vedeného a revidovaného příslušným orgánem sociálně-

právní ochrany dětí, kdy příslušný sociální pracovník je klíčovým pracovníkem dítěte a pravidelně dohlíží na prospěšnosti péče o svěřené dítě v pěstounské péči.“

Doprovázející organizace navazuje na Dohodu o výkonu pěstounské péče prostřednictvím Plánu péče pěstounské rodiny o svěřené dítě a Plánu podpory pěstounské rodiny. Jedná se o kritérium standardů kvality č. 10c dle kterého se plánují jednotlivé fáze týkající se pobytu dítěte v pěstounské péči při kooperaci všech zúčastněných stran. Pověřená osoba určuje konkrétního klíčového pracovníka, který odpovídá za sestavení, průběžné sledování a následné vyhodnocování Plánu péče pěstounské rodiny (MPSV, 2015).

V Dohodě o výkonu pěstounské péče je hlavním předmětem způsob naplnění práv a povinností pěstounské rodiny. Práva a povinnosti pěstounů jsou upraveny v ZSPOD § 47a.

3.3 Práva a povinnosti pěstounů při výkonu pěstounské péče

Jurajdová (2015, s. 16) uvádí, že na osobu pěstouna lze pohlížet ze dvou úhlů pohledu. Můžeme ho chápat jako subjekt a objekt. Pokud se na pěstouna díváme jako na subjekt, lze říci, že se jedná o zralého člověka s určitými životními zkušenostmi, který má své potřeby, určité prožívání ale také životní příběh. Pěstoun je přirozená individualita, persona. Pěstounská péče je služba, která potřebuje osobité, příznačné a speciální lidi. Pokud se budeme dívat na pěstouna jako na objekt, chápeme ho jako pracovníka, který pomáhá státu a dodržuje platnou legislativu, doporučení zainteresovaných odborníků, závazky a úkoly vyplývající z individuálního plánu přijatého dítěte a z uzavřené Dohody o výkonu pěstounské péče. Při výkonu pěstounské péče je nutný soulad mezi subjektem a objektem v pěstounovi. *„Pěstoun jako subjekt se musí se svou individualitou vejít do objektu svého působení. Síla jeho osobnosti je ve vzájemnosti obojího (tj. subjektu i objektu) tak, že nepřeváží jedno ani druhé.“*

Ze ZSPOD § 47 vyplývá, že pěstoun má zcela jasná práva a povinnosti, kterými jsou:

„Právo na poskytnutí trvalé nebo dočasné pomoci při zajištění osobní péče o svěřené dítě v případě, kdy je pěstoun dočasně uznán práce neschopným, při ošetřování člena rodiny, při narození dítěte, vyřizování nezbytných osobních záležitostí nebo z důvodu úmrtí osoby blízké.“ (ZSPOD, § 47a odst. 2 písm. a).

V případě, kdy pěstoun požádá o pomoc, je nutné vyhodnotit konkrétní situaci a posoudit, zda je vhodné zajistit osobní péči o dítě v souvislosti s jeho věkem, zdravotním stavem a rozumové vyspělosti. Vždy se upřednostňuje, když se na péči o svěřené dítě účastní osoby blízké, které dítě zná (Macela, 2015).

„Právo na poskytnutí pomoci se zajištěním celodenní péče o svěřené dítě či děti, která je přiměřená věku dítěte, v rozsahu alespoň 14 kalendářních dnů v kalendářním roce, jestliže svěřené dítě dosáhlo alespoň 2 let věku.“ (ZSPOD, § 47a, odst. 2 písm. b).

Jedná se o tzv. odlehčovací péči, neboli respitní péči jejíž významem je umožnit psychohygienu pěstounů. Dle vyhodnocení situace může doprovázející organizace poskytnout pěstounovi odlehčovací péče i po dobu delší než 14 dnů. U dětí předškolního věku je vhodné zvážit, jakou formou bude probíhat péče o svěřené dítě, neboť je nezbytné brát v úvahu potřeby a zájmy dítěte (J&T, 2014).

„Právo na zprostředkování psychologické, terapeutické nebo jiné odborné pomoci alespoň jednou za 6 měsíců.“ (ZSPOD, § 47a, odst. 2 písm. c).

Odborná pomoc znamená, že pěstoun má záruku ze strany doprovázející organizace, že v případě potřeby bude pro něj, nebo přijaté dítě zajištěna pomoc a podpora při řešení náročných situací při péči o přijaté dítě (J&T, 2014).

Jak uvádí Macela (2015) je nutné, aby byla odborná pomoc vázána na péči o dítě a individuální plán ochrany dítěte.

„Právo na zprostředkování nebo zajištění bezplatné možnosti zvyšovat si znalosti a dovednosti v oblasti výchovy a péče.“ (ZSPOD, § 47a, odst. 2 písm. d).

Doprovázející organizace, konkrétně určený klíčový pracovník sestavuje a plánuje společně s pěstounem vzdělávání na dobu 12 kalendářních měsíců od doby uzavření Dohody o výkonu pěstounské péče. Cílem vzdělávacího plánu je zmapovat vzdělávací potřeby pěstouna, podpořit rozvoj jeho kompetencí a přispívat tímto ke zvyšování kvality výkonu pěstounské péče (J&T, 2015).

Právo pěstounů je spojeno s **jejich povinnostmi** zvyšovat si své znalosti a dovednosti týkající se výchovy a péče o přijaté dítě v rozsahu 24 hodin za kalendářní rok. Vzdělávací semináře zajišťuje a zprostředkovává doprovázející organizace, ale pěstoun může zvolit vzdělávací seminář i u jiných subjektů realizujících vzdělávací semináře určené ke zvýšení kompetencí pěstounů (Macela, 2015).

„Právo na pomoc při zajištění povinnosti udržovat, rozvíjet a prohlubovat sounáležitost dítěte s osobami dítěti blízkými, zejména s rodiči a povinnosti udržovat styk přijatého dítěte s jeho rodiči.“ (ZSPOD, § 47a, odst. 2 písm. e, h).

Pomoc zajišťuje doprovázející organizace tím, že zajistí prostory pro kontakt dítěte s rodiči, zajistí také asistenci v případě, že se jedná o asistovaný kontakt. Podpora pěstouna a dítěte může být i v jiné formě, než je osobní kontakt (Macela, 2015).

Asistovaným kontaktům dítěte s jeho biologickou rodinou nebo s osobami blízkými je nutné věnovat důkladnou pozornost a dostatečnou přípravu, protože je to velmi citlivé téma a v případě špatné přípravy může být dítě traumatizováno (J&T, 2015).

„Povinnost umožnit sledovat naplňování dohody o výkonu pěstounské péče a spolupracovat se zaměstnancem pověřeným sledovat vývoj dětí.“ (ZSPOD, § 47a, odst. 2 písm. g).

V případě, že pěstoun opakovaně nespolupracuje a brání pověřenému zaměstnanci doprovázející organizace dohlížet na vývoj svěřených dětí, je možné dohodu z takového důvodu vypovědět (Macela, 2015).

Jak uvádí J&T (2015) zaměstnanec pověřené osoby k výkonu má povinnost sledovat naplňování dohody o výkonu pěstounské péče. Naplňování dohody znamená, že minimálně jednou za dva měsíce musí být klíčový pracovník pěstounské rodiny v osobním kontaktu s pěstouny a s přijatým dítětem. Jednou za půl roku je nutné informovat místně příslušný OSPOD pěstounů o průběhu výkonu pěstounské péče prostřednictvím písemné zprávy. Je tedy zcela zřejmé, že doprovázení vede k celkové podpoře pěstounů při výchově a péči o svěřené děti. Základním nástrojem pro shodné postupy při práci s pěstounskou rodinou jsou Standardy kvality sociálně-právní ochrany dětí při poskytování sociálně-právní ochrany pověřenými osobami podle § 48 odst. 2, písm., d) až f) zákona o SPOD.

3.4 Vzdělávání a vzdělávací potřeby

Vzdělávání dospělých lze definovat jako *„počáteční a další vzdělávání dospělé populace, které tvoří jeden z pilířů celoživotního vzdělávání.“* (Tureckiová, 2010, s. 15).

Machalová (2008, s. 59) uvádí, že *„vzdělávání je proces cílevědomého zprostředkování, aktivního osvojování si a vytváření systému vědomostí, způsobů myšlení, praktických zručností. Zároveň je procesem cílevědomého, aktivního formování lidského jedince jako osobnosti a jako individuality.“* Vzdělavatelé dospělých jsou osoby pracující v pomáhajících profesích.

Vzdělávání dospělých je pevná součást celoživotního vzdělávání, jejímž záměrem je dosáhnout vylepšení, zkvalitnění vědomostí, poznatků, odborných dispozic a dovedností (Veteška, Tureckiová, 2008).

V dnešní společnosti, která se rychlým tempem mění a rozvíjí, je nutné soustavně rozvíjet, zlepšovat a zdokonalovat znalosti a dovednosti. Jedná se o celoživotní proces, kdy se formují pracovní schopnosti ve třech oblastech. Jedná se o oblast všeobecného vzdělávání, které je zaměřené na rozvoj sociálních dovedností a osobnost člověka. Druhou oblastí je odborné

vzdělávání, které je zaměřené na proces základní přípravy na budoucí povolání, doškolování a popřípadě rekvalifikace. Třetím okruhem je oblast rozvoje, kam patří další vzdělávání zaměřené na rozšíření vědomostí a dovedností pro formování adaptabilního jedince (Koubek, 2015).

ZSPOD (§ 47a odst. 2 písm. f) stanoví povinnost pěstounů ode dne uzavření dohody o výkonu pěstounské péče zvyšovat si své znalosti a dovednosti související s výchovou a péčí o přijaté dítě v rozsahu 24 hodin během 12 kalendářních měsíců jdoucích po sobě. Pěstoun má také právo na bezplatné zvyšování svých znalostí a dovedností.

Vyhláška č. 473/2012 Sb., o provedení některých ustanovení ZSPOD § 5 stanoví orientaci a obecný přehled okruhů vzdělávacích témat nutných ke kvalitnímu výkonu pěstounské péče. Rozšiřování dovedností a znalostí je zaměřeno na nové údaje a informace týkající se oblasti péče o dítě, překonávání krizových situací, osvojování vědomostí, poznatků a dovedností v oblasti péče o specifické skupiny dětí, např. děti jiného etnika, děti zdravotně postižené, děti se syndromem CAN. Dalším okruhem vzdělávacích seminářů je zaměření se na zvládnutí změn souvisejících se vzděláváním a s vývojovými fázemi přijatého dítěte, s návratem dítěte zpět do své biologické rodiny, s přechodem dítěte do náhradní rodiny a s přípravou přijatého dítěte na jeho zletilost a odchod z náhradní rodinné péče.

Dle Standardů kvality SPOD pro pověřené osoby vypracovává klíčový pracovník doprovázející organizace společně s pěstouny rámcový vzdělávací plán orientovaný na růst kompetencí pěstounů a na zvyšování kvality výkonu pěstounské péče. Klíčový pracovník má přehled v jakých tématech a oblastech je zřejmé, že by bylo prospěšné a přínosné pěstouny dále vzdělávat. Současně je ovšem nutné flexibilně reagovat na individuální situaci každého pěstouna v souvislosti s přijatým dítětem v pěstounské péči. Rámcový vzdělávací plán by měl být v souladu s potřebami svěřeného dítěte a samozřejmě se musí prolínat s plánem péče pěstounské rodiny a individuálním plánem ochrany přijatého dítěte (MPSV, 2015).

Potřebu lze chápat jako „*nutnost organismu něco získat nebo se něčeho zbavit; stav lidského organismu, který znamená porušení vnitřní rovnováhy nebo nedostatek ve vnějších vztazích osobnosti*“ (Hartl, Hartlová, 2000, s. 444).

Dle andragogického slovníku vznikají vzdělávací potřeby jako „*hypotetický stav (uvědomovaný nebo neuvědomovaný), kdy jedinci chybí znalosti nebo dovednosti, které mají význam pro jeho další existenci, zachování psychických (i fyzických) nebo společenských funkcí. Také je možno je charakterizovat jako interval mezi aktuálním výkonem a předem definovaným standardem výkonnosti.*“ Vzdělávací potřeby jsou velmi důležité obzvláště v následném profesním vzdělávání a jsou úzce spojeny s vytvářením vzdělávacích plánů a seminářů. Vzdělávací potřeby můžeme také vymezit slovem „sociální“, což znamená, že se k nim

můžeme postupně dopracovat postupně, během života, přičemž jedinec směřuje k dosažení vyrovnanosti či stability mezi svými schopnostmi a eventuálním uplatněním ve společnosti. Je zcela zřejmé, že vzdělávací potřeby jsou usměřňovány především pracovním trhem, ale také celkově stavem společnosti a osobností jednotlivců (PALÁN. Zdeněk. Vzdělávací potřeby. /www.andromedia.cz/andragogicky-slovník [online]. [cit. 2016-09-08]. Dostupné z: /www.andromedia.cz/andragogicky-slovník).

Vodák a Kucharčíková (2007, s. 69) uvádějí, že při identifikaci vzdělávacích potřeb je nutné nejprve sesbírat údaje přítomném stavu vědomostí, dovedností, potažmo kompetencí, ale i potenciálu a produktivity jednotlivce nebo skupiny ve srovnání s vyžadovanou normou ve společnosti. Konečným efektem může být stanovení nedostatků a následně jejich odstranění prostřednictvím vzdělávání a současně také navrhnutí přiměřeného vzdělávacího plánu.

Identifikace potřeby vzdělávat se, vyvstává z mnoha potencionálních zdrojů použitelných pro identifikaci vzdělávacích potřeb. Uplatňuje se více metod, ze kterých se získávají podklady pro určení vzdělávací potřeby. Jedná se o výsledky průběžně zpracovaných průzkumů, týkajících se dané problematiky, statistických údajů, analýzy dotazníků, informací od osob, kterých se vzdělávání týká, hodnocení pracovního výkonu, monitorování diskusí aj. S identifikací vzdělávacích potřeb souvisí fáze plánování vzdělávání. Správně zpracovaný plán vzdělávání by měl zahrnovat, co všechno má být obsahem vzdělávání, komu je vzdělávání určeno, jakým způsobem bude provedeno, kdo bude vzdělávání zajišťovat, v jakém termínu, kde bude místo konání, jaké budou cenové náklady a kdo bude výsledky vzdělávání hodnotit (Koubek, 2015).

Cílem vzdělávacího plánu je zjistit vzdělávací potřeby pěstounů, pomoci přispět k rozvoji jejich kompetencí a zajistit zvyšování kvality výkonu pěstounské péče. Klíčový pracovník sleduje, ve kterých oblastech týkajících se náhradní rodinné péče se objeví potřeba vzdělávat se a následně se společně s pěstounem podílí na tvorbě *Rámcového vzdělávacího plánu*. *Rámcový vzdělávací plán* obsahuje návrh témat vzdělávání, které pěstoun považuje pro zvýšení svých kompetencí za užitečné, dále návrh vzdělávacích oblastí, které pokládá klíčový pracovník za významné pro pěstouna v souvislosti k poskytované péči a k potřebám svěřeného dítěte. Klíčový pracovník a pěstoun se domluví na společných vzdělávacích tématech, na podobě vzdělávání, včetně možného časového uspořádání vzdělávání. Vzdělávací plán vyhodnocuje pěstoun 1x ročně, což znamená, že může sdělit písemně, zda byly naplánované oblasti vzdělávání pro něj prospěšné a užitečné. V případě závažných překážek se může klíčový pracovník a pěstoun dohodnout na individuální formě vzdělávání (Standardy SPOD CPP, 2016).

V počátcích, kdy začala platit novela ZSPOD povinné vzdělávání vyvolalo vlnu nesouhlasu ze strany pěstounů, především příbuzenských pěstounů. Nicméně právě příbuzenští pěstouni jsou ta skupina, pro kterou je povinné vzdělávání nejvíce obohacující, neboť neprochází povinnou přípravou a tudíž nemají ani základní informace o stěžejních problémech v náhradní rodinné péči. Klíčovými tématy jsou kontakty dítěte s biologickou rodinou, identita dítěte, zpracování ztrát aj. Příbuzenští pěstouni se lépe cítí, pokud mohou využít skupinovou formu vzdělávání v rámci klubového setkání, kde mohou sdílet podobné problémy s ostatními. Pro příbuzenské pěstouny je tato forma vzdělávání méně ohrožující, než odborný výklad s prezentací (MPSV, 2015).

Povinné vzdělávání je důležité, protože péče pěstounů je určitá služba přijatému dítěti a pokud chybí důležité informace a podpora při jejich výchově mohou se vyskytovat nedostatky a chyby, které se hůře napravují. Doprovázející organizace by měly vzdělávání pro pěstouny zajistit takovou formou, aby bylo poutavé, přijatelné, srozumitelné. V závažných případech lze vzdělávat pěstouny individuálně (Rozum a cit, 2014).

3.5 Kompetence náhradních rodičů

Kompetencemi se dle Vetešky a Tureckiové (2008, s. 25) rozumí „*specifický soubor znalostí, dovedností, zkušeností, metod a postupů, ale také například postojů, které jednotlivec využívá k úspěšnému řešení nejrůznějších úkolů a životních situací a jež mu umožňují osobní rozvoj a naplnění jeho životních aspirací.*“ Je tedy velmi důležité, aby vzdělávající se osoby měli schopnosti a možnosti formovat, budovat a účinně používat nabyté kompetence.

Již v přípravě PRIDE žadatelů o zprostředkování náhradní rodinné péče dochází k rozvoji kompetencí budoucích náhradních rodičů. Bylo rozpoznáno a zjištěno, že by si pěstouni pro kvalitní výkon pěstounské péče měli osvojit vědomosti, poznatky a dovednosti v pěti oblastech, které jsou pojmenované jako skupina kompetencí. Jedná se konkrétně o tyto kompetence:

- „*Chránit děti a starat se o ně,*
- *naplňovat vývojové potřeby dětí a řešit opožděný vývoj,*
- *podporovat vztahy mezi dětmi a jejich rodinami,*
- *vytvářet pro děti bezpečné pečující vztahy na celý život,*
- *pracovat jako člen profesionálního týmu.*“ (Program PRIDE pro náhradní rodiče, [online]. MPSV 2016 [cit. 2016- 08- 07]. Dostupné z:

http://chcemebytpestouny.cz/sites/default/files/info_balicek_pro_nahradni_rodice_mv.pdf).

Jurajdová (2015, s. 10 - 11) zdůrazňuje, že kompetence pěstouna nejsou zcela přesně vymezené a naopak lze konstatovat, že navzájem se mohou doplňovat a prolínat, aby došlo k jejich propojení. Úkolem kompetentního pěstouna je pomoci usnadnit svěřenému dítěti v pěstounské péči jeho stávající a budoucí vývoj a přispět k nápravě dosavadní špatné zkušenosti. Jednotlivé kompetence pěstouna objasňuje pro lepší porozumění takto:

„Chránit děti a starat se o ně“ znamená, že pěstoun má osvojené schopnosti ochraňovat a zabezpečovat dítě před zraněním těla a traumatem duše. Pěstoun má s dítětem hovořit otevřeně o všem co souvisí s bezpečím dítěte a zabezpečit běžné záležitosti týkající se stravy, ošacení, zájmů, volnočasových aktivit, školní docházky atd.

„Naplnovat vývojové potřeby dětí a řešit opožděný vývoj“ souvisí se způsobilostí pěstouna porozumět a plnit specifické potřeby svěřených dětí, ale i s naplněním potřeb svých biologických dětí a v neposlední řadě také s realizací svých potřeb.

„Podporovat vztahy mezi dětmi a jejich rodinami“ se vztahuje k tomu, že pěstounství je pomoc svěřenému dítěti, pro které je náhradní rodina jen další rodinou, ve které je nezbytné naučit se novým vztahům, což je úloha pěstouna.

„Vytvářet pro děti bezpečné pečující vztahy na celý život“ znamená, že i když dle platné legislativy je pěstounská péče časově ohraničená, z hlediska lidského vztahu se jedná o celoživotní vztah.

„Pracovat jako člen profesionálního týmu“ označuje celoživotní vzdělávání pěstouna, kdy si rozšiřuje a zdokonaluje své kompetence a stává se adekvátním členem profesionálního týmu.

Program PRIDE je celkově zaměřený na rozvoj kompetencí, které lze nazvat také jako dovednosti, schopnosti, znalosti, způsobilost či kvalifikace nezbytné pro kvalitní výkon pěstounské péče. Příprava PRIDE je zaměřená na rozvoj základních kompetencí a po ukončení přípravy je již na doprovázející organizaci aby zajistila u náhradních rodičů rozvoj specializovaných kompetencí, které jsou nutné pro porozumění a správnou výchovu přijatého dítěte. Základní kompetence musí mít osvojeny všichni pěstouni a jsou podkladem pro analýzu kontinuální podpory při výkonu pěstounské péče. Časem, v průběhu výkonu pěstounské péče, v souvislosti s novými výchovnými situacemi si budou muset pěstouni osvojit kompetence specializované a pokročilé. Jedná se o to, že si pěstoun zvýší své znalosti a dovednosti, které zdokonalují, vylepšují a zkvalitňují práci v profesionálním týmu odborníků (Illinois Department of Children and Family Services, 1993).

Jurajdová (2015) uvádí, že pěstoun v průběhu výkonu pěstounské péče získává kompetence tím, že musí sloučit, či propojit tři související oblasti, kterými jsou vědomosti, emoce a zkušenosti a postupně pracovat na jejich vylepšení a zkvalitnění. **Vědomosti** znamenají, že pěstoun bude umět nazvat, pochopit a rozumět speciálním potřebám svěřeného dítěte. Bude se průběžně vzdělávat v rámci povinného vzdělávání pěstounů dle platné legislativy, zajímat se o literaturu týkající se náhradního rodičovství a dětí umístěných v pěstounské péči a v neposlední řadě sdílet své radosti a strasti s ostatními pěstouny v průběhu společných setkání. **Emoce** jsou zaměřeny na péči o citovou stránku svěřeného dítěte, na to jak učit dítě pláči, vzteku ale také uklidnění se, což znamená umět mu říci a vysvětlit, že má na tyto pocity právo. Emoce jsou také zaměřeny na duševní hygienu pěstounů, na způsob trávení volného času, koníčky a zájmy. **Zkušenosti** souvisí se znalostmi, vědomostmi a dovednostmi, které pěstouni nabývají v průběhu výkonu pěstounské péče a rozvíjejí se při nezbytné kooperaci odborníků profesionálního týmu. Děje se tak po celou dobu průběhu výkonu pěstounské péče, to znamená již před přijetím dítěte do náhradní rodiny až do jeho zletilosti.

Program PRIDE klade důraz na tzv. „*progresivní učení*“.¹³ Jedná se o koncept zaměřený na podporu náhradních rodičů při získávání konkrétních úrovní čtyř kompetencí definovaných Institutem pro sociální služby. Prvního stupně kompetence **povědomí** může pěstoun dosáhnout jen tehdy, pokud je schopný pochopit, proč je nutné osvojit si konkrétní věci související s výkonem pěstounské péče. Jedná se konkrétně o nutnosti uvědomění si, že každý z nás musí mít konkrétní vztahy a vazby a v případě jejich ztráty musí pochopit dopady související s odloučením a ztrátou. K tomu, aby se pěstoun dopracoval k druhému stupni kompetence **znalosti/porozumění** je nezbytné mít osvojeny detailní informace, neboť *porozumění* znamená vyšší formát znalostí. Znamená to, že pěstoun je schopen osvojené znalosti využít při vysvětlení určitého chování svěřeného dítěte. Lze uvést příklad ztráty a odloučení – je nezbytné znát konkrétní fáze truchlení související s odloučením a ztrátou, neboť jedině tak lze vysvětlit svěřenému dítěti, že to co prožívá je naprosto normální reakce. Třetí stupeň kompetence je **porozumění tomu, jak uplatnit znalosti a dovednosti v praxi** souvisí se způsobilostí reagovat na otázku: „Umím použít získanou informaci?“ Jestliže se pěstoun dopracoval do této úrovně kompetence je schopný v existující situaci adekvátně reagovat a v souvislosti s odloučením a ztrátou ví, jak zhodnotit prožívání dílčích etap procesu truchlení se svěřeným dítětem.

¹³ Progresivní učení je součástí příručky pro lektory přípravy PRIDE Modul 1 Základní kompetence pro naplnění vývojových potřeb ohrožených dětí. Progresivní učení je v příručce pro lektory PRIDE převzato se svolením vydavatele z knihy Judith Rycusové „Sequencing Curriculum“. Columbus, Ohio: Institute for Human Services, 1991.

Nejvyšším stupněm a úrovní kompetence, kterou může pěstoun dosáhnout je ***získání dovedností***. V případě odloučení a ztráty lze konkrétní kompetenci vyjádřit tím, že pěstoun dovede dítěti naslouchat, vnímá jeho potřeby a pomůže mu projevit a vyslovit pocity související s odloučením od biologické rodiny (Illinois Department of Children and Family Services, 1993).

II Praktická část

4 Identifikace a komparace vzdělávacích potřeb příbuzenských pěstounů, zprostředkovaných pěstounů a pěstounů na přechodnou dobu v Poradně pro Náhradní rodinnou péči v Ostravě.

Empirická část diplomové práce seznamuje s problémem, který je pro výzkumné šetření zvolen a zároveň jsou objasněny příčiny a důvody, které k tomu vedly. Výzkumné šetření směřuje k identifikaci a komparaci vzdělávacích potřeb pěstounů příbuzenské pěstounské péče, pěstounů zprostředkované pěstounské péče a pěstounů na přechodnou dobu, kteří mají uzavřenou Dohodu o výkonu pěstounské péče s Centrem psychologické pomoci, p. o., detašované pracoviště Poradna pro náhradní rodinnou péči v Ostravě. Budou formulovány podstatné aspekty výzkumného šetření a to zejména východiska problému, cíl šetření, použité techniky výzkumu, výzkumný vzorek a podrobný postup při samotném šetření.

Pracuji na pozici sociální pracovníce v Centru psychologické pomoci, p. o. detašované pracoviště Poradna pro náhradní rodinnou péči a jednou z činností, které vykonávám, je zajištění vzdělávacích seminářů pro pěstouny, kteří mají s naší organizací uzavřenou Dohodu o výkonu pěstounské péče. Povinné vzdělávání je neustále se rozvíjející proces, který je nutné vylepšovat, zdokonalovat, zkvalitňovat, a proto je nezbytné kontinuálně verifikovat a přezkoumávat, kterým směrem míří vzdělávací potřeby pěstounů. Po uskutečnění mého výzkumného šetření v bakalářské práci bylo zcela zřejmé, že pěstouni na přechodnou dobu, pěstouni zprostředkované pěstounské péče a pěstouni příbuzenské pěstounské péče budou mít rozdílné vzdělávací potřeby. Je očividné, že pouze přípravy žadatelů o zprostředkování náhradní rodinné péče nejsou zcela dostačující a v průběhu výkonu pěstounské péče je potřebná opora a pomoc doprovázející organizace v podobě předávání nových důležitých poznatků, vědomostí a informací pomocí vzdělávacích seminářů.

4.1 Výzkumy související se vzděláváním pěstounů

Výzkum, který se dotýká v dílčích částech vzdělávání pěstounů, byl zorganizován a uskutečněn občanským sdružením Rozum a cit (Haberlová, Bubleová, 2007) v měsících leden až březen 2007. Na základě zjištěných výsledků lze konstatovat, že si pěstouni ve spojení s výchovou svěřených dětí pěstouni zřetelně uvědomovali, že průběžné vzdělávání je nezbytné pro řešení určitých výchovných situací, ale také pro zvýšení si svých dosavadních kompetencí. Velmi významná se jeví pěstounům zpětná vazba na činnost související s výkonem pěstounské

péče a také možnost duševní hygieny, poznání sebe sama a také vlastního potenciálu. Zde již upozorňují na nedokonalost systému a chybějící možnosti vztahující se ke vzdělávání náhradních rodičů. Zdůrazňují chybějící supervize a naopak kladně hodnotí možnost sdílet své radosti a strasti při výkonu pěstounské péče s ostatními pěstouny v podpůrné skupině, nebo na klubu pěstounů a v neposlední řadě také při organizovaných pobytech, které jsou oživeny odbornými přednáškami a semináři.

Sobotková, Očenášková (2013) uskutečnily výzkum s 50 dospělými, kteří vyrůstali v dlouhodobé pěstounské péči. Výzkum probíhal formou hloubkových rozhovorů, tzv. *tváří v tvář* a ukázal, že obtížnou záležitostí, která narušovala chod pěstounské rodiny, byly vážné poruchy chování svěřených dětí. Je zcela zřejmé, že poučení v přípravách žadatelů o zprostředkování náhradní rodinné péče, týkající se potíží svěřených dětí s poruchami chování, není dostačující. Náhradní rodině potřebují řešit problémy kontinuálně, tak jak přichází. A zde je naprosto jednoznačně jasné, že pěstouni potřebují průběžné vzdělávání po celou dobu výkonu pěstounské péče.

Další výzkum s názvem *Výzkum praxe náhradní rodinné péče v České republice a zkušenosti aktérů s touto praxí* byl uskutečněn kolektivem autorů (Bubleová, Novák, Vágnerová, Paleček, Šmídová-Matoušová, Vyskočil, 2014) a byl zaměřen na zjištění potřeb náhradních rodičů a přijatých dětí. Cílem bylo určit, jaké konkrétní služby mohou být nápomocny při výkonu pěstounské péče. V oblasti povinného vzdělávání bylo diagnostikováno, že pěstouni chtějí znát, jaké jsou důvody problematického chování přijatých dětí a vyžadují objasnění negativních projevů. Chtějí tedy diskutovat s odborníky v oblasti náhradní rodinné péče a sbírat nové zkušenosti. Náhradní rodiče vyžadují také podporu a radu, jakým způsobem přistupovat k výchově dětí s problematickým chováním, ale také chtějí oporu ze strany odborníků pro svoji osobu, neboť se mohou sužovat tím, že sami zklamali či selhali při výchově přijatých dětí. Jako velmi důležité, je pro pěstouny kontakt s jinými náhradními rodiči, se kterými se mohou podělit o své potěšení, strasti, potíže a nejistoty plynoucí z výchovy přijatých dětí. Bylo tedy zjištěno, že pěstouni chtějí profesionální služby ze strany neziskových organizací, které tkví v možnosti využít víkendové vzdělávací pobyty, semináře ale i společné sdílení svých prožitků, poznatků, vědomostí a znalostí s jinými náhradními rodiči.

Výzkumem jsem se zabývala i ve své bakalářské práci a mým cílem bylo zjistit, jaký mají pěstouni názor na povinné vzdělávání. Osloveni byli pěstouni různého věku a pohlaví, kteří měli s Centrem psychologické pomoci, detašované pracoviště Poradna pro náhradní rodinnou péči uzavřenou Dohodu o výkonu pěstounské péče a žili na území Moravskoslezského kraje. Výzkum byl uskutečněn v roce 2014 prostřednictvím dotazníku a výzkumného šetření se

zúčastnilo celkem 45 respondentů. Celkově se jednalo o 27 žen a 18 mužů, největší zastoupení měli ve věkové kategorii 40 - 59 let, s rozdílnou délkou výkonu pěstounské péče. Vyšlo najevo, že téměř všichni dotázaní respondenti (88,89 %) chápou povinné vzdělávání pěstounů v rozsahu 24 hodin za kalendářní rok jako nutné a to zejména pro dosažení zkušeností, nezbytných pro plnohodnotný výkon pěstounské péče. Pěstouni mají povědomí o tom, že výchova přijatých dětí je náročnější a nové informace získané prostřednictvím vzdělávacích seminářů mohou lépe využít v souvislosti s výchovou těchto dětí.

4.2 Východiska zkoumaného problému

Základním východiskem pro vytvoření práce zabývající se problematikou povinného vzdělávání pěstounů je moje praktická pracovní zkušenost se zajišťováním vzdělávacích seminářů pro pěstouny, kteří mají uzavřenou Dohodu o výkonu pěstounské péče s Centrem psychologické pomoci, p. o, detašované pracoviště Poradna pro náhradní rodinnou péči v Ostravě. Povinné vzdělávání pěstounů vychází z novely zákona č. 401/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. Dalším podkladem pro vytvoření diplomové práce na téma povinného vzdělávání pěstounů byly výsledky výzkumného šetření mé bakalářské práce na téma *Názor pěstounů na povinné vzdělávání v Poradně pro náhradní rodinnou péči v Ostravě* a povinnost organizace, která doprovází pěstouny v průběhu výkonu pěstounské péče, vytvářet rámcový vzdělávací plán společně s pěstouny a průběžně plánovat v jaké oblasti by měl pěstoun posílit, zdokonalit, zvýšit či vylepšit své dosavadní kompetence související s péčí a výchovou přijatého dítěte. Povinnost plánovat s pěstouny vzdělávání ukládají Standardy kvality při poskytování sociálně-právní ochrany dětí pověřenými osobami. Pěstouni mají možnost vyjádřit po každém vzdělávacím semináři svoji spokojenost či nespokojenost s lektorem a tématem v krátkém dotazníku, který je k dispozici v prostorách porady. Z těchto dotazníků jsem rozpoznala, že pěstouni příbuzenští, pěstouni zprostředkovaní a pěstouni na přechodnou dobu mají zjevně jiné nároky na vzdělávací potřeby a požadují zajistit odlišné vzdělávací semináře. Při porovnání počtu vyplněných dotazníků a prezenční listiny jsem dospěla ke zjištění, že dotazníky hodnocení lektora a vzdělávacích seminářů vyplní vždy jen čtvrtina zúčastněných. Při zpracování výzkumných dat bakalářské práce jsem také zjistila, že se vyskytují odlišné názory různých skupin pěstounů, konkrétně se vyskytovaly rozdíly mezi skupinou příbuzenských pěstounů, zprostředkovaných pěstounů a pěstounů na přechodnou dobu. Nicméně jsem tento fakt v bakalářské práci nekomentovala, neboť tato skutečnost nebyla součástí šetření.

Vzhledem k nízkému počtu pěstounů, kteří se zúčastnili výzkumu k bakalářské práci, jsem se rozhodla oslovit všechny pěstouny Poradny pro náhradní rodinnou péči a zjistit, zda budou mít výše uvedené skupiny pěstounů rozdílné vzdělávací potřeby či nikoliv. Je zcela zřejmé, že jsou pěstouni, kteří mají k povinnému vzdělávání zcela záporné mínění, chápou ho jako nutné zlo a obtěžování, ale troufám si konstatovat, že jejich názor lze ovlivnit ze strany klíčového pracovníka, který by měl pracovat na tom, aby měl pěstoun alespoň malou motivaci k identifikování svých kompetencí, které by měly být podpořeny a upevněny k plnohodnotnému výkonu pěstounské péče.

4.3 Cíl výzkumného šetření

Cílem výzkumu bude zjistit, **zda v kontextu s povinným vzděláváním mají pěstouni příbuzenské pěstounské péče, pěstouni zprostředkované pěstounské péče a pěstouni na přechodnou dobu rozdílné vzdělávací potřeby.**

Chci zjistit, jestli pěstouni považují povinné vzdělávání v oblasti výchovy a péče o přijaté dítě **za pozitivní podporu a pomoc** při výkonu pěstounské péče, a **zda upřednostňují víkendové vzdělávací pobyty nebo jednodenní vzdělávací semináře**, které se konají kontinuálně po celý kalendářní rok. Také se chci zaměřit na problematiku asistovaných kontaktů přijatého dítěte s jeho biologickou rodinou, či s osobami blízkými a prozkoumat jestli **pěstouni preferují a vyhledávají vzdělávací semináře zaměřené na zvládnutí asistovaného kontaktu dítěte** a biologické rodiny a osoby blízké nebo nikoliv. Také bych chtěla **zmapovat aktivitu pěstounů** při sestavování rámcového vzdělávacího plánu a při identifikaci oblastí, ve kterých je potřeba zvýšit své dosavadní kompetence a také jestli považují za přirozené, že je nutné v souvislosti s výchovou přijatých dětí, **zvyšovat si dovednosti, znalosti a rozšiřovat si své kompetence.**

Následně budou identifikovány a porovnány zjištěné oblasti vzdělávacích potřeb pěstounů příbuzenské pěstounské péče, zprostředkované pěstounské péče a pěstounů na přechodnou dobu a budou navrženy vzdělávací témata, která budou východiskem pro vytvoření vyhovujících a kvalitních vzdělávacích seminářů v rámci plánování povinného vzdělávání. Jde o to zjistit, zda jsou vzdělávací semináře pro výkon pěstounské péče vyhovující a kvalitní a v případě jiného názoru ze strany pěstounů, chci, aby vzdělávací semináře byly ušity tzv. na míru. Výsledky výzkumného šetření budou předány metodikovi sociální práce, který schvaluje návrh vzdělávacího plánu pro pěstouny vždy na 6 měsíců. Výsledky diplomové práce budou také podkladem pro zjištění zpětné vazby a hodnocení způsobu výkonu sociálně-

právní ochrany dětí od oslovených pěstounů dle standardu č. 16 a, 16 b a budou zahrnuty do ročního hodnocení způsobu výkonu sociálně právní ochrany dětí.

4.4 Formulace výzkumné otázky a hypotéz

Vzhledem k tomu, že jednou z mých pracovních činností je zajišťovat povinné vzdělávání pro pěstouny, začala jsem se o problematiku zajímat více do hloubky a chci, aby semináře byly tzv. ušity na míru pro různé skupiny pěstounů tak, aby byly pro ně užitečné a přínosné. Plánuji vzdělávací semináře vždy dopředu na šest měsíců v daném kalendářním roce. Pěstouni mají možnost vyjádřit po každém vzdělávacím semináři svoji spokojenost či nespokojenost s lektorem a tématem v krátkém dotazníku, který je k dispozici v prostorách porady. Z těchto dotazníků a z výsledků mého bakalářského šetření jsem rozpoznala, že pěstouni příbuzenští, pěstouni zprostředkovaní a pěstouni na přechodnou dobu zjevně mají jiné vzdělávací potřeby a potřebují zajistit odlišné vzdělávací semináře, které pro ně budou mít určitý prospěch a můžou jim být podnětem či impulsem pro uplatnění nových výchovných postupů. Proto jsem se rozhodla zjistit vzdělávací potřeby jednotlivých skupin pěstounů, následně je srovnat pro zjištění rozdílů a poté sestavit plán vzdělávacích seminářů na následující kalendářní rok. Na základě prostudované literatury, získaných zkušeností, podnětů, připomínek ze strany pěstounů a také výsledků mého šetření v bakalářské práci jsem stanovila výzkumnou otázku: **Mají pěstouni příbuzenské pěstounské péče, pěstouni zprostředkované pěstounské péče a pěstouni na přechodnou dobu stejné vzdělávací potřeby při výkonu pěstounské péče?**

Hlavní hypotéza: Pěstouni příbuzenské pěstounské péče, pěstouni zprostředkované pěstounské péče a pěstouni na přechodnou dobu mají rozdílné vzdělávací potřeby při výkonu pěstounské péče.

Pracovní hypotéza č. 1 Pěstouni zprostředkované pěstounské péče a pěstouni na přechodnou dobu považují povinné vzdělávání za pozitivní podporu a pomoc při výkonu pěstounské péče oproti pěstounů příbuzenské pěstounské péče.

Pracovní hypotéza č. 2 Pěstouni příbuzenské pěstounské péče nepreferují vzdělávací semináře zaměřené na kontakty dítěte s biologickou rodinou na rozdíl od pěstounů zprostředkované pěstounské péče a pěstounů na přechodnou dobu.

Pracovní hypotéza č. 3 Pěstouni na přechodnou dobu a pěstouni zprostředkované pěstounské péče při vypracování rámcového vzdělávacího plánu vědí, v jakých oblastech chtějí zvýšit své kompetence na rozdíl od pěstounů příbuzenské pěstounské péče.

4.5 Použité metody a techniky

Podkladem pro identifikaci, interpretaci a srovnání vzdělávacích potřeb pěstounů je nutné získat údaje. Nezbytné údaje použité pro výzkumné šetření byly získány prostřednictvím kvantitativního výzkumu, konkrétně použitím dotazníku vlastní struktury. Jednalo se o anonymní dotazník vypracovaný tak, aby odpovídal a shodoval se s cílem, kterého má být výzkumným šetřením dosaženo. Pro formulaci otázek v dotazníku jsem vycházela z vlastních poznatků, zkušeností a odbornosti. Dotazník byl zformulován tak, aby respondenti mohli jednoznačně odpovědět na kladenou otázku, což znamená, že při tvorbě otázek jsem vycházela z praxe v oblasti náhradní rodinné péče. Jsou ale zařazeny i dvě otázky otevřené. Dotazník obsahuje celkem 23 otázek, přičemž 21 otázek je uzavřených a dvě otázky jsou polootevřené a pěstouni mohli napsat více možností. Otázky v dotazníku se zaměřují na 3 oblasti zkoumání, a to zjištění, jestli pěstouni považují povinné vzdělávání v oblasti výchovy a péče o dítě za *pozitivní podporu a pomoc* při výkonu pěstounské péče. Druhá oblast je zaměřena na prozkoumání problematiky asistovaných kontaktů, a to, zda pěstouni *preferují a vyhledávají vzdělávací semináře zaměřené na zvládnutí asistovaného kontaktu dítěte* a biologické rodiny či nikoliv. Třetí oblast zkoumání se zaměřuje na *zmapování aktivity a potenciálu pěstounů* při sestavování vzdělávacího plánu a rozeznávání oblastí, ve kterých pociťují potřebu rozšířit si své kompetence. Respondenti zvolí jednu nebo více odpovědí dle instrukce.

S Centrem psychologické pomoci, p. o., detašované pracoviště Poradna pro náhradní rodinnou péči mělo uzavřenou dohodu k 31. 8. 2016 přesně 104 pěstounských rodin, z toho je 43 rodin příbuzenské pěstounské péče, 48 rodin zprostředkované pěstounské péče a 13 rodin pěstounské péče na přechodnou dobu. Celkový počet pěstounů k výše uvedenému datu byl 156 osob. Z celkového počtu pěstounů reprezentuje 61 osob pěstouny příbuzenské pěstounské péče, 71 osob pěstouny zprostředkované pěstounské péče a 24 osob pěstouny na přechodnou dobu. V rozmezí jednoho měsíce byly předány dotazníky všem 156 respondentům a to v průběhu vzdělávacích seminářů, víkendových vzdělávacích pobytů, nebo prostřednictvím klíčových pracovníků. V rozpětí dvou měsíců července a srpna se vrátilo do Poradny 138 vyplněných dotazníků, ze kterých bylo vyřazeno 12 dotazníků, neboť nebyly správně vypsány. Celkem byly zpracovány data ze 126 dotazníků.

Volba respondentů pro dotazníkové šetření byla realizována formou záměrného výběru, který se uskutečnil v Poradně pro náhradní rodinnou péči v prostorách vysokého seskupení pěstounů. Dotazník byl předán všem respondentům, kteří mají uzavřenou Dohodu s Centrem psychologické pomoci, p. o., detašované pracoviště Poradna pro náhradní rodinnou péči.

Předání dotazníků se uskutečnilo v rozpětí čtyř měsíců od května do srpna 2016 a to vždy při účasti pěstounů na vzdělávacích seminářích, víkendových vzdělávacích pobytech, nebo prostřednictvím klíčových pracovníků tak, aby byli osloveni všichni respondenti, což se podařilo. Žádný z oslovených respondentů při vyplňování dotazníku nebyl zvýhodněn, nebo ovlivněn ve svůj neprospěch.

Veškeré informace a data zjištěné z dotazníků jsem slovně okomentovala a utřídila do tabulek a grafů. Jelikož sběr dat prostřednictvím dotazníků je kvalitativním výzkumem bylo mým úkolem v praktické části stanovit hlavní hypotézu a k jejímu naplnění rovněž i pracovní hypotézy. Dle Gavory (in Chráska, 2016, s. 14) je nutné při stanovení hypotéz zachovávat zásady, které se také nazývají jako zlatá pravidla hypotézy a jsou to tyto: „*Hypotéza je tvrzení, které je vyjádřeno oznamovací větou. Hypotéza musí být vždy formulována jako tvrzení o rozdílech, vztazích nebo následcích. Hypotézu musí být možno empiricky ověřovat. Proměnné, které v hypotéze vystupují, musí být měřitelné.*“

Pro ověření hypotézy prostřednictvím statistických metod je nezbytné převedení na tzv. statistickou hypotézu, kterou verifikujeme pokaždé proti jinému výroku, zpravidla proti nulové hypotéze. Nulovou hypotézu lze charakterizovat jako předpoklad, kteří říká, že mezi zkoumanými proměnnými žádný vztah není. Jestliže statistická analýza prokáže variantu odmítnutí nulové hypotézy, lze přijmout alternativní hypotézu (Chráska, 2016).

Hypotézy byly verifikovány prostřednictvím testu nezávislosti chí-kvadrát pro čtyřpolní tabulku dle Chrásky (2016), která má dva řádky a dva sloupce. Jedná se o statistický test, který lze aplikovat v případech, kdy chceme verifikovat souvislost mezi dvěma pedagogickými jevy a využíváme ji nejčastěji při vyhodnocení dotazníkového šetření. Nejprve byla vytvořena čtyřpolní tabulka a následným krokem byl propočet podle vzorce:

$$x^2 = n * \frac{(ad - bc)^2}{(a + b) * (a + c) * (b + d) * (c + d)}$$

Hodnota x^2 je indikátorem velikosti rozdílu mezi nulovou hypotézou a skutečným stavem. U čtyřpolní tabulky je počet stupňů volnosti neměnný a to pokaždé 1. Ve statistických tabulkách bylo nutné vyhledat kritickou hodnotu testového kritéria $x^2_{0,05}$ pro stupeň volnosti 1 a pro vybranou hladinu významnosti 0,05. Následně bylo provedeno srovnání vypočítané hodnoty testového kritéria s hodnotou kritickou, a jestliže zjistíme, že hodnota testového kritéria vyšší, než kritická hodnota odmítáme nulovou hypotézu.

4.7 Charakteristika výzkumného souboru

Z tabulky je zřejmé, že se na výzkumném šetření podílelo 126 respondentů, ve věku od 20 – 60 a více let. Výzkumný soubor tvoří 99 žen a 27 mužů a lze konstatovat, že větší polovina oslovených byla ženského pohlaví. Nejpočetnější skupina respondentů byla ve věkové kategorii 40 - 59 let, následovala skupina osob ve věku 60 a více let a poté následují respondenti ve věkové kategorii 20 - 39 let. Věkové složení pěstounů je výrazně zastoupeno generací středního věku jak u žen, tak i u mužů.

Věk	Muži		Ženy		Celkem	
	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost
20 - 39 let	5	18,52 %	32	32,32 %	37	29,37 %
40 - 59 let	20	74,07 %	52	52,53 %	72	57,14 %
60 let a více	2	7,41 %	15	15,15 %	17	13,49 %
Celkem	27	100 %	99	100 %	126	100 %

Tab. č. 4 Muži a ženy dle věku

Věk	PP příbuzenská		PP zprostředkovaná		PP přechodná		Celkem	
	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost
20 - 39 let	5	11,11 %	32	56,14 %	0	0,00 %	37	29,37 %
40 - 59 let	25	55,56 %	25	40,36 %	22	91,67 %	72	57,14 %
60 let a více	15	33,33 %	0	0,00 %	2	8,33 %	17	13,49 %
Celkem	45	100 %	57	100 %	24	100 %	126	100 %

Tabulka č. 5 Věk a forma pěstounské péče

Při rozlišení respondentů dle formy výkonu pěstounské péče a jejich věku bylo zjištěno, že ve věku od 20 do 39 let největší počet dotazovaných respondentů vykonává pěstounskou péči zprostředkovanou a to 32 (56,14 %) osob a ve věku od 40 do 59 let je počet zprostředkovaných respondentů 25 (43,85 %). Pěstouni vykonávající pěstounskou péči příbuzenskou mají nízké zastoupení ve věkové kategorii 20 do 39 let a to pouze 5 (11,11 %) respondentů, následuje 15 (33,33 %) respondentů, kteří mají 60 a více let a nejvíce 25 (55,56 %) příbuzenských respondentů je ve věku od 40 do 59 let. Respondenti vykonávající pěstounskou péči na přechodnou dobu reprezentují pouze dvě věkové kategorie, konkrétně ve věku od 60 let a více jsou pouze 2 (8,33 %) respondenti a ostatní 22 (91,67 %) přechodní

pěstouni jsou ve věku od 40 do 59 let. Je to zcela logické, neboť aby se žadatel o zprostředkování pěstounské péče mohl stát přechodným pěstounem, musí se jednat o zralé osoby, s kvalitními dispozicemi a schopnostmi vychovávat přijaté děti a v neposlední řadě musí mít vlastní rodičovské zkušenosti.

Pohlaví	PP příbuzenská		PP zprostředkovaná		PP přechodná		Celkem	
	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost
Muži	5	11,11 %	12	21,05 %	10	41,67 %	35	27,78 %
Ženy	40	88,89 %	45	78,95 %	14	58,33 %	91	72,22 %
Celkem	45	100 %	57	100 %	24	100 %	126	100 %

Tabulka č. 6 Pohlaví a forma pěstounské péče

Identifikovala jsem respondenty podle typu pěstounské péče, kterou vykonávají a jejich pohlaví. Bylo zjištěno, že 45 (35,71 %) respondentů vykonává pěstounskou péči příbuzenskou, z toho 5 mužů a 40 žen. Pěstounskou péči zprostředkovanou realizuje 57 (45,24 %) oslovených respondentů, kteří jsou zastoupeni v počtu 12 mužů a 45 žen. Pěstounskou péči na přechodnou dobu reprezentuje vzorek 24 (19,05 %) pěstounů, z nichž je 14 žen a 10 mužů. Je evidentní, že pěstouni na přechodnou dobu byli jedinou skupinou ze všech oslovených respondentů, kde odpověděli a správně vypsali dotazník všichni oslovení pěstouni s uzavřenou dohodou. Bylo zjištěno, že nejvyšší zastoupení respondentů, kteří se zúčastnili výzkumného šetření, je ve skupině zprostředkovaných pěstounů, což znamená, že se jedná o pěstouny, kteří prošli odborným posouzením a přípravou žadatelů o zprostředkování náhradní rodinné péče.

Typ vzdělání	PP příbuzenská		PP zprostředkovaná		PP přechodná		Celkem	
	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost
základní	11	24,45 %	0	0,00 %	0	0,00 %	11	8,74 %
vyučen	15	33,33 %	17	29,82 %	4	16,66 %	36	28,56 %
maturita	18	40,00 %	21	36,85 %	16	66,68 %	55	43,65 %
VŠ	1	2,22 %	19	33,33 %	4	16,66 %	24	19,05 %
Celkem	45	100 %	57	100 %	24	100 %	126	100 %

Tabulka č. 7 Vzdělání dle formy pěstounské péče

Z tabulky je evidentní, že v souvislosti s typem vykonávané pěstounské péče, mají respondenti různé formy od základního až po vysokoškolské vzdělání. Bylo zjištěno, že

vzdělání oslovených respondentů se ukazuje jako dobré. Z celkového počtu 126 oslovených respondentů má základní vzdělání má pouze 11 (8,73 %) respondentů, 36 (28,57 %) dotázaných respondentů je vyučeno, středoškolské vzdělání s maturitní zkouškou má 55 (43,66 %) respondentů a 24 (19,05 %) oslovených jsou vysokoškolsky vzdělané osoby. Při rozdělení na jednotlivé formy pěstounské péče je zřejmé, že pěstounskou příbuzenskou péči vykonává 11 (24,45 %) respondentů se základním vzděláním, 15 (33,33 %) dotázaných příbuzných má výuční list, střední školu s maturitní zkouškou absolvovalo 18 (40,00 %) respondentů a pouze 1 (2,22 %) příbuzný respondent má vysokou školu. V kategorii zprostředkovaných pěstounů je 17 (29,82 %) respondentů vyučeno, 21 (36,85 %) oslovených má maturitní zkoušku a pouze 19 (33,33 %) respondentů má vysokoškolské vzdělání. Základní vzdělání nemá žádný zprostředkovaný pěstoun. U pěstounů na přechodnou dobu jsou jen 4 (16,66 %) respondenti vyučeni, maturitní zkoušku vykonalo 16 (66,68 %) oslovených a vysokou školu úspěšně zakončili 4 (16,66 %) respondenti.

Srovnání: V dosaženém vzdělání respondentů je patrný rozdíl mezi přechodnými a zprostředkovanými pěstouny oproti pěstounům příbuzenským. Pěstouni zprostředkovaní a přechodní nemají mezi sebou žádnou osobu, která by měla pouze základní vzdělání. Respondenti se základním vzděláním jsou pouze pěstouni vykonávající příbuzenskou pěstounskou péči. Lze konstatovat, že vzdělání respondentů je běžné a nevymyká se průměru v naší společnosti.

4.8 Analýza údajů získaných z dotazníků

Veškeré získané údaje jsou zhodnoceny slovním komentářem, následně zobrazeny v tabulkách. Seznam grafů je obsažen v příloze č. 2 a samotné grafy jsou součástí přílohy č. 3.

Otázka č. 5 Kdy jste se stal/a pěstounem?

Začátek PP	PP příbuzenská		PP zprostředkovaná		PP přechodná		Celkem	
	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost
před novelou	38	84,44 %	33	57,89 %	0	0,00 %	71	56,35 %
po novele	7	15,56 %	24	42,11 %	24	100 %	55	43,65 %
Celkem	45	100 %	57	100 %	24	100 %	126	100 %

Tab. č. 8 Počátek výkonu PP

Otázka měla rozpoznat, kdy se respondenti stali pěstouny, zda před nebo až po novelizaci ZSPOD. Všichni 24 (100 %) dotázaní respondenti, kteří vykonávají pěstounskou péči na přechodnou dobu, započali výkon pěstounské péče až po zavedení novely zákona o SPOD. V případě zprostředkovaných pěstounů se 33 (57,89 %) respondentů stalo pěstouny již před novelou zákona o SPOD, což znamená, dříve než v roce 2013 a 24 (42,11 %) oslovených respondentů vykonává pěstounskou péči od roku 2013, tedy po novelizaci zákona o SPOD. U dotázaných příbuzenských pěstounů bylo zjištěno, že 38 (84,44 %) respondentů mělo svěřeno do výchovy děti již před rokem 2013 a pouze 7 (15,56 %) oslovených příbuzných započalo s výkonem pěstounské péče až po novelizaci zákona o SPOD.

Srovnání: Všichni pěstouni na přechodnou dobu se stali pěstouny, až po platnosti novely ZSPOD i když pěstounská péče na přechodnou dobu byla zavedena už v roce 2006, nicméně nebyla dostatečně finančně podporována. Všichni respondenti prošli psychologickým posouzením a skupinovou přípravou, než se stali profesionálními pěstouny a byli připravováni na výkon pěstounské péče s tím, že budou mít po celou dobu určité povinnosti vyplývající z legislativy. Jsou připraveni kdykoliv přijmout dítě, nebo sourozeneckou skupinu dětí v krizi. V případě respondentů zprostředkované pěstounské péče se ukázalo, že více jak polovina oslovených pěstounů započala výkon pěstounské péče ještě před novelou ZSPOD, což znamená, že si museli osvojit povinnosti pěstounů, včetně průběžného povinného vzdělávání. U příbuzenských pěstounů bylo zjištěno, že téměř většina respondentů se stala pěstouny ještě před zavedením novely ZSPOD, kdy lze předpokládat, že pěstouni mohou mít negativní přístup k povinnostem, které jim zákon stanoví, ať už v souvislosti se svým věkem, neboť se ve většině případů jedná o prarodiče svěřených dětí či ve spojení s tím, že se ne zcela dobrovolně stali pěstouny.

Otázka č. 6 Vítáte povinnost vzdělávat se?

Ochota vzdělávat se	PP příbuzenská		PP zprostředkovaná		PP přechodná		Celkem	
	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost
rozhodně ano	0	0,00 %	32	56,14 %	21	87,50 %	53	42,06 %
spíše ano	8	17,78 %	21	36,84 %	3	12,5 %	32	25,40 %
spíše ne	10	22,22 %	4	7,02 %	0	0,00	14	11,11 %
rozhodně ne	27	60,00 %	0	0,00 %	0	0,00	27	21,43 %
Celkem	45	100 %	57	100 %	24	100 %	126	100 %

Tab. č. 9 Ochota vzdělávat se

Mínění respondentů vztahující se k povinnosti vzdělávat se je spíše kladné. Oslovení pěstouni vykonávající zprostředkovanou pěstounskou péči rozhodně vítají povinnost vzdělávat se a to v počtu 32 (56,14 %) oslovených, 21 (36,84 %) dotázaných zprostředkovaných respondentů se připojuje ke kladné odpovědi a pouze 4 (7,02 %) oslovení respondenti nesouhlasí s povinností vzdělávání pěstounů. Pěstouni na přechodnou dobu se připojují ke kladnému smýšlení s povinností vzdělávat se, jedná se o 21 (87,50 %) respondentů a 3 (12,5 %) z tázaných přechodných pěstounů se spíše přiklání k pozitivní odpovědi. Respondenti vykonávající příbuzenskou pěstounskou péči ve většině 27 (60,00 %) nevítají povinnost vzdělávat se. K tomuto názoru se přiklání dalších 10 (22,22 %) dotázaných příbuzenských respondentů a pouze 8 (17,78 %) oslovených příbuzných schvaluje povinnost vzdělávat se.

Srovnání: Pěstouni na přechodnou dobu zcela jednoznačně přijímají povinnost vzdělávat se v průběhu výkonu pěstounské péče. Většina respondentů vykonávajících zprostředkovanou pěstounskou péči vítá povinnost vzdělávat se. V případě příbuzenských pěstounů je názor na povinné vzdělávání odlišný. Téměř všichni příbuzenští respondenti nevítají povinnost vzdělávání v průběhu výkonu pěstounské péče.

Otázka č. 7 Myslíte si, že povinné vzdělávání může být pro Vás pozitivní podporou a pomocí při výkonu pěstounské péče?

Je povinné vzdělávání podpora a pomoc	PP příbuzenská		PP zprostředkovaná		PP přechodná		Celkem	
	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost
rozhodně ano	2	4,45 %	38	66,66 %	24	100 %	64	50,79 %
spíše ano	6	13,33 %	15	26,32 %	0	0,00 %	21	16,67 %
spíše ne	10	22,22 %	4	7,02 %	0	0,00 %	14	11,11 %
rozhodně ne	27	60,00 %	0	0,00 %	0	0,00 %	27	21,43 %
Celkem	45	100 %	57	100 %	24	100 %	126	100 %

Tab. č. 10 Je povinné vzdělávání podpora a pomoc?

Otázka směřovala k vyjádření respondentů, zda chápou povinné vzdělávání jako pozitivní podporu a pomoc při výkonu pěstounské péče. Zcela zřetelně označili pozitivní odpověď všichni 24 (100 %) oslovení respondenti vykonávající pěstounskou péči na přechodnou dobu. 38 (66,66 %) zprostředkovaných pěstounů se také vyjádřilo naprosto kladně a 15 (26,32 %) oslovených respondentů se spíše přiklání k pozitivní odpovědi. Jen 4 (7,02 %) osoby, ze všech zprostředkovaných respondentů spíše nepovažují povinné vzdělávání za podporu

a pomoc při výkonu pěstounské péče. Pěstouni příbuzenské pěstounské péče se ve většině vyjádřili negativně. 27 (60,00 %) dotázaných respondentů je přesvědčeno, že povinné vzdělávání není pozitivní podporou a pomocí při výkonu pěstounské péče, dalších 10 (22,22 %) příbuzných osob se přiklání k negativnímu názoru. Toliko 6 (13,33 %) příbuzenských respondentů je nakloněno vnímat povinné vzdělávání jako pozitivní podporu při výkonu pěstounské péče a jen 2 (4,45 %) příbuzenští pěstouni vnímají povinné vzdělávání zcela kladně a považují ho za pomoc.

Srovnání: Naprosto jasně se vyjádřili respondenti vykonávající pěstounskou péči na přechodnou dobu, kteří považují povinné vzdělávání za pozitivní podporu a pomoc při výkonu pěstounské péče. Většina zprostředkovaných respondentů sdílí kladný názor na povinné vzdělávání s pěstouny na přechodnou dobu a naopak téměř všichni respondenti vykonávající příbuzenskou pěstounskou péči vyjádřili svůj názor převážně negativně a nejsou přesvědčeni o pozitivní podpoře a pomoci při výkonu pěstounské péče.

Otázka č. 8 Využil/a jste získané informace a poznatky ze vzdělávacích seminářů při výchově přijatých dětí?

Použití informací ze vzdělávání	PP příbuzenská		PP zprostředkovaná		PP přechodná		Celkem	
	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost
ano, vždy	0	0,00 %	32	56,15 %	20	83,34 %	52	41,27 %
velmi často	8	17,78 %	21	36,85 %	2	8,33 %	31	24,60 %
jen občas	12	26,67 %	2	3,51 %	2	8,33 %	16	12,70 %
ne, nikdy	25	55,55 %	2	3,51 %	0	0,00 %	27	21,43 %
Celkem	45	100 %	57	100 %	24	100 %	126	100 %

Tab. č. 11 Použití informací ze vzdělávání

Z výše uvedené tabulky je evidentní, že více jak polovina dotázaných respondentů využila nově získané informace a poznatky ze vzdělávacích seminářů při výchově a péči svěřených dětí. 32 (56,15 %) pěstounů vykonávajících zprostředkovanou pěstounskou péči označili nejčastěji odpověď, že vždy využili nově získané poznatky. 21 (36,85 %) dotázaných zprostředkovaných respondentů získalo nové informace a používá je velmi často. Což může znamenat, že si respondenti dokáží určit, co je pro ně důležité a co nikoliv. Následují jen 2 (3,51 %) respondenti, kteří získané poznatky uplatní jen občas a dále další 2 (3,51 %) dotázaní zprostředkovaní pěstouni, kteří neuplatnili při výchově svěřených dětí žádné ze získaných

informací. V případě příbuzenských pěstounů se jejich vyjádření dalo očekávat. 25 (55,55 %) oslovených příbuzenských respondentů označilo odpověď, že nikdy nevyužili nově získané informace ze vzdělávacích seminářů při výchově svěřených dětí. Občas zužitkovalo získané informace 12 (26,67 %) příbuzenských respondentů a jen 8 (17,78 %) oslovených příbuzných použilo nově získané údaje velmi často. V případě pěstounů na přechodnou dobu uvedlo 20 (83,34 %) respondentů, že nově nabyté vědomosti využívá vždy a 2 oslovení (8,33 %) označili, odpověď, že velmi často zužitkují to, co se dozvěděli. Jen 2 (8,33 %) pěstouni na přechodnou dobu použijí získané znalosti pouze občas.

Srovnání: Informace, poznatky a znalosti získané prostřednictvím vzdělávacích seminářů uplatňuje při výchově a péči o svěřené děti většina zprostředkovaných pěstounů a všichni pěstouni na přechodnou dobu. Více než polovina příbuzenských pěstounů nikdy nevyužila poznatky ze vzdělávacích seminářů. Zde můžeme polemizovat o tom, zda vůbec jsou příbuzní pěstouni ochotni s novými informacemi jakýmkoliv způsobem pracovat pro svoji potřebu či pro potřebu přijatých dětí. Jejich nelibost využít nově nabyté informace pramení z neochoty přijmout povinné vzdělávání jako něco, co jim může při výkonu pěstounské péče pomoci. Nicméně bylo zjištěno, že méně než polovina příbuzenských respondentů občas použije informace získané při vzdělávání při péči o svěřené děti.

Otázka č. 9 Jakou formu povinného vzdělávání upřednostňujete?

Upřednostňovaná forma povinného vzdělávání	PP příbuzenská		PP zprostředkovaná		PP přechodná		Celkem	
	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost
klub - uzavřený	10	22,22 %	8	14,04 %	0	0,00 %	18	14,29 %
supervize	0	0,00 %	0	0,00 %	2	8,33 %	2	1,57 %
víkendové vzdělávání	26	57,78 %	33	57,89 %	15	62,50 %	74	58,74 %
individuální vzdělávání	4	8,89 %	3	5,27 %	2	8,33 %	9	7,14 %
seminář s diskusí	5	11,11 %	13	22,80 %	5	20,84 %	23	18,26 %
Celkem	45	100 %	57	100 %	24	100 %	126	100 %

Tab. č. 12 Upřednostňovaná forma povinného vzdělávání

Otázka zjišťovala, jaké formy vzdělávání jsou pro respondenty nejvíce užitečné a vyhovující. Pěstouni na přechodnou dobu 15 (62,50 %) označili za nejvíce preferovanou formu povinného vzdělávání víkendové vzdělávací pobyty, následuje 5 (20,84 %) přechodných respondentů, kteří rádi navštěvují vzdělávací semináře s diskusí. Následně 2 (8,33 %) oslovení

respondenti vykonávající pěstounskou péči na přechodnou dobu vyhledávají supervize a 2 (8,33 %) oslovení přechodní pěstouni upřednostňují individuální vzdělávání, které zahrnuje četbu odborné literatury. V případě zprostředkovaných pěstounů bylo zjištěno, že 33 (57,89 %) upřednostňuje víkendové vzdělávací pobyty, dále 13 (22,80 %) oslovených preferuje vzdělávací semináře, kde probíhá diskuse, následují 3 (5,27 %) respondenti z dotázaných osob, pro které je výhodné individuální vzdělávání a poté respondenti v počtu 8 (14,04 %) zprostředkovaných respondentů uvedli, že upřednostňují klub pro pěstouny – uzavřenou skupinu. Příbuzenští pěstouni v počtu 10 (22,22 %) oslovených taktéž preferují klub pěstounů s uzavřenou skupinou, 4 (8,89 %) respondenti upřednostňují individuální vzdělávání a o vzdělávací seminář s diskusí má zájem 5 (11,11 %) dotázaných příbuzenských pěstounů. Nejvíce příbuzenských respondentů 26 (57,78 %) označilo, jako nejvíce příhodnou formu, kterou by preferovali, a to konkrétně víkendové vzdělávací pobyty.

Srovnání: Analýzou otázky související s nabízenými formami vzdělávání v Poradně pro náhradní rodinnou péči bylo zjištěno, že všechny skupiny pěstounů upřednostňují víkendové vzdělávací semináře, poté následují semináře s diskusí. Pěstouni na přechodnou dobu coby jediná skupina navrhli jako jinou formu povinného vzdělávání supervizi. Lze se domnívat, že jim je supervize bližší, neboť ji mohou využít po předání dítěte z jejich péče, aby byli tzv. ošetřeni a zpracovali ztrátu. Respondenti zprostředkované a příbuzenské pěstounské péče uvedli jako jinou formu vzdělávání klub pro pěstouny – uzavřenou skupinu. Respondenti všech skupin pěstounů projevíli zájem i o individuální vzdělávání.

Otázka č. 10 Myslíte si, že 24 hodin povinného vzdělávání za kalendářní rok je dostačující?

Dostatečnost 24 hodin povinného vzdělávání	PP příbuzenská		PP zprostředkovaná		PP přechodná		Celkem	
	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost
rozhodně ano	38	84,44 %	28	49,13 %	4	16,67 %	70	55,55 %
spíše ano	7	15,56 %	11	19,29 %	0	0,00 %	18	14,29 %
spíše ne	0	0,00 %	10	17,54 %	4	16,67 %	14	11,11 %
rozhodně ne	0	0,00 %	8	14,04 %	16	66,66 %	24	19,05 %
Celkem	45	100 %	57	100 %	24	100 %	126	100 %

Tab. č. 13 Dostatečnost 24 hodin povinného vzdělávání

Otázka byla zaměřená na to, zda pěstouni vnímají 24 hodin povinného vzdělávání za kalendářní rok jako dostačující či nikoliv. 38 (84,44 %) příbuzenských respondentů je ubezpečeno, že 24 hodin povinného vzdělávání v kalendářním roce rozhodně postačuje. K tomuto názoru se přiklání zbylých 7 (15,56 %) oslovených příbuzenských respondentů. V případě zprostředkovaných respondentů se 28 (49,13 %) dotázaných vyslovilo zcela jasně, že 24 hodin povinného vzdělávání stačí a s nimi spíše souhlasí 11 (19,29 %) zprostředkovaných pěstounů. Z celkového počtu dotázaných zprostředkovaných respondentů jen 8 (14,04 %) oslovených osob uvedlo, že 24 hodin povinného vzdělávání je nepochybně nedostačující při výkonu pěstounské péče a k jejich výroku se spíše přiklání zbývajících 10 (17,54 %) zprostředkovaných respondentů. V případě vyjádření se pěstounů na přechodnou dobu je zřejmé, že 16 (66,66 %) dotázaných respondentů je zcela přesvědčeno, že 24 hodin povinného vzdělávání za kalendářní rok rozhodně nestačí a s tímto vyjádřením souhlasí 4 (16,67 %) oslovených pěstounů na přechodnou dobu. Jen 4 (16,67 %) přechodní respondenti mají opačný názor a myslí si, že 24 hodin povinného vzdělávání za kalendářní rok je dostačující.

Srovnání: Všichni pěstouni vykonávající příbuzenskou pěstounskou péči vnímají a hodnotí 24 hodin povinného vzdělávání jako dostačující pro kvalitní výkon pěstounské péče. S nimi souhlasí více než polovina zprostředkovaných respondentů a méně než polovina oslovených zprostředkovaných pěstounů si myslí, že pro kvalitní výkon pěstounské péče je 24 hodin za kalendářní rok nedostačující. S jejich názorem souhlasí většina pěstounů na přechodnou dobu, kteří chápou a hodnotí povinné vzdělávání jako podporu a pomoc při výkonu pěstounské péče, a proto je zcela očividné, že je pro ně 24 hodin v kalendářním roce nedostačující. V praxi je naprosto běžné, že téměř všichni respondenti vykonávající pěstounskou péči na přechodnou dobu mají překročené hodiny povinného vzdělávání a průměr za kalendářní rok je 40 vyučovacích hodin na jednoho respondenta.

Otázka č. 11 Obtěžuje Vás průběžně se vzdělávat po celý kalendářní rok?

Obtěžuje průběžné vzdělávání pěstouny?	PP příbuzenská		PP zprostředkovaná		PP přechodná		Celkem	
	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost
rozhodně ano	42	93,33 %	19	33,33 %	0	0,00 %	61	48,41 %
spíše ano	3	6,67 %	8	14,04 %	2	8,33 %	13	10,32 %
spíše ne	0	0,00 %	8	14,04 %	0	0,00 %	8	6,35 %
rozhodně ne	0	0,00 %	22	38,59 %	22	91,67 %	44	34,92 %
Celkem	45	100 %	57	100 %	24	100 %	126	100 %

Tab. č. 14 Je průběžné vzdělávání obtěžující?

Otázka měla zjistit, zda povinné vzdělávání je pro respondenty v průběhu celého kalendářního roku obtěžující. Zcela jednoznačně odpověděli dotazovaní příbuzenští respondenti a to v počtu 42 (93,33 %) osob, že je pro ně obtěžující či otravné průběžně se vzdělávat po celý rok. Další 3 (6,67 %) oslovení příbuzenští respondenti s nimi spíše souhlasí. Pěstouni na přechodnou dobu odpověděli naprosto shodně jako v předešlé otázce a to tak, že 22 (91,67 %) oslovených respondentů oznámilo, že pro ně není obtěžující vzdělávat se průběžně po celý kalendářní rok. Pouze 2 (8,33 %) dotázaní pěstouni na přechodnou dobu uvedli, že pro je ně spíše obtěžující vzdělávat se po celý rok. Zde bychom mohli polemizovat o tom, proč tomu tak je, ale osobně si myslím, že se jedná o muže, kteří pracují ve 12 hodinovém provozu a ne vždy jim vyhovují termíny vzdělávacích seminářů. Zprostředkovaní pěstouni odpověděli takto: 22 (38,59 %) oslovených respondentů označilo odpověď, kterou vyjádřili rozhodně svoji ochotu vzdělávat se průběžně po celý kalendářní rok a s nimi souhlasí následujících 8 (14,04 %) dotázaných respondentů. Opačný názor má 8 (14,04 %) zprostředkovaných respondentů, kteří jsou spíše nakloněni k tomu, že jim vadí průběžně se vzdělávat po celý rok a 19 (33,33 %) dotázaných respondentů je toho mínění, že je rozhodně obtěžuje vzdělávat se v průběhu roku.

Srovnání: Všichni příbuzenští pěstouni uvedli, že průběžné vzdělávání během kalendářního roku je obtěžuje. Můžeme se pouze domnívat, proč pěstouni mají takový názor, ale dle mého mínění je většina příbuzenských respondentů starší a mnozí nechápou dnešní potřebu celoživotního učení. Je to pro ně zásah do soukromí, je to něco co mají dělat i když to nechtějí anebo podle jejich mínění vůbec nepotřebují. Téměř všichni pěstouni na přechodnou dobu nepovažují za obtěžující vzdělávat se průběžně po celý kalendářní rok. Více než polovina dotázaných respondentů považuje průběžné vzdělávání během kalendářního roku za obtěžující, a méně než polovina sdílí mínění pěstounů na přechodnou dobu a to, že průběžné vzdělávání během celého roku je neobtěžuje.

Otázka č. 12 Domníváte se, že by se měly podporovat kontakty dítěte s biologickou rodinou?

Podpora kontaktů dítěte s biologickou rodinou	PP příbuzenská		PP zprostředkovaná		PP přechodná		Celkem	
	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost
ano	12	26,67 %	36	63,16 %	24	100 %	72	57,14 %
ne	25	55,55 %	14	24,57 %	0	0,00 %	39	30,96 %
nevím	8	17,78 %	7	12,27 %	0	0,00 %	15	11,90 %
Celkem	45	100 %	57	100 %	24	100 %	126	100 %

Tab. č. 15 Podpora kontaktů dítěte s biologickou rodinou

Z celkového počtu 24 (100 %) respondentů na přechodnou dobu odpověděli všichni shodně na otázku týkající se podpory kontaktů dítěte s biologickou rodinou a to tak, že kontakty podporují. V případě zprostředkovaných pěstounů lze konstatovat, že 36 (63,16 %) dotázaných se domnívá, že kontakty dítěte s jeho biologickou rodinou by se měly podporovat, 14 (24,57 %) osob je přesvědčeno, že není dobré kontakty dítěte s biologickou rodinou podporovat a jen 7 (12,27 %) zprostředkovaných respondentů neví, zda je pro dítě podpora kontaktů se svojí rodinou dobrá. Příbuzenští respondenti mají, co se týká počtu osob, opačný názor a jen 12 (26,67 %) oslovených označilo odpověď, která vyjadřuje podporu setkávání dítěte s jeho blízkou rodinou. 25 (55,55 %) příbuzenských pěstounů má za to, že kontakty dítěte s jeho rodinou se nemají podporovat a 8 (17,78 %) oslovených respondentů se vyjádřilo, že neví.

Srovnání: Všichni pěstouni na přechodnou dobu se domnívají, že by dítě mělo znát svoji biologickou rodinu a kontakty by se měly podporovat. Více než polovina pěstounů vykonávající zprostředkovanou pěstounskou péči má stejný názor jako pěstouni na přechodnou dobu a je přesvědčena o tom, že by se kontakty dítěte s jeho biologickou rodinou měly udržovat a podporovat. Více než polovina příbuzenských pěstounů je přesvědčena o tom, že kontakty dítěte s jeho biologickou rodinou by se neměly podporovat. Je to zvláštní, protože se většinou jedná o kontakty dítěte s jejich dcerou či synem. Je možné, že se odmítáním kontaktů svých vnuků a vnuček se svými dětmi brání tomu, aby se svěřené děti nestaly tím, čím jejich rodiče. Je zcela zřejmé, že příbuzenští pěstouni jsou v roli obviňujících se, protože selhali ve své rodičovské roli, jejich dítě se nedokáže postarat o jejich vnoučata, a proto musejí převzít roli rodiče namísto svých dětí. Příbuzní pěstouni mohou mít obavy z toho, aby jejich vnoučata nenapodobovaly své rodiče v nevhodném chování a nesklouzly na šikmou plochu a zde může být strach ze setkání s nimi.

Otázka č. 13 Mělo by dle Vašeho názoru dítě, o které pečujete znát svoji historii?

Má dítě znát svoji historii?	PP příbuzenská		PP zprostředkovaná		PP přechodná		Celkem	
	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost
ano, je součástí identity	25	55,55 %	36	63,16 %	24	100 %	85	67,47 %
nevím, může to ublížit	12	26,67 %	14	24,57 %	0	0,00 %	26	20,63 %
Ne, jen by se trápilo	8	17,78 %	7	12,27 %	0	0,00 %	15	11,90 %
Celkem	45	100 %	57	100 %	24	100 %	126	100 %

Tab. č. 16 Má dítě znát svoji historii?

Otázka měla určit názor respondentů na seznámení dítěte se svým původem, se svojí minulostí. Pěstouni na přechodnou dobu naprosto jasně odpověděli v celkovém počtu 24 (100 %) oslovených, že dítě by mělo znát svoji historii, neboť je to součástí jeho identity. V případě zprostředkovaných respondentů je zřetelné, že 36 (63,16 %) dotázaných respondentů souhlasí s tím, aby dítě vědělo o své minulosti, 14 (24,57 %) respondentů neví, zda dítě má o své minulosti vědět, protože by mu to mohlo ublížit a jen 7 (12,27 %) dotázaných zprostředkovaných respondentů si myslí, že dítě nemá znát svoji minulost, protože by se mohlo zbytečně trápit. Příbuzenští pěstouni v počtu 25 (55,55 %) respondentů souhlasí s tím, aby dítě znalo svoji minulost, která je součástí jeho identity, 12 (26,67 %) oslovených respondentů neví, zda by dítě mělo vědět o své minulosti z důvodu, aby mu nebylo ublíženo a pouze 8 (17,78 %) dotázaných je přesvědčeno, že dítě se nemá dozvědět o své historii, protože by se mohlo trápit.

Srovnání: Všichni pěstouni na přechodnou dobu vyjádřili svůj názor týkající se identity svěřeného dítěte, a to že dítě v pěstounské péči má znát svoji historii. Je naprosto jasné, že s malým dítětem si pěstouni povídají o jeho historii přiměřeně jeho věku. V případě zprostředkovaných respondentů je více než polovina pěstounů přesvědčena, že svěřené dítě má znát svoji historii, protože je to součástí jeho identity. Méně než polovina zprostředkovaných pěstounů si myslí, že by dítěti informace o jeho historii mohli ublížit anebo by se mohlo zbytečně trápit. Také více než polovina příbuzenských pěstounů si myslí, že dítě má znát svoji historii a stejně jako u zprostředkovaných pěstounů, což znamená, že méně než polovina pěstounů není přesvědčena o vhodnosti informací týkající se historie dítěte, protože by mu mohly ublížit, nebo by se trápilo.

Otázka č. 14 Hovoříte s dítětem o jeho biologické rodině?

Hovoříte s dítětem o jeho biologické rodině?	PP příbuzenská		PP zprostředkovaná		PP přechodná		Celkem	
	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost
Ano, hovořím přiměřeně jeho věku	20	44,44 %	37	64,92 %	24	100 %	81	64,28 %
Ne, nepovažuji to pro dítě za důležité	3	6,67 %	6	10,52 %	0	0,00 %	9	7,15 %
Ne, mohlo by mu to uškodit	8	17,78 %	4	7,02 %	0	0,00 %	12	9,52 %
Ne, nevím, zda lhát nebo říkat pravdu	14	31,11 %	10	17,54 %	0	0,00 %	24	19,05 %
Celkem	45	100 %	57	100 %	24	100 %	126	100 %

Tab. č. 17 Hovory o biologické rodině

Pěstouni na přechodnou dobu v kompletním počtu 24 (100 %) označili odpověď, že se svěřeným dítětem o biologické rodině hovoří a to přiměřeně jeho věku. 10 (17,54 %) respondentů vykonávajících zprostředkovanou pěstounskou péči uvedlo, že se svěřeným dítětem nehovoří o biologické rodině, protože neví, zda mají říkat pravdu nebo lhát. 4 (7,02 %) z oslovených respondentů si myslí, že by dítěti hovory o biologické rodině mohly uškodit a 6 (10,52 %) dotázaných nepovažuje konverzaci o biologické rodině za důležitou. 37 (64,92 %) zprostředkovaných respondentů považuje za korektní se svěřeným dítětem o biologické rodině mluvit a to přiměřeně jeho věku. Z analýzy odpovědí příbuzenských pěstounů vyplynulo, že 14 (31,11 %) respondentů nehovoří s dítětem o biologické rodině, neboť nevědí, jestli sdělovat pravdu, nebo raději lhát a 8 (17,78 %) oslovených příbuzenských respondentů je přesvědčeno o tom, že poskytování informací o biologické rodině může dítěti jen uškodit. Jako málo důležité, nebo významné pro dítě považují hovory o biologické rodině pouze 3 (6,67 %) respondenti a naopak 20 (44,44 %) příbuzenských respondentů uvedlo, že s dítětem rozmlouvají o biologické rodině a to přiměřeně k jeho věku.

Srovnání: Všichni pěstouni na přechodnou dobu uvedli, že se svěřeným dítětem hovoří o jeho biologické rodině a to přiměřeně jeho věku. Více než polovina zprostředkovaných respondentů je také přesvědčena o tom, že se s přijatým dítětem má povídat o biologické rodině adekvátně k věku dítěte. Opačný názor má více než polovina zprostředkovaných respondentů, kteří si myslí, že by se s dítětem nemělo hovořit na téma biologické rodiny, protože by to svěřenému dítěti mohlo uškodit, anebo by mu pěstouni museli lhát, protože pravda by dítě mohla příliš bolet a také téma nepovažují za důležité. Může to být způsobeno tím, že dítě vychovávají prarodiče, kteří mají zlost a jsou rozhořčení nad chováním svých vlastních dětí, kteří se nestarají o jejich vnuky a jejichž vinou se z nich stali pěstouni. Méně než polovina příbuzenských pěstounů uvedla, že s dítětem mluví o jeho biologických rodičích.

Otázka č. 15 Využíváte nabídku vzdělávacích seminářů zaměřených na problematiku kontaktů dítěte s biologickou rodinou?

Využití seminářů na téma kontaktů s biologickou rodinou	PP příbuzenská		PP zprostředkovaná		PP přechodná		Celkem	
	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost
ne	25	55,55 %	27	47,36 %	0	0,00 %	52	41,26 %
ano	20	44,45 %	30	52,64 %	24	100 %	74	58,74 %
Celkem	45	100 %	57	100 %	24	100 %	126	100 %

Tab. č. 18 Využití nabídky seminářů s tématem kontaktů s BR

Otázka měla diagnostikovat, nakolik využívají jednotlivé skupiny pěstounů vzdělávací semináře zaměřené na problematiku kontaktů dítěte s biologickou rodinou. 24 (100,00 %) respondentů vykonávajících pěstounskou péči na přechodnou dobu označilo odpověď, že semináře zaměřené na zvládání kontaktů dítěte s biologickou rodinou absolvují, což znamená, že žádný přechodný pěstoun neoznačil odpověď ne. Z celkového počtu 57 (100 %) zprostředkovaných pěstounů uvedlo 30 (52,64 %) respondentů, že semináře zaměřené na zvládání kontaktů využívají a naopak 27 (47,36 %) oslovených pěstounů semináře zaměřené na problematiku kontaktů nevyužívají. V případě příbuzenských pěstounů 20 (44,45 %) dotázaných si vybírá z nabídky vzdělávání semináře zaměřené na kontakty a navštěvuje je. Naopak 25 (55,55 %) oslovených příbuzenských pěstounů problematika seminářů zaměřených na zvládání kontaktů dítěte s biologickou rodinou nezajímá a neúčastní se jich.

Srovnání: Všichni pěstouni na přechodnou dobu v případě nabídky navštěvují vzdělávací semináře zaměřené na problematiku kontaktů dítěte s jeho biologickou rodinou, stejně tak i více než polovina zprostředkovaných pěstounů. V případě příbuzenských pěstounů se účastní vzdělávacích seminářů na téma kontaktů dítěte s biologickou rodinou méně než polovina oslovených respondentů.

Otázka č. 16 Jestliže jste absolvoval/a vzdělávací seminář zabývající se problematikou kontaktů dítěte s biologickou rodinou, zdá se Vám, že jste lépe připraveni na uskutečnění kontaktu?

Příprava na kontakt prostřednictvím seminářů	PP příbuzenská		PP zprostředkovaná		PP přechodná		Celkem	
	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost
neabsolvoval/a jsem	25	55,56 %	27	47,37 %	0	0,00 %	52	41,27 %
ne	6	13,33 %	3	5,26 %	2	8,33 %	11	8,73 %
ano	14	31,11 %	27	47,37 %	22	91,67 %	63	50,00 %
Celkem	45	100 %	57	100 %	24	100 %	126	100

Tab. č. 19 Příprava na kontakt prostřednictvím seminářů

Otázka se zabývá zjištěním, zda jsou vzdělávací semináře zaměřené na problematiku kontaktu dítěte s jeho biologickou rodinou určitou přípravou a pomocí pro pěstouny. Odpovídali i respondenti, kteří žádné semináře neabsolvovali, což může znamenat, že buď o semináře nemají zájem, nebo svěřené děti v jejich péči žádné kontakty nemají. Ze zprostředkovaných pěstounů 27 (47,37 %) respondentů neabsolvovalo žádný vzdělávací

seminář zaměřený na kontakty dítěte s jeho biologickou rodinou a taktéž 25 (55,56 %) příbuzenských respondentů se nezúčastnilo žádného školení, které by se výše uvedenou problematikou zabývalo. Jen velmi málo respondentů, kteří se zúčastnili vzdělávání, které se vztahuje ke kontaktům dítěte s biologickou rodinou, se vyjádřilo negativně a označilo odpověď, že jim vzdělávání nepřineslo žádnou přípravu na kontakt. V případě pěstounů na přechodnou dobu se jedná o 2 (8,33 %) respondenty, o 3 (5,26 %) zprostředkované respondenty a 6 (13,33 %) příbuzenských oslovených respondentů. Naopak 27 (47,37 %) zprostředkovaných respondentů uvedlo, že jim vzdělávací semináře zaměřené na téma kontakty dítěte s biologickou rodinou pomohly připravit se a zvládnout situace s tím spojené. Stejně tak odpovědělo 22 (91,67 %) pěstounů na přechodnou dobu a následně také 14 (31,11 %) příbuzenských respondentů.

Srovnání: Téměř všichni pěstouni vykonávající pěstounskou péči na přechodnou dobu si myslí, že vzdělávací semináře zabývající se problematikou kontaktů dítěte s biologickou rodinou jsou vhodnou přípravou ke zvládnutí samotného kontaktu a s nimi také souhlasí méně než polovina zprostředkovaných pěstounů a jen třetina příbuzenských pěstounů. Více než polovina zprostředkovaných pěstounů nemůže posoudit přínos vzdělávacích seminářů s tématem kontaktů, neboť je neabsolvovala anebo nebyly pro respondenty nijak užitečné a stejně tak smýšlí i více než polovina příbuzenských pěstounů.

Otázka č. 17 Víte, v jaké oblasti potřebujete posílit rodičovské kompetence s ohledem na naplňování vývojových a individuálních potřeb svěřených dětí?

Víte, v jaké oblasti potřebujete posílit rodičovské kompetence?	PP příbuzenská		PP zprostředkovaná		PP přechodná		Celkem	
	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost
ano	12	26,67 %	29	50,87 %	20	83,33 %	61	48,41 %
ne	33	73,33 %	28	49,13 %	4	16,67 %	65	51,59 %
Celkem	45	100 %	57	100 %	24	100 %	126	100 %

Tab. č. 20 Oblast posílení rodičovských kompetencí

Otázka je zaměřena na zjištění, zda pěstouni dokáží rozpoznat, v jakých oblastech potřebují posílit rodičovské kompetence, které jim pomohou zvládnout a pochopit vývojové a individuální potřeby svěřených dětí. V případě příbuzenských pěstounů pouze 12 (26,67 %) respondentů uvedlo, že ví, v jaké oblasti kompetence potřebuje posílit a 33 (73,33 %) respondentů označilo odpověď, že neumí rozpoznat, v kterých oblastech by potřebovali

rodičovské kompetence posílit. Respondenti, kteří označili, že vědí, jaké kompetence potřebují posílit, měli oblasti posílení vypsát. Příbuzenští pěstouni napsali, že potřebují upevnit kompetence v oblasti: nastavení hranic u dětí, komunikace s dětmi o jejich rodičích, naučit se být důsledný.

29 (50,87 %) respondentů zprostředkované pěstounské péče napsalo, že vědí, v jakých oblastech mají potřebu zvýšit své rodičovské kompetence a 28 (49,13 %) respondentů naopak neví, v kterých oblastech by bylo dobré kompetence posílit. Oblasti, které je třeba posílit, popsali zprostředkovaní pěstouni takto: přijmout odlišnost a jinakost svěřeného dítěte, naučit se chválit dítě i za malé úspěchy, ujasnit si postoj k biologické rodině dítěte, zvládnout kontakty, naučit se přijatému dítěti naslouchat, nastavit dítěti hranice, naučit se pracovat s hospitalismem a traumaty u přijatých dětí.

V případě pěstounů na přechodnou dobu odpovědělo 20 (83,33 %) oslovených, že vědí, jaké kompetence potřebují posílit a jen 4 (16,67 %) dotázaní respondenti uvedli, že neumí rozpoznat v jakých oblastech je potřeba zvýšit kompetence. Oblasti, které je nutné podpořit v rozvoji, jsou tyto: práce s identitou dětí, práce s knihou života, práce s traumatem u dětí, jak pracovat s dítětem se syndromem CAN, naučit se vyrovnat se se ztrátou dítěte – přechod do biologické rodiny, nebo do náhradní rodiny, zvládnání kontaktů s biologickými rodiči.

Srovnání: Většina pěstounů na přechodnou dobu ví, ve kterých oblastech potřebuje posílit své kompetence s ohledem na naplňování vývojových a individuálních potřeb přijatých dětí a s nimi tento názor sdílí více než polovina zprostředkovaných respondentů. Opačné mínění mají příbuzenští pěstouni, kteří ve většině nevědí, které kompetence potřebují posílit. Pěstouni, kteří věděli, v jakých oblastech potřebují zvýšit své kompetence, měli oblasti vypsát. Všechny skupiny pěstounů se shodly na tématu zabývajícím se komunikací, kontakty a postoji souvisejícími s biologickou rodinou dítěte. Příbuzenští a zprostředkovaní pěstouni se shodli na rozšíření kompetencí v oblasti nastavení hranic u dětí. Zprostředkovaní pěstouni a pěstouni na přechodnou dobu by chtěli posílit oblast týkající se práce s traumaty přijatých dětí.

Otázka č. 18 Pokud nedokážete rozpoznat, v jaké oblasti potřebujete posílit rodičovské kompetence, respektujete návrh témat vzdělávání, která považuje za důležité klíčový pracovník? Na otázku odpovídali pouze ti, kteří v otázce č. 16 odpověděli b) ne

Má dítě znát svoji historii?	PP příbuzenská		PP zprostředkovaná		PP přechodná		Celkem	
	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost
ano, respektuji	27	81,82 %	19	67,86 %	4	100 %	50	76,92 %
ne, nerespektuji	6	18,18 %	9	32,14 %	0	0,00 %	15	23,08 %
Celkem	33	100 %	28	100 %	4	100 %	65	100 %

Tab. č. 21 Respektování návrhu vzdělávání od klíčového pracovníka

Na otázku odpovídali pouze respondenti, kteří v otázce č. 16 označili odpověď ne. Z celkového počtu 24 respondentů na přechodnou dobu odpověděli jen 4 (100 %) respondenti a všichni označili odpověď, že když nevědí jakou oblast pro rozvoj kompetencí podpořit, tak respektují návrh klíčového pracovníka. Z kompletního počtu 57 respondentů vykonávajících zprostředkovanou pěstounskou péči odpovědělo 19 (67,86 %) respondentů, že v případě, kdy neumí rozklíčovat, kde je třeba posílit jejich kompetence při výchově svěřených dětí, uznají doporučení klíčového pracovníka a řídí se jím. Naopak 9 (32,14 %) respondentů uvedlo, že názor a doporučení klíčového pracovníka nerespektují a napíší do vzdělávacího plánu svůj nesouhlas. 27 (81,82 %) respondentů vykonávajících příbuzenskou pěstounskou péči uznávají a dodržují doporučení klíčového pracovníka a jen 6 (18,18 %) příbuzenských respondentů nedbá na radu klíčového pracovníka a uvede svůj nesouhlas do vzdělávacího plánu.

Srovnání: Odpovědi jsou pouze od pěstounů, kteří v předchozí otázce odpověděli, že neví, v jakých oblastech potřebují posílit kompetence při výchově a péči svěřených dětí. Více jak polovina příbuzenských pěstounů uvádí, že respektuje návrh klíčového pracovníka, navrhuje oblast zvýšení rodičovských kompetencí a s jejich názorem se ztotožňuje také více než polovina zprostředkovaných pěstounů.

Otázka č. 19 Domníváte se, že pokud jste vychovali vlastní děti, není pro Vás nutné dále se vzdělávat?

Je nutné se dále vzdělávat, když jste již vychovali vlastní děti?	PP příbuzenská		PP zprostředkovaná		PP přechodná		Celkem	
	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost
vzdělávat se je nutné	7	15,56 %	28	49,13 %	21	87,50 %	56	44,44 %
nevím	12	26,67 %	25	43,85 %	3	12,50 %	40	31,75 %
není nutné se vzdělávat	26	57,77 %	4	7,02 %	0	0,00 %	30	23,81 %
Celkem	45	100 %	57	100 %	24	100 %	126	100 %

Tab. č. 22 Nutnost dalšího vzdělávání

Otázka byla zaměřena na zjištění mínění pěstounů na potřebnost dále se v průběhu výkonu pěstounské péče vzdělávat. Vzdělávat se po celou dobu výkonu pěstounské péče považuje za nezbytné 21 (87,50 %) respondentů na přechodnou dobu a jen 3 (12,5 %) respondenti uvedli, že nevědí, zda je následné vzdělávání nezbytné, ale občas některé poznatky využijí při výchově přijatých dětí. Zprostředkovaní respondenti v počtu 28 (49,13 %) oslovených chápou vzdělávání v průběhu výkonu pěstounské péče jako nutnost, 25 (43,85 %) dotázaných respondentů neví, zda je vzdělávání prospěšné, i když někdy získané informace využívají při výchově svěřených dětí a jen 4 (7,02 %) respondenti uvedli, že není nutné se vzdělávat, neboť mají dostatek zkušeností s výchovou vlastních dětí. Nezbytnost vzdělávání v průběhu výkonu pěstounské péče potvrdilo také 7 (15,56 %) příbuzenských respondentů, 12 (26,67 %) dotázaných neví, zda je další vzdělávání nutné, ale občas využijí určité poznatky a použijí je ve výchově. Odlišný názor má 26 (57,77 %) příbuzenských respondentů, kteří si myslí, že potřeba vzdělávat se není nutná, neboť mají dostatek zkušeností s výchovou svých dětí.

Srovnání: Více než polovina příbuzenských pěstounů nepovažuje za nutné dále se vzdělávat při výkonu pěstounské péče, neboť si myslí, že mají dostatek zkušeností s výchovou vlastních dětí. Zde bych si dovolila poznamenat, že to nemusí být až taková pravda, neboť jejich děti selhaly při výchově svých dětí a proto nyní musí prarodiče pečovat o své vnuky a vnučky. Méně než polovina zprostředkovaných pěstounů neví, jestli je vzdělávání v průběhu výkonu pěstounské péče nutné a jen malý počet pěstounů je přesvědčeno o tom, že vzdělávání není nutné. Více než polovina zprostředkovaných pěstounů nepochybuje o nutnosti vzdělávat se při výkonu pěstounské péče. Také většina pěstounů na přechodnou dobu uvádí, že vzdělávání v průběhu péče o přijaté děti je nezbytností. Zde je již zcela jasně vidět rozdíl mezi názorem pěstounů na přechodnou dobu a pěstounů vykonávajících příbuzenskou pěstounskou péči.

Otázka č. 20 Cítíte potřebu zvyšovat si svoji odbornost v oblasti výchovy, péče a vzdělávání přijatých dětí?

Cítíte potřebu zvyšovat si odbornost v oblasti péče a výchovy dítěte?	PP příbuzenská		PP zprostředkovaná		PP přechodná		Celkem	
	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost
rozhodně ano	7	15,56 %	28	49,13 %	21	87,50 %	56	44,44 %
spíše ano	5	11,11 %	22	38,59 %	3	12,50 %	30	23,81 %
spíše ne	12	26,66 %	3	5,26 %	0	0,00 %	15	11,91 %
rozhodně ne	21	46,67 %	4	7,02 %	0	0,00 %	25	19,84 %
Celkem	45	100 %	57	100 %	24	100 %	126	100 %

Tab. č. 23 Potřeba vzdělávat se

Pěstouni měli vyjádřit svojí odpovědí, nakolik cítí potřebu zvyšovat si svoji odbornost související s výchovou, péčí a vzděláváním svěřených dětí. Odpovědi respondentů byly většinou pozitivní. Pěstouni na přechodnou dobu v počtu 21 (87,50 %) oslovených chápou nutnost zaměřit se na získání vědomostí v oblasti výchovy, péče a vzdělávání přijatých dětí a další 3 (12,50 %) respondenti se přiklání k tomuto názoru. 28 (49,13 %) zprostředkovaných pěstounů je rovněž přesvědčeno o nezbytnosti rozšíření odbornosti související s výchovou svěřených dětí a k jejich názoru se přiklání následujících 22 (38,59 %) respondentů. Opačný názor mají 4 (7,02 %) dotázaní zprostředkovaní respondenti, kteří nemají žádnou potřebu zvyšovat si své znalosti a dovednosti, za nimi následují 3 (5,26 %) respondenti, kteří se kloní k jejich mínění a spíše nepocitují, zvyšovat si odbornost nutnou při výchově. V případě příbuzenských pěstounů jsou odpovědi opačné. 21 (46,67 %) oslovených příbuzenských respondentů není přesvědčeno o tom, že by si mělo zvyšovat odbornost v oblasti výchovy, péče a vzdělávání přijatých dětí. S jejich názorem spíše souhlasí následujících 12 (26,66 %) respondentů. 7 (15,56 %) příbuzenských respondentů souhlasí s nezbytností zvyšování si odborných vědomostí týkajících se výchovy svěřených dětí a k tomuto smýšlení se přiklání zbylých 5 (11,11 %) oslovených respondentů.

Srovnání: Více než polovina příbuzenských pěstounů je přesvědčena o tom, že se nepotřebuje dále vzdělávat a zvyšovat si svoji odbornost v oblasti výchovy, péče a vzdělávání přijatých dětí. Opačný názor mají téměř všichni pěstouni na přechodnou dobu a zprostředkovaní pěstouni, kteří si myslí, že je potřebné rozšiřovat si své znalosti a dovednosti týkající se výchovy a péče svěřených dětí.

Otázka č. 21 Jaká témata vzdělávacích seminářů Vám v naší nabídce chybí a byly by pro Vás zajímavé a prospěšné?

Respondenti měli možnost napsat návrh témat, které jim v nabídce vzdělávacích seminářů chybí anebo by byly pro ně zajímavé. Zároveň měl každý respondent možnost uvést více odpovědí. Cílem bylo identifikovat, které témata jsou pro pěstouny podstatné a něčím významné a mohly by být podpůrných prostředkem při výkonu pěstounské péče. Vzhledem k množství souvisejících témat jsem zvolila možnost stanovit pět klíčových vzdělávacích oblastí:

- ✓ Práce s identitou přijatých dětí
- ✓ Biologická rodina dítěte
- ✓ Rizika při výchově dětí
- ✓ Kompetence pěstounů
- ✓ Ztráty, traumata a práce s nimi

Příbuzenští respondenti mají nejvíce zájem o vzdělávání zaměřené na oblast témat zabývajících se *riziky při výchově svěřených dětí*, následuje oblast zaměřená na práci *s identitou přijatých dětí* a třetím okruhem jsou témata související s *kompetencemi pěstounů*. Poslední oblastí, o kterou mají příbuzenští respondenti zájem je *biologická rodina svěřeného dítěte*. Ani jeden pěstoun neoznačil témata náležející do oblasti práce s traumaty a ztrátami přijatých dětí. Zprostředkovaným pěstounům nejvíce chybí oblast témat zaměřená na *identitu přijatého dítěte*, následují témata související s problematikou přijetí *biologické rodiny svěřeného dítěte* a těsně v závěsu jsou témata z oblasti zaměřené na problematiku *práce s traumaty a ztrátami svěřených dětí*. Čtvrtou oblastí, kterou chtějí zprostředkování pěstouni posílit, jsou témata související s *riziky při výchově svěřených dětí* a poslední oblastí, jsou semináře týkající se *kompetencí pěstounů*. Přejížděným pěstounům nejvíce chybí vzdělávací semináře související se zpracováním *ztrát a traumatu u přijatých dětí*, následuje okruh témat, které lze zařadit do oblasti týkající se *práce s identitou přijatých dětí* a třetí oblast, která je zaměřená na práci s *biologickou rodinou svěřeného dítěte*. Žádný z přechodných pěstounů nemá zájem o témata z oblasti kompetence pěstouna a rizika při výchově svěřených dětí.

Témata, které chybí respondentům	PP příbuzenská		PP zprostředkovaná		PP na přechodná		Celkem	
	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost
Jinakost svěř. dětí	0	0,00 %	8	4,10 %	5	3,59 %	13	2,96 %
Mezigenerační rozdíly	15	14,16 %	0	0,00 %	0	0,00 %	15	3,41 %
Terapeutické pohádky	0	0,00 %	9	4,62 %	16	11,52 %	25	5,69 %
Terapeutické rodičovství	0	0,00 %	0	0,00 %	10	7,19 %	10	2,28 %
Drogy u adolescentů	10	9,43 %	5	2,57 %	0	0,00 %	15	3,41 %
Geny a výchova	7	6,60 %	7	3,59 %	0	0,00 %	26	5,91 %
Potřeby přijatých dětí	0	0,00 %	23	11,79 %	13	9,36 %	39	8,87 %
Psychické potřeby dětí	9	8,50 %	19	9,74 %	0	0,00 %	16	3,64 %
Kontakty dítěte s BR	3	2,83 %	15	7,69 %	0	0,00 %	18	4,10 %
Přijetí BR dítěte	0	0,00 %	22	11,28 %	17	12,23 %	39	8,87 %
Identita přijatých dětí	0	0,00 %	14	7,17 %	9	6,47 %	13	2,96 %
Sebe-přijetí dítěte v PP	0	0,00 %	13	6,67 %	0	0,00 %	5	1,14 %
Kompetence pěstouna	8	7,54 %	0	0,00 %	0	0,00 %	8	1,83 %
Nevhodné chování dětí	0	0,00 %	6	3,08 %	0	0,00 %	6	1,37 %
Strach u svěřených dětí	0	0,00 %	0	0,00 %	3	2,15 %	3	1,00 %
Matka ve vězení	11	10,37 %	7	3,59 %	3	2,15 %	21	4,78 %
Dítě se trápí	0	0,00 %	0	0,00 %	8	5,76 %	8	1,83 %
Zdravý životní styl	2	1,88 %	4	2,05 %	0	0,00 %	6	1,37 %
Netolismus, kyberšikana	0	0,00 %	5	2,57 %	0	0,00 %	13	2,96 %
Hospitalismus u dětí	0	0,00 %	6	3,08 %	0	0,00 %	6	1,37 %
Práce s traumatem	0	0,00 %	10	5,13 %	19	13,67 %	19	4,32 %
Stresová situace u dětí	0	0,00 %	18	9,23 %	16	11,52 %	16	3,64 %
Komunikace bez lži	8	7,54 %	0	0,00 %	0	0,00 %	26	5,91 %
Dítě v pubertě	18	16,98 %	0	0,00 %	0	0,00 %	18	4,10 %
Ovládání emocí	6	5,67 %	0	0,00 %	0	0,00 %	16	3,64 %
Ztráty a práce s nimi	0	0,00 %	0	0,00 %	20	14,39 %	20	4,55 %
Hranice u dětí	9	8,50 %	4	2,05 %	0	0,00 %	23	5,23 %
Celkem	106	100 %	195	100 %	139	100 %	440	100 %

Tab. č. 24 Návrh chybějících vzdělávacích témat

Otázka č. 22 Jaké vzdělávací semináře Vám připadaly zbytečné a nebyl/a jste s jejich obsahem spokojen/a?

Které semináře byly pro Vás obsahově zbytečné	PP příbuzenská		PP zprostředkovaná		PP na přechodná		Celkem	
	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost
Dítě se syndromem FAS	2	4,26 %	3	4,34 %	0	0,00 %	5	3,52 %
Dluhové poradenství	0	0,00 %	12	17,39 %	1	3,85 %	13	9,16 %
Přechod dítěte do PP	14	29,78 %	16	23,19 %	2	7,69 %	32	22,54 %
Jak nevyhořet v profesi	12	25,54 %	13	18,84 %	2	7,69 %	27	19,01 %
Syndrom CAN	10	21,27 %	0	0,00 %	0	0,00 %	10	7,04 %
Žádná nespokojenost	9	19,15 %	25	36,24 %	21	80,77 %	55	38,73 %
Celkem	47	100 %	69	100 %	26	100 %	142	100 %

Tab. č. 25 Nespokojenost s obsahem vzdělávacích seminářů

Respondenti v otázce mohli vpsat libovolný počet vzdělávacích seminářů, které byly dle jejich názoru zbytečné a obsahově nezajímavé. Snahou bylo určit, které vzdělávací semináře v budoucnu nezařazovat do vzdělávacích plánů. Příbuzenští pěstouni odpověděli 47 krát a nejvíce byli nespokojeni se vzdělávacím seminářem *Přechod dítěte z rodiny nebo ústavního zařízení do pěstounské péče*, následuje vzdělávání na téma *Jak nevyhořet v profesi pěstouna* a poté seminář zabývající se problematikou *syndromu CAN a Dluhovým poradenstvím*. Zprostředkovaní respondenti odpověděli 69 krát a považovali za nejvíce zbytečný vzdělávací seminář *Přechod dítěte z rodiny nebo ústavního zařízení do pěstounské péče*, *Jak nevyhořet v profesi pěstouna* a *Dluhové poradenství*. Na posledním místě označili vzdělávání zaměřené na zvládání dluhů. Pro respondenty na přechodnou dobu nebyly přínosné semináře *Přechod dítěte z rodiny nebo ústavního zařízení do pěstounské péče*, *Jak nevyhořet v profesi pěstouna* a *Dluhové poradenství*. Pěstouni na přechodnou dobu se v otázce vyjádřili 26 krát. Naopak 21 přechodných, 26 zprostředkovaných a 9 příbuzenských respondentů se vyjádřilo, že žádný vzdělávací seminář nebyl zbytečný a každý měl konkrétní přínos.

Otázka č. 23 Pokud máte zájem zúčastnit se vzdělávacího semináře, který nepořádá naše organizace, jste ochotni si jej zaplatit?

Účast na vzdělávání v jiné organizaci	PP příbuzenská		PP zprostředkovaná		PP na přechodná		Celkem	
	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost
Ano	0	0,00 %	8	14,04 %	16	66,66 %	24	19,05 %
Ne	45	100 %	49	85,96 %	8	14,04 %	102	80,95 %
Celkem	45	100 %	57	100 %	24	100 %	126	100 %

Tab. č. 26 Účast na vzdělávání v jiné organizaci

Snahou bylo zjistit, nakolik jsou pěstouni svolní vložit své finanční prostředky do dalšího vzdělávání, které souvisí s výkonem pěstounské péče. Z výše uvedeného grafu je naprosto zřejmé, že všichni 45 (100 %) příbuzenští respondenti, nemají potřebu vzdělávat se u jiné organizace a vkládat peněžní prostředky do vzdělávání související s výchovou a péčí o přijaté dítě. Stejný názor má 49 (85,96 %) zprostředkovaných respondentů a také by neinvestovali své peníze pro zvýšení svých kompetencí. Pouze 8 (14,04 %) oslovených respondentů vykonávajících zprostředkovanou pěstounskou péči by vložilo finanční prostředky do dalšího vzdělávání v jiných institucích. Rovněž 16 (66,66 %) přechodných respondentů se nebrání, v případě potřeby zvýšit si své kompetence vzděláváním v jiné organizaci, uhradit si seminář z vlastních zdrojů. Opačné mínění má 8 (14,04 %) respondentů, kteří uvedli, že nejsou ochotni vzdělávat se hradit si vzdělávání v dalších institucích.

Srovnání: Všichni příbuzenští pěstouni a téměř všichni zprostředkovaní pěstouni nemají potřebu vzdělávat se v jiné organizaci, což znamená, že kdyby je zaujal vzdělávací seminář v jiné organizaci tak se ho nezúčastní, protože nejsou ochotni hradit si ho vlastními prostředky. Více než polovina pěstounů na přechodnou dobu je jiného názoru a v případě, že by chtěli navštívit vzdělávání, které by jim mohlo být přínosem při výkonu pěstounské péče, jsou ochotni si jej uhradit svými finančními prostředky.

4.9 Závěr výzkumu - ověření hypotéz

Předmětem zkoumání bylo určit, zda v kontextu s povinným vzděláváním mají pěstouni příbuzenské pěstounské péče, pěstouni zprostředkované pěstounské péče a pěstouni na přechodnou dobu rozdílné vzdělávací potřeby.

Zabývala jsem se tím, zdali pěstouni považují povinné vzdělávání v oblasti výchovy a péče o přijaté dítě *za pozitivní podporu a pomoc* při výkonu pěstounské péče, a *jestli upřednostňují víkendové vzdělávací pobyty nebo jednodenní vzdělávací semináře*, které se konají kontinuálně po celý kalendářní rok. Také jsem se zaměřila na problematiku asistovaných kontaktů přijatého dítěte s jeho biologickou rodinou, či s osobami blízkými a zkoumala, *jestli pěstouni preferují a vyhledávají vzdělávací semináře zaměřené na zvládnutí asistovaného kontaktu dítěte a biologické rodiny a osoby blízké nebo nikoliv*. Také jsem *zmapovala aktivitu pěstounů* při sestavování rámcového vzdělávacího plánu a při identifikaci oblastí, ve kterých mají potřebu zvýšit své dosavadní kompetence a zdali považují za přirozené, že je nutné v souvislosti s výchovou přijatých dětí, *zvyšovat si dovednosti, znalosti a rozšiřovat si kompetence*.

Výzkumného šetření se zúčastnilo 126 pěstounů, konkrétně 27 mužů a 99 žen, což znamená, že více než polovina oslovených pěstounů byla ženského pohlaví. Nejpočetnější skupina respondentů byla ve věkové kategorii 40 – 59 let. Při rozlišení pěstounů dle formy výkonu pěstounské péče a jejich věku bylo zjištěno, že nejvíce dotazovaných respondentů vykonávajících pěstounskou péči zprostředkovanou je ve věku od 20 do 39 let, v případě příbuzenských pěstounů je největší počet dotázaných ve věkové kategorii od 40 do 59 let a pěstouni na přechodnou dobu mají početné zastoupení ve věku od 40 do 59 let. Při členění na jednotlivé formy pěstounské péče a zároveň rozdělení na muže a ženy bylo zjištěno, že příbuzenskou pěstounskou péči vykonává 45 osob, z toho 5 mužů a 40 žen. Pěstounskou péči zprostředkovanou realizuje 57 pěstounů, kteří jsou zastoupeni v počtu 12 mužů a 45 žen a pěstounskou péči na přechodnou dobu vykonává 24 pěstounů, z nichž je 14 žen a 10 mužů. V případě pěstounů na přechodnou dobu je zcela zřejmé, že výzkumného šetření se zúčastnili všichni pěstouni, kteří mají uzavřenou dohodu o výkonu pěstounské péče a všichni správně vypsalí dotazník. Bylo zjištěno, že nejvyšší zastoupení pěstounů, kteří se zúčastnili výzkumného šetření, je ve skupině zprostředkovaných pěstounů, kteří absolvovali odborné posouzení a přípravu žadatelů o zprostředkování náhradní rodinné péče. Vzdělání všech pěstounů se ukazuje jako dobré. Nejvíce dotázaných pěstounů má středoškolské vzdělání s maturitní zkouškou, následují pěstouni s výučním listem, na ně navazují respondenti s vysokoškolským vzděláním a nejmenší počet pěstounů je ve skupině se základním vzděláním. Základní vzdělání mají pouze pěstouni vykonávající příbuzenskou pěstounskou péči, a proto lze usuzovat, že jsou to osoby starší, které ve své době neměly možnost studovat z různých důvodů.

Verifikace pracovní hypotézy č. 1 Pěstouni zprostředkované pěstounské péče a pěstouni na přechodnou dobu považují povinné vzdělávání za pozitivní podporu a pomoc při výkonu pěstounské péče oproti pěstounům příbuzenské pěstounské péče.

Analýzou dotazníku byla stanovena četnost všech pěstounů, kteří považují povinné vzdělávání za pozitivní podporu a pomoc při výkonu pěstounské péče a také těch pěstounů, kteří nepovažují povinné vzdělávání za pomoc a podporu při výkonu pěstounské péče (otázka č. 7). Vytvořila jsem nulovou a alternativní hypotézu a ze získaných údajů jsem zhotovila kontingenční tabulku. Prostřednictvím testu nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku jsem zkoumala, jestli existuje statisticky významný rozdíl názorem

H_0 Četnost respondentů, kteří považují povinné vzdělávání za pozitivní podporu a pomoc při výkonu pěstounské péče je stejně velká u skupiny zprostředkovaných a přechodných pěstounů jako u skupiny příbuzenských pěstounů.

H_A Četnost respondentů, kteří považují povinné vzdělávání za pozitivní podporu a pomoc při výkonu pěstounské péče je u skupiny přechodných a zprostředkovaných pěstounů a u skupiny příbuzenských pěstounů rozdílná.

Je povinné vzdělávání pozitivní podpora a pomoc při výkonu PP	PP příbuzenská	PP zprostředkovaná PP přechodná	Σ
Ano	8	77	85
Ne	37	4	41
Σ	45	81	126

Tab. č. 27 Je povinné vzdělávání pozitivní podpora při výkonu PP?

$$x^2 = n * \frac{(ad - bc)^2}{(a + b) * (a + c) * (b + d) * (c + d)}$$

$$x^2 = 126 * \frac{(8 * 4 - 77 * 37)^2}{(8 + 77) * (8 + 37) * (77 + 4) * (37 + 4)} = 78,624$$

$$x^2 = 78,624 > x^2_{0,05} (1) = 3,841$$

Výsledná hodnota testového kritéria x^2 je větší než hodnota kritická a z toho důvodu zamítám nulovou hypotézu, která zní: *Mezi názorem pěstounů zprostředkované pěstounské*

péče, pěstounů na přechodnou dobu a pěstounů příbuzenské pěstounské péče na povinné vzdělávání při výkonu pěstounské péče není statisticky významný rozdíl. Na základě tohoto zjištění akceptuji hypotézu alternativní a bylo prokázáno, že pěstouni zprostředkovaní a přechodní mají oproti pěstounům příbuzenským odlišné mínění na povinné vzdělávání při výkonu pěstounské péče.

Platnost pracovní hypotézy 1 se potvrdila. Pěstouni zprostředkované pěstounské péče a pěstouni na přechodnou dobu považují povinné vzdělávání za pozitivní podporu a pomoc při výkonu pěstounské péče oproti pěstounům příbuzenské péče. Zprostředkovaní pěstouni a pěstouni na přechodnou dobu mají kladný vztah ke vzdělávací povinnosti, umí využít získané informace a poznatky ze vzdělávacích seminářů ve výchově svěřených dětí a nepovažují povinné vzdělávání za časově náročné. Můžeme se jen domnívat, proč zrovna tyto dvě skupiny pěstounů mají kladný přístup k povinnému vzdělávání, napadá mě, že i když se větší polovina zprostředkovaných respondentů stala pěstouny již před zavedením novely zákona o SPOD absolvovaly určitou formu přípravy, i když ne v takovém rozsahu, jako je v současné době, ale díky tomu mají určitou zodpovědnost k výkonu pěstounské péče. Pěstouni vykonávající příbuzenskou pěstounskou péči rozhodně nesouhlasí s povinností vzdělávat se v průběhu pěstounské péče, nepovažují povinné vzdělávání za jakoukoliv podporu a pomoc při výkonu pěstounské péče.

Ve spojitosti se smýšlením a názorem pěstounů na povinné vzdělávání jsem se také zaměřila na identifikaci období, kdy se respondenti všech forem pěstounské péče stali pěstouny, neboť to mohlo zcela zásadně ovlivnit jejich přístup k povinnému vzdělávání. Chtěla jsem také určit, zda vítají povinnost vzdělávat se a zjišťovala jsem, jestli pěstouni využili poznatky a informace získané při vzdělávacích seminářích při výchově svěřených dětí.

Z výzkumného šetření je zřejmé, že většina příbuzenských pěstounů se stala pěstouny ještě před vznikem a zavedením novely zákona o SPOD. Lze tedy předpokládat, že příbuzenští pěstouni mohou mít negativní přístup ke vzdělávacím povinnostem, které jim zákon stanoví. Může to souviset s věkem respondentů, protože většině případů se jedná o prarodiče dětí, které jim byly svěřeny anebo mohou mít pocit, že je jim nařizováno něco, co je proti jejich svobodné vůli. Také by mohl negativní přístup ke vzdělávacím aktivitám souviset s dobou vzniku pěstounské péče a to tak, že se ne zcela dobrovolně stali pěstouny. V případě zprostředkovaných pěstounů více než polovina pěstounů započala výkon pěstounské péče ještě před novelou zákona o SPOD. V praxi to znamená, že ve své době, kdy se stali pěstouny, absolvovali psychologické posouzení a přípravu žadatelů o zprostředkování náhradní rodinné péče, ale v jiném rozsahu a s mírně odlišnými tématy, což znamená, že si po zavedení novely zákona o

SPOD museli osvojit všechny nové povinnosti pěstounů, včetně průběžného povinného vzdělávání. Všichni respondenti na přechodnou dobu se stali pěstouny až po platnosti novely zákona o SPOD, což značí, že absolvovali psychologické posouzení a skupinovou přípravu v rozsahu 72 hodin a po celou dobu byli připravováni na profesionální výkon pěstounské péče s tím, že je čekají určité povinnosti vyplývající z legislativy zákona o SPOD. Jsou tzv. krizoví pěstouni, připraveni kdykoliv přijmout dítě, nebo sourozeneckou skupinu dětí, kteří se ocitli v tísnivé situaci.

Zajímalo mne, zdali pěstouni využívají informace, poznatky a znalosti získané prostřednictvím vzdělávacích seminářů a zkouší je uplatňovat při výchově a péči o svěřené děti. Bylo zjištěno, že většina zprostředkovaných pěstounů a všichni pěstouni na přechodnou dobu nově získané poznatky aplikuje v souvislosti s výchovou a péčí o svěřené děti. Více než polovina příbuzenských pěstounů uvádí, že nikdy nevyužili informace a poznatky ze vzdělávacích seminářů při výchově svěřených dětí. Zde bychom mohli vyvolat diskusi o tom, zda vůbec jsou příbuzenští pěstouni svolní a ochotní pracovat s novými informacemi pro naplnění potřeb přijatých dětí. Lze jen polemizovat, jestli jejich nelibost využít nově nabyté poznatky může pramenit z neochoty přijmout povinné vzdělávání jako něco, co jim může při výkonu pěstounské péče pomoci. Nicméně nechuť využívat informace může být také způsobena tím, že mohou mít strach z nových způsobů výchovy, z jiných přístupů a také z toho, že ve svém věku nechtějí selhat při výchově svých vnoučat a proto se nepouští do ničeho, co nemají ověřené a co neznají.

Tázala jsem se pěstounů, jakou formu povinného vzdělávání upřednostňují, a je očividné, že téměř všichni pěstouni na přechodnou dobu preferují víkendové vzdělávací pobyty a poté následují semináře s diskusí. Většina respondentů zprostředkované pěstounské péče také upřednostňuje víkendové vzdělávací pobyty před vzdělávacími semináři, kde může probíhat debata na dané téma. Stejně tak více než polovina příbuzenských pěstounů favorizuje víkendové vzdělávací semináře. Zde by bylo možné zamýšlet se nad tím, proč tomu tak je a většina pěstounů všech forem pěstounské péče upřednostňuje víkendové vzdělávací semináře. Myslím si, že je to o tom, poznat jiné pěstouny, sdílet s nimi svoje radosti a strasti a také zakusit nějaký zážitek. V průběhu vzdělávání pěstounů je o děti postaráno a vždy po večeři se všichni zúčastnění, včetně klíčových pracovníků některých pěstounů, sejdou a společně podniknou nějakou aktivitu, kterou může být např. opékání, nebo noční hra a jiné. Pěstouni na přechodnou dobu uvedli jako jediní jinou formu vzdělávání, kterou je supervize. Je tedy zcela zřejmé, že ji už zažili a mají dobré zkušenosti, protože pro ně mohla být nezbytnou podporou a ošetřením

po předání dítěte z jejich péče. Zprostředkovaní a příbuzenští pěstouni uvedli také jinou formu vzdělávání a to klub pro pěstouny, tzv. uzavřený klub.

Verifikace pracovní hypotézy č. 2 Pěstouni příbuzenské pěstounské péče nepreferují vzdělávací semináře zaměřené na kontakty dítěte s biologickou rodinou na rozdíl od pěstounů zprostředkované pěstounské péče a pěstounů na přechodnou dobu.

Výzkumným šetřením byl určen počet všech pěstounů, kteří z nabídky vzdělávacích seminářů nevyhledávají a také nenavštěvují semináře zabývající se problematikou kontaktů svěřeného dítěte s jeho biologickou rodinou a také počet pěstounů, kteří z nabídky vzdělávání preferují a navštěvují semináře týkající se zvládnutí kontaktů svěřeného dítěte s biologickou rodinou (otázka č. 15). Pro statistické ověření pracovní hypotézy jsem stanovila nulovou a alternativní hypotézu a na základě dosažených údajů z dotazníkového šetření jsem prostřednictvím testu nezávislosti chí-kvadrát pro čtyřpolní tabulku zkoumala, jestli existuje statisticky významný rozdíl mezi frekvencí uvedených skupin pěstounů.

H_0 Frekvence využití vzdělávacích seminářů zaměřených na problematiku kontaktů svěřeného dítěte s biologickou rodinou mezi skupinou příbuzenských pěstounů a skupinou přechodných a zprostředkovaných pěstounů je stejně velká a není zde statisticky významný rozdíl.

H_A Frekvence využití vzdělávacích seminářů zaměřených na problematiku kontaktů svěřeného dítěte s biologickou rodinou mezi skupinou příbuzenských pěstounů a skupinou přechodných a zprostředkovaných pěstounů je rozdílná a je zde statisticky významný rozdíl.

Využíváte nabídku vzdělávacích seminářů zaměřených na problematiku kontaktů dítěte s BR?	PP příbuzenská	PP zprostředkovaná PP přechodná	Σ
Ano	25	27	52
Ne	20	54	74
Σ	45	81	126

Tab. č. 28 Využíváte nabídku vzdělávacích seminářů zaměřených na problematiku kontaktů dítěte s BR?

$$x^2 = n * \frac{(ad - bc)^2}{(a + b) * (a + c) * (b + d) * (c + d)}$$

$$x^2 = 126 * \frac{(25 * 54 - 27 * 77)^2}{(25 + 27) * (25 + 20) * (27 + 54) * (20 + 54)} = 4,460$$

$$x^2 = 4,460 > x^2_{0,05} (1) = 3,841$$

Výsledná hodnota testového kritéria x^2 je větší než hodnota kritická a z toho důvodu zamítám nulovou hypotézu, která zní: *Frekvence využití vzdělávacích seminářů zaměřených na problematiku kontaktů svěřeného dítěte s biologickou rodinou mezi skupinou příbuzenských pěstounů a skupinou přechodných a zprostředkovaných pěstounů je stejně velká a není zde statisticky významný rozdíl.* Na základě tohoto zjištění akceptuji hypotézu alternativní a bylo prokázáno, že frekvence využití vzdělávacích seminářů zaměřených na zvládnutí kontaktů svěřeného dítěte s biologickou rodinou je mezi skupinou příbuzenských pěstounů a skupinou zprostředkovaných a přechodných pěstounů rozdílná. Lze se domnívat, že u skupiny příbuzenských pěstounů je frekvence využití vzdělávacích seminářů souvisejících s kontakty dítěte s biologickou rodinou nízká a pěstouni je nevyhledávají.

Platnost pracovní hypotézy 2 se potvrdila. Pěstouni příbuzenské pěstounské péče nepreferují vzdělávací semináře zaměřené na kontakty dítěte s biologickou rodinou na rozdíl od pěstounů zprostředkované pěstounské péče a pěstounů na přechodnou dobu. Je zcela zřejmé, že kontakty svěřených dětí s biologickou rodinou mohou být velmi citlivým tématem, pokud není pěstoun dobře připraven a proškolen, což souvisí s absencí odborného posouzení a přípravy u příbuzenských pěstounů. Na rozdíl od přechodných a zprostředkovaných pěstounů nejsou příbuzenští pěstouni žádným způsobem připraveni na zvládnutí kontaktu a je tedy velmi důležité ze strany doprovázející organizace, potažmo konkrétně klíčového sociálního pracovníka pěstounské rodiny, otevřít téma důležitosti kontaktu svěřeného dítěte s rodiči a být podporou pro příbuzenského pěstouna, neboť lze předpokládat, že malá účast na těchto tematicky zaměřených seminářích může být vyvolána traumaty souvisejícími s uvědoměním si svého vlastního selhání při výchově svých dětí, když selhali jako rodiče.

Dále mě zajímalo, jak pracují pěstouni s minulostí svěřeného dítěte, která je součástí jeho identity a zda hovoří s dítětem o jeho biologické rodině. Zaměřila jsem se také na názor pěstounů vztahující se k úrovni vzdělávacího semináře orientovaného na problematiku kontaktů dítěte s biologickou rodinou.

Zjistila jsem, že všichni přechodní pěstouni mají naprosto jasno v tom, že dítě v náhradní rodinné péči má znát svoji minulost, vědět kde má své kořeny a jaká historie předcházela tomu, že je nyní umístěno u pěstounů. Bez těchto informací dítě bude mít pocit, že mu chybí určitá část jeho osoby. Děti v náhradní rodinné péči chtějí znát svůj původ, protože je to součástí jejich identity. Pokud dítě nezná svoji historii, svůj původ je zcela zřejmé, že bude mít potíže se svou vlastní identitou, neboť mu budou chybět důležité údaje, které by mu měli

dát odpověď na to, kdo vlastně je. Více než polovina zprostředkovaných a příbuzenských pěstounů také souhlasí s míněním přechodných pěstounů, že dítě musí znát svoji minulost, ať je jakkoliv bolestná.

S otázkou minulosti dítěte souvisí dotaz zaměřující se na to, zda pěstouni hovoří se svěřeným dítětem o biologické rodině. Tyto dvě otázky spolu souvisí, neboť součástí identity každého z nás je i naše minulost a biologická rodina, ať už jsou informace o rodičích jakkoliv nepříjemné. Všichni přechodní pěstouni uvedli, že se svěřeným dítětem hovoří o jeho biologické rodině přiměřeně jeho věku. Pokud se pěstouni zúčastňují vzdělávacích seminářů, zabývajících se problematikou kontaktů dítěte s biologickou rodinou vědí, že při komunikaci s dítětem o jeho rodině je vhodné použít techniku tzv. přeznačkování, kdy skutečnost nemění, ale volí způsob alternativního vysvětlení tak, aby to bylo pro dítě co nejvíce přijatelné. Nicméně je nutné dbát na to, že dítě se může dozvědět informace, které ho mohou zneklidnit a bude potřebovat pochopení ze strany pěstounů a také jejich emoční podporu. Názor přechodných pěstounů sdílí také více než polovina zprostředkovaných pěstounů a méně než polovina příbuzenských pěstounů. Což znamená pro klíčové pracovníky, že je potřeba více pracovat s příbuzenskými i zprostředkovanými pěstouny, kteří nechtějí hovořit s dítětem na téma biologické rodiny. Je vhodné pracovat s nimi na změně jejich postoje vůči biologické rodině dítěte a lze spekulovat o tom proč tomu tak je. Je zcela jasné, že pokud pěstoun nezmění svůj postoj, bude klíčový pracovník v komplikované situaci, neboť ze zákona má povinnost zjišťovat, jak pěstouni pracují s identitou dítěte a jak s ním hovoří o biologické rodině.

Tázala jsem se pěstounů na názor související s úrovní vzdělávacího semináře orientovaného na problematiku kontaktů dítěte s biologickou rodinou. Téměř všichni přechodní pěstouni odpověděli, že po absolvování vzdělávacího semináře zaměřeného na kontakty dítěte s biologickou rodinou jsou dobře připraveni. S jejich názorem souhlasí třetina příbuzenských pěstounů a méně než polovina zprostředkovaných pěstounů. Jsem přesvědčena, že v případě teoretických znalostí spojených s konkrétními případy, které lektori na vzdělávání prezentují, mohou pěstouni zvládnout i fakt, že se najednou objeví biologický rodič svěřeného dítěte a dožaduje se kontaktu. Je naprosto jasné, že pěstouni mohou mít strach o dítě a také o to, jak sami zvládnou setkat se tváří v tvář někomu, kdo odložil dítě a nyní žádá setkání. Pěstoun musí být podporou pro dítě, které to také nemá lehké a oporou pro pěstouna je klíčový pracovník, který kontakty organizuje a řídí. Semináře zabývajících se problematikou kontaktů vedou v poradně vždy externí pracovníci – psychologové, kteří se snaží seminář zaměřit prakticky a zařazují různé interaktivní situace, které si pěstouni mohou vyzkoušet a vžít se do role dítěte, rodiče i pěstouna. Je to proto, aby pěstouni měli představu o tom, co je jejich úlohou a jaké mají

kompetence. Velmi důležitý je také vztah pěstouna a klíčového pracovníka a pěstoun by neměl mít obavy říci, v čem se cítí nejistý a kde by potřeboval oporu.

Verifikace pracovní hypotézy č. 3 Pěstouni na přechodnou dobu a pěstouni zprostředkované pěstounské péče při vypracování rámcového vzdělávacího plánu vědí, v jakých oblastech chtějí zvýšit své kompetence na rozdíl od pěstounů příbuzenské pěstounské péče.

Z výsledků dotazníkového šetření byl určen počet všech pěstounů, kteří při vypracování rámcového vzdělávacího plánu vědí, v jakých oblastech chtějí zvýšit své kompetence a také těch pěstounů, kteří nevědí, v jakých oblastech by bylo potřeba zvýšit své kompetence (otázka č. 17). Pro statistické ověření pracovní hypotézy jsem stanovila nulovou a alternativní hypotézu a na základě dosažených údajů jsem prostřednictvím testu nezávislosti chí-kvadrát pro čtyřpolní tabulku zkoumala, jestli existuje statisticky významný rozdíl mezi podílem pěstounů uvedených skupin.

H_0 Podíl respondentů, kteří vědí, v jakých oblastech chtějí zvýšit své kompetence je stejně velký u skupiny přechodných a zprostředkovaných pěstounů jako u skupiny příbuzenských pěstounů.

H_A Podíl respondentů, kteří vědí, v jakých oblastech chtějí zvýšit své kompetence je u skupiny přechodných a zprostředkovaných pěstounů a u skupiny příbuzenských pěstounů rozdílný.

Víte, v jaké oblasti potřebujete posílit rodičovské kompetence?	PP příbuzenská	PP zprostředkovaná PP přechodná	Σ
Ano	12	49	61
Ne	33	32	65
Σ	45	81	126

Tab. č. 29 Víte, v jaké oblasti potřebujete posílit rodičovské kompetence?

$$x^2 = n * \frac{(ad - bc)^2}{(a + b) * (a + c) * (b + d) * (c + d)}$$

$$x^2 = 126 * \frac{(12 * 32 - 49 * 33)^2}{(12 + 49) * (12 + 33) * (49 + 32) * (33 + 32)} = 13,23$$

$$x^2 = 13,23 > x^2_{0,05} (1) = 3,841$$

Výsledná hodnota testového kritéria x^2 je větší než hodnota kritická a z toho důvodu zamítám nulovou hypotézu, která zní: *Podíl respondentů, kteří vědí, v jakých oblastech chtějí zvýšit své kompetence je stejně velký u skupiny přechodných a zprostředkovaných pěstounů jako u skupiny příbuzenských pěstounů.* Na základě tohoto zjištění akceptuji hypotézu alternativní a bylo prokázáno, že podíl respondentů, kteří vědí, v jakých oblastech chtějí zvýšit své kompetence je u skupiny přechodných a zprostředkovaných pěstounů a u skupiny příbuzenských pěstounů, rozdílný. Lze předpokládat, že skupina přechodných a zprostředkovaných pěstounů při vypracování rámcového vzdělávacího plánu ví, v jakých oblastech je potřeba zvýšit své kompetence pro kvalitnější výkon pěstounské péče.

Platnost pracovní hypotézy 3 se potvrdila. Pěstouni na přechodnou dobu a pěstouni zprostředkované pěstounské péče při vypracování rámcového vzdělávacího plánu vědí, v jakých oblastech chtějí zvýšit své kompetence na rozdíl od pěstounů příbuzenské pěstounské péče. Role pěstouna vyžaduje osvojení určitých kompetencí souvisejících s výchovou a péčí o ohrožené děti. Velmi důležitým a prvním krokem je odborná skupinová příprava zájemců o náhradní rodinnou péči, která předchází zařazení do evidence pěstounů a následně navazuje povinné vzdělávání pěstounů. Každý pěstoun ve spolupráci se svým klíčovým pracovníkem vytváří rámcový vzdělávací plán, ve kterém plánuje oblasti posílení svých kompetencí, což znamená, že si uvědomuje, kde má ještě rezervy. Kupříkladu pěstoun na přechodnou dobu je tzv. krizový pěstoun, profesionál, který musí zvládnout péči o děti od narození až do 18 let věku, což vyžaduje osvojení velkého rozsahu kompetencí, které by měl umět identifikovat v souvislosti s přijatým dítětem. Měl by zvládat přiznání chyby a také být způsobilý k sebereflexi. Vidím nedostatečnost v tom, že příbuzenští pěstouni jsou tzv. hození do vody a z babiček, dědečků se stávají ze dne na den náhradní rodiče svých vnuků a vnuček a to bez jakékoliv přípravy. Bylo by dobré, aby na počátku výkonu pěstounské péče absolvovali příbuzenští pěstouni základní 48 hodinovou přípravu uzpůsobenou přímo této skupině pěstounů, kde by se dozvěděli, čím dítě prochází, jak rozpoznat jeho potřeby a také jak tyto potřeby dítěte uspokojit. Bylo by žádoucí vysvětlit jim, že následné vzdělávání nemá škodit, ale naopak pomoci překonávat překážky při výkonu pěstounské péče.

Zaměřila jsem se také na identifikaci vzdělávacích seminářů, které v nabídce pěstounům schází, také na zjištění zda pěstouni považují za samozřejmé zvyšovat si své dovednosti, znalosti a kompetence. Chtěla jsem také znát názor pěstounů na to, jestli jsou ochotni financovat

si vzdělávací seminář u jiné organizace a jaké je jejich mínění v případě, že sami vychovali své děti a na nutnost dále se vzdělávat.

Většina přechodných a méně než polovina zprostředkovaných pěstounů považuje povinné vzdělávání v průběhu výkonu pěstounské péče za nezbytné i když vychovali své vlastní děti. Neustále je třeba rozvíjet své znalosti, dovednosti a kompetence, neboť je stále více nových informací, postupů a přístupů, které mohou pěstounům pomoci při výchově svěřených dětí. V případě přechodných pěstounů mám zkušenost, že jejich stanovisko vůči povinnému vzdělávání je na vysoce odborné úrovni, chápou ho jako něco, co jim pomáhá a je pro ně podpora a může jim dodat a posílit stávající kompetence pro další práci se svěřeným dítětem. V případě odpovědí pěstounů příbuzenských je zcela zřejmé, že více jak polovina respondentů nevnímá jako důležité dále se vzdělávat, neboť si myslí, že vychovali své děti a nepotřebují, aby je někdo učil, jak se má pečovat o dítě. Je naprosto jasné, že jejich názor je v rozporu, neboť kdyby vychovali dobře svoje děti, neměli by nyní v svěřeny do pěstounské péče svoje vnoučata. Bohužel v praxi se velmi často setkávám s tím, že prarodiče dělají stejné chyby ve výchově vnoučat, jako dělali u svých dětí. Často se také stává, že uplatňují naprosto opačné výchovné principy a postupy než u svých dětí a to je také špatně. Je jen velmi málo příbuzenských pěstounů, kteří jsou pokrokoví, chtějí se dozvědět nové informace, zapojují se do dění v Poradně, chtějí podporu a pomoc od svého klíčového pracovníka, umí přiznat chybu ve výchově a snaží se o nápravu. Nicméně, od roku 2013, kdy vstoupila v platnost povinného vzdělávání, se dle mého názoru přístup ke vzdělávání u některých příbuzenských pěstounů zlepšil. Jako ideální způsob vzdělávání pro příbuzenské pěstouny vidím kluby, které jsou zaměřeny na sdílení zkušeností. Je ovšem vhodné, aby klub vedl odborník psycholog, nebo sociální pracovníce, který bude koordinátorem celé diskuse a bude ji vést takovým směrem, aby byla ku prospěchu a užitku pro samotné pěstouny.

Výzkum ukázal, že více než polovina přechodných pěstounů je ochotna si vzdělávací seminář u jiné organizace zaplatit ze svých finančních prostředků, bez ohledu na fakt, že u naší organizace mají všechny vzdělávací semináře zdarma. Nejsem překvapená zjištěním, že všichni příbuzenští pěstouni nejsou ochotni zaplatit si vzdělávací seminář u jiné organizace i když by pro ně užitečný a efektivní, ale jsem zaskočená zjištěním, že téměř všichni zprostředkovaní pěstouni také nejsou svolní k vlastní úhradě vzdělávacího semináře. Předpokládala jsem, že mezi zprostředkovanými pěstouny bude více osob, které jsou ochotny vložit své prostředky do vzdělávání.

V případě identifikace vzdělávacích témat důležitých pro jednotlivé skupiny pěstounů bylo zjištěno, že příbuzenští pěstouni nejvíce upřednostňují vzdělávání zaměřené *na rizika při*

výchově svěřených dětí, následuje oblast témat zabývajících se problematikou *identity přijatých dětí* a třetí důležitou oblastí pro tyto respondenty jsou témata související s *kompetencemi pěstouna*. Poslední oblastí, kterou příbuzenští pěstouni mají zájem poznat, jsou témata zaměřená na *práci s biologickou rodinou svěřeného dítěte*. Zprostředkovaní pěstouni nejvíce preferují vzdělávací semináře zaměřené na *práci s identitou svěřených dětí*, dále potom následuje oblast vzdělávání zaměřená na *problematiku přijetí biologické rodiny svěřeného dítěte*, a následně také témata související *zpracováním traumat a ztrát u svěřených dětí*. Čtvrté místo náleží tématům z oblasti, zabývajícím se *práci s riziky při výchově svěřených dětí* a poslední vzdělávací oblastí jsou témata zabývajícím se *kompetencemi pěstounů*. Přechodní pěstouni nejvíce žádají vzdělávací semináře zaměřené na *práci s traumaty a ztrátami u svěřených dětí*, následují témata, které lze zahrnout do oblasti týkající se *problematiky identity svěřených dětí* a třetí oblastí, kterou skupina respondentů preferuje, jsou témata zaměřená na *práci s biologickou rodinou svěřeného dítěte*. Žádný z pěstounů na přechodnou dobu neoznačil vzdělávání zaměřené na *rizika při výchově svěřených dětí a kompetence pěstounů*. Lze tedy konstatovat, že každá skupina pěstounů upřednostňuje jinou oblast vzdělávání.

Platnost hlavní hypotézy se potvrdila. Pěstouni příbuzenské pěstounské péče, pěstouni zprostředkované pěstounské péče a pěstouni na přechodnou dobu mají rozdílné vzdělávací potřeby při výkonu pěstounské péče.

Výzkumné šetření bylo zaměřeno na zjištění, zda mají pěstouni příbuzenské pěstounské péče, pěstouni zprostředkované pěstounské péče a pěstouni na přechodnou dobu rozdílné vzdělávací potřeby při výkonu pěstounské péče.

Ukázalo se, že pohled pěstounů zprostředkované pěstounské péče a pěstounů na přechodnou dobu na povinné vzdělávání je odlišný od pěstounů příbuzenské pěstounské péče. Skupina zprostředkovaných a přechodných pěstounů chápe povinné vzdělávání jako pozitivní prvek, který je pro výkon pěstounské péče prostředkem pro zajištění podpory a pomoci. Pěstouni příbuzenské pěstounské péče nesdílí názor zprostředkovaných a přechodných pěstounů a povinné vzdělávání je pro ně obtěžující a rušivé při výkonu pěstounské péče. Povinné vzdělávání nepokládají za podpůrný prostředek.

V případě účasti na vzdělávacích seminářích zaměřených na problematiku kontaktů svěřeného dítěte s biologickou rodinou je evidentní, že příbuzenští pěstouni oproti zprostředkovaným a přechodným pěstounům, neupřednostňují a nevyhledávají tuto oblast. Předpokládám, že negace ze strany příbuzenských pěstounů vůči kontaktům se může vztahovat

k odmítavému postoji vůči vlastním potomkům, kteří nezvládli výchovu svých dětí a také nezvládli svoji rodičovskou roli.

Rozdíl mezi skupinami pěstounů se projevil v oblasti následného plánování povinného vzdělávání a rozpoznávání svých schopností a dovedností, které lze zahrnout pod pojem kompetence. Zprostředkování a přechodní pěstouni jsou vedeni již ve skupinových přípravách žadatelů k rozpoznávání svých kompetencí, což je velká výhoda oproti příbuzenským pěstounům, kteří žádnou přípravu neabsolvují. Kompetence by pěstouni měli umět rozpoznat, následně spojit a prostřednictvím dalšího vzdělávání v průběhu výkonu pěstounské péče rozšiřovat a zlepšovat. Kompetence jsou důležité pro správné pochopení jednání a chování svěřeného dítěte.

5 Koncept doporučených oblastí vzdělávání

Jednotlivé skupiny pěstounů vymezily oblasti povinného vzdělávání, které jsou důležité pro další výkon pěstounské péče. Jedná se o oblasti související s péčí a výchovou svěřeného dítěte v pěstounské péči. Celkově pěstouni všech skupin vymezili 27 témat, které jsou pro ně v oblasti vzdělávání důležité a vnímají jejich užitečnost pro výkon pěstounské péče. Témata byla rozdělena dle zaměření do pěti klíčových vzdělávacích oblastí:

- ✓ Práce s identitou přijatých dětí
- ✓ Biologická rodina dítěte
- ✓ Rizika při výchově dětí
- ✓ Kompetence pěstounů
- ✓ Ztráty, traumata a práce s nimi

Práce s identitou přijatých dětí – doporučená témata, která by měla být zařazena do vzdělávání: *jinakost svěřených dětí, potřeby přijatých dětí, psychické potřeby přijatých dětí, identita přijatých dětí, sebe-přijetí dítěte v pěstounské péči, dítě v pěstounské péči a práce s jeho pubertou*. Identita je pro děti svěřené do pěstounské péče nesmírně důležitá a právě děti v náhradní rodinné péči mají s budováním své identity často problém. Pěstouni by měli děti umět pochopit, pomoci a podpořit je při budování vlastní identity. Velmi složité budování identity je u romského dítěte, kdy dítě přijímá zvyky většinové společnosti, ale zároveň je pro něj důležité, aby mu pěstouni zprostředkovali kulturu a zvyky romské minority. Potíže se často objevují u dětí v období dospívání. Na základě zkušeností při práci s pěstounskou rodinou mohou potvrdit, že se vyplatí hovořit s dítětem od nejtělejšího věku o jeho historii a pracovat s jeho životním příběhem např. formou pohádky. Jedná se o to, že pěstouni vedou dítěti tzv. knihu života, která může mít různou podobu – CD s fotkami, album s fotkami, nebo deník, kde je popsán příběh dítěte doplněný o fotografie. Kniha života může dítěti pomoci zdolat etapu, kdy zažívá krizi identity. Patří zde také hovory o biologické rodině dítěte, zejména o rodičích. Pro každého z nás je důležité být obeznámen se svojí minulostí abychom mohli přijmout sami sebe.

Biologická rodina dítěte – doporučená témata, která by měla být zařazena do vzdělávání: *kontakty dítěte s biologickou rodinou, přijetí biologické rodiny dítěte, matka ve vězení*. Oblast vzdělávání zaměřená na biologickou rodinu dítěte je úzce spojená s problematikou identity dítěte. Je zcela jasně prokázáno, že pokud děti v pěstounské péči mají jasné, nezkrácené informace o své biologické rodině, jsou vyrovnanější, klidnější a vztah s pěstouny bývá harmonický. Pro dítě jsou důležité kontakty s biologickými rodiči, neboť ví, že rodiče, i když se o něj nemohou starat, ho mají rádi. Rodiče mohou pomoci dítěti také

objasnit spoustu nevyčerených otázek, na které děti chtějí znát odpověď. Pro dítě jsou kontakty s rodiči důležité pro pozitivní posílení jeho identity, protože vidí, že rodič projevuje zájem. Z vlastní praxe vím, že pro děti v pěstounské péči je důležité a podstatné, aby vidělo, že rodiče a pěstouni jsou schopni komunikovat a domluvit se. Dobře probíhající kontakt je nejlepší prevencí obav dítěte, že „zrazuje“ pěstouny nebo rodiče.

Rizika při výchově dětí – doporučená témata, která by měla být zařazena do vzdělávání: *mezigenerační rozdíly, drogy u adolescentů, geny a výchova, nevhodné chování dětí, zdravý životní styl, netolismus a kyberšikana, hranice u dětí*. Výchovné přístupy a metody, které používáme, máme osvojeny z primární rodiny, konkrétně ze vzorců chování našich rodičů, kteří nás vychovali. Dítě potřebuje zcela jasně vědět, co smí, co se nesmí a jakou má zodpovědnost. Jestliže dítě vyrůstá v okolnostech, které je tohle nenaučí, nemůže dost dobře získat vládu samo nad sebou ani v dospělosti. Je nezbytné stanovit hranice ve výchově. Období puberty je charakteristické také celkovou proměnou osobnosti dítěte a s ní souvisejícími projevy a chováním. Často dochází ke konfliktním situacím, a proto je důležité hledat účinné strategie intervence, prevence a podpory při jejich řešení. Doporučuje se, upevnit si zdravé výchovné postupy, kterými mohou pěstouni svěřené děti v období puberty optimálně limitovat a nastavit jim účinné hranice. Také je důležité uvědomit si, co u dítěte můžeme ovlivnit výchovou a také do jaké míry a co musíme přijmout. Fenoménem dnešní doby je neúměrné využívání internetu a s tím souvisí nebezpečí kyberšikany. Pěstouni by si měli osvojit aktuální trendy v oblasti IC technologií, dohlížet a ohlídat čas, který děti stráví u PC.

Kompetence pěstounů - doporučená témata, která by měla být zařazena do vzdělávání: *kompetence pěstouna při výkonu pěstounské péče, komunikace bez lží, ovládání emocí*. Pro pěstouny je významná a nezbytná týmová spolupráce, pomocí níž mohou zvládat jednodušeji náročné výchovné situace. Jedním z mnoha úkolů při doprovázení pěstounské rodiny, je podpora, rozvoj výchovných kompetencí a dovedností u pěstounů a tím také zlepšení a zvýšení efektivity výchovy přijatého dítěte. Pro pěstouny je důležité, aby dokázali rozpoznat a identifikovat schopnosti a dovednosti, které potřebují posílit pro kvalitní výkon pěstounské péče. Z pohledu sociálního pracovníka doprovázejícího pěstouny v procesu pěstounské péče zaznamenávám, že pěstounům často pomůže při zjištění, v jaké oblasti potřebují posílit své kompetence, pouhé sdílení s ostatními pěstouny.

Ztráty, traumata a práce s nimi - doporučená témata, která by měla být zařazena do vzdělávání: *terapeutické rodičovství, terapeutické pohádky, strach u svěřených dětí, dítě se trápí, hospitalismus u dětí, práce s traumatem, stresová situace u dětí, ztráty a práce s nimi*. Péče o svěřené děti může často pěstouny stavět do nejistot a pochybností. Posilováním

sebedůvěry a rozvojem dovedností spojených s rolí pěstouna je budováno bezpečné prostředí, které je pro dítě zdrojem stability, o kterou pro prožité ztráty ve svém životě přichází. Děti umístěné do pěstounské péče jsou často zmatené, bezradné a nevědí, co se s nimi děje. Zažívají ztráty, stres a smutek a potřebují podporu, aby mohli zase někomu věřit. Chtějí se cítit bezpečně a potřebují si popovídat o svých pocitech. Potřebují své ztráty a traumata zpracovat. Pomoci by jim měli pěstouni, kteří o ně pečují a kteří vědí jak dětem pomoci. Zde jim pomůže rada odborníka, rozhovor s psychologem, vzdělávací seminář, načtení odborné literatury k problematice. Každé dítě je jiné, některé děti dokážou hovořit o tom, co skutečně zažily, naopak jsou děti, které nedokážou povídat o svých traumatech a ztrátách a proto je důležité vnímat jaké je chování dítěte.

Příbuzenští pěstouni:

- ✓ rizika při výchově přijatých dětí
- ✓ práce s identitou přijatých dětí
- ✓ kompetence pěstouna

Zprostředkovaní pěstouni:

- ✓ práce s identitou přijatých dětí
- ✓ biologická rodina přijatého dítěte
- ✓ zpracování traumat a ztrát u přijatých dětí

Pěstouni na přechodnou dobu:

- ✓ práce s traumaty a ztrátami u přijatých dětí
- ✓ identita přijatých dětí
- ✓ biologická rodina přijatého dítěte

Všechny skupiny pěstounů se shodli na důležitosti jednoho tématu, kterým je práce s identitou přijatého dítěte. Problematika identity dítěte v pěstounské péči se objevuje ve všech oblastech vzdělávání, se kterými se pěstouni v průběhu výkonu pěstounské péče mohli setkat, neboť se jedná o proces, který dělá člověka člověkem. Děti umístěné v pěstounské péči, ať už se jedná o příbuzenskou, zprostředkovanou či přechodnou pěstounskou péči vždy přicházejí s něčím ze své minulosti. Může to být hračka, kniha života, oblečení, fotka nebo jen matné vzpomínky, se kterými musí umět pěstoun pracovat tak, aby pomohl dítěti s budováním zdravé identity.

Dále se skupiny pěstounů v potřebnosti vzdělávacích oblastí rozcházejí. Příbuzenští pěstouni chtějí oblasti vzdělávání zaměřené na rizika při výchově dětí a kompetence pěstounů. Zde jasně vyplývá potřeba příbuzenských pěstounů zaměřená na objasnění jejich role při

výkonu pěstounské péče. Je to jednoznačně způsobeno tím, že příbuzenští pěstouni neabsolvují odborné psychologické posouzení a skupinovou přípravu. Chybí jim povědomí o potřebách přijatého dítěte, jeho identitě a především nastavení hranic ve výchově u svých vnoučat.

Zprostředkovaní a přechodní pěstouni preferují zařazení vzdělávacích oblastí zaměřených na práci se ztráty a traumaty u přijatého dítěte a biologickou rodinu dítěte. Zde je zřejmý vývoj a posun pěstounů. Mají již z přípravy zpracované základní témata, ve kterých se dokáží orientovat a nyní potřebují podporu při řešení aktuálních problémů při výkonu pěstounské péče.

6 Výsledky výzkumu a diskuse

Výsledky výzkumu lze pokládat za reprezentativní pro pěstouny v Poradně pro náhradní rodinou péči v Ostravě a to konkrétně při sestavování rámcových vzdělávacích plánů s klíčovými pracovníky a pro účely plánování vzdělávacích seminářů. Z výzkumu vyplývá, že příbuzenští pěstouni mají rozdílné vzdělávací potřeby oproti zprostředkovaným a přechodným pěstounům.

Zajímavé bylo zjištění, že všechny skupiny pěstounů upřednostňují víkendové vzdělávací pobyty před vzdělávacími semináři. Pro pěstouny je to důležitá forma vzdělávání, kdy v průběhu dvou až tří dnů mají možnost lépe poznat ostatní pěstouny, navážou přátelské vztahy a v neposlední řadě mohou sdílet s ostatními pěstouny svoje radosti a strasti, které souvisí s výkonem pěstounské péče. Pěstouni vstupují do vzdělávání s určitým očekáváním a od víkendových vzdělávacích pobytů očekávají formu aktivního odpočinku, kdy se sejdou lidé se stejnými či podobnými zážitky, které mohou sdílet, bez ohledu na to, zda se jedná o příbuzenské, zprostředkované či přechodné pěstouny. Dorotíková (2016) ve své diplomové práci, uskutečnila výzkum ve všech Poradnách Centra psychologické pomoci, zaměřený pouze na služby poskytované pěstounům na přechodnou dobu a zjistila, že všichni přechodní pěstouni s uzavřenou dohodou s CPP, p. o., všech detašovaných pracovišť, upřednostňují víkendové vzdělávací pobyty. Zdůrazňuje, že víkendové vzdělávací pobyty jsou výbornou příležitostí i pro klíčové pracovníky, kteří mají možnost vidět v delším časovém rozpětí, jak rodina vzájemně kooperuje a také je zde možnost více pracovat s biologickými i svěřenými dětmi. Přechodní pěstouni uvedli jako jediní, určitou formu vzdělávání, a to supervizi. Nicméně zájem o supervizi byl menší, než jsem ze strany přechodných pěstounů očekávala. Supervize je jim nabízena vždy, když pěstouni předají dítě ze své péče, buď do péče biologických rodičů, adoptivních rodičů nebo zprostředkovaným pěstounům. Je to pro ně určitá forma ošetření po tzv. ztrátě dítěte a zároveň předchází syndromu vyhoření a klíčový pracovníci pěstounům supervizi doporučují. Stejný výsledek uvádí také Churavá (2016), kdy pěstouni určili jako nejvíce upřednostňovanou formu vzdělávání víkendové vzdělávací pobyty. Uvádí také, že v době vzdělávání pěstounů je zajištěno doprovázející organizací hlídání dětí s programem, což pěstouni kvitují velmi pozitivně (CHURAVÁ, Pavla. *Analýza vzdělávacích potřeb pěstounů*. [online]. [cit. 2016-02-10]. Olomouc, 2016. Diplomová práce. Univerzita Palackého, Filozofická fakulta, Katedra sociologie, andragogiky a kulturní antropologie. Vedoucí práce PhDr. Eva Klimentová, Ph.D. Dostupné z:

https://stag.upol.cz/portal/studium/prohlizeni.html?pc_pagenavigationalstate=H4sIAAAAAA

AAAGNgYGBkYDEytjQRZmQAsTmKSxJLUr1TK8E8EV1LIyNjY3MjA2MzC1MTc3MgZQCUYQAArjGymjgAAAA*#prohlizeniSearchResult).

V souvislosti s obdobím vzniku pěstounské péče jednotlivých skupin pěstounů, jsem se zaměřila na identifikaci doby, kdy u pěstounů byla soudem ustanovena pěstounská péče. Je zcela zřejmé, že negativní názor na povinné vzdělávání příbuzenských pěstounů souvisí s dobou vzniku jejich pěstounství, jejíž datum připadá na dobu před rokem 2013. Jedná se o dobu, kdy pěstouni neměli k dispozici žádné podpůrné služby doprovázejících organizací a nemuseli plnit žádné povinnosti. Doba vzniku pěstounské péče také může souviset s tím, že pěstouni povinné vzdělávání chápou jako nátlak na jejich osobu, mohou si připadat jako nekompetentní, když se po nich vyžaduje vzdělávat se i ve vyšším věku. Příbuzenští pěstouni nikdy neabsolvovali odborné psychologické posouzení a přípravu, takže jsou neznalí problematiky související s náhradní rodinnou péčí. Doubková (2016) ve své bakalářské práci, kdy prostřednictvím kvalitativního výzkumu zjišťovala příčiny vzniku výchovných problémů u prarodičů, kteří mají v pěstounské péči svá vnoučata, uvádí, že výchovné nesnáze souvisí se zlehčováním, zamlčováním a nepochopením problémů se kterými se svěřené děti potýkají. Dále také odmítáním dnešní doby, potřeb a identity svěřených dětí. Za závažný problém považuje to, že se příbuzenští pěstouni nemusí účastnit povinné odborné přípravy, kterou absolvují všechny ostatní skupiny pěstounů. Z toho tedy plyne, že příbuzenští pěstouni nejsou obeznámeni se specifickými problémy dětí v náhradní rodinné péči a nedokážou pracovat s prožitými traumaty dětí. To potvrzují i výsledky výzkumu Bubleové et al (2014), kdy bylo zjištěno, že ze strany příbuzenských pěstounů, je vzdělávání přijímáno negativně, neboť nerozumí tomu, proč je najednou potřebné, když dříve se obešli bez něj. Jsou ochotni vzdělávání uznat až ve chvíli, kdy by jim mohlo pomoci při řešení výchovných problémů. Odlišný postoj související se vzděláváním byl zjištěn u profesionálních nepříbuzenských pěstounů, kteří se chtějí sami vzdělávat a jsou i tací, kteří považují 24 hodin povinného vzdělávání v kalendářním roce, za nedostačující. Lze tedy konstatovat, že odmítání a negativní postoj ke vzdělávání u příbuzenských pěstounů je spojen s faktem, že nejsou odborně připravováni na roli pěstouna. Jsou tzv. „hození do vody“ a předpokládá se, že svoji roli zvládnou za pomoci doprovázející organizace, která je zastoupena klíčovým pracovníkem. Většina zprostředkovaných pěstounů a všichni pěstouni na přechodnou dobu využívají a také aplikují poznatky a informace získané ze vzdělávacích seminářů. Může to znamenat, že pěstouni dokáží rozeznat, jaká oblast vzdělávání je pro ně důležitá, umí si vyfiltrovat, co je pro ně důležité a naopak vypouští nepotřebné informace. Zde by měli být nápomocni klíčoví pracovníci, kteří mohou pěstounům pomoci a nasměrovat je dle výchovných potíží svěřeného

dítěte. Významnou roli mohou plnit i jiní pěstouni v rámci podpůrné svépomocné skupiny, kdy mohou poskytnout radu, návod, sdílení nebo pouze mohou být tím, kdo umí naslouchat. Pro pěstouny je podstatné vědět, že nejsou na své problémy sami, jiní je mají také, někdy i mnohem horší a vždy se najde schůdné řešení. Novotná (2014) ve své diplomové práci uvádí, že důležitou úlohu pro pěstouny v oblasti povinného vzdělávání mají klíčoví pracovníci, svépomocné skupiny a v neposlední řadě nutné zdroje informací, které pěstouni mohou získat ze seminářů, workshopů a víkendových vzdělávacích pobytů (NOVOTNÁ, Barbora. *Pěstounská péče na přechodnou dobu – příklady dobré praxe*. [online] [cit. 2016-02-10]. Brno, 2014. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Doc. PhDr. Věra Vojtová, Ph.D. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/409549/pedf_m/).

Zásadním tématem je práce pěstounů s identitou svěřeného dítěte, což zcela úzce souvisí s biologickou rodinou dítěte a také s kontakty dítěte s rodiči, popřípadě s blízkou rodinou. Výzkum prokázal naprostou profesionalitu všech přechodných pěstounů, kteří pokládají vzdělávání zaměřené na identitu a kontakty dítěte s biologickou rodinou, za stěžejní a klíčová témata při výkonu pěstounské péče. Za významné považují také to, že všechny skupiny pěstounů se jednoznačně shodli na jedné oblasti vzdělání, a to oblast zaměřenou na problematiku identity přijatých dětí. Podobný výsledek interpretuje ve své bakalářské práci Jančová (2016), kdy uvádí, že pěstouni ve vzdělávání považují za pozitivní možnost debatovat a diskutovat na téma identity a kontaktu dětí s biologickou rodinou. Jedná se o oblast, ve které potřebují pěstouni nejčastěji podporu ať už ve formě odborných informací, či postupů, které by jim měl předat klíčový pracovník, ale také při sdílení zkušeností s ostatními pěstouny (JANČOVÁ, Ivana. *Problematika pěstounské péče v kontextu kontaktu dítěte s biologickou rodinou*. [online] [cit. 2016-02-11]. Hradec Králové, 2016. Bakalářská práce. Univerzita Hradec Králové, Ústav sociální práce. Vedoucí práce Mgr. Lucie Smutková, Ph.D.

Dostupné z:

<http://theses.cz/vyhledavani/?search=kontakty+d%C3%ADt%C4%9Bte+s+biologickou+rodinou>).

Dle vlastních zkušeností vím, že je důležitý partnerský vztah mezi pěstounem a klíčovým pracovníkem. V případě nerovného vztahu, kdy si pěstoun a doprovázející pracovník nenesou, může mít pěstoun obavy či pochybnosti a nebude chtít sdílet s klíčovým pracovníkem své pocity, nebo možná nejistotu vůči biologické rodině dítěte. V takovém případě nelze pěstouna dobře připravit na asistovaný kontakt. Následně i pěstoun může napáchat tzv. nevratné škody vůči svěřenému dítěti, protože svou neznalostí neposiluje pozitivní identitu dítěte. Vystává potřeba pracovat více s příbuzenskými pěstouny, kteří

nechtějí s dětmi hovořit o biologických rodičích, zatajují pravdu, nebo si vymýšlí. Zde se opět projevuje absence přípravy u příbuzenských pěstounů.

Za podstatné a zásadní pro kvalitní výkon pěstounské péče považuji fakt, že přechodní a zprostředkovaní pěstouni vědí, v jakých oblastech potřebují zvýšit své kompetence. Jsou zcela prokazatelně, kompletně a troufám si říci, že i pozitivně ovlivněni skupinovou přípravou, kterou povinně absolvovali v období, kdy byli ještě žadatelé o zprostředkování pěstounské péče. Jak uvádí Bubleová et al (2014) jsou budoucí pěstouni při zpětném hodnocení přípravy spokojeni a oceňují především informace, kterých se jim dostalo. Informace z oblasti náhradní rodinné péče jsou základem pro pochopení specifických potřeb svěřených dětí. Další podpora ze strany doprovázející organizace je zaměřena na rozvoj kompetencí pěstounů, navazující na kompetence získané ve skupinové přípravě. Na některé speciální situace, které mohou nastat při výkonu pěstounské péče se nelze připravit předem, ani v přípravě. Proto je pro pěstouny důležitý vztah s klíčovým pracovníkem, založený na partnerském vztahu, kdy dokážou spolu diskutovat, projednávat, radit se, kterým směrem by se mělo vzdělávání pěstounů ubírat a jaké oblasti kompetencí je nutné posílit. Pro příbuzenské pěstouny vidím jako ideální nástroj motivace k povinnému vzdělávání tzv. pěstounské kluby, kdy není dané konkrétní téma a jde o vzájemné sdílení současných subjektivně pocíťovaných problémů či nesnází ze strany pěstounů. Na základě výsledků diplomové práce jsem do vzdělávacího plánu pro pěstouny příbuzenské na II pololetí roku 2017, zařadila nově tzv. pěstounský klub. Příbuzenští pěstouni si mezi sebou předaly informace o prvním klubu a návštěvnost následujícího klubu výrazně posílila. Vzhledem k faktu, že v klubu by měl být počet účastníků cca do 15 osob, je nově souběžně zaveden i druhý klub pro příbuzenské pěstouny. Nyní se souběžně konají dva pěstounské kluby, a lze konstatovat, že s úspěchem.

7 Závěr

Již čtvrtým rokem je v platnosti novela zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, což znamená, že výkon pěstounské péče je řízen, podporován, ale také kontrolován a je potřeba řídit se platnou legislativou. Součástí platné normy je povinné vzdělávání pěstounů, které má vést ke zvýšení kompetencí pěstounů, má mít vliv na kvalitu poskytované pěstounské péče a zejména má předcházet selhávání pěstounů při výchově přijatých dětí. Pěstouni mají k výkonu pěstounské péče různou motivaci a dobrým pěstounem se může člověk stát tehdy, když se připraví pečlivě na svoji roli a bude si umět přiznat, že má strach, obavy ale i určitá očekávání. Je naprosto jasné, že pěstouni se musí v průběhu výkonu pěstounské péče neustále zdokonalovat, učit se novým věcem, setkávat se s novými výchovnými situacemi, což znamená, že pracují na svém rozvoji neustále a to prostřednictvím povinného vzdělávání. Jsou tedy nepřetržitě v procesu celoživotního učení. Velmi často se setkávám ze strany laické, ale i odborné veřejnosti s názorem, že pěstouni vykonávají pěstounskou péči pro peníze. Pěstounství, ať už příbuzenské, zprostředkované nebo přechodné je velmi náročné a zodpovědné.

Z dosavadní praxe plánování vzdělávacích seminářů pro pěstouny vyvstává potřeba nabídnout pěstounům taková témata, která by byla přínosná při výkonu pěstounské péče a nebyla by pouze tzv. čárkou, vedoucí ke splnění povinných 24 hodin vzdělávání za kalendářní rok. Většina příbuzenských pěstounů nevidí povinné vzdělávání jako něco, co by jim mělo být ku prospěchu. Tento přístup je z jejich strany pochopitelný, neboť se stali pěstouny tzv. ze dne na den, na základě okamžitého rozhodnutí. Ve chvíli, kdy se rozhodují, nemají tušení, co je čeká a jak se jim změní život. V jedné chvíli se stanou současně prarodičem, nebo jiným příbuzným, ale současně i rodičem. Taková změna vyžaduje velkou odvahu, neboť dochází k mnoha změnám v jejich životě a také k přizpůsobení se povinnostem, které z role pěstouna vyplývají. To jsou jen některé z příčin, které přispívají k odmítání povinného vzdělávání ze strany příbuzenských pěstounů, a zde je důležitá podpora ze strany klíčového pracovníka, který může prostřednictvím partnerského a profesionálního přístupu motivovat prarodiče, nebo jiné příbuzné, ke změně vnímání povinného vzdělávání. Je také možné, že příbuzenským pěstounům nemusí vyhovovat časová dotace 24 hodin povinného vzdělávání v kalendářním roce. Může to být pro ně hrozbou, že ještě nemají splněné hodiny vzdělávání a proto se zúčastňují i takových seminářů, které jsou pro ně nezajímavé a nemají pro výchovu přijatých dětí žádný význam. Na druhé straně je již vyzkoušeno, že pokud si příbuzenští pěstouni sami, po vzájemné domluvě se skupinou, stanoví vzdělávací téma, které je pro ně důležité a podstatné,

sami žádají častější setkávání při vzdělávání, spojené se vzájemným sdílením s ostatními pěstouny.

Jinak tomu je u přechodných a zprostředkovaných pěstounů, kteří mají zkušenost se skupinovou přípravou v procesu přípravy k pěstounství. Tím jsou připraveni na řešení těch nejzákladnějších problémů, které pěstounství sebou nese. V přípravě samozřejmě nelze popsat, nebo vyzkoušet každou možnou situaci, ale i tak mají přechodní a zprostředkovaní pěstouni oproti příbuzenským pěstounům, značnou výhodu. Výhoda spočívá v tom, že již v přípravě jsou vedeni k tomu, že při výkonu pěstounské péče je povinnost vzdělávat se a tím si rozšiřovat své kompetence. Pěstouni na přechodnou dobu a zprostředkovaní pěstouni vnímají a chápou povinné vzdělávání jako podporu a pomoc při výkonu pěstounské péče. Informace a poznatky získané prostřednictvím vzdělávacích seminářů dokáží implementovat do výchovy přijatých dětí. Což je velmi důležité při určení oblastí, ve kterých pěstouni pociťují nutnost zvýšit své kompetence.

Nesnází, je problematika kontaktů přijatých dětí s jejich biologickou rodinou, potažmo nejvíce s biologickými rodiči. Negativní postoj vůči kontaktům zaznamenávají všechny klíčové pracovníce nejvíce ze strany příbuzenských pěstounů, kteří odmítají přijmout fakt, že je to pro dítě důležité a nechtějí absolvovat vzdělávací semináře zaměřené na kontakty dítěte s biologickou rodinou. Ve výzkumném šetření se prokázalo, že příbuzenští pěstouni nepreferují a nevyhledávají vzdělávání s problematikou kontaktů dítěte s biologickými rodiči. S problematikou kontaktů je úzce propojená oblast identity přijatého dítěte. Bylo zjištěno, že příbuzenští pěstouni nemají problém hovořit s dítětem o jeho minulosti, ale zároveň mají problém s kontakty dítěte s biologickými rodiči. Jedná se o rozpor, kdy je možné pouze předpokládat, proč tomu tak je. Mohou o biologických rodičích dítěte mluvit, ovšem nevíme jak – zda hanlivě či pozitivně a zároveň nemusí chtít podporovat kontakty dítěte s rodiči. Velmi často se setkávám v praxi s tím, že příbuzenští pěstouni nechtějí, aby se jejich vnuci, vnučky setkávali se svými rodiči. Zdůvodňují to tím, že mají strach z negativního vlivu svých dětí na vnuky a vnučky. Zkrátka nechtějí, aby vnoučata měla stejně nepříznivý život jako biologický rodič. U příbuzenských pěstounů je podstatná práce klíčového pracovníka. Troufám si říci, že i když se postupuje krůček po krůčku, mohou se objevit malé úspěchy, což mohu potvrdit z vlastní zkušenosti, kdy již více než rok vedu asistovaný kontakt nezletilé dívky se svojí matkou, která je ve výkonu trestu odnětí svobody. Kontakty se konají ve věznici, v návštěvní místnosti, mimo návštěvní hodiny, aby dítě s matkou mělo svůj prostor a klid. Babička, která má dítě v pěstounské péči, zpočátku nepřipouštěla žádný pozitivní vliv kontaktů dítěte s matkou, nicméně po roce práce s dívkou, babičkou a biologickou matkou sklízíme první

úspěchy, kdy si můžeme všichni zúčastnění říci, že se nám povedlo něco, co má smysl – matka chce změnit svůj život a to zejména kvůli dceři, babička pochopila, že vnučka má maminku velice ráda a také že kontakty dítěti prospívají, dívka je šťastnější a hovoří velmi pěkně a hlavně často o své mamince a nelze opominout ze strany babičky také odpuštění své dceři, která v životě udělala chybu a ocitla se ve vězení. Příbuzenští pěstouni potřebují ze strany svého klíčového pracovníka pochopení a trpělivost. Opět se budu opakovat, ale příklady dobré praxe a sdílení s ostatními příbuzenskými pěstouny mohou být dobrým podnětem a motivem ke změně svých vlastních názorů na kontakty dítěte s jeho biologickými rodiči. A fakticky také ke vzdělávacím seminářům zaměřeným na výše zmíněnou problematiku.

Hlavním cílem diplomové práce bylo zjistit, zda mají pěstouni příbuzenské pěstounské péče, pěstouni zprostředkované pěstounské péče a pěstouni na přechodnou dobu rozdílné vzdělávací potřeby. Povinné vzdělávání by mělo být pěstounům tzv. ušito na míru, nemělo by je obtěžovat a mělo by být chápáno jako podpora, pomoc a zdokonalení se při výkonu pěstounské péče. Domnívám se, že cíl diplomové práce byl naplněn a výsledky výzkumu jsou již nyní podkladem pro plánování vzdělávacích seminářů pro pěstouny s uzavřenou dohodou u CPP, p. o., detašované pracoviště Poradna pro náhradní rodinnou péči. Za pozitivní aspekt ve svém výzkumu považuji velký počet respondentů, kteří se zapojili a odevzdali správně vyplněný dotazník. Lze to chápat tak, že pěstounům záleží na tom, jaké oblasti vzdělávání budou vytvořeny pro následné absolvování. Jak jsem psala již v diskusi, výsledky výzkumu byly zpracovány již v době před koncem roku 2016 a na jejich základě jsem navrhla pro příbuzenské pěstouny možnost vyzkoušet si sdílení v klubu pro příbuzenské náhradní rodiče. Nyní souběžně pracují dvě sociální pracovnice ve dvou klubech, s účastí 15 pěstounů v každém klubu. Je zcela jasné a zřejmé, že příbuzenští pěstouni potřebují sdílet mezi sebou, neboť mají zcela jiné začátky a lze říci, že i celkový průběh pěstounství, než zprostředkovaní a přechodní pěstouni. Považuji zavedení těchto dvou klubů za významný a pozitivní výsledek výzkumu. Příbuzenští pěstouni potřebují tzv. neformální formu vzdělávání, kde se budou řešit zejména konkrétní situace, se kterými se potýkají a budou je moci sdílet se stejnou skupinou pěstounů. V současné době se objevuje i e-learningové vzdělávání, ale nejsem přesvědčena o tom, že by tento typ vzdělávání byl jakkoli pro skupinu příbuzenských pěstounů přínosný.

Každý pěstoun, který vstupuje do procesu výkonu pěstounské péče, chce o přijaté děti pečovat tak, jak nejlépe dovede. Aby tomu tak mohlo být, potřebují pěstouni podporu, kterou před rokem 2013 neměli. Nyní uzavírají dohody o výkonu pěstounské péče s doprovázející organizací a mají své klíčové pracovníky, se kterými se vídají alespoň jednou za dva měsíce a v případě potřeby i častěji. Mohou využít různé formy pomoci včetně povinného vzdělávání,

keré je chááno jako důležitý a podpurný prvek pěstounské péče. Tím, že se vytvoří tzv. vzdělávací semináře přímo na míru podle požadavků a potřeb pěstounů, lze zkvalitnit výkon pěstounské péče, zamezit či odvrátit nevhodné chování a zacházení ze strany pěstounů směrem ke svěřenému dítěti. Pěstouni prostřednictvím náležitého vzdělávání dostanou konkrétní, pravdivé a odpovídající informace, které mohou aplikovat při výchově přijatých dětí.

Seznam zkratk

A	Adopce
CPP, p. o.	Centrum psychologické pomoci, příspěvková organizace
ČR	Česká republika
KÚ	Krajský úřad
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MSK KÚ	Moravskoslezský kraj Krajský úřad
NRP	Náhradní rodinná péče
OSPOD	Orgán sociálně-právní ochrany dětí
OZ	Občanský zákoník
PP	Pěstounská péče
PPPD	Pěstounská péče na přechodnou dobu
PRIDE	Zdroje informací pro rodiče, jejich rozvoj a vzdělávání
ZSPOD	Zákon o sociálně-právní ochraně dětí

Seznam použitých zdrojů

Bibliografické zdroje

BOWLBY, John. *Attachment and loss*. 2nd ed. New York: Basic Books, 1999. ISBN 04-650-0543-8.

BOWLBY, John. *Vazba: teorie kvality raných vztahů mezi matkou a dítětem*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-670-4.

BUBLEOVÁ, Věduna et al. *Adopce.com: Průvodce náhradní rodinnou péčí*. 6 vydání. Praha: Spolu dětem, o. p. s., 2014. ISBN není uvedeno.

BUBLEOVÁ, Věduna et al. *Pěstouni mají právo na služby*. Praha: Rozum a Cit, o. s., 2007. ISBN není uvedeno.

BUBLEOVÁ, Věduna et al. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*. 1. vyd., Praha: Středisko náhradní rodinné péče o. s., 2014. ISBN 978-80-87455-19-7.

BUBLEOVÁ, Věduna et al. *Výzkum praxe náhradní rodinné péče v České republice a zkušenosti aktérů s touto praxí*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2014. ISBN 978-80-87455-25-8.

CAIRNS, Kate. *Attachment, trauma and resilience: therapeutic caring for children*. Reprinted. London: BAAF, 2004. ISBN 978-190-3699-102.

ČERNÁ, Ria a David SVOBODA. *Metodika přípravy k pěstounství*. 1. Vyd. Amalthea, 2011. ISBN 978-80-904801-4-8.

ČERNÁ, Ria et al. *Cesta k dítěti. Terapeutické metody pro práci s dětmi v náhradní rodinné péči*. Pardubice: Centrum rodinné péče, Amalthea, 2013. ISBN není uvedeno.

GABRIEL, Zbyněk a Tomáš NOVÁK. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1788-3.

HOFROVÁ, Veronika. *Jak se žije s dohodami aneb dohody o výkonu pěstounské péče v praxi. In Seminář Aktuální otázky péče o děti separované od rodičů*. Brno: Triada, o. s., 2013. ISBN 978-80-260-5449-8.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: Základy kvantitativního výzkumu*. Vyd. 2. Praha: Grada Publishing, a. s. 2016. ISBN 978-80-247-5326-3.

JENÍČKOVÁ, Natálie a Jaroslava MÁLIKOVÁ. Doprovázení náhradních rodin. In: *Provázení rodiny, jako dlouhodobý proces*. Rozum a Cit, 2012. ISBN není uvedeno.

JURAJDOVÁ, Hana. Podpora dítěte v pěstounské péči. Podpora pěstounů. In: Kolektiv autorů. *Pěstounství je profese*. Praha: MPSV ČR, 2015. s. 16. ISBN 978-80-7421-115-7.

KLIMEŠ, Jeroným. *Budování identity dítěte*. Praha: Rozum a Cit, 2008. ISBN není uvedeno.

Kolektiv autorů Rozum a cit: *Sborník praxe novely o sociálně-právní ochraně dětí s rozumem a citem*. Říčany: Rozum a Cit, z. s., 2014. ISBN není uvedeno.

Kolektiv autorů: *Manuál implementace standardů kvality sociálně-právní ochrany pro pověřené osoby podle § 48 odst. 2 písm. d) až f) zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí*. Praha: MPSV, 2015. ISBN 978-807421-097-6.

Kolektiv autorů. *Hlas dítěte v náhradní rodinné péči a jak u naslouchat: Průvodce sociální prací a komunikací s dospívajícím dítětem v náhradní rodinné péči*. Metodická příručka zpracována v rámci vzdělávacího projektu, reg. číslo MGS/A11/2014, financovaného z fondů EHP, v programové oblasti Ohrožené děti a mládež. Praha: Kruh rodiny, o.p.s., Nadační fond J&T, 2016, 56 s. ISBN není uvedeno.

Kolektiv autorů. *Sborník příkladů dobré praxe*. Metodický sborník zpracován v rámci vzdělávacího projektu, reg. číslo MGS/A11/2014, financovaného z fondů EHP, v programové oblasti Ohrožené děti a mládež. Praha: Kruh rodiny, o.p.s., Nadační fond J&T, 2016, 21 s. ISBN není uvedeno.

Kolektiv autorů. *Průvodce pro zájemce o náhradní rodinnou péči a osvojení*. 1. Ostrava: Moravskoslezský kraj, 2014. ISBN 978-80-87503-65-2.

KOUBEK, Josef. *Řízení lidských zdrojů: základy moderní personalistiky*. 5. rozš. a dopl. vyd. Praha: Management Press, 2015. ISBN 978-80-7261-288-8.

KUBÍČKOVÁ, Hana. *Dítě - rodina - instituce, aneb, Jak neztratit budoucnost*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2011. ISBN 978-80-7464-017-9.

KOVAŘOVICOVÁ, Jana. Dítě v rodině. Příchod dítěte do pěstounské péče. In. Kolektiv autorů. *Pěstounství je profese*. Praha: MPSV ČR, 2015. s. 26 – 27. ISBN 978-80-7421-115-7.

LEXOVÁ, Jana et al. *Sborník dobré praxe. Kazuistiky z náhradních rodin*. Asociace náhradních rodin České republiky, o. s., 2013. ISBN 978-80-905600-0-0.

LUMOS. *Pěstounská péče na přechodnou dobu. Výsledky průzkumu mezi pěstouny na přechodnou dobu*. Praha, 2015, 26 s. ISBN není uvedeno.

MACHALOVÁ, Mária. Psychologická podstata učenia sa dospelých – súčasť poznania a praxe vzdelávateľov dospelých. In. TURECKIOVÁ, Michaela (ed.). *Další vzdělávání jako nástroj rozvoje jednotlivce i společnosti*. Praha: Educa Service ve spolupráci s Českou andragogickou společností, 2008. Česká a slovenská andragogika. ISBN 978-80-87306-00-0.

MATĚJČEK, Zdeněk et al. *Osvojení a pěstounská péče*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-637-3.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Výbor z díla*. 1 vydání. Praha: Karolinum, Univerzita Karlova, 2005. ISBN 80-246-1056-6.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Co děti nejvíc potřebují*. 3 vydání. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-853-8.

MATOUŠEK, Oldřich et al. *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0366-7.

MATOUŠEK, Oldřich et al. *Podpora rodiny: Manuál pro pomáhající profese*. 1. vyd. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0697-2.

MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny v kontextu plánování péče*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-739-8.

MPSV. *Manuál implementace Standardů kvality sociálně-právní ochrany pro pověřené osoby dle § 48 odst. 2 písm. d) až f) zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí*. Praha: MPSV, 2014. ISBN není uvedeno.

MPSV. *Sborník příspěvků k aktuálním tématům náhradní rodinné péče*. Praha: MPSV. 2015. ISBN 978-80-7421-103-4.

NADAČNÍ FOND J&T. *Náhradní rodinná péče vykonávaná příbuznými dítěte*. Praha: Nadační fond J&T, 2014, 65 s. ISBN není uvedeno.

NADAČNÍ FOND J&T. *Obec a ochrana dětí, možnosti systémové podpory ohrožených a náhradních rodin: Příručka pro starosty a další členy zastupitelstev obcí*. Praha: Nadační fond J&T, 2014, 13 s. ISBN není uvedeno.

NADAČNÍ FOND J&T. *Může se stát pěstounem? Manuál pro pracovníky Úřadu práce ČR*. Praha: Nadační fond J&T, 2014, 18 s. ISBN není uvedeno.

NADAČNÍ FOND J&T. *Praktický průvodce doprovázením pěstounské péče*. Praha: Nadační fond J&T, 2015, 19 s. ISBN není uvedeno.

NADAČNÍ FOND J&T. *Právní a finanční aspekty doprovázení pěstounských rodin*. Praha: Nadační fond J&T, 2014, 17 s. ISBN není uvedeno.

NOŽÍŘOVÁ, Jana. *Náhradní rodinná péče*. Praha: Linde Praha, a.s., 2012. ISBN 978-80-8613194-7.

PEMOVÁ, Terezie, PTÁČEK, Radek a Miloslav MACELA. *Hlas dítěte v náhradní rodinné péči a jak mu naslouchat*. Praha: Národní institut pro děti a rodinu, z. s., 2015. ISBN 987-80-87066-05-8.

POKORNÁ, Pavla et al. *Přípravy pro budoucí náhradní rodiče*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2012. ISBN 978-80-87455-16-6.

PURVIS, Brand Karin, CROSS. R. David a Wendy Lyons SUNSHINE. *Dítě v nové rodině*. Praha: Grada Publishing, a. s., 2013. ISBN 978-80-247-4535-0.

ROHÁČEK, Marek et al. *Zvykáme si jeden na druhého aneb nová náhradní rodina v procesu adaptace*. 2 revidované vydání. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, o. s. 2012. ISBN není uvedeno.

ROTREKLOVÁ, Eva. *Aktuální otázky. Péče o děti separované od rodičů. Sborník z XIII. celostátního semináře.: Pěstounská péče na přechodnou dobu. Tematická skupina - reflexe*

zkušeností a příklady dobré praxe. Brno: Triada - Poradenské centrum, o. s., 2013. ISBN 978-80-260-5449-8.

RYAN, Tony a Rodger WALKER. *Vytváření knihy života aneb Pomáháme dítěti porozumět jeho minulosti*. Praha: Natama, 2006. ISBN není uvedeno.

SEMERÁDOVÁ, Monika et al. *Metodika doprovázení*. Amalthea, o. s., 2013. ISBN 978-80-904801-0-0.

SMOLÍKOVÁ, Veronika, *Tradice pěstounské péče v českých zemích*. Ostrava - Přívoz: KEY Publishing., ISBN 978-80-7418-218-1., Brno: The European Society for History of Law: 2014. ISBN 978-80-87475-43-0.

SOBOTKOVÁ, Irena a Veronika OČENÁŠKOVÁ. *Pěstounská péče očima dospělých, kteří v ní vyrostli: trendy vs. Zkušenosti*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3821-4.

TOLLEMACHE, Lorraine., LINDSEY, Caroline., & KENRICK, Jenny. *Creating New Families : Therapeutic Approaches to Fostering, Adoption and Kinship Care*. London (2006): Karnac Books.(s. 165-166).

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychický vývoj dítěte v náhradní rodinné péči*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, o. s., 2012. ISBN 978-80-87455-14-2.

VANČÁKOVÁ, Martina. *Dítě jiného etnika v náhradní rodinné péči*. 1 vydání. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, o. s., 2011. ISBN není uvedeno.

VETEŠKA, Jaroslav a Michaela TURECKIOVÁ. *Kompetence ve vzdělávání*. Praha: Grada, 2008. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1770-8.

VLČKOVÁ, Helena et al. *Metodika pro asistovaný kontakt dítěte s biologickou rodinou*. Říčany: Rozum a cit, z. s., 2015. ISBN není uvedeno.

VLČKOVÁ, Helena et al. *Dítě v nejlepších rukách: Zavádění nových postupů a metod práce do systému pěstounské péče na přechodnou dobu*. Říčany: Rozum a Cit, z. s., 2014, 28 s. ISBN není uvedeno.

VRTBOVSKÁ, Petra. *O ztraceném dítěti a cestě do bezpečí*. Tišnov: Scan, Natama, 2010. ISBN 80-86620-20-4.

VRTBOVSKÁ, Petra. *Kuchařka od Natamy (Příběhy z praxe a metodické listy pro moderní práci v oboru náhradní rodinné péče)*. Natama, 2011. ISBN není uvedeno.

VRTBOVSKÁ, Petra a Ondřej FORMÁNEK. *Jsem náhradní táta. Jsem náhradní máma aneb průvodce pro pěstouny a osvojitele*. Natama, 2009. ISBN 80-7178-637-3.

VODÁK, Jozef a Alžbeta KUCHARČÍKOVÁ. *Efektivní vzdělávání zaměstnanců*. Praha: Grada, 2007. Manažer. ISBN 978-80-247-1904-7.

UHLÍŘOVÁ, Veronika et al. *Dítě ve výchově příbuzných*. Praha: Občanské sdružení Rozum a Cit, 2010, 63 s. ISBN není uvedeno.

UHLÍŘOVÁ, Veronika. *Kontakt dítěte v náhradní rodinné péči s biologickou rodinou*. Nový Bor: Velký vůz Sever, 2014. ISBN neuvedeno.

ZEZULOVÁ, Dagmar. *Pěstounská péče a adopce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0065-9.

ZEZULOVÁ, Dagmar. *Domov je místo odkud tě nevyhodí...ani když vyrosteš*. 2. dopl. vyd. Praha: Smart Press, s. r. o., 2012. ISBN 978-80-87049-50-1.

ŽILINČÍKOVÁ, Dana a Katarína PAĽOVOVÁ. *Rob(i)me Knihy života*. Bratislava: Návrat, o. z. 2013. ISBN 978-80969621-9-8.

Legislativa České republiky

ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších změn a doplňků.

ČESKO. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších změn a doplňků.

Periodikum

MACELA, Miloslav. Dohody o výkonu pěstounské péče. *In: Právo a rodina*. Praha: Linde Praha, a. s., 2013, **15** (7). ISSN 1212-866X.

NOVÁK, Tomáš. Attachment není jen předcházení citovému strádání. *In: Právo a rodina*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, 17 (6). ISSN 1212-866X.

GEIGER, J., PIEL, M., LIETZ, C., & JULIEN-CHINN, F. (2016). *Empathy as an Essential Foundation to Successful Foster Parenting*. *Journal Of Child & Family Studies*, 25(12), 3771-3779. doi:10.1007/s10826-016-0529-z.

Internetové zdroje

Analýzy v oblasti náhradní rodinné péče: Část 1. – Analýza implementace programu PRIDE v ČR. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/21395/Analyza_PRIDE.pdf. [online]. 2015 [cit. 2016-07-08].

BUREŠOVÁ, Kateřina. *Pozitiva a úskalí příbuzenské pěstounské péče*. [online]. [cit. 2016-02-10]. Zlín, 2016. Bakalářská práce. Univerzita Tomáše Bati, Fakulta humanitních studií. Vedoucí práce PhDr. Alena Pišková. Dostupné z: <https://portal2.utb.cz/portal/studium/prohlizeni.html>.

BUTULOVÁ, Bronislava et al. *Manuál služby asistovaný kontakt* [online]. Sírius 2014 [cit. 2016- 08- 07]. Dostupné z: <http://www.nadacesirius.cz/soubory/ke-stazeni/Manual-sluzby-Asistovany-kontakt.pdf>.

CHURAVÁ, Pavla. *Analýza vzdělávacích potřeb pěstounů*. [online]. [cit. 2016-02-10]. Olomouc, 2016. Diplomová práce. Univerzita Palackého, Filozofická fakulta, Katedra sociologie, andragogiky a kulturní antropologie. Vedoucí práce PhDr. Eva Klimentová, Ph.D. Dostupné z: https://stag.upol.cz/portal/studium/prohlizeni.html?pc_pagenavigationalstate=H4sIAAAAAAAAAAGNgYGBkYDEytjQRZmQAsTmKSxJLUr1TK8E8EV1LIyNjY3MjA2MzC1MTc3MgZQCUYQAArjGymjgAAAA*#prohlizeniSearchResult.

Informační balíček pro náhradní rodiče. [online] [cit. 2016-09-11]. Dostupné z: http://chcemebytpestouny.cz/sites/default/files/info_balicek_pro_nahradni_rodice_mpsv.pdf. Už jste slyšeli o přípravě pěstounů PRIDE dostupné z <http://chcemebytpestouny.cz/content/uz-jste-slyseli-o-priprave-pestounu-pride>.

JANČOVÁ, Ivana. *Problematika pěstounské péče v kontextu kontaktu dítěte s biologickou rodinou*. [online]. [cit. 2016-02-11]. Hradec Králové, 2016. Bakalářská práce. Univerzita Hradec Králové, Ústav sociální práce. Vedoucí práce Mgr. Lucie Smutková, Ph.D.

Dostupné z:

<http://theses.cz/vyhledavani/?search=kontakty+d%C3%ADt%C4%9Bte+s+biologickou+rodinou>.

Každé dítě má právo na život v rodinném prostředí. [online]. [cit. 2016-09-12]. Dostupné z: <http://www.parlamentnilisty.cz/politika/politici-voicum/Ministryne-Marksova-Kazde-dite-ma-pravo-na-zivot-v-rodinnem-prostredi-Prioritou-je-vytvoreni-systemu-socialniho-bydleni-435411>.

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Formy náhradní rodinné péče* [online]. MPSV 2016 [cit. 2016-08-07]. Dostupné: <http://www.mpsv.cz/cs/14501> .

Náhradní rodinná péče v ČR v reflexi pracovníků NNO a SPOD v roce 2015. [online]. [cit. 2014-09-02]. Dostupné z: <http://www.nadacesirius.cz/soubory/ke-stazeni/Nahradni-rodinna-pece-v-CR-v-reflexi-pracovniku-NNO-a-OSPOD-v-roce-2015.pdf>.

NOVINKY.CZ 2016. *Pěstouni jsou volní miminka se, ale stále cpou do ústavů*. [online]. [cit. 2016-08-07].

Dostupné z: <https://www.novinky.cz/domaci/375346-pestouni-jsou-volni-miminka-se-ale-stale-cpou-do-ustavu.html>).

NOVOTNÁ, Barbora. *Pěstounská péče na přechodnou dobu – příklady dobré praxe*. [online]. [cit. 2016-02-10]. Brno, 2014. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Doc. PhDr. Věra Vojtová, Ph.D.

Dostupné z: http://is.muni.cz/th/409549/pedf_m/

PALÁN, Zdeněk. *Vzdělávací potřeby*. /www.andromedia.cz/andragogicky-slovník [online]. 2016 [cit. 2016-09-08]. Dostupné z: /www.andromedia.cz/andragogicky-slovník.

PRÁVO NA DĚTSTVÍ 2016. *Svěření dítěte do péče jiné fyzické osoby než rodiče*. [online]. [cit.2016-08-07].<http://www.pravonadetstvi.cz/rodice-a-siroka-verejnost/vase-situace/uvazujete-o-nahradni-rodinne-peci/svereni-ditete-do-pece-jine-fyzicke-osoby-nez-rodice/>

Program PRIDE pro náhradní rodiče, [online]. MPSV 2016 [cit. 2016- 08- 07].
http://hcemebytpestouny.cz/sites/default/files/info_balicek_pro_nahradni_rodice_mpsv.pdf.

SEMERÁDOVÁ, Monika et al. *Zprostředkování kontaktu dítěte s vlastní rodinou* [online]. Amalthea2014[cit.2016-08-07].

Dostupné z:

http://www.amalthea.cz/data/File/metodiky%20ke%20stazeni/odborn%C3%A9%20metodiky/doprov%C3%A1zen%C3%AD/dohoda_kontakt_rodina_121023.pdf.

VYSKOČIL, Filip. *Právní úprava náhradní rodinné péče v České republice* [online]. [cit. 2014-10-11].

Dostupné z:

http://www.nahradnirodina.cz/files/File/Projekty/Pravni_uprava_NRP_v_CR_2014pdf.

VÝROČNÍ ZPRÁVA 2015: *Výroční zpráva 2015, Centrum psychologické pomoci, příspěvková organizace* [online]. [cit. 2016-07-08].

Dostupné z: <http://www.cepp.cz/o-nas/vyrocn-zpravy/>.

Další zdroje

DOROTÍKOVÁ, Ivana. *Problematika realizace služeb vybrané doprovázející organizace určených pěstounským rodinám na přechodnou dobu*. Olomouc, 2016. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Cyrilometodějská teologická fakulta. Vedoucí práce PhDr. Ivana Knausová, Ph.D.

DOUBKOVÁ, Petra. *Mezigenerační výchova z pohledu příbuzenské pěstounské péče*. Opava, 2016. Bakalářská práce. Slezská univerzita, Fakulta veřejných politik. Vedoucí práce PhDr. Edita Ondřejová, Ph.D.

DURAJOVÁ, Monika et al. *Metodika činností v oblasti sociálně-právní ochrany dětí*. Centrum psychologické pomoci, p. o., 2016.

KOLEKTIV AUTORŮ: Dohoda o výkonu pěstounské péče. *In Standardy Centra psychologické pomoci, p. o.* Ostrava: Centrum psychologické pomoci, 2016.

Přílohy

Příloha č. 1: Seznam tabulek

Příloha č. 2: Seznam grafů

Příloha č. 3: Grafy

Příloha č. 4: Dohoda o výkonu pěstounské péče pro PP a PPPD

Příloha č. 5: Rámcový vzdělávací plán pěstouna

Příloha č. 6: Dotazník

Příloha č. 1 Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Stav počtu Dohod o výkonu PP v Poradně pro NRP ke dni 31. 8. 2016	56
Tabulka č. 2: Stav počtu Dohod o výkonu PP v CPP, p. o., ke dni 31. 8. 2016	56
Tabulka č. 3: Stav počtu pěstounů jednotlivých forem PP v Poradně pro NRP v Ostravě ke dni 31. 8. 2016	56
Tabulka č. 4: Muži a ženy dle věku	73
Tabulka č. 5: Věk a forma pěstounské péče	73
Tabulka č. 6: Pohlaví a forma pěstounské péče	74
Tabulka č. 7: Vzdělávání dle formy pěstounské péče	74
Tabulka č. 8: Počátek výkonu pěstounské péče	75
Tabulka č. 9: Ochota vzdělávat se	76
Tabulka č. 10: Je povinné vzdělávání podpora a pomoc?	77
Tabulka č. 11: Použití informací ze vzdělávání	78
Tabulka č. 12: Upřednostňovaná forma povinného vzdělávání	79
Tabulka č. 13: Dostatečnost 24 hodin povinného vzdělávání	80
Tabulka č. 14: Je průběžné vzdělávání obtěžující?	81
Tabulka č. 15: Podpora kontaktů dítěte s biologickou rodinou	82
Tabulka č. 16: Má dítě znát svoji historii?	83
Tabulka č. 17: Hovory o biologické rodině	84
Tabulka č. 18: Využití nabídky seminářů s tématem kontaktů s biologickou rodinou	85
Tabulka č. 19: Příprava na kontakt prostřednictvím seminářů	86

Tabulka č. 20: Oblast posílení rodičovských kompetencí	87
Tabulka č. 21: Respektování návrhu vzdělávání od klíčového pracovníka	89
Tabulka č. 22: Nutnost dalšího vzdělávání	89
Tabulka č. 23: Potřeba vzdělávat se	91
Tabulka č. 24: Návrh chybějících vzdělávacích témat	93
Tabulka č. 25: Nespokojenost s obsahem vzdělávacích seminářů	94
Tabulka č. 26: Účast na vzdělávání v jiné organizaci	95
Tabulka č. 27: Je povinné vzdělávání pozitivní podpora a pomoc při výkonu PP?	97
Tabulka č. 28: Využíváte nabídku vzdělávacích seminářů zaměřených na problematiku kontaktů dítěte s biologickou rodinou?	100
Tabulka č. 29: Víte, v jaké oblasti potřebujete posílit rodičovské kompetence?	103

Příloha č. 2 Seznam grafů

Graf č. 1: Muži a ženy dle věku

Graf č. 2: Věk a forma pěstounské péče

Graf č. 3: Pohlaví a forma pěstounské péče

Graf č. 4: Vzdělání dle formy pěstounské péče

Graf č. 5: Doba vzniku pěstounské péče

Graf č. 6: Ochota vzdělávat se

Graf č. 7: Je povinné vzdělávání podpora a pomoc?

Graf č. 8: Aplikace získaných informací ze vzdělávání do praxe

Graf č. 9: Upřednostňovaná forma vzdělávání

Graf č. 10: Je 24 hodin povinného vzdělávání dostačující?

Graf č. 11: Je pro Vás průběžné vzdělávání obtěžující?

Graf č. 12: Měly by se podporovat kontakty dítěte s biologickou rodinou?

Graf č. 13: Má přijaté dítě znát svoji historii?

Graf č. 14: Hovoříte s dítětem o jeho biologické rodině?

Graf č. 15: Využíváte nabídku seminářů s tématem kontaktů dítěte s BR?

Graf č. 16: Příprava na kontakt prostřednictvím vzdělávacích seminářů

Graf č. 17: Oblast posílení rodičovských kompetencí

Graf č. 18: Respektování návrhu vzdělávání klíčového pracovníka

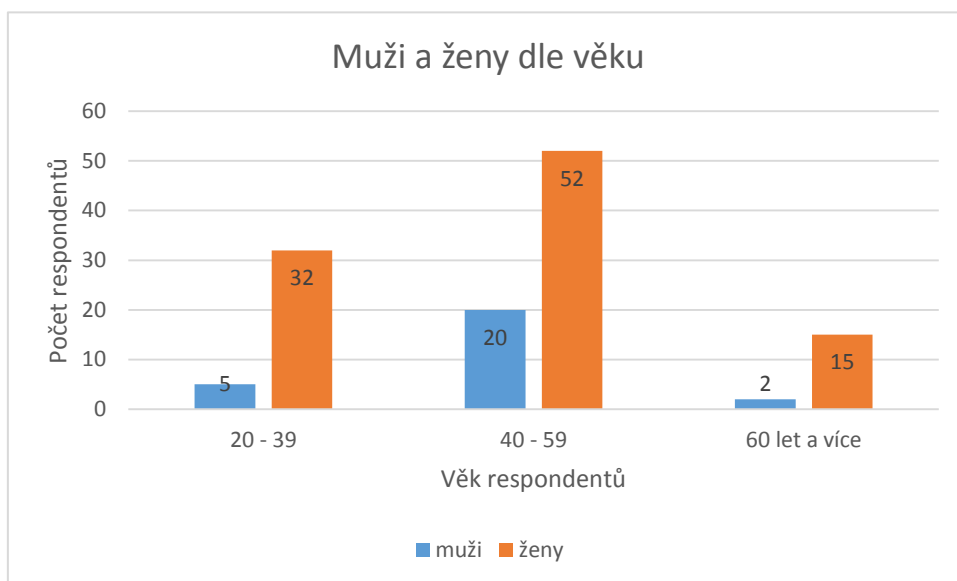
Graf č. 19: Nutnost dalšího vzdělávání

Graf č. 20: Potřeba vzdělávat se

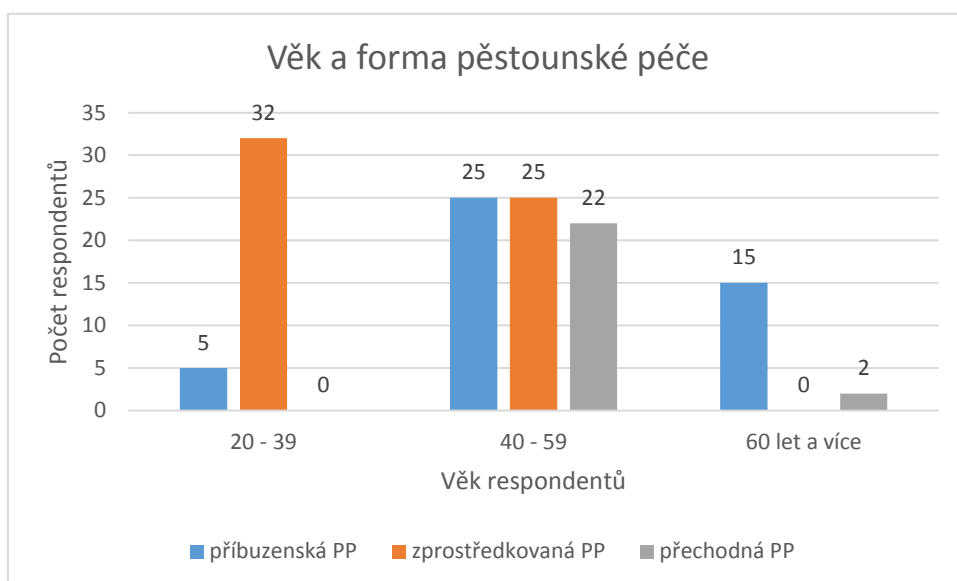
Graf č. 21: Zbytečné vzdělávací semináře

Graf č. 22: Ochota zaplatit za vzdělávací seminář v jiné organizaci

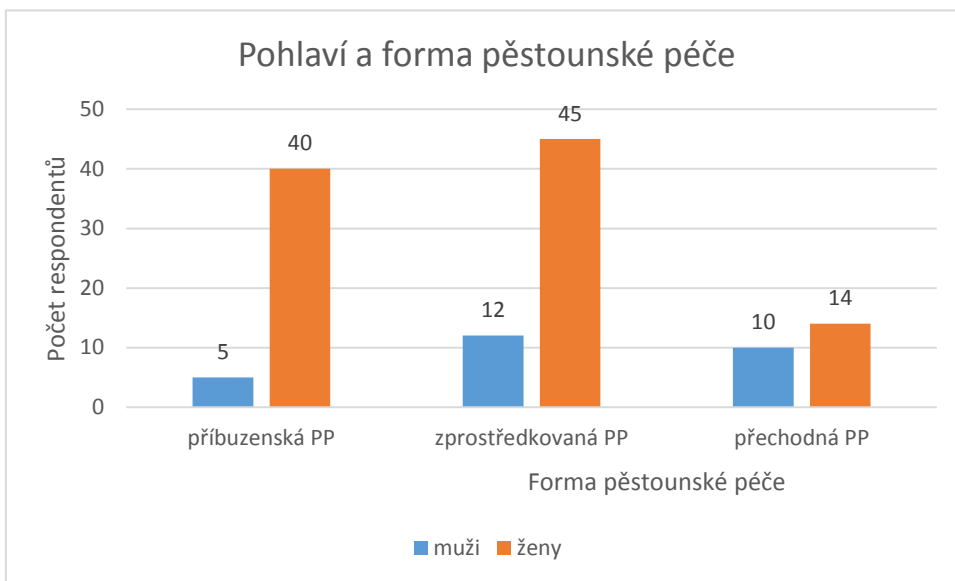
Příloha č. 3 Grafy

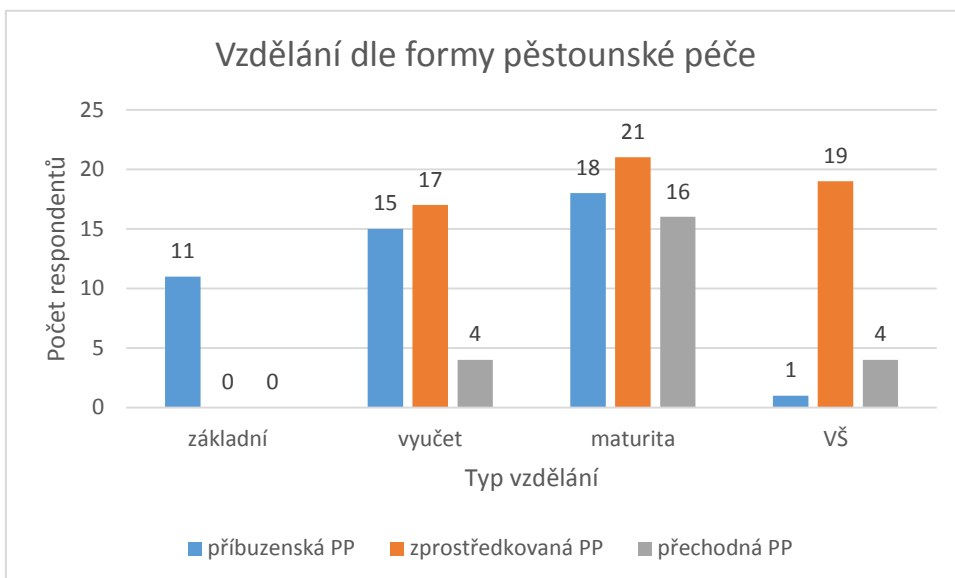
Graf č. 1 Muži a ženy dle věku

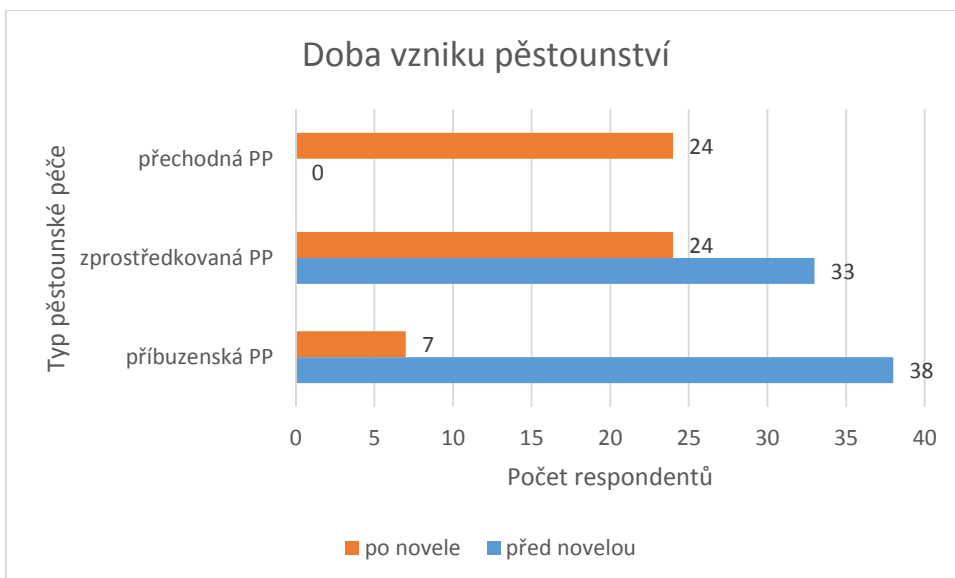
Graf č. 2 Věk a forma pěstounské péče

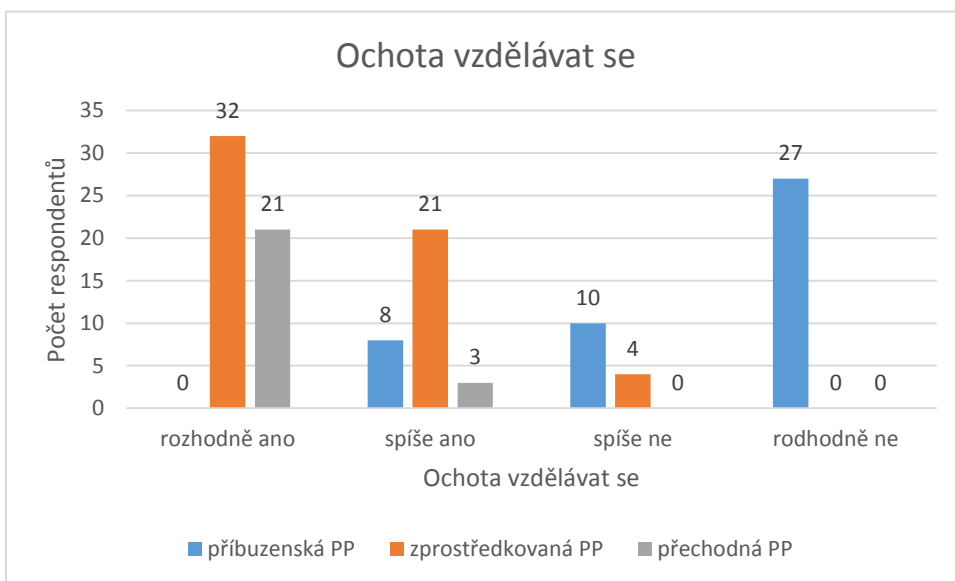
Graf č. 3 Pohlaví a forma pěstounské péče

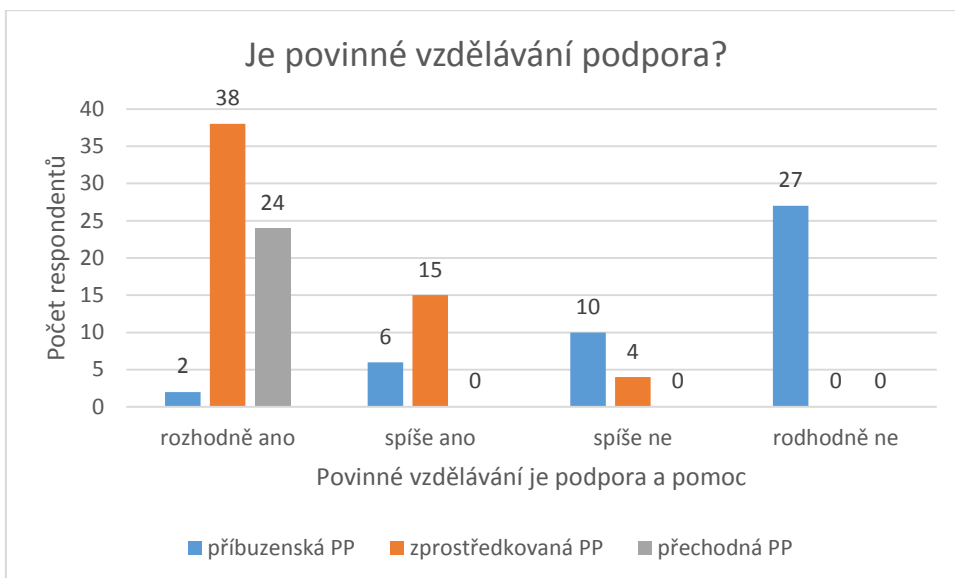
Graf č. 4 Vzdělání dle formy pěstounské péče

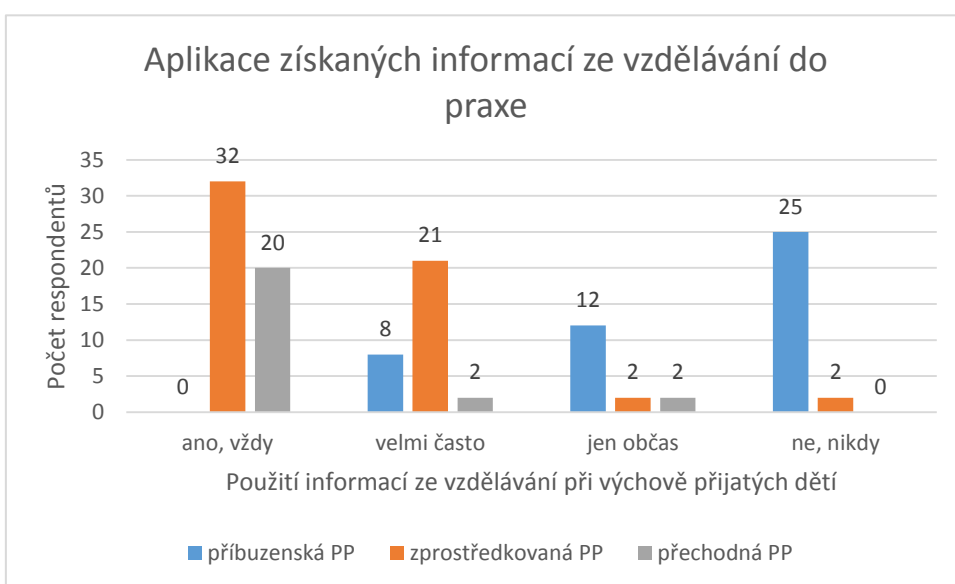
Graf č. 5 Doba vzniku pěstounství

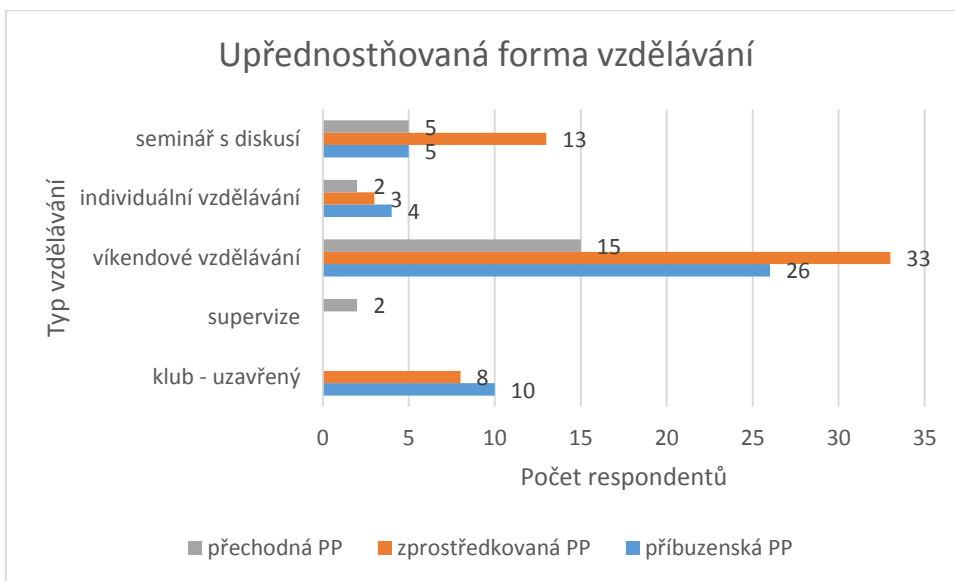
Graf č. 6 Ochota vzdělávat se

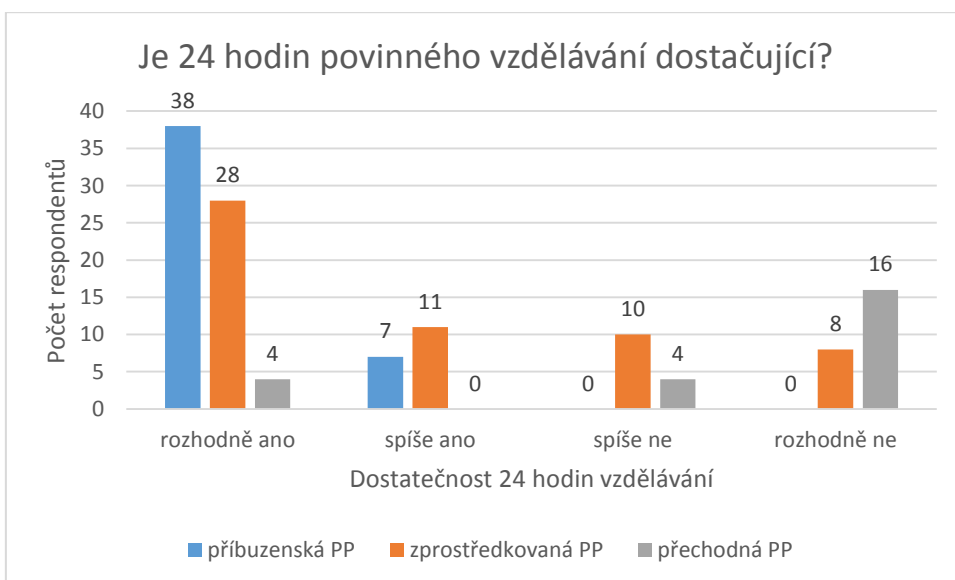
Graf č. 7 Je povinné vzdělávání podpora a pomoc?

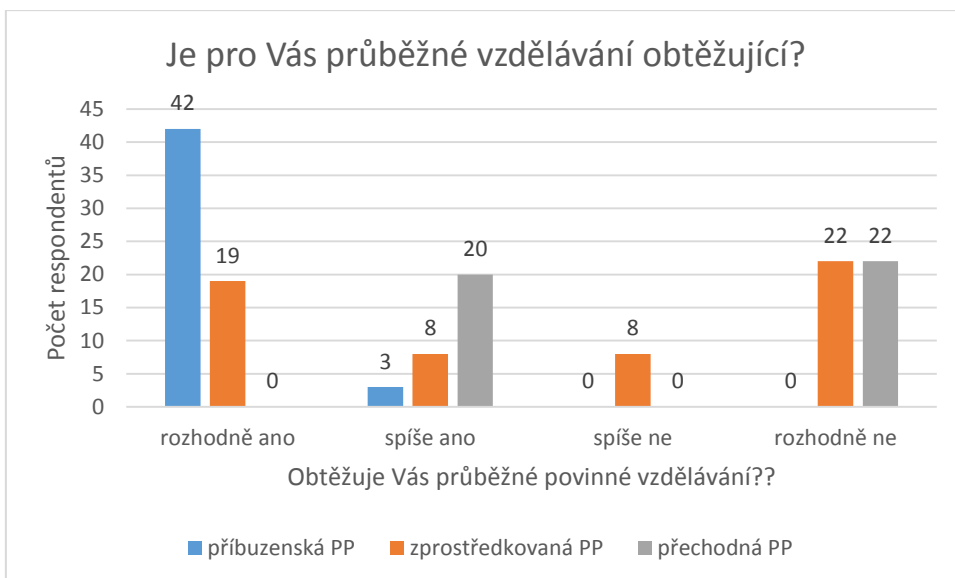
Graf č. 8 Aplikace získaných informací ze vzdělávání do praxe

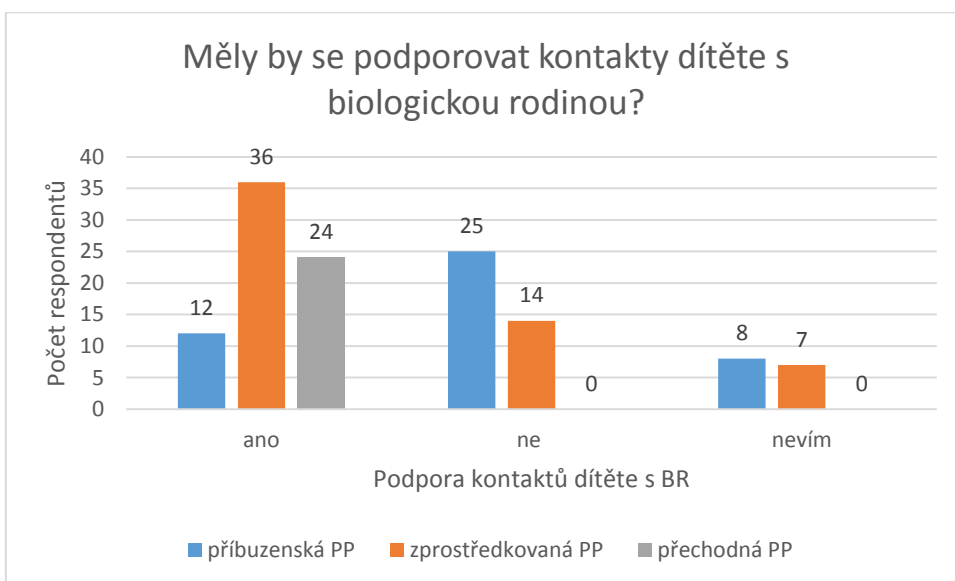
Graf č. 9 Upřednostňovaná forma vzdělávání

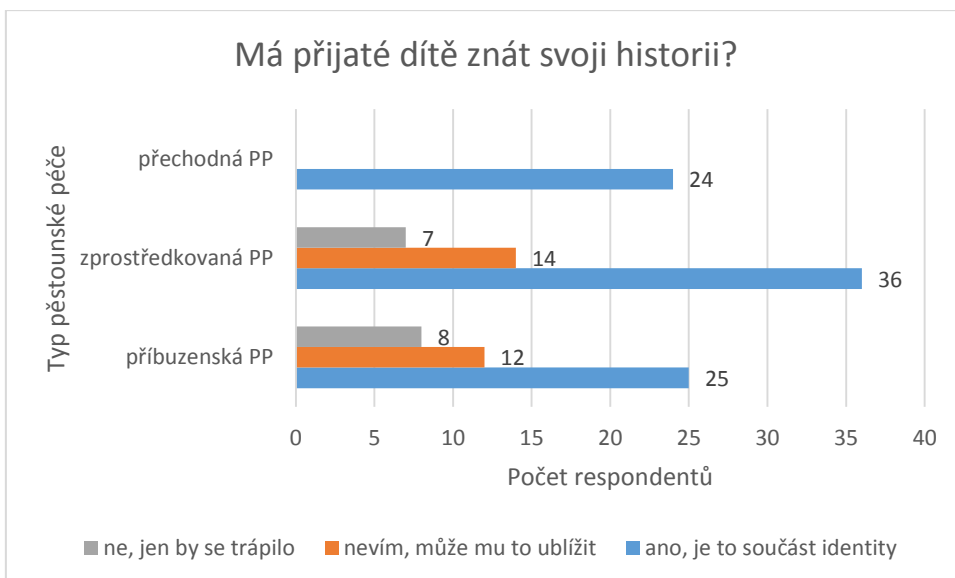
Graf č. 10 Je 24 hodin povinného vzdělávání dostačující?

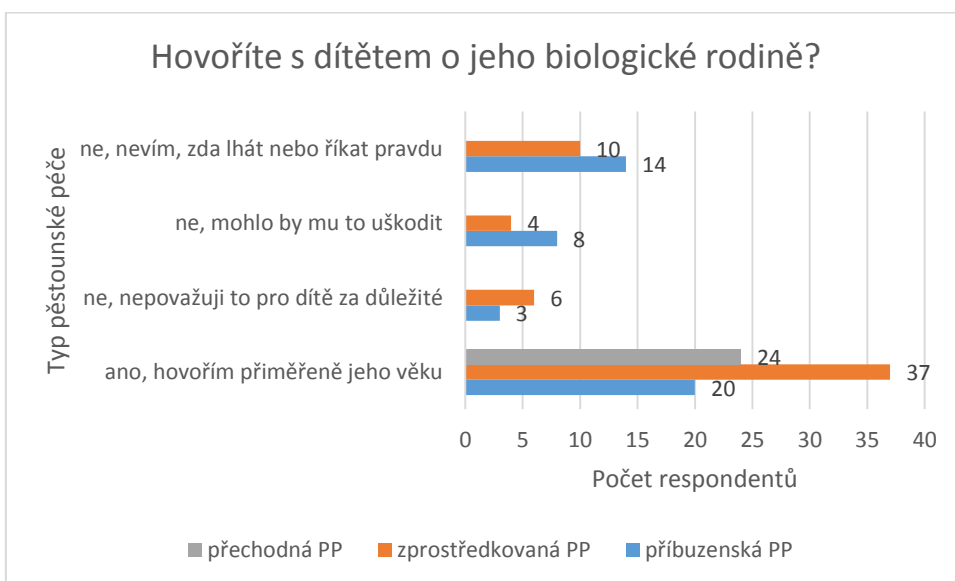
Graf č. 11 Je pro Vás průběžné vzdělávání obtěžující?

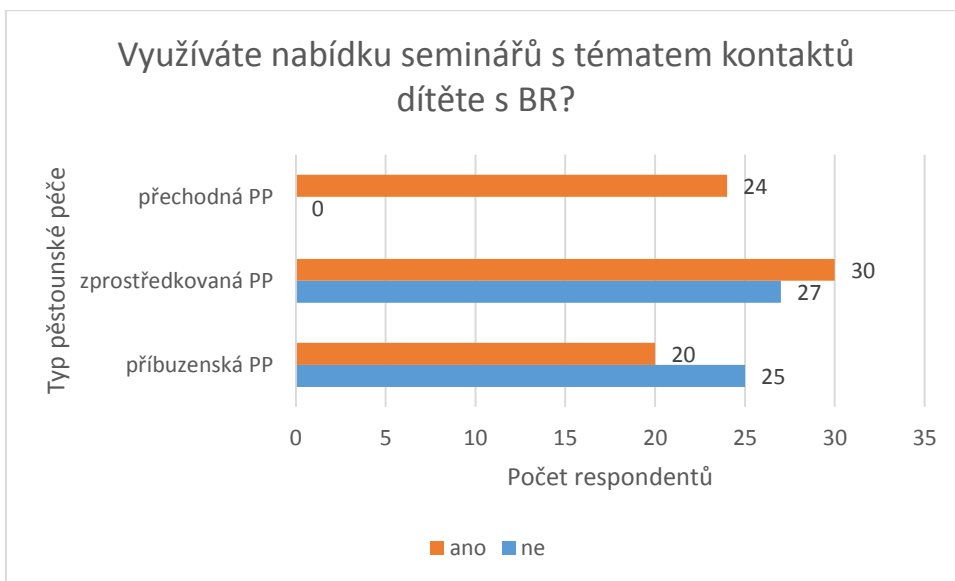
Graf č. 12 Měly by se podporovat kontakty dítěte s biologickou rodinou?

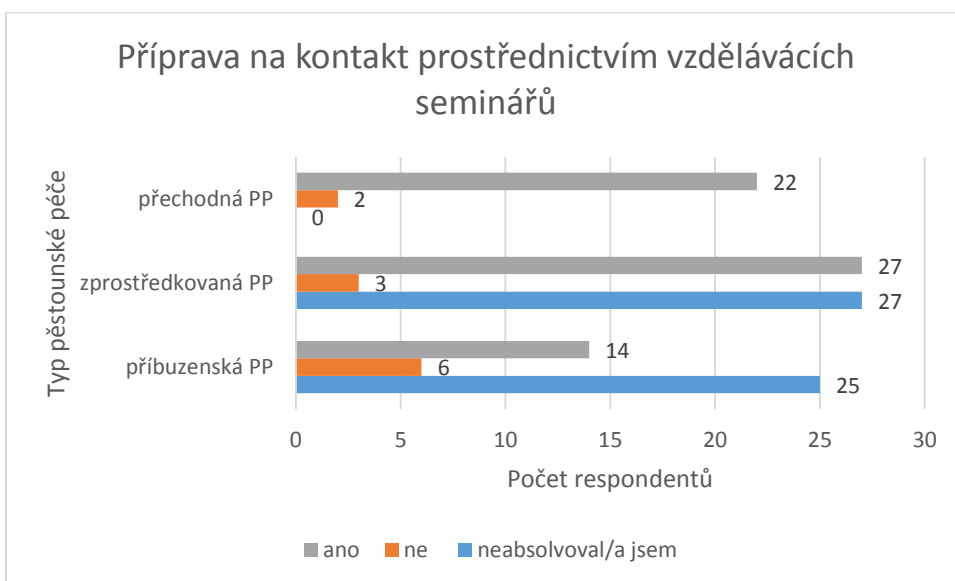
Graf č. 13 Má přijaté dítě znát svoji historii?

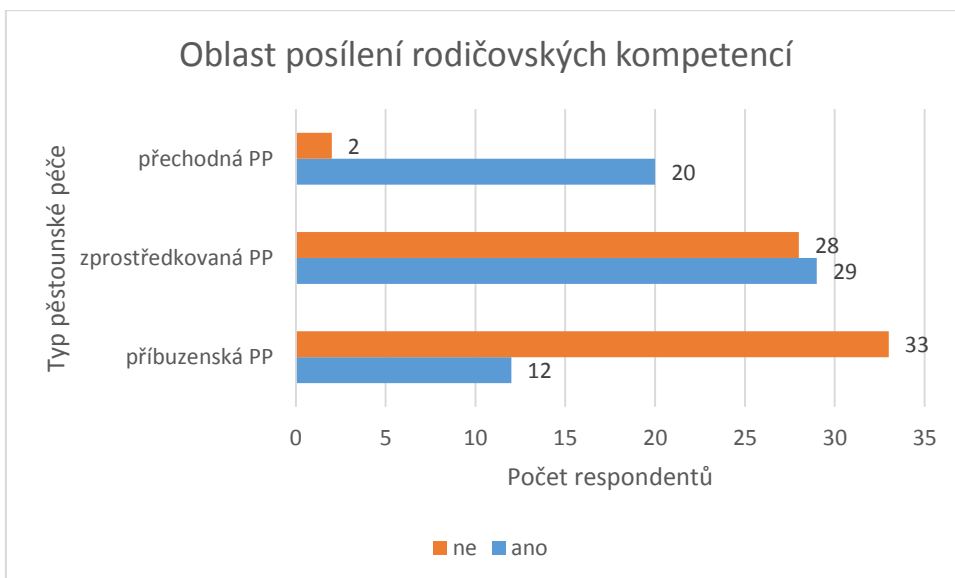
Graf č. 14 Hovoříte s dítětem o jeho biologické rodině?

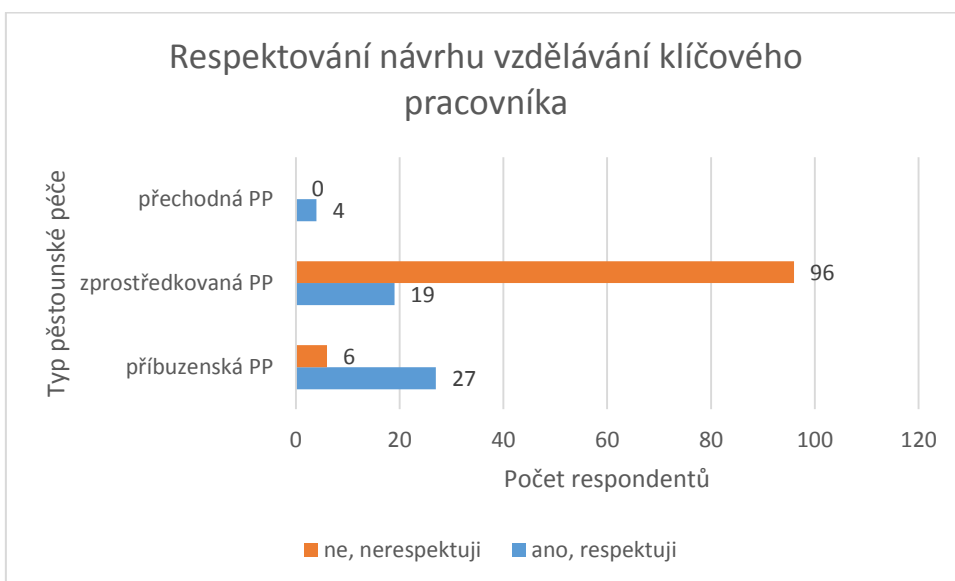
Graf č. 15 Využíváte nabídku seminářů s tématem kontaktů dítěte s BR?

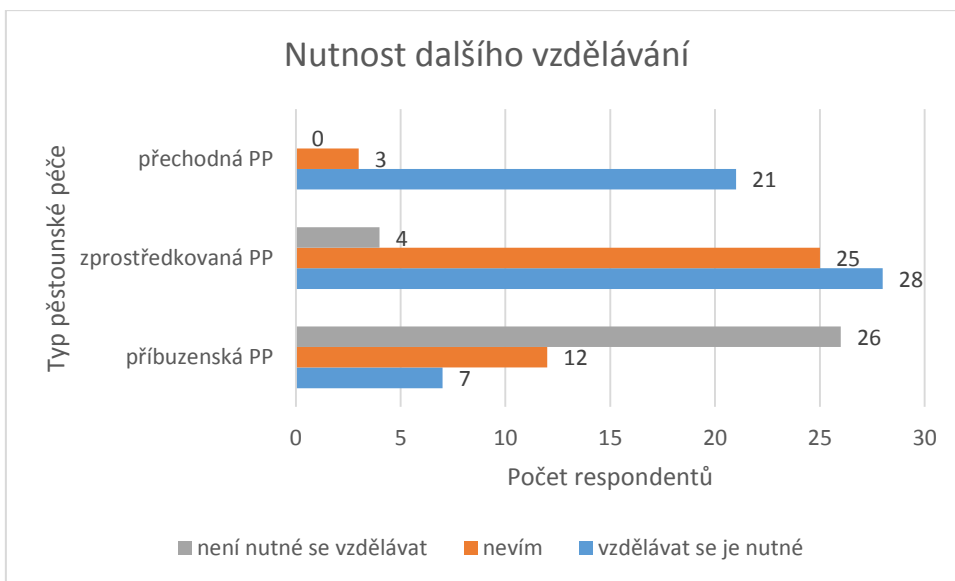
Graf č. 16 Příprava na kontakt prostřednictvím vzdělávacích seminářů

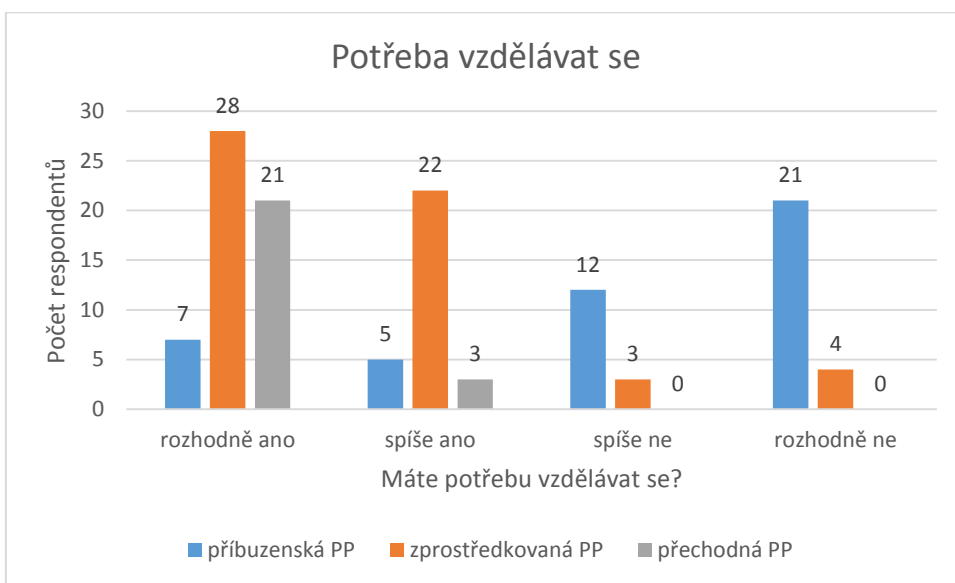
Graf č. 17 Oblast posílení rodičovských kompetencí

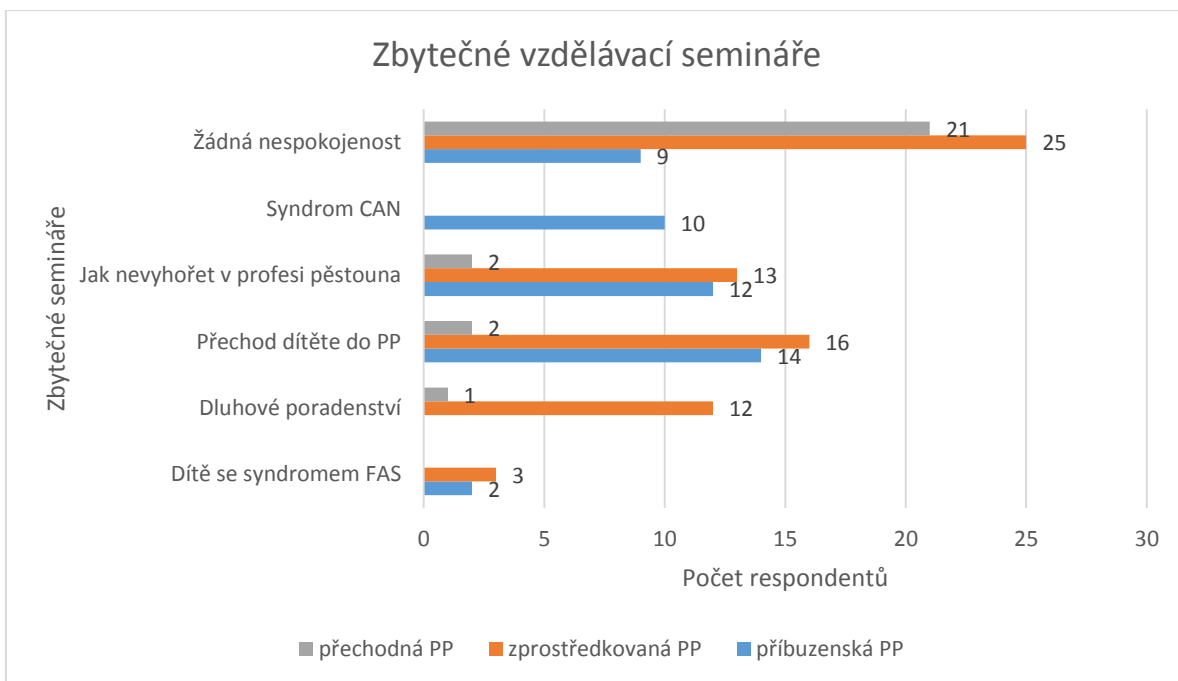
Graf č. 18 Respektování návrhu vzdělávání klíčového pracovníka

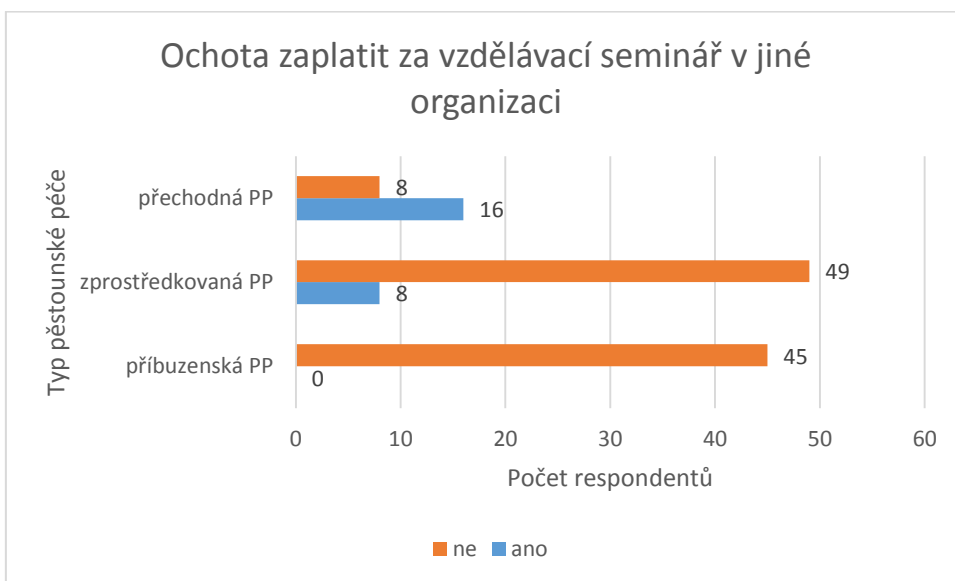
Graf č. 19 Nutnost dalšího vzdělávání

Graf č. 20 Potřeba vzdělávat se

Graf č. 21 Zbytečné vzdělávací semináře

Graf č. 22 Ochota zaplatit za vzdělávací seminář v jiné organizaci

Příloha č. 4 Dohoda o výkonu pěstounské péče pro PP a PPPD

Dohoda pro PPPD

Dohoda o výkonu pěstounské péče

uzavřená podle ustanovení § 47b zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí a zákona
č. 89/2012 Sb. občanský zákoník

Osoba v evidenci:

..... (dle rozhodnutí KÚ)

Nar.:..... a, bytem,

číslo účtu: xxx

(dále jen „osoba v evidenci“)

a

Centrum psychologické pomoci p. o.

se sídlem Na Bělidle 815, Karviná

zastoupené PaedDr. Zdeňkem Moldrzykem, ředitelem

(dále jen „CPP“)

uzavírají tuto dohodu:

I.

Rozsah dohody

1. Osoba v evidenci bude na základě rozhodnutí soudu poskytovat pěstounskou péči na přechodnou dobu výlučně dítěti/dětem uvedeným v soudním rozhodnutí vydaným na základě návrhu příslušného orgánu sociálně-právní ochrany dětí. S rozhodnutím soudu osoba v evidenci bezodkladně a prokazatelně seznámí CPP.
2. Touto dohodou se upravují podrobnosti výkonu práv a povinností osoby v evidenci při péči o svěřené děti.
3. Strany dohody souhlasně prohlašují, že tato dohoda bude vždy respektovat individuální plány ochrany dětí (dále jen IPOD), které budou osobě v evidenci rozhodnutím soudu svěřeny do pěstounské péče na přechodnou dobu a zavazují se respektovat aktualizace IPOD i v budoucnu a spolupracovat na plnění opatření, které se jich budou týkat.
4. Osobou pověřenou jednat za CPP o ustanoveních čl. II této dohody je přičemž CPP může na základě vlastních provozních podmínek pověřením tuto osobu změnit. O této situaci CPP bezodkladně informuje osobu v evidenci.
5. Osoba v evidenci se může na pracovníka CPP uvedeného v bodě 4. kontaktovat telefonicky, e-mailem nebo osobně v běžné provozní době CPP. Mimo tuto dobu má osoba v evidenci možnost využít nonstop kontaktu prostřednictvím služby provozované CPP – Linka důvěry a s pracovníkem na tomto pracovišti řešit svou naléhavou situaci, která nesnese odkladu. Pracovníky Linky důvěry je možné kontaktovat telefonicky na číslech 596 318 080 nebo 777 499 650, případně je možné volat také přes Skype: linka.duvery.karvina.

II.

Práva osoby v evidenci

1. V případě, že na straně osoby v evidenci nastane některá z překážek zajištění osobní péče o svěřené děti uvedená v § 47a odst. 2 písm. a) zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, tj.:
 - Situace dočasné pracovní neschopnosti nebo nutnost ošetřování osoby blízké, a přitom není možno, aby povinnosti osoby pečující převzal nebo se na nich podílel manžel, partner žijící s osobou pečující v rodinné domácnosti (§ 885 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník)
 - Narození vlastního dítěte
 - Úmrtí osoby blízké
 - Vyřizování nezbytných osobních záležitostí (zdravotní vyšetření, povinnost účasti na jednání vyplývající z právního předpisu – podání vysvětlení, předvolání)zavazuje se CPP zajistit osobě v evidenci na základě její žádosti a po dohodě s ní, zohledňující věk dítěte, jeho rozumovou vyspělost, zdravotní stav, případně další okolnosti, nezbytnou a časově přiměřenou pomoc v zajištění osobní péče o svěřené děti
2. Pomoc dle bodu 1. bude zajištěna prostřednictvím CPP způsobem, který bude dohodnut mezi osobou v evidenci a CPP.
3. Osoba v evidenci požádá prokazatelným způsobem osobu uvedenou v čl. I. bod 4. o poskytnutí pomoci dle čl. II. bodu 1. a CPP bezodkladně potvrdí přijetí žádosti. Do 24 hodin od přijetí žádosti dohodne s osobou v evidenci způsob poskytnutí pomoci, místo, počátek a konec poskytnutí pomoci a případnou úhradu poskytnutých služeb. Pokud nedojde k dohodě o poskytnutí pomoci, má se za to, že osoba v evidenci pomoc dle této dohody nepožaduje.
4. CPP se zavazuje, že poskytne osobě v evidenci pomoc se zajištěním celodenní péče o svěřené dítě nebo děti dle čl. I., bod 1. starší 2 let, která je přiměřená věku dítěte/děti a jeho/jejich zájmu, v rozsahu 14 kalendářních dnů v kalendářním roce (dále respitní péče) přičemž strany se dohodly, že preferovaným obdobím této respitní péče je období, kdy osoba v evidenci nemá v pěstounské péči na přechodnou dobu dítě/děti dle čl. I. bod 1. nebo pak období letních školních prázdnin.
5. Žádost o čerpání respitní péče v rozsahu do 3 kalendářních dnů uplatní osoba v evidenci u CPP prostřednictvím osoby uvedené v čl. I. bod 4. nejpozději 1 měsíc před plánovaným začátkem čerpání respitní péče.
6. Žádost o čerpání respitní péče v rozsahu nad 3 kalendářní dny uplatní osoba v evidenci u CPP prostřednictvím osoby uvedené v čl. I. bod 4. nejpozději 3 měsíce před plánovaným začátkem čerpání respitní péče.
7. Způsob, místo, počátek a konec poskytnutí pomoci dle bodů 5. a 6. a úhrada poskytnutých služeb bude dohodnut mezi osobou v evidenci a CPP nejpozději 1 měsíc před jejím poskytnutím.
8. V případě, že mezi osobou v evidenci a osobou uvedenou v čl. I. bod 4. dojde k rozporu v ujednáních dle bodu 7., dohodly se strany této dohody, že pověřují rozhodnutím ředitele CPP a budou jej respektovat. Neplnění tohoto ustanovení může být pokládáno za situaci dle čl. IV bod 2. A/
9. Nevyčerpaná respitní péče se nepřevádí do následujícího roku.
10. CPP zajistí na požádání osoby v evidenci psychologickou, terapeutickou nebo sociálně-právní pomoc alespoň jednou za 6 měsíců **bezplatně** v případě, že bude tato pomoc poskytnuta pracovníky CPP.
11. Pomoc dle bodu 10. zajistí CPP na požádání osoby v evidenci případně u jiných subjektů, které jsou uvedené služby oprávněny poskytovat, avšak termíny konzultací si zabezpečí osoba v evidenci sama a způsob případné úhrady bude dohodnut s CPP.
12. CPP poskytne osobě v evidenci **bezplatně** odborné poradenství v oblasti sociálně-právní, výchovy a potřeb dítěte, psychologických aspektů náhradního rodičovství.
13. CPP zajistí osobě v evidenci **bezplatně** možnost splnění povinnosti zvyšování znalostí a dovedností dle čl. III., bod 3. s výjimkou úhrady cestovních nákladů osoby v evidenci. V případě

- požadavku osoby v evidenci na samostatně vybrané vzdělávání dle čl. III. bod 3. musí být toto prokazatelně odsouhlaseno CPP.
14. CPP poskytne **bezplatně** přiměřenou a předem dohodnutou pomoc osobě v evidenci v plnění povinnosti vyplývajících z ustanovení čl. III., bod 2. ve smyslu spolupráce při naplňování individuálního plánu ochrany dítěte, případně dle možností CPP zajištění asistence a místa pro uskutečňování styku dítěte/děti dle čl. I., bod 1. s oprávněnými osobami a v souladu s individuálním plánem ochrany dítěte nebo rozhodnutím soudu.
 15. CPP umožní na požádání osoby v evidenci a po dohodě o četnosti a případné finanční úhradě osoby v evidenci absolvování supervizních setkání v rozsahu 2x za rok v celkovém rozsahu 4 hodiny.
 16. CPP může po dohodě s osobou v evidenci o způsobu, četnosti, rozsahu a finanční úhradě zprostředkovat příp. samo **bezplatně** poskytnout další odborné služby zaměřené na plnění individuálního plánu ochrany dítěte/děti dle čl. I. bod 1.
 17. Osoba v evidenci má právo nahlížet do své spisové dokumentace vedené klíčovým pracovníkem.
 18. CPP bude zachovávat mlčenlivost ve věcech souvisejících s touto dohodou, s výjimkou informování příslušného OSPOD, soudu nebo případů, kdy je zákonem uložena oznamovací povinnost.
 19. Osoba v evidenci má právo seznámit se s obsahem zprávy o průběhu výkonu pěstounské péče a sdělovat k ní své připomínky. Klíčový pracovník uvedený v článku I. bodu 4 je povinen jednou za 6 měsíců tuto zprávu písemně zpracovat a zaslat na vědomí příslušnému OSPOD a na KÚ MSK.
 20. Osoba v evidenci má právo požádat o změnu klíčového pracovníka uvedeného v článku I. bodu 4 a to z jakéhokoliv důvodu. Žádost se podává písemně vedoucímu příslušné poradny.
 21. Osoba v evidenci má právo požádat CPP o specifickou pomoc a podporu v případě, že pečuje o dítě se zdravotním handicapem. CPP dle možností poskytne tuto podporu v souladu se zákonnou legislativou.

III.

Povinnosti osoby v evidenci

1. Osoba v evidenci se zavazuje spolupracovat při plnění individuálního plánu ochrany dítěte/děti dle čl. I. bod 1., jakož i spolupracovat při tvorbě a aktualizacích tohoto plánu. Osoba v evidenci se dále zavazuje spolupracovat při plnění plánu výkonu pěstounské péče, jakož i při tvorbě a aktualizacích tohoto plánu.
2. Osoba v evidenci se zavazuje, že bude v souladu s individuálním plánem ochrany dítěte udržovat, rozvíjet a prohlubovat sounáležitost dítěte s osobami dítěti blízkými, zejména s rodiči a umožní styk rodičů s dítětem v pěstounské péči, pokud soud nestanoví jinak.
3. Osoba v evidenci se zavazuje, že si bude zvyšovat odborné znalosti a dovednosti v oblasti výchovy a péče o děti v rozsahu 24 hodin v období 12 po sobě jdoucích kalendářních měsíců.
4. Osoba v evidenci se zavazuje spolupracovat s CPP při sledování naplňování dohody o výkonu pěstounské péče v souladu s § 47b odst. 5 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, tzn., že se osoba v evidenci zavazuje, že umožní CPP sledovat v minimálním rozsahu 1x za dva měsíce naplňování této dohody, osobní styk s osobou v evidenci a s dětmi dle čl. I. bod 1. např. návštěvami v rodině a bude CPP bez zbytečného odkladu informovat o všech podstatných skutečnostech a změnách rozhodných pro výkon péče o svěřené děti, a to nejpozději do 3 dnů od jejich vzniku.
5. Osoba v evidenci tímto vyslovuje svůj souhlas se zpracováním (tím se rozumí zejména shromažďování, ukládání na nosiče, používání, uchovávání, třídění a předávání) vlastních osobních a citlivých údajů a údajů dětí dle čl. I. bod 1. CPP pro účely spojené s naplňováním této dohody. Zpracovávají jsou osobní údaje požadované zákony č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí a č. 108/2006, Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů,

potřebné pro daný typ poskytovaných služeb. Osoba v evidenci vyslovuje podpisem této dohody rovněž souhlas, aby CPP poskytlo její osobní údaje třetím osobám oprávněným k provádění činností dle zákonů uvedených v tomto bodě. Tento souhlas se poskytuje na období trvání této dohody.

6. Osoba v evidenci se zavazuje, že při výkonu pěstounské péče bude dodržovat aktuálně platné metodické doporučení krajského úřadu Moravskoslezského kraje k výkonu pěstounské péče na přechodnou dobu v rámci Moravskoslezského kraje.
7. Osoba v evidenci se zavazuje, že bude dbát na ochranu osobních a citlivých údajů získaných v souvislosti s přijatým dítětem dle zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů. Osoba v evidenci se zavazuje zachovávat mlčenlivost o skutečnostech souvisejících s ochranou svěřeného dítěte.

IV.

Výpověď dohody

1. Tuto dohodu může vypovědět osoba v evidenci bez udání důvodů.
2. CPP může vypovědět tuto dohodu
A/ pro závažné a opakované porušování povinností osoby v evidenci, vyplývající z této dohody zvláště čl. III.

B/ pro opakovanou nespolupráci osoby v evidenci při naplňování této dohody, přičemž na tuto situaci CPP prokazatelně osobu v evidenci upozorní
3. Tato dohoda může být vypovězena na základě dohody obou stran.
4. Strany dohody mají povinnost bez zbytečného odkladu informovat příslušný obecní úřad v místě trvalého pobytu osoby v evidenci o skutečnosti vypovězení dohody.
5. Výpovědní lhůta skončí nejpozději uplynutím 30 dnů ode dne, kdy byla výpověď doručena druhé smluvní straně, ne však dříve, než bude uzavřena nová dohoda o výkonu pěstounské péče nebo nabude právní moci rozhodnutí příslušného obecního úřadu obce s rozšířenou působností nahrazující dohodu o výkonu pěstounské péče.

V.

Závěrečná ustanovení

1. Tato dohoda se vyhotovuje ve třech stejnopisech, z nichž každá smluvní strana obdrží jeden stejnopis a třetí je určen pro příslušný úřad práce.
2. Dohoda nabývá platnosti dnem podpisu oběma smluvními stranami.
3. Ustanovení této dohody se mohou měnit pouze formou písemného dodatku podepsaného oběma smluvními stranami.
4. Smluvní strany prohlašují, že si tuto dohodu před jejím podpisem přečetly a textu rozumí, že byla uzavřena po vzájemném ujednání podle jejich pravé a svobodné vůle, určitě, vážně a srozumitelně, nikoliv v tísní za nápadně nevýhodných podmínek. Na důkaz souhlasu se zněním dohody připojují obě smluvní strany své podpisy.

Vdne

Osoba v evidenci

CPP

Dohoda pro PP

Dohoda o výkonu pěstounské péče

uzavřená podle ustanovení § 47b zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí a zákona
č. 89/2012 Sb. občanský zákoník

Osoba pečující:

.....(dle rozhodnutí soudu)

Nar.: bytem,

číslo účtu:

(dále jen „osoba pečující“)

a

Centrum psychologické pomoci p. o.

se sídlem Na Bělidle 815, Karviná

zastoupené PaedDr. Zdeňkem Moldrzykem, ředitelem

(dále jen „CPP“)

uzavírají tuto dohodu:

I.

Rozsah dohody

22. Osoba pečující má na základě rozsudku Okresního soudu ..., č.j., ze dne (právní moc dne ..) svěřeny do pěstounské péče nezletilé děti ..., nar....., a ... nar.....,
23. Touto dohodou se upravují podrobnosti výkonu práv a povinností osoby pečující při péči o svěřené děti.
24. Strany dohody souhlasně prohlašují, že tato dohoda je v souladu s plánem péče o dítě/děti a vždy bude respektovat individuální plány ochrany dětí (dále jen IPOD) uvedených v bodě 1. a zavazují se respektovat aktualizace IPOD i v budoucnu a spolupracovat na plnění opatření, které se jich budou týkat.
25. Osobou pověřenou jednat za CPP o ustanoveních čl. II této dohody je, přičemž CPP může na základě vlastních provozních podmínek pověřením tuto osobu změnit. O této situaci CPP bezodkladně informuje osobu pečující.
26. Osoba pečující se může na pracovníka CPP uvedeného v bodě 4. kontaktovat telefonicky, e-mailem nebo osobně v běžné provozní době CPP. Mimo tuto dobu má osoba pečující možnost využít nonstop kontaktu prostřednictvím služby provozované CPP – Linka důvěry a s pracovníkem na tomto pracovišti řešit svou naléhavou situaci, která nesnese odkladu.

II.

Práva osoby pečující

6. V případě, že na straně osoby pečující nastane některá z překážek zajištění osobní péče o svěřené dítě uvedená v § 47a odst. 2 písm. a) zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, tj.:
 - Situace dočasné pracovní neschopnosti nebo nutnost ošetřování osoby blízké, a přitom není možno, aby povinnosti osoby pečující převzal nebo se na nich podílel manžel, partner žijící s osobou pečující v rodinné domácnosti (§ 885 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník)
 - Narození vlastního dítěte
 - Úmrtí osoby blízké
 - Vyřizování nezbytných osobních záležitostí (zdravotní vyšetření, povinnost účasti na jednání vyplývající z právního předpisu – podání vysvětlení, předvolání)zavazuje se CPP zajistit osobě pečující na základě její žádosti a po dohodě s ní, zohledňující věk dítěte, jeho rozumovou vyspělost, zdravotní stav, případně další okolnosti, nezbytnou a časově přiměřenou pomoc v zajištění osobní péče o svěřené dítě
7. Pomoc dle bodu 1. bude zajištěna prostřednictvím CPP způsobem, který bude dohodnut mezi osobou pečující a CPP.
8. Osoba pečující požádá prokazatelným způsobem osobu uvedenou v čl. I. bod 4. o poskytnutí pomoci dle čl. II. bodu 1. a CPP bezodkladně potvrdí přijetí žádosti. Do 24 hodin od přijetí žádosti dohodne s osobou pečující způsob poskytnutí pomoci, místo, počátek a konec poskytnutí pomoci a případnou úhradu poskytnutých služeb. Pokud nedojde k dohodě o poskytnutí pomoci, má se za to, že osoba pečující pomoc dle této dohody nepožaduje.
9. CPP se zavazuje, že poskytne osobě pečující pomoc se zajištěním celodenní péče o svěřené dítě nebo děti uvedené v čl. I., bod 1. starší 2 let, která je přiměřená věku dítěte/děti a jeho/jejich zájmu, v rozsahu 14 kalendářních dnů v kalendářním roce (dále respitní péče) přičemž strany dohody, že preferovaným obdobím této respitní péče je období letních školních prázdnin.
10. Žádost o čerpání respitní péče v rozsahu do 3 kalendářních dnů uplatní osoba pečující u CPP prostřednictvím osoby uvedené v čl. I. bod 4. nejpozději 1 měsíc před plánovaným začátkem čerpání respitní péče.
27. Žádost o čerpání respitní péče v rozsahu nad 3 kalendářní dny uplatní osoba pečující u CPP prostřednictvím osoby uvedené v čl. I. bod 4. nejpozději 3 měsíce před plánovaným začátkem čerpání respitní péče.
28. Způsob, místo, počátek a konec poskytnutí pomoci dle bodů 5. a 6. a úhrada poskytnutých služeb bude dohodnut mezi osobou pečující a CPP nejpozději 1 měsíc před jejím poskytnutím.
29. V případě, že mezi osobou pečující a osobou uvedenou v čl. I. bod 4. dojde k rozporu v ujednáních dle bodu 7., dohody se strany této dohody, že pověřují rozhodnutím ředitele CPP a budou jej respektovat. Neplnění tohoto ustanovení může být pokládáno za situaci dle čl. IV bod 2. A/
30. Nevyčerpaná respitní péče se nepřevádí do následujícího roku.
31. CPP zajistí na požádání osoby pečující psychologickou, terapeutickou nebo sociálně-právní pomoc alespoň jednou za 6 měsíců **bezplatně** v případě, že bude tato pomoc poskytnuta pracovníky CPP.
32. Pomoc dle bodu 10. zajistí CPP na požádání osoby pečující případně u jiných subjektů, které jsou uvedené služby oprávněny poskytovat, avšak termíny konzultací si zabezpečí osoba pečující sama a způsob případné úhrady bude dohodnut s CPP.
33. CPP poskytne osobě pečující **bezplatně** odborné poradenství v oblasti sociálně-právní, výchovy a potřeb dítěte, psychologických aspektů náhradního rodičovství.
34. CPP zajistí osobě pečující **bezplatně** možnost splnění povinnosti zvyšování znalostí a dovedností dle čl. III., bod 3. s výjimkou úhrady cestovních nákladů osoby pečující. V případě požadavku osoby pečující na samostatně vybrané vzdělávání dle čl. III. bod 3. musí být toto prokazatelně odsouhlaseno CPP.

35. CPP poskytne **bezplatně** přiměřenou a předem dohodnutou pomoc osobě pečující v plnění povinností vyplývajících z ustanovení čl. III., bod 2. ve smyslu spolupráce při naplňování individuálního plánu ochrany dítěte, případně dle možností CPP zajištění asistence a místa pro uskutečňování styku dítěte/děti uvedeného v čl. I., bod 1. s oprávněnými osobami a v souladu s individuálním plánem ochrany dítěte nebo rozhodnutím soudu.
36. CPP umožní na požádání osoby pečující a po dohodě o četnosti a případné finanční úhradě osoby pečující absolvování supervizních setkání v rozsahu 2x za rok v celkovém rozsahu 4 hodiny.
37. CPP může po dohodě s osobou pečující o způsobu, četnosti, rozsahu a finanční úhradě zprostředkovat příp. samo **bezplatně** poskytnout další odborné služby zaměřené na plnění individuálního plánu ochrany dítěte/děti uvedených v čl. I. bod 1.

III.

Povinnosti osoby pečující

8. Osoba pečující se zavazuje spolupracovat při plnění individuálního plánu ochrany dítěte, jakož i spolupracovat při tvorbě a aktualizacích tohoto plánu.
9. Osoba pečující se zavazuje, že bude v souladu s individuálním plánem ochrany dítěte udržovat, rozvíjet a prohlubovat sounáležitost dítěte s osobami dítěti blízkými, zejména s rodiči a umožní styk rodičů s dítětem v pěstounské péči, pokud soud nestanoví jinak.
10. Osoba pečující se zavazuje, že si bude zvyšovat odborné znalosti a dovednosti v oblasti výchovy a péče o děti v rozsahu 24 hodin v období 12 po sobě jdoucích kalendářních měsíců.
11. Osoba pečující se zavazuje spolupracovat s CPP při sledování naplňování dohody o výkonu pěstounské péče v souladu s § 47b odst. 5 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, tzn., že se osoba pečující zavazuje, že umožní CPP sledovat v minimálním rozsahu 1x za dva měsíce naplňování této dohody, osobní styk s osobou pečující a s dětmi uvedenými v čl. I. bod 1. např. návštěvami v rodině a bude CPP bez zbytečného odkladu informovat o všech podstatných skutečnostech a změnách rozhodných pro výkon péče o svěřené děti, a to nejpozději do 5 dnů od jejich vzniku.
12. Osoba pečující tímto vyslovuje svůj souhlas se zpracováním (tím se rozumí zejména shromažďování, ukládání na nosiče, používání, uchovávání, třídění a předávání) vlastních osobních a citlivých údajů a údajů dětí uvedených v čl. I. bod 1. CPP pro účely spojené s naplňováním této dohody. Zpracovávány jsou osobní údaje požadované zákony č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí a č. 108/2006, Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, potřebné pro daný typ poskytovaných služeb. Osoba pečující vyslovuje podpisem této dohody rovněž souhlas, aby CPP poskytlo její osobní údaje třetím osobám oprávněným k provádění činností dle zákonů uvedených v tomto bodě. Tento souhlas se poskytuje na období trvání této dohody.

IV.

Výpověď dohody

6. Tuto dohodu může vypovědět osoba pečující bez udání důvodů.
7. CPP může vypovědět tuto dohodu
 - A/ pro závažné a opakované porušování povinností osoby pečující, vyplývajících z této dohody zvláště čl. III.
 - B/ pro opakovanou nespolečnou práci osoby pečující při naplňování této dohody, přičemž na tuto situaci CPP prokazatelně osobu pečující upozorní
8. Tato dohoda může být vypovězena na základě dohody obou stran.

9. Strany dohody mají povinnost bez zbytečného odkladu informovat příslušný obecní úřad obce s rozšířenou působností v místě trvalého pobytu osoby pečující o skutečnosti vypovězení dohody.
10. Výpovědní lhůta začíná běžet od prvního dne kalendářního měsíce následujícího po doručení výpovědi druhé straně a trvá 30 dnů, neuplyne však dříve, než bude uzavřena nová dohoda o výkonu pěstounské péče nebo nabude právní moci rozhodnutí příslušného obecního úřadu obce s rozšířenou působností nahrazující dohodu o výkonu pěstounské péče.

V.

Závěrečná ustanovení

5. Tato dohoda se vyhotovuje ve třech stejnopisech, z nichž každá smluvní strana obdrží jeden stejnopis a třetí je určen pro příslušný úřad práce.
6. Dohoda nabývá platnosti dnem podpisu oběma smluvními stranami.
7. Ustanovení této dohody se mohou měnit pouze formou písemného dodatku podepsaného oběma smluvními stranami.
8. Smluvní strany prohlašují, že si tuto dohodu před jejím podpisem přečetly a textu rozumí, že byla uzavřena po vzájemném ujednání podle jejich pravé a svobodné vůle, určitě, vážně a srozumitelně, nikoliv v tísní za nápadně nevýhodných podmínek. Na důkaz souhlasu se zněním dohody připojují obě smluvní strany své podpisy.

V dne

Osoba pečující

CPP

Příloha č. 5 Rámcový vzdělávací plán pěstounů

RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PLÁN

NA OBDOBÍ OD

DO

Jméno a příjmení pěstouna/ky:

Návrh témat vzdělávání (v čem si chce pěstoun/ka rozšiřovat své kompetence, v jakých oblastech se chce vzdělávat a proč):

Návrh témat vzdělávání (témata, která považuje klíčový sociální pracovník za důležité s ohledem na konkrétní přínos pro pěstouna/ku ve vztahu k poskytované péči, k potřebám dětí a pěstouna/ky):

Dohodnuté formy vzdělávání (témata, vzdělávací aktivity, formy vzdělávání, na kterých se dohodli pěstouni s klíčovým pracovníkem; včetně návrhu časového rozvržení vzdělávání):

Vzdělávací aktivita	Přínos	Počet hodin	Orientační náklady	Kdy	Kdo zajistí

Datum a podpis pěstouna/ky:

Datum a podpis klíčového sociálního pracovníka:

Vyhodnocení absolvovaného vzdělávání: (zpětná vazba - v čem byly vzdělávací aktivity (konkrétně uvést které) prospěšné a co z nich jsem schopen/schopna uplatnit ve své činnosti, se mi povedlo, s čím jsem byl/a či nebyl/a spokojen/a)

Datum a podpis pěstouna/ky:

Příloha č. 6

Dotazník

Vážení respondenti,

jmenuji se Monika Durajová a jsem studentkou 1. ročníku navazujícího magisterského studia Pedagogické fakulty UP v Olomouci, obor Pedagogika – sociální práce. Pro svoji diplomovou práci jsem zvolila téma týkající se identifikace vzdělávacích potřeb pěstounů příbuzenské pěstounské péče, pěstounů zprostředkované pěstounské péče a pěstounů na přechodnou dobu v Poradně pro náhradní rodinou péči v Ostravě. Chtěla bych Vás požádat o vyplnění dotazníku, který bude základem pro zpracování praktické části mé práce. Dotazník je anonymní a bude podkladem pro vytvoření vyhovujících a kvalitních vzdělávacích seminářů v rámci povinného vzdělávání, které budou pro Vás přínosem při výkonu pěstounské péče.

Pokud není určeno jinak, odpověďte, prosím zakroužkováním odpovědi, která odpovídá Vašemu názoru.

Děkuji za Váš čas a ochotu.

1. Jste

- a) muž
- b) žena

2. Kolik je Vám let?

- a) 20 – 39 let
- b) 40 -59 let
- c) 60 a více let

3. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- a) základní
- b) vyučen/a
- c) středoškolské s maturitou
- d) vysokoškolské

4. Jaký typ pěstounské péče vykonáváte?

- a) pěstounská péče na přechodnou dobu
- b) pěstounská péče zprostředkovaná
- d) pěstounská péče příbuzenská

5. Kdy jste se stal/a pěstounem?

- a) před novelou zákona o SPOD - tzn. nejpozději v roce 2012.
- b) po novele zákona o SPOD - tzn. až v roce 2013

6. Vítáte povinnost vzdělávat se?

- a) rozhodně ano

- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) rozhodně ne

7. Myslíte si, že povinné vzdělávání může být pro Vás pozitivní podporou a pomocí při výkonu pěstounské péče?

- a) rozhodně ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) rozhodně ne

8. Využil/a jste získané informace a poznatky ze vzdělávacích seminářů při výchově přijatých dětí?

- a) ano, vždy
- b) ano, velmi často
- c) jen občas
- d) ne, nikdy

9. Jakou formu povinného vzdělávání upřednostňujete?

- a) vzdělávací seminář pro skupinu pěstounů s diskusí
- b) víkendové vzdělávání
- c) jiné, uveďte jaké

10. Myslíte si, že 24 hodin povinného vzdělávání za kalendářní rok je dostačující?

- a) rozhodně ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) rozhodně ne

11. Obtěžuje Vás průběžně se vzdělávat po celý kalendářní rok?

- a) rozhodně ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) rozhodně ne

12. Domníváte se, že by se měly podporovat kontakty dítěte s biologickou rodinou?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

13. Mělo by dle Vašeho názoru, dítě, o které pečujete, znát svoji historii?

- a) ano, je to součástí jeho identity
- b) nevím, zda mu to neublíží

c) ne, jen by se trápilo

14. Hovoříte s dítětem o jeho biologické rodině?

- a) ano, hovořím přiměřeně jeho věku
- b) ne, nepovažuji to pro dítě za důležité
- c) ne, myslím, že by mu to mohlo uškodit
- d) ne, protože nevím, zda mám o biologické rodině říkat pravdu nebo lhát

15. Využíváte nabídku vzdělávacích seminářů zaměřených na problematiku kontaktů dítěte s biologickou rodinou?

- a) ano, často
- b) velmi málo
- c) ne, nezajímá mě tato problematika

16. Jestliže jste absolvoval/a vzdělávací seminář zabývající se problematikou kontaktů dítěte s biologickou rodinou, zdá se Vám, že jste lépe připraveni na uskutečnění kontaktu?

- a) ano
- b) ne
- c) nemohu posoudit, neabsolvoval/a jsem

17. Víte, v jaké oblasti potřebujete posílit rodičovské kompetence s ohledem na naplňování vývojových a individuálních potřeb svěřených dětí?

- a) ano
- b) ne

Pokud odpovíte a) ano, uveďte ve kterých oblastech.....

.....
.....
.....

Na tuto otázku odpovídají pouze ti, kteří v otázce 17 odpověděli b) ne

18. Pokud nedokážete rozpoznat v jaké oblasti potřebujete posílit rodičovské kompetence, respektujete návrh témat vzdělávání, která považuje za důležité klíčový sociální pracovník?

- a) ano, respektuji návrh klíčového pracovníka
- b) ne, při podpisu vzdělávacího plánu napíšu, že nesouhlasím s návrhem klíčového pracovníka

19. Domníváte se, že pokud jste vychovali vlastní děti, není pro Vás nutné dále se vzdělávat?

- a) není nutné se dále vzdělávat, mám dostatek zkušeností s výchovou vlastních dětí
- b) nevím, občas si ze semináře přinesu dobré poznatky, které využiji při výchově
- c) vzdělávat se v průběhu výkonu pěstounské péče je nutné

20. Cítíte potřebu zvyšovat si svoji odbornost v oblasti výchovy, péče a vzdělávání přijatých dětí?

- a) rozhodně ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) rozhodně ne

21. Která témata vzdělávacích seminářů Vám v naší nabídce chybí a byly by pro Vás zajímavé a prospěšné? Můžete napsat více odpovědí.

Napište:

.....

22. Které vzdělávací semináře Vám připadaly zbytečné a nebyl/a jste s jejich obsahem spokojen/a? Můžete napsat více odpovědí.

Napište:.....

.....

23. Pokud máte zájem zúčastnit se vzdělávacího semináře, který nepořádá naše organizace, jste ochotni si jej zaplatit?

- a) ano, je to investice do vzdělání
- b) ne, nemám potřebu vzdělávat se v jiné organizaci